

Финален Извештај за институционалниот одговор
против изборните нерегуларности 2008 - 2009

Raport final për përgjigjen institucionale kundër
Parregullsiive zgjedhore 2008 - 2009

Final Report on the Institutional Response
Against Election Irregularities 2008 - 2009

КОАЛИЦИОНИ **КОАЛИЦИЈА** **КОАЛИЦИЈА**
КОАЛИЦИОНИ **КОАЛИЦИЈА** **КОАЛИЦИЈА**
СИТЕ ЗА ПРАВИЧНО СУДЕЊЕ
ТË ГЈИТË ПËР ГЈКИМЕ ТË ДРЕЈТА
SARINE BAŠO NIJAMALO KRISIPE

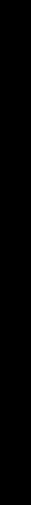

Коалиција „Сите за правично судење“

**Финален Извештај за институционалниот одговор
против изборните нерегуларности 2008 - 2009**

Скопје, јуни 2009

Финален Извештај за институционалниот одговор против изборните нерегуларности 2008 - 2009

Автори:

*проф. д-р Тања Каракамишева
Александар Чичаковски*

Издавач:

*Коалиција Сите за правично судење
ул. Македонија бр. 11/2-10
1000 Скопје, Р. Македонија
тел/факс: +389 2 3215-263
e-mail: contact@all4fairtrials.org.mk
www.all4fairtrials.org.mk*

За издавачот:

Аница Томшиќ Стојковска, Извршен Директор

Уредник:

Беким Хоџа, Проект Координатор

Лектор:

Елена Георгиевска

Дизајн, корица и печатење:

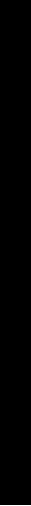
*Печатница – Vinsent Grafika
тел: 02 3215 460, e-mail: vinsent@t-home.mk*

Поддржано од:

 Organization for Security and
Co-operation in Europe
Spillover Monitor Mission to Skopje

Содржината на ова издание не значи дека секогаш
ги одразува погледите или ставовите на
Набљудувачката Мисија на ОБСЕ во Скопје

**Финален Извештај за институционалниот одговор
против изборните нерегуларности 2008 - 2009**

Тројазичен извештај

Верзија на македонски јазик од стр. 1 до стр. 106

**Raport final për përgjigjen institucionale kundër
Parregullsive zgjedhore 2008 - 2009**

Raport tregjuhësor

Versioni në gjuhën shqipe prej f. 109 deri në f. 207

**Final Report on the Institutional Response
Against Election Irregularities 2008 - 2009**

Threelingual report

English version from p. 209 till p. 303

Содржина

Список на најчесто употребувани кратенки.....	9
Вовед.....	10
1. Регистрација на избирачите и ажурирање на избирачкиот список – слабости и констатирани проблеми (предвремени парламентарни избори 2008 година).....	19
1.1. Регистрација на избирачите и ажурирање на избирачкиот список – слабости и констатирани проблеми (претседателски и локални избори 2009 година).....	21
2. Постапка на кандидирање (предвремени парламентарни избори 2008 година).....	22
2.1 Постапка на кандидирање (претседателски и локални избори 2009 година).....	24
3. Изборна кампања и медиумско претставување (предвремени парламентарни избори 2008 година).....	28
3.1 Изборна кампања и медиумско претставување (претседателски избори и локални избори 2009 година).....	33
4. Изборна администрација и ден на гласање (предвремени парламентарни избори 2008 година).....	37
4.1 Изборна администрација и ден на гласање (претседателски и локални избори 2009 година).....	41
5. Гласање и заштита на избирачкото право како и проблеми во постапката на пресметување на гласовите и утврдувањето на изборните резултати (предвремени парламентарни избори 2008 година).....	44

5.1 Гласање и заштита на избирачко право како и проблеми во постапката на пресметување на гласовите и утврдување на изборните резултати (претседателски и локални избори 2009 година).....	48
6. Финансирање на изборната кампања и финансиски извештаи (предвремени парламентарни избори 2008 година).....	58
6.1 Финансирање на изборната кампања и финансиски извештаи (претседателски и локални избори 2009 година).....	61
ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ	63
КРИВИЧНО -ПРАВНА ЗАШТИТА НА ИЗБОРНИОТ ПРОЦЕС.....	69
1. ЗАКОНСКАТА РЕГУЛАТИВА ЗА КРИВИЧНИТЕ ДЕЛА ПРОТИВ ИЗБОРИТЕ И ГЛАСАЊЕТО.....	69
2. ФЕНОМЕНОЛОШКИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА КРИВИЧНИТЕ ДЕЛА ПРОТИВ ИЗБОРИТЕ И ГЛАСАЊЕТО ИЗВРШЕНИ ЗА ВРЕМЕ НА ПРЕДВРЕМЕНИТЕ ПАРЛАМЕНТАРНИ ИЗБОРИ 2008.....	72
2.1 Место на извршување на кривичните дела.....	74
2.2 Време на извршување на кривичните дела.....	75
2.3 Мобилизација на извршителите на кривични дела против изборите и гласањето.....	75
2.4 Начин на извршување на кривичните дела.....	76
3. ПРОФИЛ НА СТОРИТЕЛИТЕ НА КРИВИЧНИТЕ ДЕЛА ПРОТИВ ИЗБОРИТЕ И ГЛАСАЊЕТО.....	79
3.1 Полова структура на обвинетите.....	79
3.2 Етничка припадност на обвинетите.....	80
3.3 Возраст на обвинетите.....	80
3.4 Образование на обвинетите.....	80
3.5 Рецидивизам.....	81

3.6 Организираност при извршувањето на делата против изборите и гласањето.....	82
4. ПОСТАПУВАЊЕ НА ПОЛИЦИЈАТА.....	83
5. ЈАВНО ОБВИНТЕЛСКО ПОСТАПУВАЊЕ ПО КРИВИЧНИТЕ ПРИЈАВИ.....	85
5.1 Обем на поднесени кривични пријави.....	85
5.2 Подносителите на кривичните пријави.....	85
5.3 Постапување по кривичните пријави.....	86
5.4 Јавно обвинителски одлуки по кривичните пријави...	87
5.5 Обвиненија.....	87
5.6 Користење на мерката притвор.....	88
5.7 Правни лекови.....	89
6. ПОСТАПУВАЊЕ НА СУДОВИТЕ ПО КРИВИЧНИТЕ ПРЕДМЕТИ ПРОТИВ ИЗБОРИТЕ И ГЛАСАЊЕТО И ПОЧИТУВАЊЕТО НА МЕЃУНАРОДНИТЕ СТАНДАРДИ А ПРАВИЧНО СУДЕЊЕ.....	89
6.1 Право на судење пред надлежен, независен, непристрасен и со закон заснован суд.....	89
6.2 Право на еднаквост на оружје (equality of arms).....	90
6.3 Право да се биде присутен на судењето.....	91
6.4 Право на јавно судење.....	92
6.5 Право на судење во разумен рок.....	93
6.6 Почитување на правото на молчење, употреба на службен јазик различен од македонскиот, користење на преведувач и правото на бранител.....	98
7. СУДСКИ ОДЛУКИ.....	99
8. ОДМЕРУВАЊЕ НА КАЗНАТА НА ОСУДЕНИТЕ ЛИЦА ЗА СТОРЕНИ КРИВИЧНИ ДЕЛА ВО ВРСКА СО ИЗБОРИТЕ И ГЛАСАЊЕТО НА ПРЕДВРЕМЕНИТЕ ПАРЛАМЕНАРНИ ИЗБОРИ 2008.....	100
9. ПРАВО НА ЖАЛБА.....	103
10. ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ.....	104

Список на најчесто употребувани кратенки

ВМРО – Внатрешна македонска револуционерна организација
ДПМНЕ – Демократска партија за македонско национално единство
ДИК – Државна изборна комисија
ДКСК – Државна комисија за спречување на корупцијата
ДПА – Демократска партија на албанците
ДУИ – Демократска унија за интеграција
ЕУ – Европска унија
ЕК – Европска комисија
ЗКП – Закон за кривична постапка
ИО – Избирачки одбор
ИЕ – Изборна единица
КЗ – Кривичен законик
МВР – Министерство за внатрешни работи
НДМ – Партија за народно движење на Македонија
ОБСЕ – Организација за безбедност и соработка
ОДИХР – Канцеларија за демократски институции и човекови права
ООН – Организација на обединетите нации
ОИК – Општинска изборна комисија
ПДП – Партија за демократски просперитет
ПДТ – Партија за движење на турците
ПЕИ – Партија за европска иднина
РМ – Република Македонија
СДУ – Социјал демократска унија
СДСМ – Социјал демократски сојуз на Македонија
СРМ – Сојуз на Ромите од Македонија
ТМРО – Тајна македонска револуционерна организација
УВ ламба – Ултравиолетова ламба
УНДП – Програма за развој на Обединетите нации

Финален извештај на Проектот – Следење на институционалниот одговор против изборните нерегуларности

Вовед

Финалниот извештај за институционалниот одговор против изборните нерегуларности во периодот 2008-2009 година е производ на проектот „Следење на институционалниот одговор против изборните нерегуларности“ кој се имплементираше од страна на коалицијата „Сите за правично судење“ од јули 2008 до јуни 2009 година. Проектот беше финансиран од мисијата на ОБСЕ во Скопје (во текот на 2008 година) и од Фондацијата Институт отворено општество – Македонија (во текот на 2009 година). Општата цел на проектот е да се придонесе кон демократски изборен процес и владеење на правото во Република Македонија.

Предвремените парламентарни избори во Република Македонија кои се одржаа на 1 јуни 2008 година обилуваа со изборни нерегуларности, кои се манифестираа и во текот на предизборната кампања и на денот на гласањето. Овие бројни нерегуларности беа нотирани во сите релевантни извештаи за изборите, меѓународни (ОБСЕ/ОДИХР) и локални (МОСТ). Генералната оценка на акредитираните домашни и меѓународни набљудувачи е дека клучните заложби на ОБСЕ и Советот на Европа на предвремените парламентарни избори 2008 година не биле исполнети и дека големиот број на нерегуларности укажуваат на фактот дека одредени сегменти од изборниот процес биле сериозно влошени за разлика од претходните изборни циклуси. Домашните и меѓународните набљудувачи на изборниот процес, во текот на изборната кампања, особено во деловите со доминантно албанско население, континуирано регистрирале случаи на насилство и заплашување како врз гласачите и политичките конкуренти, така и врз изборната администрација¹. На изборниот ден, на

¹ Граѓанска асоцијација МОСТ, Финален извештај за предвремените парламентарни избори 2008 год.

1 јуни, и на последователните прегласувања, од страна на набљудувачите биле детектирани организирани активности на насилен начин да се наруши процесот на гласање што резултираше со неможност за избирачите во многу места слободно да ја изразат својата волја². Во повеќе избирачки места гласањето и не започна поради кражба на изборниот материјал³, а на голем број избирачки места беше востановено полнење на гласачките кутии како и фалсификување на изводите од избирачките списоци и записниците за гласањето⁴.

Ваквите избори ја отежнаа европската интеграција на земјата. Изборните нерегуларности станаа една од најповторуваните синтагми во домашните и меѓународните медиуми. Како членка на Советот на Европа и ОБСЕ, Република Македонија има преземено обврски за спроведување на фер и демократски избори, а, исто така, тоа е и еден од реперите кои се поставени пред земјата со чија реализација е условен почетокот на преговорите за членство во Европската унија. Изборниот процес беше предмет на детална опсервација и во последниот Извештај на Европската комисија за напредокот на Република Македонија. Со овој извештај не беше дадена препорака за започнување на преговорите за членство на Република Македонија со Европската унија. Токму поради ваквиот контекст на изборниот процес, проектот „Следење на институционалните одговори против изборните нерегуларности“ настојува да даде

---

² Прелиминарни заклучоци, ОБСЕ/ОДИХР, 2 јуни 2008 год., Во Арачиново едно лице се здобило со фатални повреди, додека со тешки огнестрелни повреди се здобило и едно лице во инцидент кој се случил во Чаир. Во Гостивар две избирачки места биле затворени кога бил украден избирачкиот материјал од страна на вооружени лица и сите членови на ИО биле исфрлени од избирачкото место. Гласањето, исто така, било затворено во текот на утрото и во општината Чучер-Сандево каде приближно 30 непознати лица влегле во избирачкото место, ги застрашиле членовите на ИО и го украде изборниот материјал. Во постапката на гласање од страна на домашните и меѓународните набљудувачи биле забележани многу неправилности.

³ ОБСЕ/ОДИХР, Финален извештај за предвремените парламентарни избори 2008 год, стр.18, во селото Горна Бањица и во Општина Сарај во две избирачки места.

⁴ ОБСЕ/ОДИХР, Финален извештај за предвремените парламентарни избори 2008 год., стр.18

објективна и сеопфатна слика за институционалните одговори на изборните нерегуларности, а со цел да се придонесе кон повторно воспоставување на довербата на јавноста во изборниот процес и во демократските капацитети на земјата. Овој проект во себе ги спојува невладиниот сектор, стручната јавност и Меѓународната заедница и како таков треба да претставува своевиден патоказ за државните институции за идно подобро справување, односно оневозможување на изборни нерегуларности.

Овој Финален извештај ја отсликува состојбата по однос на постапувањето на државните институции согласно податоците кои коалицијата „Сите за правично судење“ успеа да ги собере во изминатава година на имплементација на проектните активности. Сепак, поголем дел на судските постапки против изборните нерегуларности сè уште се во тек. Исто така, треба да се има предвид дека при собирањето на податоците, и покрај напорите на коалицијата, различни институции информираа за постапките кои се водат кај нив според различни критериуми и методологија. Судските постапки против наводните сторители на изборни нерегуларности во текот на минатогодишниот јунски изборен процес како и прекршочните постапки по однос на овогодишните мартовски избори се следени од страна на набљудувачите на проектот заклучно со 19 јуни 2009 година. Следени се вкупно 88 судски рочишта по кривични предмети пред основните судови во Скопје, Тетово, Гостивар и Струга, како и 34 рочишта по прекршочни предмети пред Основниот суд Скопје 1 – Оддел за прекршоци, а кои се однесуваат и на двата изборни циклуса. Исто така, треба да се напомене дека во периодот од завршувањето на локалните и претседателските избори во 2009 година, до затворањето на овој Извештај, согласно информациите до кои дојде коалицијата, не беа покренати кривични обвиненија по однос на евентуални изборни нерегуларности.

Табела 1 - Состојба со предметите кои се набљудувани заклучно со 19 јуни 2009 година

Место	Кривични обвиненија		Првостепени пресуди		Завршени
	Предмети	Лица	Предмети	Лица	
Скопје	6	18	4	14	67%
Тетово	9	38	3	15	33%
Гостивар	8	48	1	6	13%
Струга	2	3	1	1	50%
Вкупно	25	107	10	38	40%

Во текот на имплементацијата на проектот, во март 2009 година во земјата се оддржаа и редовните локални и претседателски избори при што проектниот тим ја искористи можноста да ги набљудува и овие избори од аспект на институционалниот одговор на релевантните институции по однос на изборните нерегуларности. Забележлив е прогресот којшто е направен во врска со организацијата на изборите и агилноста на државните институции, но треба да се има предвид различниот карактер на двата изборна циклуса, па затоа меѓу овие избори се направени компарации само во сегменти каде тоа објективно и беше можно.

Коалицијата „Сите за правично судење“ овој набљудувачки процес го спроведе според својата стандардна методологија. Преку официјални обраќања и контакти со државните институции, како и преку својата мрежа на 15 набљудувачи на судски постапки, коалицијата собра емпириски материјал кој е предмет на стручна анализа од страна на двајцата консултанти: проф. д-р Тања Каракамишева⁵ (автор на

⁵ Вонреден професор на научната област Уставно право и политички систем на Правниот факултет „Јустинијан Први“ и заменик-член на Венецијанската комисија при Советот на Европа од Република Македонија.

првиот дел) и Александар Чичаковски⁶ (автор на вториот дел). Извештајот е составен од два дела: првиот дел се однесува на проблемите на самиот изборен процес и прашања кои се директно поврзани со него, додека вториот дел се однесува на кривично-правната заштита на изборниот процес. Во двата дела на извештајот инкорпорирани се препораки и заклучоци со цел надминување на изборните нерегуларности и подобрување на нормативните решенија и практики. За разлика од своите досегашни проекти за набљудување, овој пат коалицијата го прошири својот фокус и на други државни институции, а не само на судството. Затоа, Извештајот претставува единствен придонес во оваа сфера во Република Македонија и би требало да им биде од корист на повеќе институции: судството, органите на извршната власт како и на независните државни институции и тела инволвирани во изборните процеси.

Конечно, во овој воведен дел потребно е да се даде и краток осврт на меѓународните и европските стандарди за спроведување на фер и демократски избори, како референтна точка, односно призма низ која се согледува и анализира изборниот процес во Република Македонија.

Имено, во изборното право се прави разлика меѓу европски и меѓународни стандарди. Европските стандарди се содржани во најголема мера во актите на Советот на Европа, додека меѓународните, најчесто, во договорите и документите на ООН.

Стандардите се содржани во два вида правни инструменти: инструменти кои немаат и кои имаат правна задолжителност. Првата група на правни инструменти во кои се содржани европски стандарди кои немаат правнообврзувачки ефект за државите припаѓаат на т. н. „мекото“ право (soft law)⁷.

⁶ Правен аналитичар во граѓанската асоцијација МОСТ и магистрант во областа на Кривичното право и криминологија при Правниот факултет „Јустинијан Први“.

⁷ Интересни размислувања за „мекото“ право како производ на глобализациските промени кои ја променија улогата на државата и ја насочија насоката на движење на

Иако овие правни стандарди се правно незадолжителни, сепак методологијата преку која се разработуваат и авторитетот на организациите кои ги утврдуваат им даваат морална и експертска тежина на кои Европа особено инсистира, со што тие стануваат политички обврзувачки (како, на пример, стандардите на ОБСЕ)⁸.

Европските правни инструменти кои влегуваат во групата „hard core“ содржат задолжителни изборни стандарди⁹.

Меѓународните изборни стандарди кои имаат правно-обврзувачки ефект се содржани во:

- членот 21 од Универзалната декларација за човековите права,
- членот 25 (б) од Меѓународната конвенција за граѓански и политички права,
- членот 1 од Конвенцијата за политичките права на жената,
- членот 5 од Меѓународната конвенција за елиминација на сите форми на расна дискриминација и
- членот 7 од Конвенцијата за елиминирање на сите форми на дискриминација на жените и слично.

поредокот кон промовирање и заштита на регулаторни стандарди кои се градат според универзалните, а не според националните интереси. Види во трудот на: **D. Shelton, Commitment and Compliance: What Role for International Soft Law?**, <http://www.ceip.org/programs/global/semshelton.htm>.

⁸ Како **изборни стандарди со незадолжителен карактер** се набројуваат оние содржани во:
а) Изборните препораки од 2002 година на Венецијанската комисија усвоени во форма на **Кодекс на добра практика во изборните прашања** од страна на Парламентарното собрание на Советот на Европа на 28 јануари 2003 година, а прифатен и од Комитетот на министри при Советот на Европа;
б) **Препораките за демократски избори на ОБСЕ и земјите-учеснички од 2003 година** и
в) **Декларацијата за критериумот слободни и фер избори** усвоена од Интерпарламентарниот совет на неговата 154 сесија во Париз 1994 год.

⁹ Тоа се: **Првиот протокол (член 3) од Европската конвенција за човековите права**, членот 6 од **Конвенцијата за учество на странците во јавниот живот на локално ниво**, јуриспруденцијата на **Европскиот суд за човекови права** во врска со примената на членот 3 од Првиот протокол на ЕКЧП, **основниот закон – член 8 б (1) од Договорот на ЕУ, директивите на Советот 93/109 и 94/80 од ЕЗ и слично.**

Зголемувањето на бројот на меѓународните и европски стандарди е несомнен показател за напредокот на соработката, демократизацијата и владеењето на правото во Меѓународната заедница. Станува збор за инструменти кои во процесот на хармонизирањето, унификацијата и примената на најдобрите вредности, принципи, практики и техники на демократските избори ги легитимираат политичките власти во државите.

Меѓународните и европските стандарди треба да се почитуваат во условикоганедостасуваат меѓународни европски правнообврзувачки документи, посветени на изборните прашања, кои подетално би ја разработиле оваа проблематика. Во потрага по систем во кој ќе се појават супранационални стандарди во сферата на изборите, меѓународните организации, Советот на Европа и Европската комисија се концентрираат на промовирање на т. н. макроуслови како вредности и принципи кои ќе се јават како заштитници на демократската содржина на слободните и фер избори. Сепак, организацијата на изборите и изборните системи се прашања оставени во традиционална надлежност на националните држави.

Анализа на предвремените парламентарни избори од 2008 година и на редовните претседателски и локални избори 2009 година – слабости и лоцирани проблеми согласно фазите низ кои минува изборниот процес во Република Македонија

Општи напомени за структурата на правната рамка посветена на изборите во Република Македонија

Секоја држава самостојно ги одредува правилата кои ја чинат содржината на правната рамка за изборната материја, при што државата има право самостојно да одлучи за тоа каков изборен систем ќе воспостави и со какви изборни правила ќе го спроведува изборниот процес. При изборот на правилата нормално е дека државата мора да води сметка и за обврските што ги има преземено како потписник на меѓународните, односно европските документи кои директно или индиректно ги уредуваат изборните прашања.

Државите-членки на Советот на Европа, во кои влегува и Република Македонија, при зачленувањето во организацијата, потпишуваат дека се обврзани да ги спроведуваат изборите (претседателски, парламентарни и локални) преку целосно почитување и исполнување на европските стандарди.

Оваа обврска е дел и од Европската конвенција за човековите права, како и од Повелбата за локална самоуправа на Советот на Европа.

Во оваа смисла, примената на стандардите содржани во Кодексот за добри практики за изборните прашања на Венецијанската комисија во Република Македонија се смета за неопходен чекор во насока на примена и почитување на преземените обврски. Доколку некоја држава одлучи да не ги почитува препораките од Венецијанската комисија, тоа би се рефлектирало во извештаите за набљудување, изготвени од

страна на Парламентарното собрание на Советот на Европа и, во случај на локални избори, од страна на Конгресот на локална и регионална власт. Доколку некој граѓанин поднесе апликација до Европскиот суд за човековите права поради повреда на член 3 од Протоколот 1 од Европската конвенција за човековите права која предвидува заштита на избирачките права за избор на законодавните тела, државата ќе мора добро да ја образложи причината зошто не ја испочитувала Конвенцијата.

Заложбите на ОБСЕ во оваа област, исто така, се значајни, посебно Копенхашките критериуми од 1993 година, кои содржат меѓународни стандарди врз основа на кои ОДИХР ги изготвува своите извештаи за набљудување на изборите.

Инаку, правната рамка согласно која се спроведуваат изборите во Република Македонија е Уставот на Република Македонија, Изборниот законик на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“, бр. 40/2006), Одлуката на Уставниот суд на Република Македонија У.бр.87/2006-0-0 од 15.11.2006 година со која се укина член 15 став 4 од Изборниот законик и Законот за изменување и дополнување на Изборниот законик („Службен весник на Република Македонија“, бр. 136/2008).¹⁰

Правниот систем на Република Македонија предвидува неколку канали за заштита на избирачките права и обезбедување на фер и демократски изборен процес. Првиот канал е постапката за заштита на избирачките права која се води пред изборните органи кои се надлежни за обезбедување законитост во спроведувањето на изборниот процес. Во однос на одлуките на изборните органи предвидена е судска заштита на избирачките права што се обезбедува преку Врховниот суд, (а со измените и дополнувањата на Изборниот законик

---

¹⁰ Во оваа смисла види ги и исправките на Законот за изменување и дополнување на Изборниот законик („Службен весник на Република Македонија“, бр. 148/2008, бр. 155/2008, и бр. 163/2008).

од октомври 2008 година пред Управниот суд). Вториот процесен канал за институционален одговор на изборните нерегуларности е прекршочната постапка која се води пред прекршочните органи. Во овој контекст, особено е значаен и кривично – правниот одговор на изборните нерегуларности, кој, исто така, е облик на судска заштита на избирачките права (кривично-правниот одговор е предмет на разгледување во вториот дел).

Обемот и ефикасноста на институционалниот одговор на изборните нерегуларности е детерминиран како од правниот инструментариум, но уште повеќе од институционалните капацитети и од волјата за нивно доследно применување од страна на надлежните органи. Прашањето се усложнува со фактот дека политичката структура која добила легитимитет преку изборите треба да ги открива и гони сторителите на изборните нерегуларности¹¹. Меѓутоа, во демократските општества, каде се почитува владеењето на правото друга алтернатива и нема затоа што граѓаните очекуваат претходно прифатените правила на игра да се почитуваат и сторителите на нерегуларностите да се казнуваат, бидејќи во спротивно доаѓа до губење на довербата на граѓаните во изборниот процес или до сомневање во регуларноста на изборните резултати, што во крајна линија ја доведува во прашање легитимноста на самите избрани претставници.

1. Регистрација на избирачите и ажурирање на избирачкиот список – слабости и констатирани проблеми (предвремени парламентарни избори 2008 година)

1. Во Финалниот извештај на Граѓанската асоцијација МОСТ се констатирани проблеми со избирачкиот список¹². Иста констатација е содржана и во конечната верзија на извештајот

---

¹¹ Камбовски, Казнено право – посебен дел, трето издание, Скопје, 1997, стр.139

¹² Види: Предвремени парламентарни избори 2008 година, Финален извештај на Граѓанската асоцијација МОСТ, Скопје, 2008 година, (стр. 17).

на ОБСЕ/ОДИХР каде што е нагласено дека во 8% од избирачките места, посетени од набљудувачите на ОБСЕ/ОДИХР, имало лица на кои не им било дозволено да гласаат, бидејќи не биле на избирачкиот список.¹³

Институционален одговор на констатирањето проблем

1. Согласно член 41 од Изборниот законик на Република Македонија, пред да се донесат измените и дополнувањата, Избирачкиот список го води Министерството за правда според Регистарот на државјаните во вид на регистар на избирачи со автоматска обработка на податоците на магнетен медиум.

На сите забелешки кои беа адресирани до Министерството за правда, а беа содржани во гореспоменатите извештаи за предвремените парламентарни избори 2008 година, Министерството не одговори во смисла на отворање сериозна постапка за утврдување на точноста на податоците содржани во Избирачкиот список, туку постојано ги повторува своите законски обврски во смисла дека овој орган врши запишување, дополнување и бришење во Избирачкиот список по службена должност врз основа на податоците од матичните книги, евиденцијата за живеалиште и за регистрирани државјани на Република Македонија.

2. Прашањето за македонските државјани кои живеат и работат во странство, а за кои се отвори и најголема дебата, колку ги има и дали тие навистина го користат избирачкото право, или тоа го прави некој друг во нивно име, сè уште е актуелно прашање за кое никој од институциите во државата не сака да зборува.

3. Со измените и дополнувањата на Изборниот законик, Државната изборна комисија ја презема обврската за водење на Избирачкиот список на Република Македонија. За таа цел

---

¹³ Види: Предвремени парламентарни избори 1 јуни 2008 година, Мисија за набљудување на избори на ОБСЕ/ОДИХР, Конечен извештај, Варшава, 20 август, 2008 година, (стр. 10).

е формирано посебно координативно тело за спроведување на активностите за преземање на Избирачкиот список од Министерството за правда во ДИК, составено од членови на Министерството за правда, членови на ДИК и членови од Државниот завод за статистика, на предлог на Владата на РМ. Ова тело има задача да изготви програма и Акциски план за трансфер на надлежноста за водење на Избирачкиот список од Министерството за правда во ДИК.

1.1. Регистрација на избирачите и ажурирање на избирачкиот список – слабости и констатирани проблеми (претседателски и локални избори 2009 година)

1. Забелешки на Избирачкиот список и натаму се бележат во извештаите на ОБСЕ/ОДИХР, особено во делот на нивната точност како по однос на избирачите кои живеат во Република Македонија, а особено по однос на избирачите кои живеат надвор од Република Македонија¹⁴.

Институционален одговор на констатираниот проблем

1. Се очекува од Државната изборна комисија, од моментот на преземањето на надлежноста за водење на Избирачкиот список, сериозно да пристапи кон надминување на проблемите поврзани со него во насока на зголемување на точноста на неговите податоци. Оваа потреба дополнително се зголемува и заради законски предвидената можност изборите да се организираат и во изборни единици надвор од територијата на РМ.

---

¹⁴ Види: Изјава за првичните наоди и заклучоци на мисијата на ОБСЕ за претседателските и локалните избори, втор круг, 5 април 2009 година (стр.2), каде што е нагласена **потребата од ревизија на Избирачкиот список**, како и во извештајот на Советот на Европа: Observation of the Presidential Election in “The Former Yugoslav Republic of Macedonia” (22 March and 5 April 2009), (стр. 3). Во извештајот на Советот на Европа е посочена многу малата разлика која постои меѓу бројот на населението, 2,022,547 жители (согласно официјалните податоци од Пописот на населението што го изврши Заводот за статистика во 2002 година) и бројот на регистрирани избирачи со право на глас во Избирачкиот список кој изнесува 1,792.082 избирачи (согласно податоците од последната промена на Избирачкиот список 2009 година).

2. ДИК, за наредниот изборен циклус, ќе треба да биде подготвена да го координира и изборниот процес надвор од државата.

3. Исто така, ДИК ќе треба да утврди конкретна методологија за регистрирање на лицата во Избирачкиот список, односно да заземе став дали ќе води само еден Избирачки список за сите државјани на РМ без разлика дали живеат во или надвор од РМ, или ќе водат и дополнителни избирачки списоци за лицата кои не живеат на територијата на РМ, а кои имаат избирачко право согласно македонското државјанство кое го поседуваат.

4. Во меѓувреме, како оперативна и стручна поддршка на оваа задача на ДИК се појавува и проектот на УНДП поврзан со Избирачкиот список кој треба да ги утврди насоките, но и европските стандарди кои се однесуваат на водењето и ажурирањето на Избирачкиот список.

2. Постапка на кандидирање (предвремени парламентарни избори 2008 година)

Слабости и проблеми во постапката на кандидирање

1. На предвремените парламентарни избори во 2008 година, во постапката на кандидирање и постапката на потврдување на кандидатските листи беа уочени неколку проблеми:

а) шест листи на Македонските обединети сили - Семакедонска работничка партија немаа изјавиза прифаќање на кандидатурите заверени кај нотар;

б) потврдената листа на кандидати за избор на пратеници во Изборната единица бр. 6 поднесена од ВМРО-Народна партија немаше отворено жиро-сметка со назнака „за изборна кампања“ во рок од 48 часа по потврдувањето на листата;

в) сличностите со имињата и презимињата на кандидатите во кандидатските листи на Социјалдемократската партија на Македонија со имињата и презимињата на носителите на кандидатските листи од коалицијата „Сонце“ и

г) на кандидатската листа за Изборната единица бр. 2 на коалицијата предводена од ВМРО-ДПМНЕ се најде кандидат на кого со правосилна судска пресуда му била изречена казна затвор од најмалку шест месеци.

Институционален одговор на констатираните проблеми

1. По однос на првата ситуација, Државната изборна комисија со решение ги отфрли сите шест листи на партијата Македонските обединети сили - Семакедонска работничка партија поради некомплетна документација.

2. По однос на втората ситуација, Државната изборна комисија со решение ја поништи веќе потврдената листа, бидејќи партијата ВМРО-Народна не го почитувала законскиот рок од 48 часа по потврдувањето на листата на кандидати да отвори жиро-сметка со назнака „за изборна кампања“ согласно член 71, став 1 и 2 од Изборниот законик.

3. По однос на третата ситуација, Државната изборна комисија заклучи дека кандидатските листи на Социјалдемократската партија на Македонија ги исполнуваат сите законски услови поради што не постојат законски основи за поништување на листите.

4. По однос на четвртата ситуација, ДИК донесе решение за потврдување на кандидатската листа со образложение дека Уставниот суд на РМ има заземено став дека ова не може да биде услов за изборна функција.

2.1 Постапка на кандидирање (претседателски и локални избори 2009 година)

Слабости и проблеми во постапката на кандидирање

1. За претседателските избори беа поднесени и прифатени седум кандидатури за претседател од страна на ДИК. Неколку потенцијални кандидати имаа забелешки за системот на собирање потписи оквалификувајќи го како рестриктивен и тежок.¹⁵

2. За локалните избори, општинските изборни комисији и Изборната комисија на Град Скопје примија **вкупно 374 кандидатури за градоначалници од кои 364 беа прифатени**. Исто така, до општинските изборни комисији и Изборната комисија на Град Скопје беа поднесени и **703 списоци на кандидати за општински советници од кои 702 беа прифатени**.

3. Практичната примена од страна на изборните органи на одредбата од Изборниот законик која предвидува лицето кое се кандидира да не е осудено со правосилна судска одлука на безусловна казна затвор над шест месеци повторно се појави како проблем особено за општинските изборни комисији, поради нејаснотијата колку долго таквото осудено лице би немало право да се кандидира. Пример беше кандидатурата на Руфи Османи за градоначалник на Општина Гостивар.

Институционален одговор на констатираните проблеми

1. Постапувајќи по тужбите на подносителите на листи на кандидати за градоначалници против решенијата на ОИК, Управниот суд на Република Македонија:

¹⁵ Види: Извештај за прелиминарните наоди и заклучоци на ОБСЕ и ОДИХР за претседателските и локалните избори, прв круг, 22 март, 2009 година, (стр. 6), како и барањето во форма на предлог на потенцијалниот кандидат на претседателските избори, г-ѓа Слаѓана Тасева, упатено до ДИК за продолжување на рокот за собирање потписи. Види: Известување на ДИК со бр. 09-22012 од 09.02.2009 година во врска со предлогот за продолжување на рокот за собирање потписи заведен под бр. 09-220/1 од 02.02.2009 година.

а) го поништи решението бр. 06-98/4 од 11.02.2009 година, донесено од страна на ОИК од Гостивар со кое Комисијата ја отфрли листата за градоначалник на Општина Гостивар, група избирачи А.А. и ја потврди листата на кандидат за градоначалник на Општина Гостивар поднесена од подносителот на листата група избирачи А.А.. Управниот суд, оценувајќи ја законитоста на оспореното решение, најде дека е незаконито и дека е повреден законот на штета на тужителот во смисла што ОИК Гостивар погрешно утврдила дека не се исполнети условите од член 7 став 2 алинеја 4 од Изборниот законик во однос на кандидатот за градоначалник Руфи Османи. ОИК не ги имала предвид одредбите од Законот за амнестија како и членот 544 став 1 од Законот за кривична постапка.¹⁶;

б) го поништи решението бр. 1103-21/7 од 17.02.2009 година, донесено од страна на ОИК Кривогаштани и ја потврди листата на кандидат за градоначалник на Општина Кривогаштани поднесена од подносителот на листа Партија на обединети демократи на Македонија. Управниот суд најде дека ОИК Кривогаштани погрешно утврдила дека не се исполнети условите од член 7 став 2 алинеја 4 од Изборниот законик во однос на кандидатот Венко Стомнарски против кого во моментот на одлучувањето по кандидатурата немало донесена правосилна судска одлука на безусловна казна затвор во траење над 6 месеци што било основа за отфрлање на листата на кандидатот од страна на ОИК Кривогаштани¹⁷;

в) ја отфрли како недозволена тужбата на подносителот на листа Бегзат Усеини од Зајас за прифаќање на кандидатурата на Цавид Рушани за градоначалник на Општина Зајас. По разгледувањето на тужбата и списите кон предметот, Управниот суд најде дека тужбата е недозволена поради фактот што, видно од списите на предметот до ОИК Зајас, кандидатот Цавид Рушани доставил писмен поднесок - дополнување на

¹⁶ Види: УРП бр. 125/2009, <http://www.upraven.sud.mk/?q=node/70>.

¹⁷ Види: УРП бр. 141/2009, <http://www.upraven.sud.mk/?q=node/71>.

документите за кандидатурата за градоначалник, меѓутоа, ОИК не донела решение по писмениот поднесок против кое тужителот-подносител на листата би можел да поднесе тужба до Управниот суд во рок од 24 часа по приемот на решението¹⁸;

г) ја отфрли тужбата на подносителот на листата Џавид Рушани од село Зајас против решението на ОИК Зајас бр. 01-31/2 од 06.02.2009 година, поради тоа што тужбата била поднесена од страна на неовластено лице¹⁹;

д) ја одби тужбата на подносителот на листа на кандидат за градоначалник на Општина Чашка против решението на ОИК Чашка од 20.02.2009 година, бидејќи решението на ОИК било исправно, со оглед на тоа дека подносителот во законски утврдениот рок не ги отстранил недостатоците согласно укажувањата на ОИК²⁰;

е) ја уважи тужбата на подносителот на листата за градоначалник на Град Скопје и го поништи решението на Изборната комисија на Град Скопје бр. 54 од 15.02.2009 година. Имено, Изборната комисија на Град Скопје постапувајќи по поднесената документација од подносителот на листата за кандидат за градоначалник на Град Скопје, Народно движење за Македонија со кандидат Јанко Бачев, а согласно на известувањето од МВР, донела решение со кое утврдила дека предложениот кандидат не ги исполнува условите за избор утврдени во член 7, став 2 алинеја 4 од Изборниот законик. Управниот суд оценил дека оспореното решение е незаконито и дека е повреден законот на штета на тужителот. Согласно член 107, став 1, точка б од Кривичниот законик е предвидено дека кривичното гонење не може да се преземе кога ќе поминат две години од извршувањето на кривично дело за кое според

---

¹⁸ Види: УРП бр. 128/2009, <http://www.upraven.sud.mk/?q=node/73>.

¹⁹ Види: УРП бр. 122/2009, <http://www.upraven.sud.mk/?q=node/64>.

²⁰ Види: УРП бр. 147/2009, <http://www.upraven.sud.mk/?q=node/68>.

законот може да се изрече казна затвор до една година или парична казна.²¹

2. Постапувајќи по тужбите на подносителите на листи на кандидати за членови на општински совети против решенијата на ОИК, Управниот суд на Република Македонија:

а) ја запре постапката по тужбата на Партијата за европска иднина – ПЕИ, против решението на ОИК Охрид бр. 01-13/2 од 14.02.2009 година со кое е отфрлена листата на кандидати за членови на Советот поради повлекување на тужбите од страна на тужителот заведени под УРП бр. 126/2009 и УРП бр. 127/2009 година²²;

б) како неоснована ја одби тужбата на подносителот на листата на кандидати за членови на Советот на Општина Тетово - Партија за единство на Ромите од Македонија против решението на ОИК Тетово бр. 66/4 од 17.02.2009 година. ОИК Тетово со оспореното решение ја отфрлила листата на кандидати за членови на Совет на Општина Тетово на Партијата за единство на Ромите од Македонија со образложение дека подносителот не доставил потврда дека партијата е запишана во судскиот регистар на политички партии при надлежниот суд. Управниот суд најде дека оспореното решение на ОИК е законито²³;

в) ја уважи тужбата на подносителот на листата на кандидати за членови на Советот на Општина Долнени, група избирачи И.А. и го поништи решението на ОИК Долнени. Управниот суд најде дека ОИК Долнени погрешно утврдила дека не се исполнети условите од член 7, став 2, алинеја 4 од Изборниот законик, бидејќи Комисијата не ги имала предвид одредбите од Законот за амнестија и членот 544, став 1 од Законот за кривичната постапка. Дејството на бришењето на

²¹ Види: УРП бр. 140/2009, <http://www.upraven.sud.mk/?q=node/67>.

²² Види: УРП бр. 126/2009, УРП бр. 127/2009, <http://www.upraven.sud.mk/?q=node/69>.

²³ Види: УРП бр. 145/2009, <http://www.upraven.sud.mk/?q=node/74>.

осудата настапува со истекот на законскиот рок, без оглед дали и кога истото е утврдено со решение и бришењето е извршено од казнената евиденција. Во конкретниот случај законскиот рок за бришење на казнената евиденција истекол поради истек на рокот од 10 години од денот на простената казна, односно со стапувањето на сила на Законот за амнестија²⁴;

г) ја отфрли тужбата на подносителот на листа на кандидати за членови на Советот на Општина Свети Николе против решението на ОИК Свети Николе бр. 02-29 од 17.02.2009 година, како недозволена и како поднесена од страна на неовластено лице.²⁵

3. Изборна кампања и медиумско претставување (предвремени парламентарни избори 2008 година)

Слабости и проблеми во организирањето и водењето на изборната кампања како и во постапката на медиумското претставување на изборните кандидати

1. Беше забележана повреда на член 186 од Изборниот законик, уништување на изборни плакати (знамиња на политичка партија) за време на одржувањето на предизборните митинзи на политичките партии како и неколку нарушувања на јавниот ред и мир.

2. Првиот посериозен проблем кој се појави околу изборната кампања на последните, но истиот се провлекува и низ сите претходни парламентарни и други избори, е предвременото започнување на изборната кампања, преку предвременото медиумско претставување на кандидатите на партиските листи пред граѓаните. Со тоа се прекршува членот 74 од Изборниот законик каде што се вели дека изборната кампања започнува 20 дена пред денот определен за одржување на

²⁴ Види: УРП бр. 146/2009, <http://www.upraven.sud.mk/?q=node/72>.

²⁵ Види: УРП бр. 139/2009, <http://www.upraven.sud.mk/?q=node/65>.

изборите и не смее да трае 24 часа пред денот на изборите и на денот на изборите.

3. Непочитување на законската обврска за рамноправен пристап во претставувањето на изборните програми на кандидатите како и повреда на принципот на пропорционалност според бројот на утврдени листи на кандидати. Истовремено, треба да се напомене дека Собранието на Република Македонија пред да се самораспушти не донесе одлука за правилата за рамноправен пристап во медиумското претставување по предлог на Советот за радиодифузија со што го прекрши членот 75, став 3 од Изборниот законик. Советот за радиодифузија донесе упатство за медиумско претставување.

4. Прекршување на изборниот молк особено на 31 мај и 1 јуни, но и при прегласувањето во некои избирачки места на 14 и 15 јуни од страна на повеќе медиуми²⁶.

5. Општините и Градот Скопје не ја испочитувале законската обврска за обележување на местата каде што е дозволено да се истакнуваат плакати без надоместок за секој подносител на листи одделно.

6. Во неколку случаи беше евидентирана повреда на член 84 од Изборниот законик кој се однесува на потрошените средства во текот на изборната кампања надвор од дозво-

²⁶ Подетално во информацијата на Советот за радиодифузија на Република Македонија дадена на прес- конференција на 26 јуни 2008 година. На 31 мај изборниот молк го прекршиле МТВ1, МТВ2-Програма на албански јазик, Македонско радио - Прва програма, ТВ Сител, ТВ Шутел од Скопје, ТВ Здравкин од Велес, ТВ Кисс од Тетово, ТВ Гурра од Кичево и ТВ Нова од Гевгелија. На 1 јуни, на денот на изборите, молкот го прекршиле ТВ Сител, ТВ А1, ТВ Алсат М, Радио Канал 77, ТВ Скајнет, ТВ БТР и ТВ МТМ од Скопје, ТВ Нова од Куманово и ТВ Кисс од Тетово, додека на 14 јуни изборниот молк го прекршиле МТВ1, ТВ Алсат-М, Македонско радио-Прва програма, и ТВ Кисс од Тетово, а на 15 јуни, на денот на повтореното гласање во некои избирачки места, молкот не го почитувале МТВ1 и ТВ Канал 5. За овие прекршувања Советот ја известил Агенцијата за електронски комуникации која согласно Изборниот законик поведе неколку прекршочни постапки кон овие субјекти.

Види: Извештај за работата на Советот за радиодифузија на РМ за периодот од 1.1.2008 до 31.12.2008 година, Скопје, март, 2009 година, <http://www.srd.org.mk>.

лениот лимит утврден за секој организатор на кампањата. Се бележи нецелосност на партиските финансиски извештаи, непрецизност и нејасност во ставките содржани во извештаите и нереалност на износот кој е прикажан како потрошен во однос на вистински реализираните трошоци во кампањата.

Од друга страна, одобрените пропусти за медиумското претставување, во одредени случаи и до 90%, за кои нивните даватели и корисници немаат законска обврска да ги пријават ја релативизира законската обврска и ја прави многу тешка анализата за тоа колку точно пари се потрошени за оваа намена во текот на изборната кампања.

Институционален одговор на констатираните проблеми

1. Од страна на МВР поднесено е само едно прекршочно барање во Основниот суд Тетово, за повреда на член 186 од Изборниот законик, поради уништување на изборни плакати (знамиња на политичка партија), на место определено за нивно истакнување пред уредно закажан митинг. Поднесени се и уште осум прекршочни барања во основните судови: Тетово, Гостивар, Куманово, Струга и Штип, за нарушување на јавниот ред и мир, од Законот за прекршоците против јавниот ред и мир, од Законот за оружјето и Законот за безбедност на сообраќајот на патиштата. Обвинети се 18 лица кои биле сторители или соучесници во сторувањето на овие прекршоци. Овие прекршоци се направени за време на изборната кампања и на денот на гласањето, претежно на територијата на Тетово и на Гостивар (шест случаи), а само по еден случај имало во Штип, Струга и Куманово.

2. Околу предвременото започнување на изборната кампања, преку предвременото медиумско претставување на кандидатите на партиските листи пред граѓаните нема податок за институционален одговор, односно институционална реакција во насока на казнување на лицата (медиумите) кои предвреме

ја започнале кампањата. Државната изборна комисија излезе со став дека не станува збор за предвремено започнување на кампања, туку за политичка активност на кандидатите.

3. Советот за радиодифузија на РМ, согласно обврските утврдени во член 74 од Изборниот законик, спроведе мониторинг на медиумското покривање на изборната кампања за време на одржувањето на предвремените парламентарни избори во 2008 година²⁷.

4. За прекршувањата на Законот за радиодифузната дејност²⁸ и на подзаконските акти донесени врз основа на овој Закон, а согласно спроведениот мониторинг за време на предвремените парламентарни избори во РМ во 2008 година, Советот за радиодифузија на Република Македонија изрече вкупно 118 мерки, од кои изрече 45 мерки согласно Законот за радиодифузната дејност и 132 укажувања согласно упатството за медиумско претставување. Како најчести прекршувања се утврдени следниве: а) надминување на дозволените средства за политичко рекламирање, б) злоупотреба на програми што не се поврзани со изборите во функција на изборната кампања, в) одвојување на повеќе време од дозволеното за политичко рекламирање, г) несоодветно објавување на податоци од испитувањата на јавното мислење и слично.

---

²⁷ Еден месец пред да започне кампањата, Советот донесе Упатство за медиумско претставување за предвремените избори за пратеници во Собранието на РМ во 2008 година („Службен весник на РМ“, бр. 53/08) со кое ги утврди условите за пристап до облиците на медиумско претставување, должината на траењето на изборното претставување и принципите за правично, избалансирано и непристрасно покривање на изборите и Упатство за изборниот молк за предвремените избори за пратеници во Собранието на РМ во 2008 година („Службен весник на РМ“, бр. 53/08), со кое, пак, се прецизира начинот на известување за време на изборниот молк и облиците на прекршување на изборниот молк во програмите на радиодифузерите. Види: Извештај за работата на Советот за радиодифузија на Република Македонија за периодот од 1.1.2008 година до 31.12.2008 година, Скопје, март, 2009 година, <http://www.srd.org.mk>.

²⁸ Види: Закон за радиодифузната дејност, („Службен весник на РМ“, бр. 100/05, бр. 19/07, 103/08 и 152/08).

5. Агенцијата за електронски комуникации има поднесено 28 пријави заради прекршување на изборниот молк согласно одредбите од Изборниот законик, од кои 12 се завршени со судска одлука од прв степен.

Во осум судски одлуки се изречени глоби за правното лице во висина од 200.000 денари, во две судски одлуки е изречена глоба за правното лице во висина од 210.000 денари, во една судска одлука е изречена глоба за правното лице во висина од 100.000 денари, и во една судска одлука е изречена глоба за правното лице во висина од 300.000 денари, како и 8 судски одлуки со глоба за одговорното лице во медиумот во висина од 10.000-30.000 денари²⁹.

Има поднесено 4 жалби против првостепените одлуки до Апелациониот суд во Скопје, од кои една е отфрлена со решение поради неблагоприятност.

6. Врз основа на податоците кои се наведени во Годишниот извештај за 2008 година на Државната комисија за спречување на корупцијата, а согласно податоците доставени од страна на Советот за радиодифузија, се констатира дека двете коалиции-организатори на изборната кампања кои единствени имаа кандидатски листи во сите шест изборни единици неколкукратно го надминале законски дозволеното ограничување на средствата кои можат да бидат потрошени за изборна кампања согласно членот 84 од Изборниот законик³⁰.

7. Државниот завод за ревизија сè уште го нема подготвено ревизорскиот извештај за изборното финансирање на политичките партии на предвремените парламентарни избори 2008 година, речиси една година по нивното одржување.

---

²⁹ Информациите се преземени од прашалниците за набљудување кои се пополнети од страна на набљудувачите на коалицијата „Сите за правично судење“, подготвени за потребите на овој проект.

³⁰ Види: Годишен извештај за работата на Државната комисија за спречување на корупцијата во 2008 година, посебно во делот за работата по предмети во врска со предвремените парламентарни избори 2008 година, (стр.23-26).

3.1 Изборна кампања и медиумско претставување (претседателски избори и локални избори 2009 година)

Слабости и проблеми во организирањето и водењето на изборната кампања како и во постапката на медиумското претставување на изборните кандидати

1. И на претседателските и на локалните избори 2009 година се забележаа примери на предвремена кампања преку предвременото медиумско претставување на кандидатите пред граѓаните. Изборната кампања траеше од 2 до 20 март 2009 година, што според претставниците на опозицијата, претставуваше кршење на член 74 од Изборниот законик каде што се вели дека изборната кампања трае 20 дена.

2. Според Извештајот за прелиминарните наоди и заклучоци на ОБСЕ, прв круг, постоеја тензии во неколку области од државата, како што се, на пример, Гостивар, Дебар, Пласница, Струмица и во Општината Шуто Оризари во Скопје каде кандидатите за време на изборната кампања искажувале силни обвиненија едни против други.

Исто така, врз основа на сознанијата содржани во Извештајот на ОБСЕ, постоеле бројни вознемирувачки наводни тврдења за вршење притисок или заплашување на граѓаните од страна на власта, а во врска со изборите³¹. Во оваа смисла се и информациите за злоупотреба на буџетски средства за време на изборната кампања, за финансирање на изборни активности со буџетски средства, за предизборни вработувања на партиски кадри во државната и јавната администрација и слично³².

---

³¹ Види: Извештај за прелиминарните наоди и заклучоци на ОБСЕ и ОДИХР за претседателските и локалните избори, прв круг, 22 март, 2009 година, (стр. 7 и 8).

³² Види: OSCE Statement of Preliminary Findings and Conclusions, Presidential and Municipal Elections, 22 March 2009, (стр.6).

Институционален одговор на констатираните проблеми

1. Од денот на распишувањето на претседателските и локалните избори 2009 година, Советот за радиодифузија **одлучи да покрене прекршочни постапки против шест радиодифузери како и да даде четири укажувања за насоките за изборното медиумско претставување** надвор од периодот на изборната кампања во периодот пред ДИК да ги потврди листите на кандидатите за претседател, односно пред општинските изборни комисии и Изборната комисија на Град Скопје да ги потврдат листите на членовите на советите и листите за градоначалници³³.

Во оваа смисла, постапките се поведени поради констатирани повреди на член 74, став 1 и член 181, став 2 од Изборниот законик на РМ, односно поради повреда на рокот за започнување и завршување на изборната кампања, како и поради повреда член 80, став 4 од Законот за радиодифузна дејност, односно поради тоа што трговските радиодифузни друштва, што одлучиле да ги покриваат изборите, не донеле сопствени правила врз основа на принципите за самостојност, автономност и уредувачка независност како и поради необјавување на правилата за медиумското покривање на изборите на своите програми.³⁴

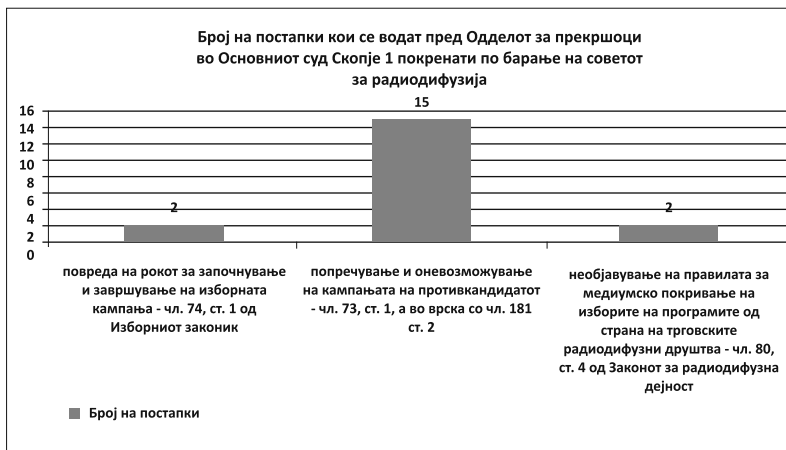
³³ Согласно информациите од Советот за радиодифузија, изборно медиумско претставување надвор од периодот за започнување на изборната кампања е регистрирано на програмите на Канал 5 („Шоуто на Миленко Неделковски“), Алсат М (за емисијата „Контраст“), Сител („Ние“ и „Црн-бел бумбар“), Сител 3 („Ние“), А1 („Фаци“) и ТВ Арт од Тетово („Во фокус“). За овие радиодифузери Советот за радиодифузија одлучи да покрене прекршочни постапки пред надлежен суд. Покрај прекршочните постапки, Советот упати и укажувања до Сител 3, (за емисијата „Спортско студио“), Вториот програмски сервис на МТВ, програма на албански јазик (за емисијата „Координати“) и Алсат М (за емисијата „Патот кон...“).

Види подетално на: <http://www.srd.org.mk/print.asp?itemID=5C0775F121864640AA0FFE D73F98978F>.

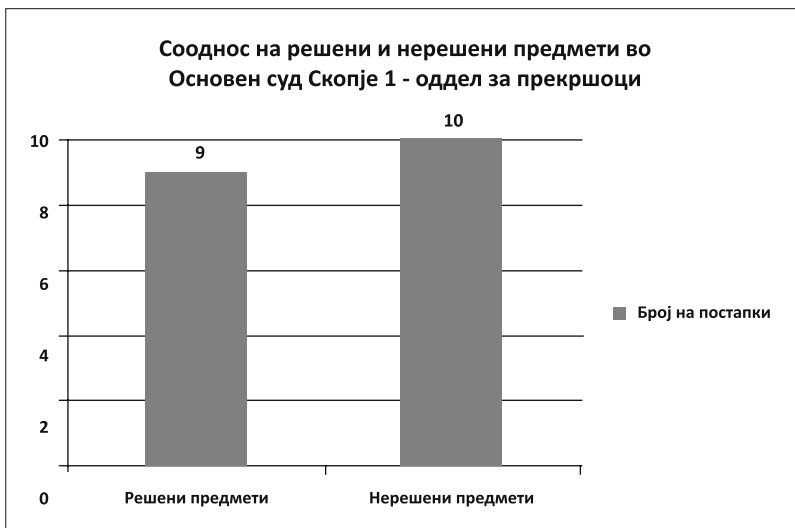
³⁴ И тоа: прк.бр.1403/08, прк.бр.1265/09, прк.бр.3965/09, прк.бр.3966/09, прк.бр.3967/09, прк.бр.3868/09, прк.бр.3969/09, прк.бр.3970/09, прк.бр.4849/09, прк.бр.4351/09, прк.бр.5317/09, прк.бр.5434/09, прк.бр.5532/09-О, 5533/09-О, 5668/09-О, 6714/09-О, 6949/09-О, 6950/09-О, 7140/09-О.

Во најголем дел од предметите, обвинетите се ослободуваат од одговорност, бидејќи сторените дејства Судот не ги смета за прекршоци согласно членот 119, точка 1 и 2 од Законот за прекршоци. Во прк.бр. 4849/09-О обвинетото правно лице е казнето со глоба од 3.000 евра во противвредност од 180.000 денари, додека во однос на предметот 5533/09-О правното лице е казнето со глоба од 2.000 евра во противвредност од 123.600 денари, додека обвинетото физичко лице е казнето со глоба од 400 евра во противвредност од 24.720 денари како и да платат пашални трошоци за водење на прекршочна постапка од 2000 денари за првообвинетото правно лице, и 1000 денари за второобвинетото физичко лице.

За десет предмети расправите сè уште се во тек³⁵.

³⁵ Информациите се добиени од претседателот на Одделот за прекршоци при Основниот суд Скопје 1 Скопје, судија Станка Везенковска за потребите на проектот. Притоа, констатирана е една неточност во добиената информација, односно се посочува дека неколку постапки се поведени поради сторен прекршок од Законот за радиодифузна дејност согласно член 79, став 4, а кој став во Законот воопшто не постои. Најверојатно судијата Везенковска мислела на член 80, став 4 од Законот за радиодифузна дејност.

3. Иако во Извештајот на ОБСЕ за прелиминарните наоди и заклучоци, прв круг, како и во Извештајот за набљудувањето на претседателските избори на Советот на Европа, Советот за радиодифузија беше пофален за професионалноста и ефективноста во нивната работа, со забелешка дека регулативата којашто Советот ја донесе е во спротивност на идејата за слободното уредништво, сепак, останува забелешката дека Советот преку слободната интерпретација на сопствените насоки излезе од рамките на Изборниот законик и се постави во улога на законодавец.

4. Во текот на изборната кампања, Советот за радиодифузија даде одреден број на предупредувања, започна постапка против четири радиодифузери, како и судска постапка против три радиодифузери за прекршување на предизборниот молк³⁶.

5. Државната комисија за спречување на корупцијата на почетокот на изборниот процес донесе правила и ставови во

³⁶ Исто, (стр.10).

согласност со Законот, како и оперативен план за работа во кој е содржан режимот на однесување во врска со финансирањето на изборите и располагањето со јавните добра и средства како и основните правила на своето постапување.

Согласно Законот за спречување на корупцијата, во делот на спречувањето на корупцијата во политиката од денот на распишување на изборите, односно од 10. 01.2009 година, Државната комисија работи по вкупно 369 предмети и тоа постапување тече до конституирањето на новоизбраните органи. Во 194 случаи³⁷, Комисијата се обратила со укажување и со барање да се спроведе режимот што важи за изборниот период.

4. Изборна администрација и ден на гласање (предвремени парламентарни избори 2008 година)

Слабости и проблеми во изборната администрација (ДИК, ОИК, ИО) и слабости и проблеми на денот на гласањето

1. Согласно Финалниот извештај на Граѓанската асоцијација МОСТ, нејзините ангажирани набљудувачи известиле дека во 45 случаи избирачките одбори не ги поседувале сите потребни изборни материјали како и 303 случаи на задоцнето отворање на гласачките места што, всушност, се пропусти во работата на избирачките одбори.

2. Како пропусти во работата на избирачките одбори

³⁷ Предметите за кои се однесуваат укажувањата, прикажани се графички. Од добиените повратни информации, Комисијата заклучила дека во 120 случаи укажувањата се спроведени (постапката е запрена или ставена во мирување). Во изборниот период, според информациите од Комисијата, вкупно 138 органи и институции побарале мислење од Државната комисија за спречување на корупцијата во врска со режимот на постапување во периодот од донесувањето на Одлуката за распишување на избори до завршувањето на изборите. Барањата, исто така, се прикажани графички. Во 39 предмети, Државната комисија пронајде индикации за прекршување на режимот, од кои во 30 случаи Комисијата постапувала по претставки и известувања од физички и правни лица, а во 9 случаи самоиницијативно. Во 4 случаи Комисијата имала индикации за поткуп на избирачи за што го известила Јавното обвинителство на РМ.

се наведуваат и забележаното полнење на гласачките кутии, палењето и одземањето на гласачкиот материјал, гласањето во име на друг, семејното и групното гласање, непочитувањето на постапката за идентификација на гласачите и слично.

3. Кај спроведеното гласање за избирачите кои се на отслужување на воениот рок, казна затвор или притвор и за внатрешно раселените лица, набљудувачите на

Меѓународната мисија за набљудување на изборите забележале 5 случаи каде што избирачките одбори не обезбедиле соодветни услови за тајност на гласањето, односно во 24% од набљудувањата не биле почитувани правилата за процесот на гласањето.³⁸

4. Државната изборна комисија не поведе прекршочни постапки во случаите кои беа претходно наведени (предвременно започнување со изборната кампања, необјавување на местата од страна на општините за бесплатно истакнување плакати и друг вид на изборен материјал и слично).

5. ДИК не успеа да обезбеди максимална заштита на учесниците во изборниот процес кога нивните права беа загрозувани во текот на изборната кампања.

Институционален одговор на констатираните проблеми

1. ДИК разреши шест претседатели на општинските изборни комитети во Сарај, Липково, Тетово, Брвеница, Боговиње и Гостивар поради сериозни изборни нерегуларности.

2. Кај избирачките одбори каде што беше констатирано нарушување на изборниот процес во вид на полнење на гласачки кутии, ДИК не изврши промена на нивните членови, ниту поведе постапка за казнување на лицата кои биле инволвирани во изборните нерегуларности.

3. МВР информираше дека се поднесени 11 кривични пријави против 12 припадници на МВР, при што врз основа на преземените мерки и утврдените нерегуларности, а по предлог на Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди од страна на МВР:

---

³⁸ Види: Предвремените парламентарни избори 1 јуни 2008 година, Мисија за набљудување на избори на ОБСЕ/ОДИХР, Конечен извештај, Варшава, 20 август 2008 година, (стр. 23).

а) за едно лице е донесено решение за престанок на работниот однос со отказ без поведување на постапка пред Комисијата за отказ,

б) на едно лице-приправник му е раскинат договорот за вработување,

в) едно лице-полициски резервист е раздолжен и разрешен од натамошен ангажман,

г) против 26 вработени во МВР е предложено да се покрене постапка за утврдување одговорност пред Комисијата за отказ и

д) за 23 лица вработени во МВР е предложено со писмена одлука да бидат оддалечени од работното место и Министерството за внатрешни работи до завршувањето на постапката.

Согласно податоците содржани во известувањето на МВР, а врз основа на податоците со кои располага Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди, дисциплинските постапки се завршени, при што на три лица им е донесено решение за престанок на работниот однос, додека на останатите им е изречена дисциплинска мерка-намалување на дел од плата.³⁹

4. Агенцијата за државни службеници на Република Македонија информираше дека не е покрената ниту една дисциплинска постапка во која повредата на службената должност е од областа на изборните нерегуларности. Агенцијата води евиденција само за поднесени предлози за покренување на дисциплинска постапка, поднесени од органите од член 3, ст. 2 од Законот за државните службеници, а не и за поднесени прекршочни и кривични пријави поднесени против државни службеници.⁴⁰

---

³⁹ Види: Известување на Министерството за внатрешни работи бр. 12-806/31 од 1.6.2009 година.

⁴⁰ Види: Известување на Агенцијата за државни службеници на Република Македонија, бр. 07-10521/2, од 5.12.2008 година. Информација со слична содржина беше добиено и во врска со изборите во 2009 година.

4.1 Изборна администрација и ден на гласање (претседателски и локални избори 2009 година)

Слабости и проблеми во изборната администрација (ДИК, ОИК, ИО) и слабости и проблеми на денот на гласањето

1. На 22 март 2009 година, 118 избирачки места не беа отворени поради големите снежни наноси и непристапноста на избирачките места за ОИК како и за доставување на изборниот материјал.

2. Државната изборна комисија се соочи со повеќе процедурални проблеми и неправилности кои во текот на првиот круг беа забележани на ниво на општинските изборни комисији и на избирачките одбори⁴¹. Согласно наодите содржани во Извештајот на Советот на Европа, начинот на кој се спроведе гласањето во двата изборни круга беше оценет како лош или како многу лош во 8% од гласачките места во областите каде што претежно живее албанско население, односно во 3% од гласачките места каде што претежно живее македонско население⁴².

3. Иако денот на изборите во првиот изборен круг помина, генерално, мирно, без насилство и поголеми инциденти, набљудувачите на ОБСЕ забележаа бројни процедурални неправилности како што се: семејното гласање, ограничен број на случаи на сериозно насилство, полнење на гласачки кутии и слично⁴³.

4. На денот на изборите во вториот изборен круг,

---

⁴¹ Види: Конечен список на неотворени гласачки места 22.3.2009 година, <http://www.sec.mk>.

⁴² Види: Report Ad Hoc Committee of the Bureau of the Parliamentary Assembly, Observation of the Presidential Election in the "FYROM" (22 March and 5 April 2009), (стр.6), <http://assembly.coe.int>.

⁴³ Види: Извештај на ОБСЕ за прелиминарните наоди и заклучоци за претседателските и локалните избори, прв круг, 22 март 2009 година, (стр.3).

набљудувачите на ОБСЕ забележаа многу малку случаи на посериозни проблеми, така што и нивните оценки за гласањето во вториот круг беа попозитивни отколку за првиот круг. Не беше известно за случаи на насилство или поголеми инциденти, иако беа евидентирани тензии во местата каде што се водеше тесна изборна трка меѓу два кандидата за градоначалник. Меѓутоа, како и во првиот, така и во вториот изборен круг, беа забележани случаи на семејно гласање и тоа во 13% од гласачките места кои се наоѓаат во областите каде што живее предоминантно албанско население. Беа забележани и два случаја на полнење на гласачки кутии во Гостивар и во Сопиште. Во 3% од гласачките места кои биле посетени од набљудувачите на ОБСЕ, гласачките кутии не биле соодветно запечатени, додека во 6% од гласачките места тајноста на гласањето не била соодветно осигурана⁴⁴.

Институционален одговор на констатираните проблеми

1. Имајќи ги предвид резултатите од работењето на повеќето членови од општинските изборни комисии на предвремените парламентарни избори 2008 година, Државната изборна комисија, на седницата одржана на 22 и 23 јануари 2009 година, донесе Одлука за изменување на Одлуката за именување на претседатели, членови и нивни заменици на општинските изборни комисии со која се изврши промена во целосниот состав на десет ОИК, а во 19 ОИК направи делумна промена во составот,⁴⁵ врз основа на претходно донесените одлуки за разрешување на претходните претседатели, членови и заменици на ОИК или на одделни членови.⁴⁶

---

⁴⁴ Види: Извештај на ОБСЕ за прелиминарните наоди и заклучоци за претседателските и локалните избори, втор круг, 5 април 2009 година, (стр.9).

⁴⁵ Види: Државна изборна комисија, Одлука за изменување на Одлуката за именување на претседатели, членови и нивни заменици на ОИК, („Службен весник на Република Македонија“, бр. 10/2009).

⁴⁶ Види: Одлуки за разрешување на претседателот, членовите и нивните заменици во 10 ОИК („Службен весник на Република Македонија“, бр. 9/2009).

2. На 5 април, денот на одржувањето на вториот круг, беше спроведен првиот круг од изборите за градоначалник и за советници на општинските совети на 124 избирачки места, и тоа во 118, бидејќи не беа отворени поради снежното невреме, а во 6 избирачки места, бидејќи гласањето во нив било поништено при одлучување по приговори. Според ДИК, бројот на гласачите регистрирани на овие избирачки места не бил доволно голем за да можел да повлијае на резултатите од претседателските избори, но можел да повлијае врз резултатите на градоначалничките и советничките избори во 23 општини⁴⁷.

3. Државната изборна комисија презеде одредени чекори во надминувањето на процедуралните проблеми и неправилности во периодот меѓу двата изборни круга во смисла што донесе практични упатства за работата на ОИК и ИО на денот на изборите како и јасни насоки за спречување на семејното гласање и за гласањето во име на друг. ДИК спроведе и дополнителни обуки за неколку ОИК, а пак ОИК спроведоа обуки за ИО.

4. По преземените мерки и активности на Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди при МВР, а поради констатирано непрофесионално постапување на полициски службеници во врска со спроведувањето на изборниот процес, од страна на Секторот, предложени се задолжителни мерки за десет полициски службеници, и тоа:

а) против петмина е изречена задолжителна мерка поведување постапка за утврдување одговорност,

б) на двајца полициски службеници им е изречено и оддалечување од работните места до завршување на дисциплинската постапка поради неповикано доаѓање на изборното место, коментари со граѓани и спречување на извршување службени задачи на други полициски службеници задолжени за обезбедување на избирачките места во првиот круг на изборите,

---

⁴⁷ Види: Решенија на Државната изборна комисија, <http://www.sec.mk>.

в) против двајца полициски службеници поведени се останати дисциплински постапки бидејќи го напуштиле гласачкото место, односно еден полициски службеник за време на спроведување на службени задачи - обезбедување на избирачко место бил под дејство на алкохол,

г) против две лица кои не ги извршиле задачите со потребен квалитет и на предвиден начин е изречена задолжителна мерка намалување на дел од плата, додека против три лица е изречена мерката писмено предупредување,

д) двајца полициски службеници се писмено предупредени поради непобарана потврда за интервенција од претседателот на избирачкиот одбор, а еден полициски службеник е писмено предупреден поради негово непрофесионално и некоректно однесување спрема граѓаните.⁴⁸

5. Гласање и заштита на избирачкото право како и проблеми во постапката на пресметување на гласовите и утврдувањето на изборните резултати (предвремени парламентарни избори 2008 година)

Слабости и проблеми во постапката на гласање и заштита на избирачкото право како и слабости и проблеми во постапката на пресметување на гласовите

1. За изборите кои се одржаа на 1 јуни 2008 година до ДИК беа поднесени приговори од: ДПА (вкупно 15), ДУИ (вкупно 13), Сонце-коалиција за Европа (вкупно 1), ТМРО (вкупно 1), и коалицијата ВМРО-ДПМНЕ (вкупно 28).

Приговорите беа поднесени поради повреди на Изборниот законик во постапката на гласање на 376 избирачки места, и тоа во најголем дел поради констатирани повреди на тајноста на гласањето, полнење на гласачките кутии, гласање во име на друг, семејно гласање, но и поради пронајдени повеќе

⁴⁸ Види: Известување на Министерството за внатрешни работи бр. 12-806/31 од 1.6.2009 година, (стр. 2).

гласачки ливчиња во гласачките кутии од бројот на избирачите кои гласале.

2. За повторените избори од 15 јуни 2008 година до ДИК беа поднесени приговори од: ДПА (вкупно 16) и ДУИ (вкупно 8)⁴⁹ И во овие приговори, како главни констатирани неправилности се сметаат повредите на избирачкото право во смисла на повреда на тајноста на избирачкото право, гласање во име на друг, групно гласање, полнење на гласачките кутии и слично.

3. За повторените избори од 29 јуни 2008 година до ДИК беа поднесени приговори од Партијата за демократски просперитет (вкупно 4) поради констатирани изборни неправилности кои се веќе споменати.

4. Во 111 избирачки места пребројувањето на гласовите беше оценето како лошо од страна на набљудувачите на ОБСЕ, односно како многу лошо во 15% од посетените избирачки места.

5. И во ОИК каде што се наоѓаат овие 111 избирачки места беше забележано лошо, односно многу лошо сумирање на изборните резултати.

Институционален одговор на констатирани проблеми

1. ДИК постапи по сите поднесени приговори и донесе решенија, при што треба да се потенцира дека законските рокови за носење на решенијата беа пробиени.

2. ДИК ги поништи резултатите во 197 избирачки места, од кои 38 беа поништени по службена должност, додека резултатите во останатите избирачки места беа поништени од следниве причини: поради неточни или непотпишани

⁴⁹ Види: <http://www.sec.mk:90/index.php/prigovoriresenija/-01062008>,
<http://www.sec.mk:90/index.php/prigovoriresenija/-15062008>,
<http://www.sec.mk:90/index.php/prigovoriresenija/dik2906>.

записници од членовите на ИО, поради гласање во име на друг, поради несоодветност на бројот на излезените избирачи и бројот на гласачките ливчиња во избирачките кутии и слично. Исто така, во најголем дел од избирачките места каде што ДИК констатира неправилности во пребројувањето на гласовите како и во сумирањето и утврдувањето на изборните резултати, овој орган го поништи гласањето со решение.

Индикативен е податокот што во постапката по приговори и жалби во однос на гласањето во првиот изборен круг, ДИК при вршење на увид во изборниот материјал од 100 избирачки места, во 94 утврдила нерегуларности најчесто извршени со гласање на едно лице повеќе пати.⁵⁰ Доказ за ваквите нерегуларности најчесто биле изводите од избирачките списоци, во кои со еден ист потпис се потпишувани повеќе гласачи кои наводно го искористиле своето право на глас, а кај одреден број случаи бројот на употребените гласачки ливчиња воопшто не соодветствувал на бројот на гласачите кои го искористиле своето право на глас. Во сите овие случаи, и покрај постоењето на основи за сомневање за сторени кривични дела, изборните органи не ги пријавуваат делата.

3. По одлуките на ДИК, за гласањето од 1.6.2008 година, три политички партии поднесоа жалби до Врховниот суд на Република Македонија, и тоа: ДПА поднесе 76 жалби против решенијата на ДИК поради констатирани неправилности во делот на гласањето (како најчесто наведувани неправилности во жалбите се групното, но и семејното гласање, гласање во име на друг, јавно гласање, полнење на кутии и слично). ДУИ поднесе жалби со кои се бараше поништување на гласањето во четири избирачки места, а ТМРО поднесе жалба по одлуката за нивниот приговор кој се однесуваше на изборните единици 5 и 6 во целост.⁵¹

⁵⁰ Види: Предвремени парламентарни избори 1 јуни 2008 година, Мисија за набљудување на избори на ОБСЕ/ОДИХР, Конечен извештај, Варшава, 20 август 2008 година, (стр. 21).

⁵¹ Види: Предвремени парламентарни избори 1 јуни 2008 година, Мисија за

Врховниот суд на РМ работеше во четири совети по жалбите на политичките партии, при што, три од четирите совети на Судот ги потврдија речиси сите одлуки што ги донесе ДИК, отфрлајќи само една. За разлика од нив, четвртиот совет преиначи 11 одлуки на ДИК за поништување на изборните резултати⁵².

4. Во однос на повтореното гласање од 15.6.2008 година, ДПА поднесе 13 жалби за 110 избирачки места со кои се бараше преиначување на одлуките на ДИК за поништување. ДУИ поднесе 4 жалби. По однос на овие жалби, Врховниот суд на РМ ги потврди сите одлуки на ДИК и поништи три дополнителни избирачки места врз основа на жалбите на ДПА, кои заедно со двете претходно поништени избирачки места од ИЕ 1, беа доволно за да влијаат на еден мандат поради што мораше повторно да се прегласува.

5. За повторените избори од 29 јуни 2008 година во 15 избирачки места во ИЕ 1 и ИЕ 6, партијата ПДП поднесе 4 жалби против одлуките на ДИК до Врховниот суд на РМ поради несовпаѓање на бројот на избирачите што гласале со бројот на гласачките ливчиња во гласачките кутии во неколку избирачки места во изборната единица 6, како и поради евидентирано групно гласање, гласање без соодветна документација, употреба на закана при гласањето од страна на партиски активисти, фалсификување на записници од избирачки одбори и слично⁵³. Сите четири жалби беа одбиени од Врховниот суд на РМ како неосновани, односно Судот ги потврди претходно донесените решенија на ДИК.

набљудување на избори на ОБСЕ/ОДИХР, Конечен извештај, Варшава, 20 август 2008 година, (стр. 26).

⁵² Види, исто, (стр.26).

⁵³ Види жалби бр. 1930/3, 1931/3, 1932/3 и 1933/3 од 29.6.2008 година на официјалната веб-страница на ДИК.

5.1 Гласање и заштита на избирачко право како и проблеми во постапката на пресметување на гласовите и утврдување на изборните резултати (претседателски и локални избори 2009 година)

Слабости и проблеми во постапката на гласање и заштита на избирачкото право како и проблеми во постапката на пресметување на гласовите и утврдување на изборните резултати

1. Како негативност којашто се провлекуваше и на изборите 2009 година, ОБСЕ повторно го евидентираше семејното гласање, особено во општините со преобладавајќи етнички Албанци, потоа гласање со полномошник (33%), исто лице да им „помага“ на повеќе гласачи (41 случај), обиди за влијание врз избирачите (46 случаи), застрашување на изборните службеници и на избирачите (8 случаи), повеќе навидум идентични потписи на избирачките списоци (19 случаи) и повеќекратно гласање (7 случаи).⁵⁴

2. И набљудувачите на МОСТ забележале бројни случаи на гласање во име на друг, неправилности во спроведувањето на постапката на гласање, случаи на семејно гласање, групно гласање, пропусти во избирачките списоци, гласање без проверка на палецот со УВ-ламба и нанесување на безбоен спреј, нарушена тајност на гласањето како и забележително поголем процент на неписмени гласачи во урбаните средини за разлика од минатите изборни процеси⁵⁵. Исто така, на овие избори, согласно прелиминарната изјава на МОСТ, на повеќе избирачки места на граѓаните не им беше дозволено да се изјаснат за кој вид на избори сакаат да гласаат, односно беа

---

⁵⁴ Извештај за прелиминарните наоди и заклучоци на ОБСЕ и ОДИХР, прв круг - 22 март 2009 година, (стр.13).

⁵⁵ Види: Прелиминарна изјава на МОСТ за вториот круг од претседателските и локалните избори, втор круг, 6 април 2009 година, http://camost.org/index.php?option=com_content&task=view&id=117&Itemid=2.

принудувани да се потпишуваат на двата избирачки списка и да гласаат и за претседателските и за локалните избори.

3. Броењето на гласовите беше негативно оценето во 14% од посетените гласачки места на набљудувачите на ОБСЕ во првиот изборен круг. На пет набљудувачи од теренот, еден известуваше за значајни процедурални грешки.⁵⁶ Во вториот изборен круг, исто како и во првиот, набљудувачите на ОБСЕ известија дека не биле следени основните процедури за порамнување на изборните резултати, особено пред отворањето на гласачките кутии, како и не била почитувана транспарентноста во врска со можноста набљудувачите да можат да го набљудуваат внесувањето на податоците од изборните резултати.⁵⁷

4. До ДИК во врска со гласањето одржано во првиот изборен круг на 22 март 2009 година беа поднесени 86 барања од кои 74 имаа третман на приговор, а 12 имаа третман на известување или дополнување на приговорите. Приговорите беа поднесени од страна на 16 овластени подносител на листи на кандидати од кои 3 беа од група избирачи, а 13 беа политички партии или коалиции. Со приговорите се бараше поништување на гласањето на 233 избирачки места, а со 10 приговори се бараше поништување на гласањето на сите гласачки места во 10 општини. Приговорите поднесени од страна на овластените подносител на листите, во најголем дел, беа заради повреди во постапката на гласање, како и заради сумирањето и утврдувањето на резултатите од гласањето.

Во првиот изборен круг, овластениот подносител на листите од партијата СДСМ поднесе 22 приговора од кои најголемиот дел, вкупно 20 од нив се однесуваат на уочени

---

⁵⁶ Наведено во Извештајот за прелиминарните наоди и заклучоци, прв изборен круг, 22 март 2009 година, (стр.13).

⁵⁷ Наведено во Извештајот за прелиминарните наоди и заклучоци, втор изборен круг, 5 април 2009 година, (стр.9).

неправилности во постапката на гласање, како и во постапката на сумирање и утврдување на резултатите од градоначалничките листи.⁵⁸

ВМРО-ДПМНЕ поднесе 11 приговори за уочени неправилности во постапката на гласање како и во постапката на сумирање и утврдување на резултатите од градоначалничките листи⁵⁹.

Партијата Демократија е Ре-Партија за нова демократија поднесе 9 приговори од кои поголемиот број беа поднесени поради наведени повреди во постапката на гласање, односно поради евидентирано семејно гласање, некористење на УВ-ламби, оневозможување на овластените претставници да можат да ја следат работата на избирачките одбори⁶⁰, додека мал дел од нив се однесуваат на повреди во постапката за сумирање на резултатите.

Партијата ВМРО-ДП и ТМОРО-ВЕП имаат поднесено 4 приговори во првиот избран круг, од кои три се однесуваат на констатирани неправилности во постапката на броењето

⁵⁸ Види: Приговори во прв круг доставени до Државната изборна комисија, http://www.sec.mk:90/2009/index.php?option=com_content&view=article&id=76&Itemid=76. После првиот круг на гласање, во еден поднесен приговор, подносителот на листата за градоначалник на Општина Долнени од СДСМ како основ за поднесувањето на приговорот го наведе забележаното семејно и групно гласање (приговор бр. 2161-1 СДСМ), еден приговор е поднесен поради задоцнето отворање на гласачкото место за еден час, при што гласањето во гласачкото место не е продолжено за еден час, туку е затворено во 19.00 часот (приговор бр. 2171-1 СДСМ), еден приговор е поднесен поради користење на мобилни телефони во текот на гласањето како и поради други забележани неправилности во текот на гласањето (приговор бр. 2176-1 СДСМ). Останатите приговори се однесуваат на постапката на сумирање и утврдување на резултатите од гласањето и тоа за градоначалничките листи во Аеродром, Кочани, Винаица, Демир Капија, Берово, Горче Петров и Долнени, како и за советничките листи во општините Тетово и Јегуновце.

Види: http://www.sec.mk:90/2009/index.php?option=com_content&view=article&id=76&Itemid=76.

⁵⁹ Приговорите се однесуваат на градоначалничките листи од ВМРО-ДПМНЕ во општините Зелениково, Македонски Брод, Велес и Струмица, како и за советничките листи во општините Дојран и Центар.

⁶⁰ Приговорите со број 2092-1, 2093-1, 2094-1, 2101-1 и 2102-1 се однесуваат на констатирани случаи на семејно гласање во избирачките места, неупотреба на УВ-ламба, евидентирано отстранување на овластените претставници од избирачките места од страна на избирачките одбори, додека приговорот 2138-1 како правен основ ги зема констатирани неправилности во постапката на сумирање и утврдување на резултатите.

на гласовите за членовите на советите во Општина Кисела Вода, Бутел и Центар, додека еден приговор се однесува на констатирани неправилности во постапката на кандидирање, односно дека е констатирано исто лице на две советнички листи.⁶¹

Партијата за целосна еманципација на Ромите-ПЦЕР имаат поднесено само еден приговор.⁶²

Партијата Демократска унија за интеграција-ДУИ има поднесено 3 приговори, од кои два се однесуваат на неправилности во постапката на сумирањето на резултатите, додека еден се однесува на нерегуларности во гласањето на избирачките места 2 467 и 2468.⁶³

Партијата Демократска партија на Албанците-ДПА има поднесено 7 приговори од кои 5 се однесуваат на констатирано семејно гласање и противзаконско присуство на полиција, додека еден приговор се однесува на ненавремено започнување на гласањето. Еден приговор се однесува на констатирани неправилности во постапката на сумирање и утврдување на резултатите.⁶⁴

Либералната партија на Македонија има поднесено 3 приговори од кои два се однесуваат на констатирани неправилности во постапката за гласање, сумирање и утврдување на резултатите, додека еден приговор се однесува на заштита на избирачко право на избирач⁶⁵.

Од групата независни кандидати поднесени се 8 приговори од кои 5 се однесуваат на констатирани неправилности во постапката на сумирање и утврдување на резултатите, еден приговор се однесува на констатирано семејно гласање и групно

⁶¹ Според наводите во приговорот станува збор за реден бр. 15 во советничката листа на Општина Аеродром од партијата ВМРО-НП и реден бр. 41 во советничката листа на Градот Скопје од истата партија. Види приговор бр. 2073-1, <http://www.sec.mk:90/2009>.

⁶² Приговор бр. 2074-1 во кој подносителот на листата за советници во општините Тетово, Битола, Кичево и Куманово приговара дека на листите им е заменет амблемот на нивната партија со амблемот на Обединетата партија за еманципација на Ромите.

⁶³ Види приговори бр. 2075-1, 2115-1 и 2141-1.

⁶⁴ Види приговори бр. 2091-1, 2120-1, 2121-1, 2122-1, 2123-1, 2124-1, и 2125-1.

⁶⁵ Види приговори бр. 2129-1, 2129-2, и 2130-1.

гласање, еден приговор е поднесен од страна на претседател на ИО и еден приговор во вид на барање за увид на избирачкиот материјал на сите избирачки места во општината.⁶⁶

Од Партијата за движење на Турците во Македонија-ПДТ поднесени се 4 приговори од кои 3 се однесуваат на констатирани неправилности во постапката на сумирање и утврдување на резултатите, додека еден приговор се однесува на барање да се спроведе гласањето во гласачкото место 2353 каде што поради непогодата гласањето воопшто не се одржа.⁶⁷

Од Демократската партија на Турците во Македонија поднесени се 4 приговори од кои 3 приговори се однесуваат на констатирани неправилности во постапката на сумирање и утврдување на резултати, додека еден приговор се однесува на повторувањето на гласањето во г.м.2353.⁶⁸

Од Партијата за европска иднина-ПЕИ поднесен е само еден приговор поради констатирани неправилности во постапката на сумирање и утврдување на резултатите.⁶⁹

Исто така, и од Партијата на обединети демократи на Македонија-ПОДЕМ поднесен е еден приговор поради констатирани неправилности во постапката на сумирање и утврдување на резултати.⁷⁰

Од Сојузот на Ромите од Македонија-СРМ поднесени се два приговора и тоа еден поради гласање во име на друг, додека вториот поради констатирани неправилности во постапката на утврдување на резултати.⁷¹

Од Партијата за демократски просперитет-ПДП има поднесено 4 приговори, и тоа сите поради констатирани неправилности во постапката за сумирање и утврдување на резултатите.⁷²

⁶⁶ Види приговори бр. 2076-1, 2107-1, 2126-1, 2127-1, 2148-1, 2185-1, 2197-1 и 2210-1.

⁶⁷ Види приговори бр. 2097-1, 2145-1, 2146-1, 2147-1.

⁶⁸ Види приговори бр. 2105-1, 2142-1, 2143-1, 2144-1.

⁶⁹ Види приговор бр. 2106-1.

⁷⁰ Види приговор бр. 2139-1.

⁷¹ Види приговори бр. 2159-1 и 2160-1.

⁷² Види приговори бр. 2186-1, 2187-1, 2188-1 и 2189-1.

Партијата Народно движење за Македонија-НДМ има поднесено еден приговор поради констатирани неправилности во постапката за сумирање и утврдување на резултатите.⁷³

5. По гласањето одржано во вториот изборен круг на 5 април 2009 година, согласно член 148, став 1 во врска со став 2 од Изборниот законик, до ДИК беа поднесени 97 приговори од 9 овластени подносител на листи на кандидати, односно два овластени подносителя - група избирачи и седум овластени подносител на листи - политички партии и коалиции. Со приговорите се бараше поништување на гласањето на 234 избирачки места, а со два приговора се бараше и поништување на гласањето на сите избирачки места во две општини. До ДИК беа доставени приговори од следниве партии и независни листи: ВМРО-ДПМНЕ поднесе 45 приговори, СДСМ 5 приговори, Партијата за европска иднина-ПЕИ поднесе 27 приговори, Социјалдемократската унија -СДУ 2 приговора, Демократската унија за интеграција 13 приговори, Демократската партија на Албанците-ДПА 1 приговор, ВМРО-НП 1 приговор и 3 приговори поднесоа група избирачи⁷⁴.

Најголемиот дел од приговорите поднесени од ВМРО-ДПМНЕ се однесуваат на констатирани неправилности во постапката на гласање, како и поради констатирани неправилности во постапката на сумирање и утврдување на резултатите за избор на градоначалник во Општина Охрид, Општина Карпош, Општина Брвеница, Општина Карбинци (и за советничка листа), Општина Македонски Брод, и Општина Ново Село⁷⁵.

---

⁷³ Види приговор бр. 2194-1.

⁷⁴ Види: http://www.sec.mk:90/2009/index.php?option=com_content&view=article&id=92&it.

⁷⁵ Види приговори од бр. 2587-1 до 2630-1, и 2664-1. Најголем број од констатирани неправилности во приговорите се однесуваат на постапката за сумирање и утврдување на резултатите од страна на ИО и ОИК, меѓутоа, исто така, и за бројни нарушувања во текот на гласањето, како што се, неупотребување на УВ-лампа при гласањето, нарушување на тајноста на гласањето, агитација на избирачките места, делење на политички пропаганден материјал, повеќекратно гласање од страна на исто лице и слично.

Приговорите поднесени од страна на СДСМ се однесуваат на констатирани неправилности во постапката на гласањето за избор на градоначалник во општините Старо Нагоричане, Берово, Карбинци, Чешиново - Облешево и Ресен⁷⁶.

Приговорите поднесени од страна на ПЕИ се однесуваат на констатирани неправилности во постапката на гласање како и во постапката на сумирање и утврдување на резултати за избор на градоначалник во Општина Струга⁷⁷.

Приговорите поднесени од страна на Демократската унија за интеграција-ДУИ се однесуваат на констатирани неправилности во постапката на гласање, односно поради констатирани случаи на семејно гласање, повеќекратно гласање од страна на исто лице, неупотребување на УВ-ламба, како и поради констатирани неправилности во постапката на сумирање и утврдување на резултатите за избор на градоначалник во Општина Тетово⁷⁸.

Демократската партија на Албанците-ДПА поднесе еден приговор бр. 2563-1 во кој укажува на констатирани неправилности во постапката на гласање, како што се, нарушена тајност на гласањето, случаи на семејно гласање, случаи на групно гласање, неовластено присуство на вооружена полиција на гласачките места и слично.

Партијата ВМРО-НП поднесе 1 приговор со бр. 2505-1 поради констатирани неправилности во постапката на гласање, сумирање и утврдување на резултатите, а од истите причини и група избирачи поднесоа 3 приговори⁷⁹.

6. По гласањето одржано на 19 април 2009 година, согласно член 148 став 1 во врска со став 2 од Изборниот законик, до ДИК беа поднесени 13 приговори, еден од група

⁷⁶ Види приговори од 2657-1 до 2661-1, исто.

⁷⁷ Приговорите упатуваат на повреда на член 40, став 2, точка 2 и 3, член 103, став 1 и 7, член 105 и член 109, став 1 и 2. Види: http://www.sec.mk:90/2009/index.php?option=com_content&view=article&id=92&it.

⁷⁸ Види приговор бр. 2534-1, како и приговори од бр. 2570-1 до 2583-1, исто.

⁷⁹ Види приговори со бр. 2533-1, 2541-1 и 2542-1.

избирачи и 12 од една коалиција. Со приговорите се бараше поништување на гласањето на 12 избирачки места, едно во Општина Зелениково и 11 во Општина Долнени, а со еден приговор се бараше повторно пребројување на гласовите и врз основа на пребројувањето ДИК да ги сумира и утврди резултатите од гласањето во Општина Долнени.

Институционален одговор на констатираните проблеми

1. Постапувајќи по приговорите на гласањето од првиот изборен круг, ДИК ги разгледа и одлучи по сите поднесени приговори на следниов начин⁸⁰:

- го поништи гласањето на 6 избирачки места (3 во Долнени, 1 во Маврово и Ростуше, 1 во Македонски Брод и 1 во Студеничани);

- изврши пребројување на важечките гласачки ливчиња за избори за членови на Совет на Општина Тетово и соодветно на резултатите од увидот изврши корекција во конечниот Записник бр. 21-Г на ОИК Тетово;

- изврши пребројување на важечките гласачки ливчиња за избор на градоначалник на Општина Македонски Брод и соодветно на резултатите од увидот изврши корекција на конечниот Записник бр. 21-Б на ОИК Македонски Брод.

2. Незадоволни од решенијата на ДИК, овластените подносителите на листите на кандидати во законскиот рок до Управниот суд доставија 45 тужби, и тоа: овластениот подносител на листата на Демократија е Ре-Партија за нова демократија поднесе 9 тужби, овластениот подносител на листата на ДУИ 1 тужба, овластениот подносител на листата на ДПА 5 тужби,

---

⁸⁰ Види го Извештајот на Државната изборна комисија за спроведените избори за членови на советите на општините и Советот на Град Скопје и за градоначалници на општините и за градоначалник на Градот Скопје во 2009 година, Скопје, мај 2009 година, (стр. 20 и 21) како и Извештајот на ДИК за спроведените избори за претседател на Република Македонија, Скопје, април 2009 година. Види: http://www.sec.mk:90/2009/fajlovi/rezultati/konecni/izvestaj_do_Sobranieto_na_RM_za_pretdatelskite_izbori_2009.pdf.

овластениот подносител на листата на СДСМ 19 тужби, овластениот подносител на листата на ВМРО-ДП и ТМОРО-ВЕП 3 тужби, овластениот подносител на листата на Демократската партија на Турците на Македонија 3 тужби, овластениот подносител на листата на ВМРО-ДПМНЕ 2 тужби, овластениот подносител на листата на ПОДЕМ 1 тужба и овластениот подносител на листата на група избирачи 2 тужби⁸¹.

Управниот суд ги потврди сите решенија на ДИК, односно ги одби сите поднесени тужби.

3. Во однос на приговорите од гласањето во вториот изборен круг ДИК усвои два приговора и го поништи гласањето на едно избирачко место во Општина Арачиново (избирачко место бр. 2337) и едно избирачко место во Општина Струга (избирачко место бр. 1872). Сите останати приговори беа одбиени. Незадоволни од решенијата на ДИК, овластените подносителите на листите на кандидати во законскиот рок до Управниот суд доставија 39 тужби, и тоа: овластениот подносител на листата на Демократија е Ре-Партија за нова демократија поднесе 1 тужба, овластениот подносител на листата на ДУИ поднесе 10 тужби, овластениот подносител на листата на ДПА поднесе 1 тужба, овластениот подносител на листата на ПЕИ поднесе 20 тужби, овластениот подносител на листата на ВМРО-ДПМНЕ поднесе 4 тужби, овластениот подносител на листата на група избирачи поднесе 2 тужби, и овластениот подносител на листата на коалицијата Заедно за Шуто Оризари поднесе 1 тужба.

4. Управниот суд ги потврди решенијата на ДИК, односно ги одби сите тужби освен во случајот на тужбата за избирачкото место 2337 при што го преиначи решението на ДИК и резултатите од гласањето одржано на 5 април 2009 година ги потврди. Имено, врз основа на извршениот увид во целокупниот изборен материјал и оспореното решение, Управниот суд најде

---

⁸¹ Види: http://www.sec.mk:90/2009/index.php?option=com_content&view=article&id=78&It.

дека решението на ДИК не се заснова врз целосно и правилно утврдена фактичка состојба, бидејќи истата не соодветствува на фактите и доказите од изборниот материјал. Судот не најде основ за поништување на гласањето на гласачкото место бр. 2337 во Општина Арачиново.

5. По однос на приговорите за гласањето одржано на 19 април 2009 година, ДИК ги разгледа сите приговори и ги одби како неосновани. Незадоволни од решенијата на ДИК, овластените подносителите на листите на кандидати во законскиот рок доставија 12 тужби до Управниот суд, и тоа: овластениот подносител на листата на ВМРО-ДПМНЕ поднесе 11 тужби, додека овластениот подносител на листата на група избирачи-Зелениково поднесе 1 тужба.

6. Управниот суд ги потврди решенијата на ДИК, односно, ги одби сите тужби освен во случајот на тужбата за избирачкото место 1475, Општина Долнени, при што го преиначи решението на ДИК и гласањето одржано на 19 април 2009 година го поништи.

7. Треба да се напомене дека ДИК не ги донесе сите решенија во рамките на законски пропишаниот рок, а исто така, секогаш не беше сосема јасно од кој момент започнува да се пресметуваат 48 часа за поднесување на приговорите до ДИК. Ова особено беше случај со поднесувањето на приговорите кои се однесуваа на сумирањето и утврдувањето на изборните резултати.

Иако согласно член 151, став 2 од Изборниот законик, ДИК при одлучувањето по приговори врз основа на фактите на кои се упатува во нив се содржани во записникот, е должна да изврши увид во целокупниот изборен материјал, особено во случаи кога се констатирани случаи на семејно гласање, гласање во име на друг, групно гласање, повреда на тајноста на гласањето, итн., Комисијата не изврши увид во изборниот

материјал, дури и кога овие неправилности беа содржани во записниците на избирачките одбори.

Исто така, се бележи и одредена неконзистентност при вршењето на увид во целиот избран материјал, бидејќи увидот се одлучуваше од случај до случај без строго почитување на законската одредба. Така, за приговорите поднесени во првиот избран круг, ДИК одлучи да изврши увид во целокупниот избран материјал само во 3 случаи, додека за приговорите поднесени во вториот избран круг во 4 случаи. Се забележува и недостаток на квалитетни и целосно образложени решенија на ДИК. Решенијата во најголем дел се образложени преку цитирање на одредбите од Изборниот законик.

8. Истата забелешка околу квалитетот на одлуките може да се даде и за Управниот суд. Во 99% од случаите, Управниот суд го следеше образложението на решенијата од ДИК без да се впушти во оценка на сериозните обвинувања содржани во тужбите на подносителите на листите, како што се, констатирани случаи на семејно гласање, гласање во име на друг, групно гласање, повреда на тајноста на гласањето, повеќе гласачки ливчиња во гласачките кутии од лица кои излегле на гласање, непотпишани записници од членовите на избирачките одбори итн. Тој, исто како и ДИК, при своето одлучување се ограничи на многу рестриктивни доказни средства, кои можеби беа недоволни за носење на добро образложени одлуки.

6. Финансирање на изборната кампања и финансиски извештаи (предвремени парламентарни избори 2008 година)

Слабости и проблеми во постапувањето по финансиските извештаи на политичките партии за финансирањето на изборната кампања

1. Во сите поднесени финансиски извештаи од трошењето на средства за изборната кампања се забележува

непрецизност и нејасност во ставките содржани во извештаите и нереалност на износот кој е прикажан како потрошен во однос на вистински реализираните трошоци во кампањата.

2. Политичките партии и нивните коалиции добиваа значителни намалувања на цените, а висината на намалувањата се одредуваше поединечно (меѓу 10-90% од објавената цена). Ова во практиката создаде нееднакви услови за пристап до платеното рекламирање на политичките партии и нивните коалиции, и покрај должноста за еднаков третман на политичките партии за медиумското претставување на нивните политички програми. За жал, не постои одредба во Изборниот законик на РМ во која се предвидува дека сите кандидати, партии и коалиции треба да добијат еднаква цена за еднакво времетраење кога купуваат време за рекламирање.⁸²

3. Согласно податоците содржани во Извештајот на ДКСК, од официјалните финансиски извештаи на политичките партии објавени и доставени до ДИК и Државниот завод за ревизија произлегува дека учесниците на изборите прикажуваат расходи во изборната кампања кои се поголеми од нивните приходи. Оваа разлика, се констатира натаму во заклучокот 3 од Извештајот на Комисијата, како и недоволно прецизираните видови извори на приходи со кои се финансираат кампањите фрла сомнеж дека има и други финансиски извори освен законски пропишаните.⁸³

Институционален одговор на констатираните проблеми

1. Во однос на финансирањето на кампањите, ОБСЕ/ОДИХР во својот Извештај забележал дека не постојат ефикасни механизми за контрола⁸⁴ и дека останува впечатокот дека

⁸² Констатацијата се совпаѓа со Конечниот извештај на ОБСЕ за предвремените парламентарни избори одржани на 1 јуни 2008 година, (стр. 15).

⁸³ Види: Годишен извештај за работата на Државната комисија за спречување на корупцијата во 2008 година, март 2009 година, (стр.25).

⁸⁴ ОБСЕ/ОДИХР Финален извештај за предвремените парламентарни избори 2008

одредени организатори на кампања ги надминале законските лимити. Ваквите наоди се потврдени и со заклучоците од седницата на Државната комисија за спречување на корупција одржана на 5-6. 8.2008 година.

2. И покрај тоа, ДИК досега нема поведено прекршочна постапка за повреда на одредбите за финансирање на изборната кампања согласно членот 180 од Изборниот законик, ниту, пак, е иницирана постапка за кривична одговорност за повреда на член 165-а согласно Кривичниот законик.

3. Во Годишниот извештај за работата на Државната комисија за спречување на корупцијата во 2008 година е констатирано дека, согласно податоците доставени од Советот за радиодифузија за трошоците за платеното политичко рекламирање во текот на изборната кампања во електронските медиуми (за реалното времетраење за платената политичка програма) и од редовното следење на печатените медиуми, Комисијата констатира дека двете коалиции - организатори на изборна кампања, кои единствено имаа кандидатски листи во сите шест изборни единици неколкукратно го надминале законски дозволения лимит, по однос на средствата кои можат да бидат потрошени за изборна кампања, пропишан со членот 84 од Изборниот законик.⁸⁵

4. Државниот завод за ревизија сè уште нема направено ревизија на финансиските извештаи на политичките партии и тоа како за тековното работење на политичките партии, така и за финансиските извештаи за изборната кампања за предвремените парламентарни избори 2008 година.

година, стр.11

⁸⁵ Види: Годишниот извештај за работата на Државната комисија за спречување на корупцијата во 2008 година, март 2009 година, (стр.25).

6.1 Финансирање на изборната кампања и финансиски извештаи (претседателски и локални избори 2009 година)

1. Согласно измените и дополнувањата на Изборниот законик, во член 83-б, став 2 се предвиде обврска министерот за финансии да донесе правилник за регистарот на донации во кој се утврдуваат формата, содржината и начинот на водењето на регистарот на донации. Согласно оваа законска обврска, за изборната кампања во 2009 година беа доставени 40 регистри од учесниците во овој изборен циклус, вклучително и од поголемите партии, односно коалиции.

2. Согласно Законикот, организаторите на изборната кампања треба да достават и финансиски извештаи за изборната кампања.

Слабости и проблеми во постапувањето по финансиските извештаи на политичките партии за финансирањето на изборната кампања

1. И за овие избори недостасува извештај за направена ревизија на финансиските извештаи на политичките партии од Државниот завод за ревизија и покрај фактот што во Годишната програма за работата на Државниот завод за ревизија за 2009 година, повикувајќи се на членот 6, став 1 од Законот за државна ревизија, а согласно интерната класификација на субјектите за ревизија, предвидено е дека за четири политички партии финансирани со средствата од буџетот на Република Македонија ќе се изврши финансиска ревизија.⁸⁶

2. Исто така, треба да се напомене дека во рамките на годишната програма за 2009 година, Државниот завод

⁸⁶ Види: Годишна програма за работата на Државниот завод за ревизија за 2009 година, Скопје, декември 2008 година, (прилог 1).
<http://www.dzr.gov.mk/Uploads/Finale%pdf%20-Godisna%20programa%20za%202009.pdf>.

за ревизија има предвидено 65 ревизии на финансиски извештаи за 2008 година, а сè уште нема подготвено ниту еден ревизорски извештај за финансирањето на политичките партии во Република Македонија.

ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ:

1. Државната изборна комисија, како и сите останати изборни органи мора да го зајакнат и унапредат персоналниот, професионалниот, стручниот, техничкиот и едукативниот капацитет во сите фази од изборниот процес.

Пред одржувањето на претседателските и локалните избори 2009 година делумно се зајакна капацитетот на ДИК преку вработување на нови луѓе во службите на Комисијата, меѓутоа, сè уште останува да се работи на **зајакнувањето на останатите аспекти од капацитетот на ДИК**. Оваа препорака е поврзана и е во контекст на 1 септември 2009 година од кога и официјалното водење и ажурирањето на Избирачкиот список треба да премине во целосна надлежност на ДИК. Сериозните забелешки околу точноста на податоците содржани во Избирачкиот список веќе неколку изборни процеси по ред ја наметнуваат потребата од јакнење на капацитетот на ДИК кој треба да се справи со надминувањето на недоследностите и нивно целосно корегирање.

2. Државната изборна комисија треба поинтензивно да работи на организирање обуки на членовите на пониските изборни органи на подолг временски период и со вклучување на повеќе лица во овој процес. Во оваа смисла треба да се разработат и дополнителни програми за обука кои треба да се спроведуваат не во периодот непосредно пред одржувањето на изборите, туку во порелаксиран период меѓу два изборни циклуса. Исто така, би можело да се **размислува и за ревидирање на прирачникот за обука**, со цел да стане поразбирлив и поподатлив за правилна примена.

3. Државната изборна комисија треба повеќе да ја користи законската надлежност за донесување на упатства за прашања кои се недоволно прецизно уредени во Изборниот

законик. На пример, некои одредби, како што е случајот со членот 7 во Изборниот законик, кој се однесува на забраната за кандидирање на лица осудени на казна затвор подолга од 6-месеци, за кои се појавија проблеми при нивната примена, би можеле да бидат појаснети преку упатства од страна на ДИК со цел конзистентна примена на Изборниот законик и подобрена правна сигурност во делот што значи заштита на пасивното избирачко право. Исто така, во интерес на олеснување на процесот на броење на резултатите и зголемување на довербата во изборниот резултат, а со оглед на големиот број поплаки на изборите во 2009 година, дека изборните резултати не се правилно изброени, ДИК би можела да размисли да донесе упатство и измена на соодветните обрасци со кои би се предвидело ОИ да ги избројат и да го внесат вкупниот број на гласачки ливчиња по гласањето (број на важечки, број на неважечки и број на неискористени гласачки ливчиња) и да се споредат со бројот на добиените ливчиња за тоа избирачко место (reconciliation of ballots).

4. Државната изборна комисија треба да демонстрира подготвеност брзо и одлучно да се справува со сите проблеми кои настануваат како резултат на работата на пониските изборни органи. Иста таква подготвеност ДИК треба да покаже и кога се справува со нерегуларностите кои ги предизвикуваат учесниците во изборниот процес. Државната изборна комисија не смее да остане пасивна и да не поведе прекршочни постапки во случаи на евидентно кршење на законските одредби од страна на изборните учесници, особено во делот на изборната кампања. И уште еднаш се повторува потребата стриктно да се предвиди законска надлежност **ДИК да води прекршочни постапки и да изрекува прекршочни санкции.** Неопходно е **ДИК и законски да се определи како прекршочен орган.**

5. Државната изборна комисија треба да има база на податоци за сите поведени и завршени прекршочни и

дисциплински постапки, изречени мерки и разрешувања од изборните органи.

6. Државната изборна комисија, во соработка со политичките партии, ќе мора да поработи на подигнување на степенот на својата професионалност и партиска непристрасност.

Како на предвремените парламентарни, така и на претседателските и локалните избори 2009 година, се забележаа бројни изборни нерегуларности кои беа дури и медиумски евидентирани и беа предмет на приговори, меѓутоа, сепак, **ДИК во најголем дел од нив не се впушти во увид на целокупниот изборен материјал, туку избра селективен, најчесто, партиски мотивиран пристап при разгледувањето на понудените докази. Во одредени случаи беше евидентно гласање на членовите на ДИК според нивната партиска припадност** што посебно беше очигледно кога се разгледуваа приговорите од страна на овластените подносителите на листи кои немаа свој претставник во ДИК. Нивните приговори беа одбивани како неосновани и покрај сериозните наводи содржани во приговорите за констатирани изборни нерегуларности. Оваа забелешка е чекор назад во однос на квалитетот на работењето по приговорите за предвремените парламентарни избори во 2008 година кога ДИК покажа поголема подготвеност да го отвора изборниот материјал, да зема предвид и дополнителни информации од членовите на изборните органи како и резултатите од избирачките места кои имаа сомнително висок одсив на гласачите.

7. Потребно е да се размисли за продолжување на кратките рокови кои се предвидени во Изборниот законик за постапување по приговорите од страна на ДИК, односно за постапување по тужбите од страна на Управниот суд. Треба да се напомене дека Република Македонија има најбрза постапка на одлучување по приговори, односно по тужби споредено со сите држави-членки на Советот на Европа. Со цел

да се гарантира ефективностa на постапките по приговори и по тужби на ДИК, односно на Управниот суд треба да биде дадено право и самите да собираат податоци за констатирани изборни нерегуларности од теренот.

8. Во однос на работата на Управниот суд му се забележува за нетранспарентноста на неговите седници кога решаваше по тужбите против решенијата на ДИК. И покрај законската обврска за јавно постапување по тужбите, Управниот суд одлучи да остане затворен за јавноста при одлучувањето, освен при објавувањето на содржината на поднесените тужби и донесените пресуди и решенија кога Управниот суд беше транспарентен и отворен за јавноста.

9. Управниот суд треба да ги употребува сите доказни средства, односно целокупниот изборен материјал кога постапува по тужбите.

Продолжувањето на практиката за употреба на рестриктивен број доказни средства и селективен пристап кон нив неповолно може да се одрази на заштитата на избирачките права. Исто така, Судот би требало да ја прецизира постапката по однос на изборните нерегуларности во некој пишан документ кој би им бил достапен на заинтересираните страни.

10. Проблемите кои се појавија во врска со начинот на постапувањето на Советот за радиодифузија во однос на носењето насоки за претставување на потенцијалните изборни кандидати, односно кандидатите кои сè уште немаат официјално потврдена кандидатура од страна на ДИК, или од ОИК, ја наметна потребата од допрецизирање на членот 74, став 2 и 3 од Изборниот законик во функција на дефинирање на периодот пред почетокот на изборната кампања. Согласно Изборниот законик не постои одредба која се однесува на медиумското претставување на потенцијалните кандидати пред почетокот на изборната кампања. **Очигледна е потребата од пополнување на оваа законска празнина.**

11. Се забележува зголемување на бројот на пријави од граѓани до набљудувачите на ОБСЕ и на МОСТ заради присутни закани и заплашувања, како и отпуштања од работните места доколку не се гласа за конкретна политичка партија. Исто така, и на претседателските и на локалните избори во 2009 година беа присутни традиционалните форми на изборни нерегуларности, како што се, семејното гласање, групното гласање, повреда на принципот на тајност на гласањето, полнење на гласачките кутии, гласање во име на друг и слично. Во функција на намалување на овие изборни нерегуларности ќе мора, покрај државните органи, **активно да бидат вклучени и политичките партии во насока на подигнување на политичката култура,** како кај партиските членови, активисти, симпатизери и слично, така и кај гласачите на Република Македонија.

Овие изборни нерегуларности не смеат да бидат толерирани од страна на државните органи. Тие мора да бидат бескомпромисно казнувани согласно законските одредби на Кривичниот законик на РМ.

12. Поради констатираните повреди на законските одредби во делот на финансирањето на изборната кампања од страна на учесниците во изборниот процес уште еднаш се наметнува потребата од промена на законската регулатива во делот на времето кога ревизиските извештаи треба да бидат доставени до ДИК и утврдување на директни последици по учесникот на изборите доколку Државниот завод за ревизија евидентирал незаконско трошење на средства во текот на кампањата. Во Изборниот законик треба да се разграничат и видовите извори на финансирање на изборната кампања како и да се регулира прашањето дали партијата може да биде спонзорирана или само да користи донации и во која форма. Исто така, во Изборниот законик мора **да се утврди единствен образец** за финансиските извештаи на политичките партии, и тоа како за тековното финансиско работење на партиите, така и за финансирањето во текот на изборната кампања.

13. Со оглед на фактот дека Државниот завод за ревизија многу бавно, а во одредени случаи и воопшто не постапува по финансиските извештаи на политичките партии, потребно е да се предвиди законска обврска за ревизорска обработка на финансиските извештаи на партиите од страна на Државниот завод за ревизија или од страна на независен, домашен или странски, ревизорен орган согласно препораките на Венецијанската комисија при Советот на Европа.

КРИВИЧНО - ПРАВНА ЗАШТИТА НА ИЗБОРНИОТ ПРОЦЕС

Правниот систем на Република Македонија предвидува неколку процесни канали за институционален одговор на изборните нерегуларности. Составен дел на овој систем е и кривично – правниот одговор на изборните нерегуларности, кој е облик на судска заштита на избирачките права. Со кривично-правната репресија се штити изборниот систем и избирачките права од општествено најтешките повреди кои се инкриминираат како кривични дела. Обемот и ефикасноста на кривично-правниот одговор е детерминиран како од казнено – правниот инструментариум, дотолку повеќе од капацитетите и волјата за нивно доследно применување од страна на надлежните органи. Опфатот, пак, на инкриминациите и строгоста на казните директно е определена од волјата на граѓаните и нивната сензитивност спрема одредени изборни нерегуларности.

1. ЗАКОНСКАТА РЕГУЛАТИВА ЗА КРИВИЧНИТЕ ДЕЛА ПРОТИВ ИЗБОРИТЕ И ГЛАСАЊЕТО

Кривичниот законик на Република Македонија предвидува девет кривични дела против изборите и гласањето: Спречување на избори и гласање (член 158), Повреда на избирачкото право (член 159), Повреда на слободата на определување на избирачите (член 160), Злоупотреба на избирачкото право (член 161), Поткуп при избори и гласање (член 162), Повреда на тајноста на гласањето (член 163), Уништување на изборни исправи (член 164), Изборна измама (член 165), Злоупотреба на средствата за финансирање на изборната кампања (член 165-а⁸⁷). Тие се систематизирани во посебна глава (Глава шеснаесетта) која носи наслов „Кривични дела против изборите и гласањето“. Заеднички групен објект на заштита на кривичните дела против изборите и гласањето

---

⁸⁷ Ова е нова инкриминација воведена со измените од 2006 година;

е изборниот систем кој претставува збир од принципи и процедури кој треба да обезбеди слободни, непосредни, тајни и демократски избори што е и темелна вредност на уставниот поредок на Република Македонија. Друг групен објект на заштита е активното и пасивното избирачко право, односно правото на еднакво, општо и непосредно избирачко право, како и правото на секој граѓанин да учествува во вршењето на јавна функција.

Законските битија на сите кривични дела со измените и дополнувања на Кривичниот законик, претрпеа измени во делот на пропишаните казни, во насока на нивно драстично заострување, а некои од кривичните дела претрпеа измени и во самите описи на законските битија на кривичните дела, додека, пак, со член 165-а се вовеле нова инкриминација: Злоупотреба на средствата за финансирање на изборна кампања. Од законските битија на кривичните дела, се забележува дека истите овозможуваат солидна казнено-правна заштита во сите фази од изборниот процес како:

- регистрација на избирачкото право;
- постапка за кандидирање;
- изборна кампања;
- подготовка на системот за гласање;
- гласање пред денот на изборите како и гласање на денот на изборите;
- броење и сумирање на гласовите;
- постапка за одлучување по приговори и тужби како и
- финансирање на изборните кампањи.

Сепак, практиката покажува дека кај одредени инкриминирани дејства постојат одредени непрецизности и дека за одредени делови од изборниот процес не е обезбедена целосна казнено – правна заштита. Исто така, практиката покажа дека е потребна градација кај некои кривични дела преку предвидување квалификувани облици, но и привилегирање

на некои дејства на извршување во насока на релаксирање на законската казнена политика во однос на нив.

Така, неопходно е да се задржи строгоста во казнувањето за делата кои се извршуваат со „гласање повеќе од еднаш“ (multiple voting), „полнење на гласачки кутии“ (ballot stuffing), кои како метод на вршење на изборни нерегуларности и влијание врз изборните резултати добиваат замав во последниве изборни циклуси, а да се намали строгоста во казнувањето за „гласањето наместо друг“ затоа што се забележува дека не се појавуваат случаи на кривични предмети за вакви дела. Ваквата појава е резултат на фактот што високите заканувачки казни можеби ги одвраќаат јавните обвинители да ги процесираат овие дела, но и од причина што јавноста е помалку сензитивна за ваквите изборни нерегуларности, па дури во одредени региони фамилијарното и гласањето наместо за друг се смета дека е нормативно и морално исправно.

Исто така, практиката покажува дека најчесто гласањето за друг и полнењето на гласачките кутии се прикрива со фалсификување на податоците за гласачите кои го искористиле своето право на глас, кое само по себе претставува еден вид на изборна измама која се врши со закана врз службените лица. Во однос на ваквите дејства не постои соодветна кривично-правна заштита бидејќи како сторител на делото Изборна измама може да се појави само службено лице.

Треба да се истакне и дека во сферата на кривичните дела против изборите и гласањето казната затвор сама по себе не ги даде очекуваните резултати. Напротив, од податоците кои подолу во анализата се изнесени може дури да се заклучи дека постои негативна тенденција одредени осудени лица повторно да бидат вклучени во политичкиот живот, но дури и изолирани криминални групи да се организираат и користат од страна на

политичките структури во изборната трка. Притоа, некои од овие групи и непосредно се појавуваат како извршители на кривични дела против изборите и гласањето. Затоа е потребно да се предвидат специфични казнено-правни решенија, како што е ограничување на избирачкото право, со што ќе се прекине оваа врска и на сторителите ќе им оневозможат повторно вклучување во политичкиот живот.

2. ФЕНОМЕНОЛОШКИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА КРИВИЧНИТЕ ДЕЛА ПРОТИВ ИЗБОРИТЕ И ГЛАСАЊЕТО ИЗВРШЕНИ ЗА ВРЕМЕ НА ПРЕДВРЕМЕНИТЕ ПАРЛАМЕНТАРНИ ИЗБОРИ 2008

Од податоците кои коалицијата ги доби преку дописите од јавните обвинителства се забележува дека најголем број обвинителски предмети се оформени во однос на кривичното дело „Спечување на избори и гласање“, додека значително помал број се однесуваат на кривичните дела „Злоупотреба на избирачкото право“, „Повреда на избирачкото право“, „Повреда на тајноста на гласањето“ и во однос на кривичното дело „Уништување на изборни исправи“. Притоа, значителен дел од оформените предмети што се однесуваат на делото Спечување на изборите и гласањето се однесуваат на член 158 став 2, што покажува дека осомничените се товарат за извршени дела со употреба на оружје или експлозивни направи, со примена на насилство спрема повеќе лица, како и за дела извршени од страна на организирана група или на повеќе избирачки места. Ваквата структура покажува дека за време на спроведувањето на изборите во 2008 година, значително е зголемена примената на елементи на насилство, при вршењето на овие кривични дела.

Ако се анализира структурата на обвиненија со структурата на забележани нерегуларности од страна на набљудувачите на изборите се забележува одредена дискрепанца. Така, од структурата на нерегуларности кои се утврдени од страна на набљудувачите⁸⁸ забележливо е дека доминираат фамилијарното гласање, гласањето наместо друг и полнење на гласачки кутии што спротивно на добиените податоци, сугерираше дека во структурата на обвиненијата ќе доминираат дејствата кои ќе се супсумираат под кривичните дела Злоупотреба на избирачкото право, Повреда на тајноста на гласањето. Ваквиот податок може да се објасни со фактот што полицијата најлесно ги открива, односно граѓаните и изборната администрација најчесто ги пријавуваат делата со кои директно се спречува и оневозможува извршувањето на изборниот процес.

⁸⁸ Во постапката за гласање од страна на набљудувачите на ОДИХР биле забележани бројни нерегуларности. Фамилијарното гласање било забележано во 18% од набљудуваните места, притоа вакви изборни нерегуларности се забележани дури кај 32% од набљудуваните избирачки места со доминантно албанско население и 12% во другите области. Исто така, забележани се и посериозни нерегуларности како полнење гласачки кутии (30 случаи), повеќекратно гласање (11 случаи) и гласање за други лица (41 случај). Било забележано заплашување во 18 случаи, вклучувајќи и физички напади на членови на ИО. Интересен е и податокот дека во неколку избирачки места во општина Тетово, Боговиње, Осломеј, процентот на излезност надминува 95%, а во две избирачки места во Порој тој изнесува 99, односно 100 %.

Од друга страна, посуптилните дела како изборните измами, поткупот при изборите и гласањето и особено злоупотребите на избирачките права тешко се откриваат од страна на полицијата. Ваквата задача на полицијата е дополнително отежната поради постоење на некултура кај дел од граѓаните и изборната администрација дека фамилијарното гласање и гласањето за друг не е казниво. Исто така дел од изборната администрација поради нискиот степен на јавна осуда во однос на делата со кои се злоупотребуваат избирачките права (повеќекратното гласање и гласање во име на друг) не ги пријавува овие дела, туку напротив го толерираат нивното извршување.

2.1 Место на извршување на кривичните дела

Во поглед на местото на извршување на кривичните дела анализата на податоците добиени од јавното обвинителство покажува дека најголем број дела се сторени во полошкиот регион, а значително помалку се извршени во скопскиот и струшкиот регион. Притоа 81% од делата се вршени во рурални средини, а 19% од делата се вршени во градските средини. Карактеристично е што во најголем број на случаи станува збор за средини со доминантно албанско население.

Анализата на податоците за тоа дали делата се вршени на гласачкото место или надвор од гласачкото место покажува дека 81% од делата се извршени во просториите каде што се наоѓа избирачкото место, додека 19% од делата се извршени надвор од избирачките места. Ако пак се анализираат видот на делата кои се извршени надвор од избирачкото место ќе се забележи дека, пред сè, станува збор за кривични дела кои не спаѓаат во групата на дела против изборите и гласањето, меѓутоа, нивното извршување имало за цел овозможување или создавање услови за вршење на овој вид кривични дела.

2.2 Време на извршување на кривичните дела

Во поглед на прашањето за времето на извршување на кривичните дела против изборите и гласањето најголем број од делата се извршени на изборниот ден одржан на 1 јуни 2008 година, додека многу мал број се извршени на прегласувањето одржано на 15 јуни 2008 година. Притоа, делата, пред сè, се вршени за време на постапката за гласање, а иако сериозни неправилности биле забележани во текот на предизборниот период како и во постапката на пребројување на гласовите и сумирање на резултатите⁸⁹, сепак, во статистиката сè уште не се појавуваат дела извршени во овие периоди, што, пак, укажува на слабиот капацитет на институциите за детектирање и гонење на ваквиот криминал.

2.3 Мобилизација на извршителите на кривични дела против изборите и гласањето

Анализата покажува дека најчесто извршителите на овој вид на кривични дела се мобилизираат по партиска

---

⁸⁹ ОБСЕ/ОДИХР Финален извештај за предвремените парламентарни избори 2008 година, стр.20, Голем број на записници доставени до ОИК Гостивар, Тетово, Боговиње, Сарај биле неуредни, или имало индикации за фалсификувања. Набљудувачите, исто така, известуваат за намерно фалсификување на резултатите во процесот на сумирање на резултатите во ОИЕ во Тетово по гласањето на 1 јуни 2008 година.

основа⁹⁰. Второ, имајќи предвид дека во Република Македонија партиите се етнички ориентирани и таргетираат електорат од поедини етнички заедници, може да се заклучи дека мобилизацијата на извршителите на овој вид кривични дела има и етничка димензија. Ваквиот податок се потврдува и со различниот степен на мобилизација по одредена етничка заедница. Од податоците со кои располага коалицијата за правично судење, се утврдува дека речиси во 100% од случаите како извршители на кривичните дела се јавуваат граѓани на Република Македонија од албанско етничко потекло. Трето, мобилизацијата на извршителите на кривичните дела може да се движи и по клановска основа (пр. К.бр.45/08 воден пред Основниот суд Скопје 1 против т.н. Кондовска група). Во поголем број од случаите извршителите на дела потекнуваат од семејните кланови на партиските лидерства или кандидати. Четврто, најчест мотив за извршување на делата е политичка превласт со цел да се има пристап до државните ресурси преку контрола на одделни државни органи. Сепак, треба да се истакне дека овој мотив кај извршителите не е секогаш и директно изразен, туку индиректно преку нивните поттикнувачи. Како поттикнувачи, пак, се појавуваат високи партиски функционери или кандидати. Ваквите дејства се вршат како непосредно, така и преку давање изјави во јавноста кои создаваат тензии меѓу партиските членови и симпатизери.

2.4 Начин на извршување на кривичните дела

Согласно описите на кривично-правните настани содржани во прашалниците од набљудувањата, може да се даде еден генерален приказ за начините преку кои биле вршени кривичните дела поврзани со изборите.

---

⁹⁰ Според податоците содржани во прашалниците пополнети од набљудувачите, најголем дел од извршителите се членови или симпатизери на политичката партија ДПА. Во помал број како извршители се појавуваат членови на ДУИ и ДУА, а во незначителен број како извршители се појавуваат лица кои не се членови или симпатизери на политичка партија.

Кривичното дело Спречување на избори и гласање од член 158 став 1 за време на предвремените парламентарни избори 2008 година најчесто е вршено на начин што насилно, со употреба на физичка сила или со сериозна закана за употреба на оружје насочена кон членовите на изборната администрација или гласачите кои се затекнале на избирачкото место, се одземаат поголем број на гласачки ливчиња, се заокружува преферираниот кандидат, се става печат на гласачкото ливче, се потпишуваат повеќе непознати лица во изводот од избирачкиот список и се уфрлаат гласачките ливчиња во гласачката кутија. Исто така, делото е вршено и на начин што насилно се одземани гласачки ливчиња со цел да се однесат дома за да се овозможи гласање на други членови од семејството на сторителот или, пак, на начин што помеѓу симпатизери на конкурентски партии или членови на изборните одбори се предизвикува тензија, инциденти или вооружено насилство. На овие начини се прекинува гласањето на избирачкото место, и се оневозможуваат или одвраќаат останатите потенцијални гласачи да го остварат своето право на глас.

Кривичното дело Спречување на избори и гласање од член 158 став 2 е вршено преку организирани активности со кои на насилен начин е нарушувач процесот на гласање на повеќе избирачки места. Притоа, организирани вооружени партиски структури се создавани со цел да се оневозможи гласање на симпатизерите од конкурентската партија, или со цел да се изврши полнење на гласачките кутии, или, пак, да се спречи нарушување на изборниот процес од симпатизери или организирани групи на активисти на конкурентска партија⁹¹.

---

⁹¹ Прелиминарни заклучоци, ОБСЕ/ОДИХР, 2 јуни 2008 година. Во еден од инцидентите кој се случил во Арачиново едно лице се здобило со фатални повреди во инцидент кој се случил во Арачиново, додека со огнестрелни повреди се здобило и едно лице во инцидент кој се случил во Чаир. Во Гостивар две избирачки места биле затворени кога бил украден избирачкиот материјал од страна на вооружени лица и сите членови на ИО биле исфрлени од избирачкото место. Гласањето, исто така, било затворено во текот на утрото и во Општината Чучер-Сандево каде приближно 30 непознати лица влегле во избирачкото место, ги застрашиле членовите на ИО и го украде изборниот материјал.....

Степенот на организираност на групите го покажува случајот кога групата е откриена и лишена од слобода во фаза на подготвување на делото, односно во фаза кога повеќе извршители се организирале, набавиле поголемо количество на оружје и создале услови за вршење на делото. Ваквите последователни дејства имале за цел вршење на кривично дело против изборите и гласањето, па судот имајќи ја предвид тежината на делото кое имале за цел да го извршат, како и опасниот човечки потенцијал кој бил формиран, правилно оценил дека е сторено делото Злосторничко здружување. Карактеристично е што во поголем број случаи извршителите на делото Спречување на избори и гласање од член 158 став 2 истовремено се обвинени и за делото Недозволена изработување, држење и тргување со оружје или распрскувачки материјали што го потврдува насилниот метод, како *modus operandi* на најголемиот број од делата.

Кривичното дело Злоупотреба на избирачкото право од член 161 став 1 е вршено на начин што за време на гласањето, обвинетите влегуваат во избирачкото место и со присила или со премолчена согласност од страна на изборната администрација, земаат повеќе гласачки ливчиња, ја заокружуваат соодветната кандидатска листа, им ставаат печат на гласачките ливчиња, ставаат повеќе потписи во изводот од избирачкиот список и ги ставаат ливчињата во гласачката кутија. Или, пак, на начин што на самото избирачко место се појавуваат со исправа за легитимација на член на поблиското семејство и притоа од Избирачкиот одбор се изнудува гласање во негово име.

Само едно лице е обвинето за сторено кривично дело Поткуп при избори и гласање од член 162 став 1. Кај овој случај станува збор за активно поткупување, односно делото е извршено на начин што сторителот нудел и дал поткуп во вид на материјални средства за лица со избирачко право да гласаат за определена политичка партија.

Кривичното дело Повреда на тајноста на гласањето од член 163 став 2 се појавува еднаш заедно со вршење на делото Спречување на избори и гласање од член 158 став 2. Делото е извршено на начин што член на Избирачкиот одбор изнудувал одлука за повреда на тајноста на гласањето од страна на избирачите што пристигнале на избирачкото место или во спротивно избирачите биле спречувани да го остварат своето право на глас.

3. ПРОФИЛ НА СТОРИТЕЛИТЕ НА КРИВИЧНИТЕ ДЕЛА ПРОТИВ ИЗБОРИТЕ И ГЛАСАЊЕТО

Кривичните дела против изборите и гласањето можат да бидат сторени од страна на:

- избирач;
- кандидат;
- изборна администрација; или
- припадник на државен орган кој е вклучен во спроведувањето на изборниот процес.

За кривичните дела против изборите и гласањето сторени на предвремените парламентарни избори 2008 година најголем дел од обвинетите лица доаѓаат од групата на избирачи, кои најчесто се партиски активисти или обезбедување на партиските лидерства. Според податоците на коалицијата помеѓу обвинетите има и 8 лица кои доаѓаат од групата на изборна администрација или овластени партиски набљудувачи, 1 обвинет бил кандидат и неколку обвинети како полициски службеници биле вклучени во спроведувањето на изборите.

3.1. Полова структура на обвинетите

Во поглед на половата структура на лицата обвинети за кривични дела против изборите и гласањето во врска со предвремените парламентарни избори 2008 година, само 3 лица се од женски пол, а сите останати се од машки пол.

3.2 Етничка припадност на обвинетите

Во однос на етничката припадност на обвинетите лица за сторени кривични дела против изборите и гласањето од предвремените парламентарни избори 2008 година, анализата покажува доминантно учество на припадниците на албанската заедница. Што се однесува, пак, до етничката хомогеност на членовите на групите коишто имаат минимум три лица, анализата покажува целосна хомогеност на групите и притоа секогаш членовите на групите доаѓаат од албанската етничка заедница.

3.3 Возраст на обвинетите

Анализата на возраста на обвинетите покажува дека како извршители на овој вид кривични дела се појавуваат лица од различни старосни групи. Притоа доминираат старосните групи од 18 до 28 години, како и од 28 до 40 години што донекаде е и логично ако се има предвид

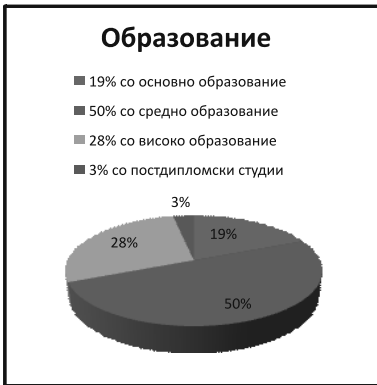
дека како клучен мотив за мобилизацијата на извршителите е пристап до државните органи, а токму од овие старосни групи политичките партии регрутираат лица за вработување во државната администрација. Спротивно, пак, на очекувањата, голем е процентот и на извршители од старосната група помеѓу 50 и 60-годишна возраст.

3.4 Образование на обвинетите

За да се изгради целосен профил на сторителите на овој вид на кривични дела извршивме анализа и на образовната структура. Податоците покажуваат дека доминираат лица

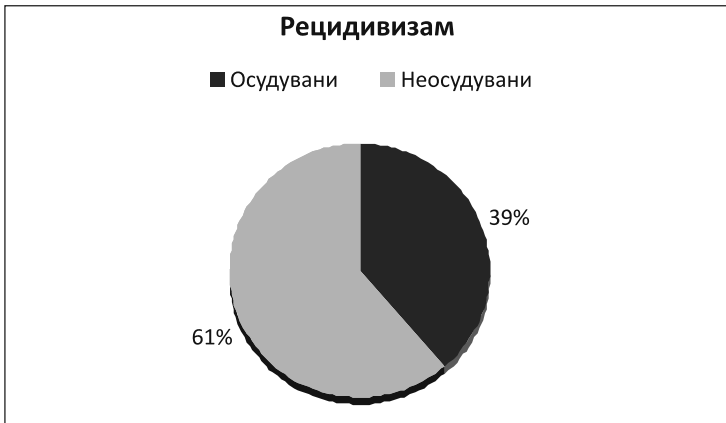
со средно образование. Ваквите податоци беа и очекувани, имајќи предвид дека, пред сè, ефикасно се откриваат и гонат непосредните извршители на делата кои, пред сè, доаѓаат од оваа образовна структура на население, додека лицата кои се јавуваат како поттикнувачи или помагатели и кои, пред сè, се со високо образование далеку помалку се гонат. Сепак, треба да се истакне дека во значителен број како непосредни извршители се појавуваат и лица со високо образование.

3.5 Рецидивизам

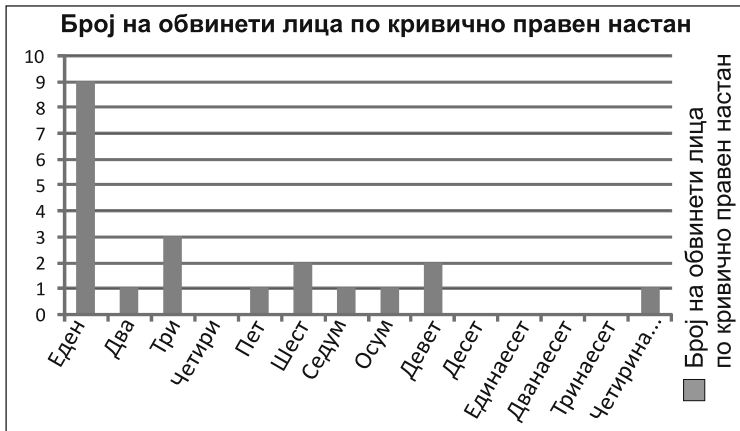
Од податоците добиени за претходната осудуваност, 39,1% од обвинетите лица од вкупно набљудуваните предмети биле претходно осудувани. Кај поголемиот број на рецидивисти станува збор за хетерогени сторители, односно за сторители на неидентични дела, што покажува дека за извршување на овие кривични дела се

регутираат лица со различна криминогена историја.

3.6 Организираност при извршувањето на делата против изборите и гласањето

Од анализата на прашалниците се забележува дека во 52,4% од набљудуваните предмети во рамките на еден кривично-правен настан се појавуваат три или повеќе обвинети. Ваквите податоци се потврдуваат и со податокот дека 44,02 % од обвинетите лица се гонат за делото Спречување на изборите и гласањето од член 158 став 2 од причина што делото го извршиле во организирана група или на повеќе избирачки места.

Како покарактеристичен е предметот К.бр.45/08 кој е воден пред Основниот суд Скопје 1, каде Првостепениот суд најде за виновни седум лица за делото „Злосторничко здружување“ од член 394 од КЗ и притоа утврди дека целта на создавањето на групата е вршење на кривични дела против изборите и гласањето. Ваквите податоци само упатуваат на заклучокот дека кај поголем дел од извршителите на кривичните дела против изборите и гласањето за време на предвремените парламентарни избори 2008 година постоел одреден степен на организираност и координација.

4. ПОСТАПУВАЊЕ НА ПОЛИЦИЈАТА

Полицијата е една од трите компоненти на системот за кривично-правен одговор на изборните нерегуларности. Ефикасното постапување на полицијата е услов за да можат граѓаните мирно и без притисоци да го остварат своето право на глас а изборната администрација непречено да ги оствари своите законски надлежности за време на изборите.

Согласно извештаите на домашните и меѓународните набљудувачи за предвремените парламентарни избори 2008 година, од страна на полицијата не биле преземени доволно превентивни мерки кои ќе придонесат кон намалување на потенцијалот за вршење на кривични дела против изборите и гласањето. Спротивно на ова, набљудувачите известуваат дека одредени полициски структури не ги спроведувале наредбите што им биле дадени согласно однапред подготвениот план за обезбедување на изборите. Исто така, полицијата за време на изборната кампања не реагирала соодветно на инцидентите кои се појавувале (*застрашување на граѓани, напади на штабови, канцеларии на политички партии, како и вооружени напади врз истакнати политички личности*), ниту, пак, се обидувала да спречи идни инциденти со што уште однапред е создавана атмосфера на неказливост⁹². За време, пак, на изборниот ден на 1 јуни 2008 година се известува дека полицијата не дејствувала согласно своите законски надлежности, а одредени структури и директно учествувале во создавањето на изборните нерегуларности. На денот на изборите една значајна вертикала во МВР била контролирана и директно злоупотребена за партиски цели⁹³. Спротивно на ова, за време на прегласувањето на 15 јуни 2008 година, било забележано значително поголемо присуство на полицијата на критичните места⁹⁴, но и далеку

⁹² Конечен извештај на мисијата за набљудување на изборите на ОБСЕ/ОДИХР за предвремените парламентарни избори, 1 јуни 2008;

⁹³ Извештај на Хелсиншкиот комитет за човекови права на Република Македонија за вонредните парламентарни избори 2008 година;

⁹⁴ Индикативен е податокот што во 22% од набљудуваните избирачки места за време на гласањето и 39% кај броењето на гласовите, од страна на ОБСЕ/ОДИХР не забележале присуство на полиција околу избирачкото место на гласањето спроведено на 1 јуни,

попрофесионално однесување, што придонело изборната администрација далеку подобро да ја заврши својата работа⁹⁵.

При анализата на податоците собрани во текот на судските постапки, не се забележани случаи полицијата при преземањето на дејства во предистражната постапка да ги повредува правата на осомничените лица предвидени во членовите 3, 4, 10 и 204 од Законот за кривична постапка. Потврда за овој факт е и податокот дека иако дел од обвинетите имале можност согласно член 144 став 9 од ЗКП, како лица спрема кои се преземени дејства на претрес на лица и превозни средства, во рок од 30 дена од преземените дејства да бараат од истражниот судија да ја испита законитоста на преземените дејства и евентуална повреда на правата, но тие не го сториле тоа.

Како резултат на преземените мерки за сузбивање на кривичните дела против изборите и гласањето откриени и документирани се 45 кривични дела, извршени од 217 лица. Меѓутоа, за истакнување е дека неадекватното и селективно дејствување на одредени полициски структури придонесе полицијата на денот на изборите да не дејствува ефикасно во обезбедувањето на податоци и докази, неопходни за успешно водење на кривичната постапка.⁹⁶

Поради учество во изборните инциденти од страна на Министерството за внатрешни работи се поднесени 11 кривични пријави против 12 припадници на Министерството за внатрешни работи. Исто така, врз основа на преземените мерки и утврдените нерегуларности од страна на Министерството за внатрешни работи за четири лица е донесено решение за престанок на работниот однос, на едно лице приправник му е раскинат договорот за вработување, едно лице полициски

за разлика од прегласувањата одржани на 15 и 29 јуни кога е забележано значително зголемено присуство на полицијата што резултирало и со значително подобрен процес на гласање.

⁹⁵ Финален извештај за предвремените парламентарни избори 2008 година, Граѓанска асоцијација МОСТ, стр.17

⁹⁶ Извештај на ЕК за Република Македонија 2008 година, стр.8

резервист е раздолжен и разрешен од понатамошен ангажман, додека на 23 лица им е изречена дисциплинска мерка, намалување на дел од плата⁹⁷.

5. ЈАВНО ОБВИНИТЕЛСКО ПОСТАПУВАЊЕ ПО КРИВИЧНИТЕ ПРИЈАВИ

5.1 Обем на поднесени кривични пријави

До основните јавни обвинителства беа поднесени кривични пријави против 217 лица за кои постоеле основи за сомневање дека сториле кривични дела против изборите одржани 2008 година. Во однос на парламентарните избори 2006 година, бројот на пријавени лица е зголемен за 4 пати што покажува дека заострувањето на казнената политика која се изврши 2006 година, сама по себе, не даде никаков резултат на генерално превентивен план.

	Парламентарни избори 2006	Парламентарни избори 2008
Пријавени лица	52 лица	217 лица

5.2 Подносители на кривичните пријави

Од страна на Министерството за внатрешни работи беа пријавени сите 217 лица, но карактеристично е што до јавните обвинителства од страна на политички партии беа поднесени кривични пријави против 142 лица, но истите се однесуваат на лица кои веќе биле пријавени од страна на Министерството за внатрешни работи. Притоа, за истакнување е дека во однос на овој вид на кривични дела за периодот за кој се известува (парламентарните избори 2008), не беа забележани случаи на иницирање на кривични постапки од страна на самото Јавно обвинителство или од страна на Државната изборна комисија, која е непосредно одговорна за законско спроведување

⁹⁷ Извор: Допис од Министерството за внатрешни работи до коалицијата „Сите за правично судење“ од 1.6.2009 година.

на изборите. Ваквите податоци потврдуваат дека Јавното обвинителство останува пасивно во полициските истраги и дека Државната изборна комисија ефикасно не ја остварува законската надлежност за пријавување на сторителите на кривични дела против изборите и гласањето.

5.3 Постапување по кривичните пријави

Основните јавни обвинителства во работа имале кривични пријави против вкупно 217 пријавени лица, а од овој број решени се пријавите против 162 лица или 74,6 %. Нерешените кривични пријави во Јавното обвинителство се кривични пријави кои се доставени до други органи, бидејќи од наводите во истите јавниот обвинител немал доволно основ на сомнение за да покрене постапка пред надлежниот суд. Најчесто, тие се упатени на проверка до Министерството за внатрешни работи или се чека на преземање соодветни истражни дејства. Така, поднесени се барања за собирање на потребни известувања против 52 лица и предлози за преземање на определени истражни дејства против 3 непознати лица. Ваквите податоци покажуваат дека јавните обвинители не се ангажираат доволно за непосредна проверка на одредени податоците и собирање на потребни известувања со што значително би се скратило времетраењето на прибирање на податоци. Исто така, и судовите не постапуваат ажурно по бараните истражни дејства.

Како посебна карактеристика се издвојува несоодветното користење на изборниот материјал во кривичните постапки што укажува на несоодветна координација на изборните органи со органите на прогонот во процесот на обезбедување на правно релевантни докази. Така, иако голем број на докази за сторени кривични дела се утврдени од страна на општинските изборни комисији и Државната изборна комисија, истите не се доставуваат до Јавното обвинителство. Само во 21,4% од набљудуваните предмети изборниот материјал е користен како

доказан материјал и притоа, пред сè, се користат обрасците за повикување на полицијата како и записникот и дневникот на Избирачкиот одбор за спроведување на гласањето, а воопшто не се земени предвид решенијата на Државната изборна комисија, Врховниот суд (Управниот суд) или други органи инволвирани во изборниот процес⁹⁸.

5.4 Јавно обвинителски одлуки по кривичните пријави

Структурата на одлуките кои се донесени од јавните обвинителства постапувајќи по кривичните пријави за сторени дела против изборите и гласањето при спроведувањето на предвремените парламентарни избори 2008 година покажува дека:

1) Отфрлени се кривични пријави против 12 лица или 5,52% од пријавените лица што е значително помалку во однос на годишниот просек за 2008 година од 24,8% за сите видови на кривични дела. Најголем број пријави се отфрлени заради непостоење основи на сомнение дека пријавеното лице е сторител на кривично дело.

2) Против 150 лица, или 69,1% од пријавените лица, до истражните судии поднесени се барања за спроведување истраги. До крајот на 2008 година нерешени останале истрагите против 29 лица. Од решените пријави, јавните обвинители имаат дадено изјави за откажување од гонење против 45 лица.

5.5 Обвиненија

Во однос на изборните нерегуларности при спроведувањето на предвремените парламентарни избори 2008 година, од податоците со кои располагаме се забележува дека јавните обвинителства поднеле обвиненија против 76 лица, што е за 11 лица помалку во однос на поднесените обвиненија

⁹⁸ Државната изборна комисија при вршењето увид во изборниот материјал, од 100 избирачки места, во 94 утврдила нерегуларности најчесто извршени со гласање на едно лице повеќе пати: Финален извештај на ОБСЕ/ОДИХР за предвремените парламентарни избори, стр.21;

во однос на изборните нерегуларности при спроведувањето на парламентарните избори од 2006 година⁹⁹. Овој податок покажува големо намалување на бројот на обвинети од бројот на осомничени лица за сторени кривични дела против изборите и гласањето.

5.6 Користење на мерката притвор

Во поголем дел од набљудуваните случаи, со барањето за спроведување на истрага беше предложена и мерката притвор, а од страна на надлежните истражни судии таквите предлози беа прифатени против 16 обвинети лица. Во половина од случаите мерката притвор е изрекувана поради постоење на околности кои укажувале на опасност од бегство, а половина поради постоење на страв дека осомничениот ќе влијае врз сведоците. Времетраењето на определената мерка притвор прикажано е во следниот табеларен преглед:

до 48 часа	до 30 дена	до 60 дена	до 90 дена	над 6 месеци	вкупно
2	2	3	0	9	16

⁹⁹ Годишни извештаи на Јавното обвинителство на Република Македонија, www.jorm.org.mk;

Ваквите податоци покажуваат дека притворот е користен рационално и во рамки на законски предвидените услови. Големиот број на долготрајни притвори, сепак, биле неопходни од причина што постоеле сериозни околности кои укажувале на опасност од бегство.

5.7 Правни лекови

Во периодот кој беше предмет на набљудување, од вкупно 19 поднесени жалби против пресудите против 22 лица, јавните обвинители вложиле 3 жалби против пресуди донесени против 9 лица. Вишите јавни обвинителства постапувајќи по жалбите ставиле 16 предлози до судовите, жалбите да бидат одбиени и 3 предлози жалбите да бидат уважени. Апелационите судови постапувајќи по жалбите поднесени од Јавното обвинителство уважиле само 1 жалба, а одбиле 2 жалби како неосновани. Апелационите судови постапувајќи по сите поднесени жалби, во 17 случаи го уважиле предлогот на јавните обвинители, а во 2 случаја постапиле поинаку.

6. ПОСТАПУВАЊЕ НА СУДОВИТЕ ПО КРИВИЧНИТЕ ПРЕДМЕТИ ПРОТИВ ИЗБОРИТЕ И ГЛАСАЊЕТО И ПОЧИТУВАЊЕТО НА МЕЃУНАРОДНИТЕ СТАНДАРДИ ЗА ПРАВИЧНО СУДЕЊЕ

6.1 Право на судење пред надлежен, независен, непристрасен и со закон заснован суд

Правото на судење пред надлежен, независен, непристрасен и со закон заснован суд е гаранција содржана во член 6(1) од Европската конвенција за човекови права и во член 10 од Универзалната декларација на ОН. Анализата на прашалниците покажува дека судовите биле составени во согласност со законот, односно во согласност со предвидената казна за кривичното дело што му се ставала на товар на обвинетиот(те). Во однос на досега донесените пресуди набљудувачите добиле впечаток за непристрасно

постапување на судот, односно дека судот имал еднаков однос спрема странките и дека пресудите се донесени врз основа на правилно изведени докази и објективно утврдени факти. Сепак, има неколку случаи кога набљудувачите истакнуваат дека судот требало дополнително да изведе уште неколку докази за потврдување на некои решителни факти. Од друга страна, често не е застапено барањето за изземање на судии и судии-поротници што покажува дека странките немале некое особено сомневање во непристрашноста на судот.

6.2 Право на еднаквост на оружје (equality of arms)

Принципот на процедурална еднаквост или контрадикторност на постапката е клучен елемент на концептот за фер судење. Согласно податоците со кои располагаме обвинетиот и неговиот бранител имале доволно време и можност да ја подготват и изложат својата одбрана како и доволно време и можност за да ги оспорат наводите и доказите на Обвинителството. При анализата на прашалниците не е забележан случај на одбраната да и биде ускратено правото на увид во списите на предметот, ниту, пак, да им се ограничи правото да ги оспоруваат доказите на обвинението како и да предлагаат докази во своја полза. Сепак, од увидот во неколку предмети како проблем може да се издвои неможноста од ефикасно оспорување на наодите и мислењата на службените експерти, посебно во однос на поседување на оружјето за вршење на дела против изборите и гласањето. Ако, пак, се анализираат податоците од прашалниците за времето поминато од добивањето на поканата до првото рочиште од главниот претрес се забележува дека во најголем број обвинетиот имал на располагање 15 или повеќе денови што е и повеќе од доволно за подготвување на одбраната.

Согласно член 6 став 3 (г) на Европската конвенција за правата на човекот, секое лице обвинето за кривично дело има право „да ги испитува или да издејствува испитување на сведоците против него и да му се обезбеди присуство и

сослушување на сведоците во негова корист“. Од податоците со кои располагаме произлегува дека исказот на обвинетите и сведоците, од страна на судот се користат како најчест извор на сознание за фактите важни за кривичната постапка. Од собраните податоци произлегува дека во 22,7% од набљудуваните предмети обвинетиот и неговиот бранител го користеле правото да предложат сведоци во своја полза и тоа право им било прифатено. Во поглед на изведувањето на доказите од страна на судот се употребувал двоен пристап: сведоците усмено ги изнесуваат своите искази, а за некои се читаат нивните искази дадени во истражната постапка користејќи ги експлицитно дадените законски можности. И на главниот претрес и во истрагата е почитувано правото на обвинетите да им се обезбеди присуство при испитувањето.

Како посебна карактеристика треба да се истакне дека во доказната постапка поради присуството на елементот на насилство и присила од страна на партиски активисти забележани се случаи некои од сведоците на главниот претрес да ги изменуваат своите искази дадени во истрагата и на главниот претрес, како и случаи на избегнување на обврската да се јават на поканата и да дадат исказ. Индикативно е што и покрај утврдената појава на притисок и закани од партиски активисти врз сведоците, од страна на набљудувачите не е забележан случај повикано лице да побара од јавниот обвинител да се применат одредбите за посебен начин на учество во постапката. Треба да се истакне и дека од страна на набљудувачите забележани се случаи на предлог на одбраната да се врши соочување на главниот претрес.

6.3 Право да се биде присутен на судењето

Судењето во отсуство е можно доколку обвинетиот е во бегство, или поинаку не им е достапен на државните органи, а постојат важни причини да му се суди иако е отсутен. Притоа, согласно ЗКП како и согласно практиката установена од

Европскиот суд за човекови права, потребно е да се обезбеди бранител и да му се гарантира можноста на обвинетиот за повторување на постапката. Од набљудуваните предмети, само во еден предмет пред Основниот суд Тетово на двајца обвинети им се суди во отсуство, од причина што истите се недостапни (се наоѓаат во странство). Во овој случај станува збор за предмет со 8 обвинети лица и на обвинетите на кои им се суди во отсуство судот им поставил бранители по службена должност. Практиката покажува дека е порационално во случаите кога има повеќе соизвршители да се донесува одлука за раздвојување на постапката, наместо донесување одлука за судење во отсуство. Спојувањето на соизвршителите во еден предмет е фактор што негативно влијае врз брзината на постапувањето и доведува до чести одлагања на главниот претрес заради отсуство на некој од обвинетите или нивните бранители.

6.4 Право на јавно судење

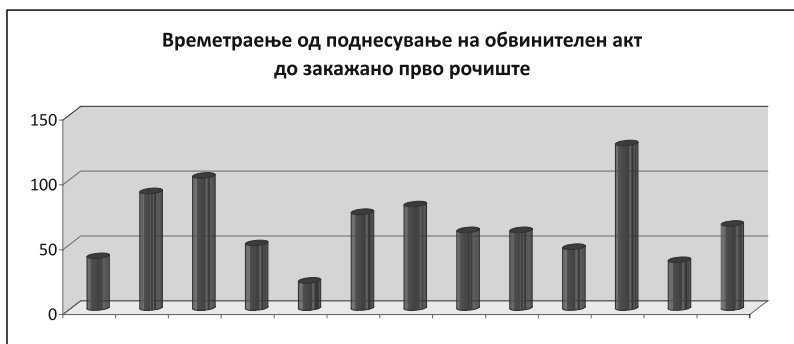
Принципот на јавно судење се остварува преку обезбедување присуство на јавноста на главниот претрес, со давање известување за текот на постапката на заинтересираните лица кои го бараат тоа, како и преку објавување на пресудата. Во набљудуваните постапки доследно е почитувано начелото на јавност. Главните претреси во сите набљудувани предмети биле отворени за јавноста, притоа поради големата заинтересираност на јавноста за исходот на одредени карактеристични предмети (пр. предметот за т.н. кондовската група) на рочишта имало делумно ограничување на јавноста поради несоодветност на просторот каде се држело рочиштето. Во поглед на барањата за добивање известување за одредени предмети набљудувачите наидуваале на коректен и пријателски однос од страна на судиите и во најголем број случаи тие ги добивале соодветните податоци.

Во 6 набљудувани предмети пресудата е објавена веднаш, во 1 предмет пресудата е објавена во рок од еден ден и само во 3 предмети пресудата е објавена во рок од 3 дена по заклучување на главниот претрес. Од овие податоци може да се заклучи дека судовите доследно го имаат почитувано

инструктивниот рок за објавување на пресудата.

6.5 Право на судење во разумен рок

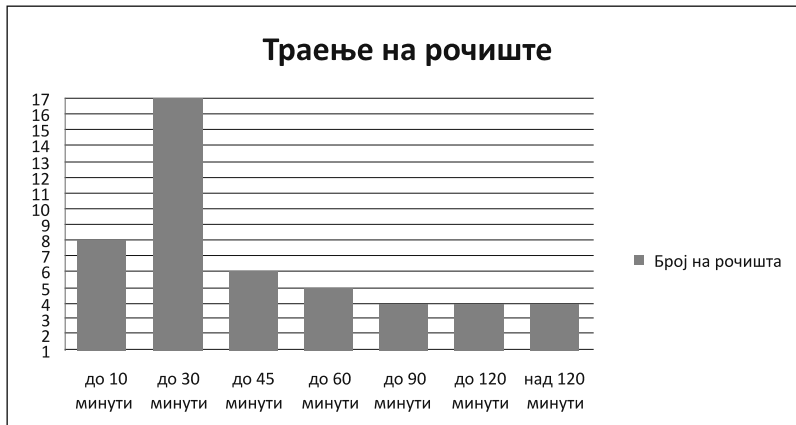
Со ратификацијата на Европската конвенција за човекови права, Република Македонија има преземено сериозна обврска правниот систем да го организира така што ќе се обезбеди судење во „разумен рок“. Разумноста во должината не треба да се генерализира, туку да се имаат предвид и посебните околности на секој случај.

Анализирајќи ги податоците за периодот од поднесување на обвинителниот акт (односно, решавање по приговор), па сè до закажување на првото рочиште се забележува дека само во еден предмет инструктивниот рок од 30 дена бил испочитуван. Ваквите податоци покажуваат дека кај одредени предмети постои несоодветна подготовка на главниот претрес, односно несоодветно приспособување на судот на различните процесни ситуации што доведува предметите да не бидат експедитивно насрочувани, но и доведува до ситуација постапувањето по предметите да не бидат концентрирано во помал број на рочишта.

Друг елемент, врз основа на кој се оценуваше почитувањето на принципот за судење во разумен рок, беше траењето на судските рочишта. Врз основа на податоците од

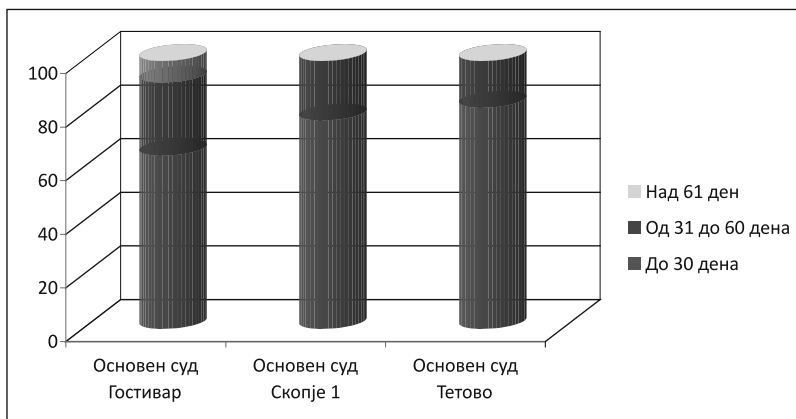
обработените прашалници произлегува дека најголем број на рочишта траеле до 30 минути. Исто така, значителен број на рочишта траеле до 10 минути како последица на честите одлагања на рочиштата.

Како параметар врз основа на кој се оценуваше разумноста на траењето на постапката се зема предвид и траењето на одлагање на рочиштата. Анализата на траењето на одлагањето на рочиштата покажува дека најголем број предмети биле одложени за период до 30 дена, што покажува дека судовите користеле рационално време за одлагање на рочиштата и непотребно не ја одолговлекувале постапката.

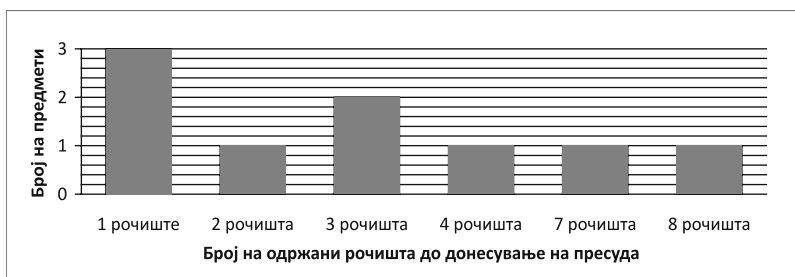

Во анализата за должината на одлагањата на рочиштата земени се предвид трите судови пред кои се наоѓаат најголем број од предметите. Притоа, се забележува дека Основниот суд во Гостивар отскокнува во негативна смисла по должината на одолговлекувањата. Карактеристично е што кај истиот суд е забележано и случај кога одлагањето траело подолго од 60 дена, поради што постапката морала да започне повторно. Од анализата на трите основни судови пред кои се наоѓаат 95% од предметите се забележува дека во Основниот суд Гостивар 64,7% од одлагањата се до 30 дена, 27,2% се со времетраење од 31 до 60 дена и 8,1% над 60 дена. Во Основниот суд Скопје 1 77,8% од одлагањата траеле до 30 дена и само 22,8% од одлагањата траеле до 60 дена, притоа за овој суд се карактеристични кратки одлагање до 10 дена. Во Основниот суд Тетово 82,6% од одлагањата траеле до 30 дена, 17,4 од одлагањата траеле до 60 дена и не се забележани случаи на одлагање подолго од 60 дена. Во текот на набљудувањето се забележани и два случаја кога главниот претрес бил одложен на неопределено време. Причина за ваквото одложување е што бранителот на еден од обвинетите го немал примено обвинителниот акт, додека во вториот случај судијата претседател на Советот бил суспендиран.

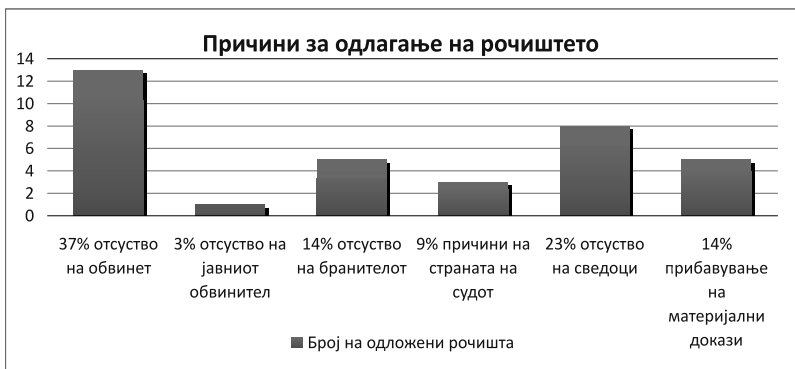
Како најголем проблем кој ја одолговлекува постапката е необезбедувањето на концентрирано спроведување на главниот претрес само во неколку рочишта. Анализата покажува дека во 3 од досега 9. завршени предмети во прв степен, на судот му биле потребни повеќе од 4 рочишта до донесување на пресуда. Што се однесува до закажување на рочиштата, при анализата на прашалниците се забележуваат и помал број на ситуации кои укажуваат на недисциплина на судиите, како незапочнување во точно определено време или закажување во исто време на повеќе судења.

За да се добие вистинска претстава за (не)почитување на начелото на судење во разумен рок, сепак, клучен параметар е должината на траењето на постапката од насрочување на предметот до донесување на првостепена пресуда. Ваквата анализа покажува дека постои голема дискрепанца во однос на ажурноста на постапувањето на судовите во однос на различни кривични предмети. Овој показател делумно го потврдува тврдењето дека постои различен третман во постапувањето зависно од политичкиот профил на обвинетите, како и зависно од различниот интерес на јавноста за одделни случаи.

Во повеќе од половина од набљудуваните предмети отсуството на еден од релевантните актери е **причина за одлагање** на постапката. Во значителен број како причина за одлагањето е обезбедувањето на нови сведоци и обезбедување на материјални докази, додека во многу мал број одлагањата се вршени поради причини на страна на судот. Прашањето за одлагањето на главниот претрес поради необезбедување на присуство на обвинетиот и неговиот бранител е директно детерминирано од рационалната употреба на законски дадените инструменти за обезбедување на нивното присуство.

Зачестените одлагања на рочиштата заради неприсутство на еден или повеќе од обвинетите, судот треба да ги смета како доволна причина за да се раздвои и доврши постапката во

посебни предмети. Од друга страна, се забележува забрзување во постапувањето кај предмети во кои е изречена мерката притвор спрема обвинетите лица што во крајна линија е и логично имајќи ја предвид итноста во постапувањето по притворските предмети.

6.6 Почитување на правото на молчење, употреба на службен јазик различен од македонскиот, користење на преведувач и правото на бранител

Правото на молчење е суштински дел на концептот за фер судење кој на обвинетиот му обезбедува суштинска гаранција дека обвинетиот нема да подлежи на присилни незаконски методи за изнудување на признание. Од анализата на прашалниците може да се заклучи дека Судскиот совет доследно во сите набљудувани предмети го спроведувал начелото да го запознае обвинетиот со неговото право да се брани со молчење. Притоа, ниту еден обвинет не го користел правото на молчење и сите ја изнесувале својата одбрана.

Во согласност со Европската конвенција за човекови права и Законот за кривична постапка, секое лице што е повикано, приведено или лишено од слобода мора веднаш да биде известно на јазикот што го разбира за причините за повикување, приведување или лишување од слобода и за какво било кривично обвинение против него, како и за неговите права (член 3 став 1). Секој обвинет има право веднаш да биде информиран на јазикот што го разбира за делата за кои се товари и за доказите против него (член 4 став 2 точка 1). Законот за кривична постапка (член 7 став 1) на обвинетиот и другите учесници во постапката кои зборуваат службен јазик различен од македонскиот ја гарантира употребата на својот јазик и писмо во сите фази на кривичната постапка, како и правото на странките во постапката да имаат бесплатна помош на преведувач, ако не го разбираат јазикот на кој се води постапката.

Според податоците од прашалниците судот без исклучок ги поучувал сите обвинети како и другите учесници

во постапката за правото на преведувач, како и за правото за употреба на службен јазик различен од македонскиот. Интересен е податокот што и покрај фактот што обвинетите припаѓаат на албанската заедница, сепак, поголем број од нив во кривичната постапка го користеле македонскиот јазик.

Правото на бранител го гарантираат сите меѓународни договори прокламирајќи дека обвинетиот има право да се брани сам или со помош на бранител по свој избор (член 14 Меѓународен пакт за граѓански и политичка права, како член 6 став 3 од Европската конвенција за човекови права). Правото на бранител е гарантирано и со член 12 од Уставот на Република Македонија, како и со повеќе одредби од Законот за кривична постапка. Со Законот е предвидено дека бранител може да биде само адвокат. Исто така, се предвидени и случаите кога обвинетиот мора да има бранител и како постапува судот доколку самиот обвинет не го избере, како и кога може судот да му назначи бранител на обвинетиот по негово барање. Според добиените податоци на 2 обвинети судот им назначил бранител по службена должност, 12 обвинети немале бранител, додека останатите имале бранител кој сами го одбрале.

7. СУДСКИ ОДЛУКИ

Осудителни

- Основниот суд Скопје 1 за 13 лица
- Основниот суд Тетово за 3 лица
- Основниот суд Гостивар за 6 лица
- Основниот суд Струга за 1 лице

Ослободителни

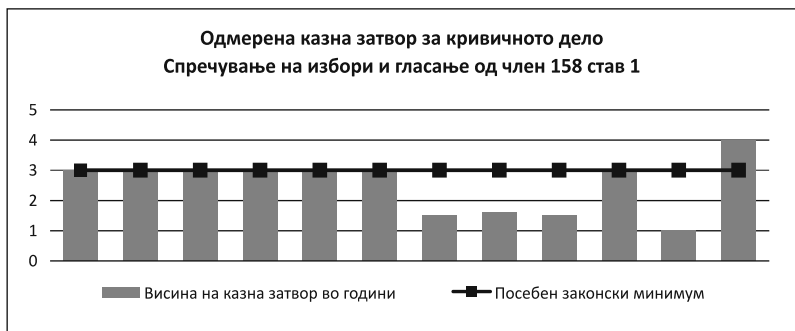
- Основниот суд Скопје 1 за 0 лица
- Основниот суд Тетово за 1 лице
- Основниот суд Гостивар за 1 лице
- Основниот суд Струга за 0 лица

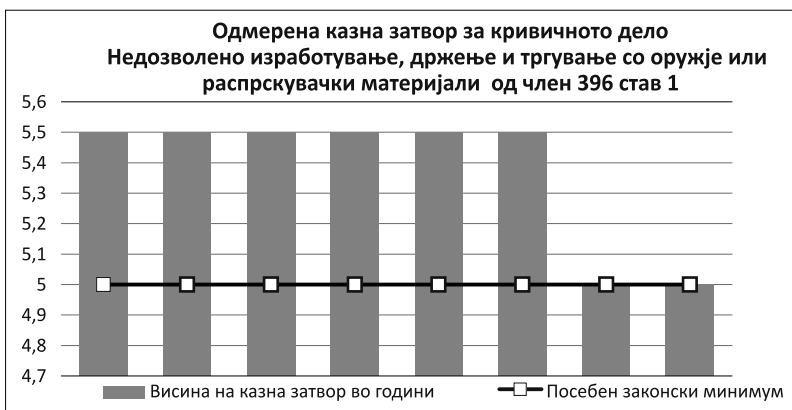
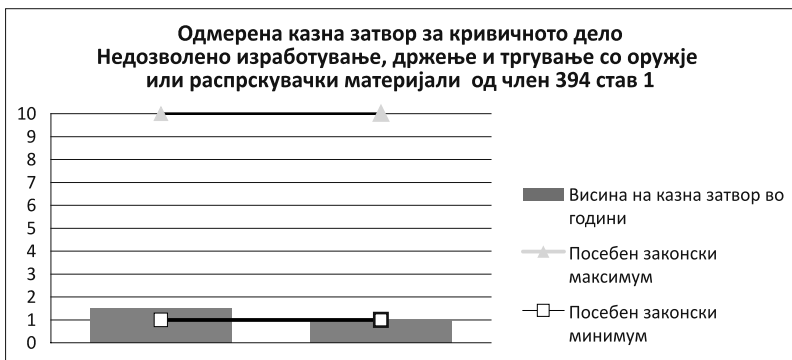
Од податоци добиени до 2.5.2009 година за предмети во врска со сторени кривични дела на предвремените парламентарни избори 2008 година, произлегува дека по завршувањето на главните претреси надлежните основни судови за 23 лица донеле осудителни пресуди и за 2 лица ослободителни пресуди. Пресудите со кои обвинетиот се

ослободува се изречени од причина што во текот на постапката не се докажало дека обвинетите го сториле делото за кое се обвинуваат. Според оценка на набљудувачите одлуките се донесени непристрасно и врз слободна оценка на сите докази.

8. ОДМЕРУВАЊЕ НА КАЗНАТА НА ОСУДЕНИТЕ ЛИЦА ЗА СТОРЕНИ КРИВИЧНИ ДЕЛА ВО ВРСКА СО ИЗБОРИТЕ И ГЛАСАЊЕТО НА ПРЕДВРЕМЕНИТЕ ПАРЛАМЕНАРНИ ИЗБОРИ 2008

Податоците од следените судења покажуваат дека изречените казни, главно, се движат во законските рамки, но со јасна изразена тенденција да се движат блиску до посебниот законски минимум. Притоа, спрема четири од вкупниот број на осудени лица е користен и институтот за ублажување на казна, односно, изречена е казна затвор под посебниот законски минимум. Ова покажува дека судовите иако имале законски можности за изрекување на драстично построги казни, со првостепените пресуди, пред сè, изрекувале казни затвор на границата на посебниот законски минимум за соодветното дело. Ваквите податоци само ја потврдуваат тезата дека судовите не искористуваат ни третина од казнената рамка која со закон им стои на располагање.

Разединувањето помеѓу предвидената законска рамка за казнување за одделни кривични дела и политиката на казнување на судовите е перманентна. Ова значи дека во практиката имаме една неадекватна казнена политика на судовите, која не соодветствува на општествената опасност од овие кривични дела. Ваквата казнена политика на судовите, воопшто не соодветствува со политиката на заострување на казните за овој вид на дела која ја води законодавецот. Дополнително треба да се истакне и дека ниту од страна на Јавното обвинителство не е направен доволен напор со правни средства да се коригира ваквата казнена политика на судовите во насока на нејзино заострување.

Сепак, доколку податоците за висината на казните од 2008 година се споредат со висината на казните изречени за кривичните дела сторени за време на изборите од 2006 година може да се забележи благо заострување на политиката на судовите при одмерување на казните. Ваквите податоци само потврдуваат дека доколку се сака да се заостри казнената политика единствено треба да се заострат минималните заканувачки казни заедно со соодветно ограничување кај одредбите кои предвидуваат можност за ублажување на казната.

Анализата, пак, на околностите од кои се раководел судот во постапката за индивидуализација на казните покажува дека судовите при образложување на изречените казни наведуваат помал број на олеснителни и отежнувачки околности од оние кои законот изречно ги споменува. Притоа, околностите стереотипно се набројуваат без посебно да се анализираат. Како најчести околности кои се наведуваат при образложување на казната е (не)осудуваноста и личните прилики на сторителот, како и јачината на загрозување или повреда на заштитеното добро. Притоа, јачината на загрозување или повреда на заштитеното добро е најмалку анализирана околност.

Образложение на околностите при одмерување на казната	Степен на кривична одговорност		олеснителни отежнувачки	20%
	Побудите од кои е сторено делото		олеснителни отежнувачки	13,4%
	Јачина на загрозување или повреда на заштитеното добро		олеснителни отежнувачки	40%
	Околности под кои е сторено делото		олеснителни отежнувачки	6,6%
	Поранешниот живот на сторителот и неговите лични прилики		олеснителни отежнувачки	62,5%
	Однесување на сторителот по сторувањето на делото	Каење или признавање	олеснителни	25%
			отежнувачки	
		Однос спрема оштетениот	олеснителни отежнувачки	
	Друго		олеснителни	12,5%
			отежнувачки	

Судовите во четири случаи за кривичното дело Спречување на избори и гласање од член 158 став 1 го користеле институтот ублажување на казната од причина што утврдиле дека постојат особено олеснувачки околности кои укажувале дека и со ублажената казна ќе се постигне целта на казнувањето.

9. ПРАВО НА ЖАЛБА

Секој кој е осуден за некое кривично дело има законско право да бара преиспитување на осудата и на казната пред повисок суд (член 14 став 7 од Меѓународниот пакт за граѓански и политички права и Протоколот 7 од Европската конвенција за човекови права). Според Законот за кривична постапка, по објавувањето на пресудата претседателот на Советот треба да ги поучи странките на правото на жалба, како и на правото на одговор на жалба. Обвинетиот во најголем број од набљудуваните предмети е поучен на правото на жалба, што значи дека судовите не го повредуваат ова право на страните во постапката.

Според податоците добиени од набљудуваните предмети, во 8 предмети се изјавени 19 жалби. Постапувајќи по жалбите апелационите судови решиле 5 предмети по кои биле поднесени 12 жалби, од кои во четири предмети жалбите се одбиени како неосновани и пресудите потврдени, додека во еден предмет жалбата е уважена и пресудата со кој еден обвинет е ослободен од обвинение е укината и предметот е вратен на повторно судење. 7 жалби во однос на 3 пресуди се во постапка на решавање. Според анализата на набљудуваните случаи не се забележани случаи на повреда на правото на жалба.

10. ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ

1. Се препорачува градација кај дејствието на извршување на кривичното дело „Злоупотреба на избирачкото право“ преку предвидување квалификуван и привилегиран облик кај посебните дејства на извршување. Така, облиците на извршување на делото кои се дадени во став 1 треба да се разделат, при што „гласањето повеќе од еднаш„ ќе се предвиди како квалификуван облик и ќе се допрецизира неговото дејство на извршување во насока на опфаќање на сите насилни и ненасилни методи на гласање повеќе од еднаш како и полнењето на гласачки кутии кои имаат за цел влијание врз изборните резултати. Од друга страна, „гласањето наместо друг (во името на друг“ би требало да се предвиди како привилегиран облик и да се намали строгоста на казнување на тој облик на злоупотреба на избирачкото право.

2. Се предлага да се разгледа можноста да се предвиди казнување на службено лице што ќе овозможи на друг противзаконски да гласа во името на друг или да гласа повеќе пати. Во спротивно, во насока на санкционирање на незаконското однесување на членовите на избирачките одбори, потребно е да се воспостави практика на повикување на кривична одговорност на членовите на изборните одбори, кои дале свој придонес во извршувањето на делото (како поттикнувачи или помагачи)¹⁰⁰ или повикување на кривична одговорност за непријавување на кривично дело. Ваквите измени се потребни поради фактот што членовите на избирачките одбори, како непосредни сведоци на казнените дејства не ги пријавуваат овие дела и покрај нивната законска обврска.

3. Потребно е да се разгледа можноста да се интервенира во кривичното дело Изборна измама и со него да се опфатат дејствата на фалсификување на резултатите извршени од кое било лице.

4. При сторувањето на кривичното дело Уништување на изборни исправи од член 164 од став 1 практиката покажува

---

¹⁰⁰ Канавчев, Кривично-правна заштита на изборниот систем, необјавена докторска дисертација одбранета на Правниот факултет во Скопје

дека истото често се врши од страна на група која е наоружана со употреба на насилство. Од овие причини да се пропише квалификуван облик на делото од став 1, доколку истото е сторено од група, со употреба на оружје или насилство и да се предвиди построго казнување, со казна затвор од најмалку 5 години¹⁰¹.

5. Да се размисли и во нашето казнено законодавство, како споредна казна да се пропише, губењето на активното и пасивното избирачко право. Нејзиното времетраење, не треба да биде помалку од 5 години, затоа што по правило избори се одржуваат на четири години.

6. Да се зголемат истражните способности на полициските службеници за ефикасно справување со посуптилните видови на кривични дела против изборите и гласањето. За таа цел неопходно е пред изборите да се врши обука на целокупниот униформиран состав што учествува во обезбедување на изборите, како и на вештите лица од кримтехника кои би требало да ги обезбедат неопходните докази во случај на изборни нерегуларности.

7. Да се унапреди координацијата меѓу полицијата и изборните органи, да се доразвијат капацитетите на полицијата за брз и ефикасен одговор на инцидентните ситуации, како и засилено присуство на полицијата на местата каде што во повеќе изборни циклуси се случуваат изборни инциденти.

8. Се препорачува поактивна улога на Јавното обвинителство во предистражната постапка, што ќе доведе до поефикасно гонење на сторителите на кривичните дела, но и далеку поефикасно обезбедување и користење на правно релевантните докази. Исто така, неопходно е зголемување на ангажираноста на јавните обвинители за непосредна проверка на одредени податоци и собирање на потребни известувања со што значително би се скратило времетраењето на прибирање на податоци и одлучувањето по кривичните пријави. Заради обезбедување на правно релевантни докази за овие кривични дела, а во насока на поголема ефикасност, кога се работи за

---

¹⁰¹ Витларов, *Анализа на кривично-правната заштита на изборите и гласањето*, 2008

присутни сведоци, особен акцент треба да се стави во насока на обезбедувањето на овие докази. Треба да се користат законските овластувања од член 148 од Законот за кривична постапка, за ставање предлог од страна на јавниот обвинител пред истражниот судија за преземање на истражно дејство – сослушување на сведоци пред поведување на истрагата, кога се работи за непознати сторители на кривичните дела¹⁰².

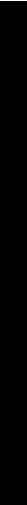
9. Потребно е јавните обвинители со правни средства (предлози, жалби) да направат напор да се коригира неадекватната и блага казнена политика на судовите спрема осудените лица за кривични дела сторени во врска со изборите и гласањето.

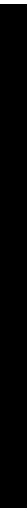
10. При следењето на институционалниот одговор на кривичните дела против изборите и гласањето се заклучи дека постои различен степен на ефикасност и динамичност во постапувањето на надлежните органи зависно од различниот политички и професионален профил на сторителите на делата. Ваквата појава покажа дека надлежните органи сè уште се силно подложни на политички влијанија. Затоа е потребно преку еден комплементарен пристап да се продолжи со јакнењето на професионалноста и независноста на полицијата, Јавното обвинителство и особено судството.

11. Потребно е зголемување на ефикасноста во процесирањето на делата против изборите и гласањето. Во таа насока потребно е да се подобрат процесните правила кои ги регулираат мерките за ефикасно постапување, како и поголема креативност и приспособување на судот на различните процесни ситуации при насрочувањето и обезбедувањето присуство на учесниците во постапката. Ефикасноста во судското постапување дополнително може да се зголеми доколку судиите се ослободат од административните, техничките работи и подготовката на постапката и исклучително се посветат на судењето. Исто така, за подобрување на ефикасното судско постапување бранителите треба дополнително да се стимулираат да не ги одолговлекуваат постапките.

---

¹⁰² Витларов, Анализа на кривично-правната заштита на изборите и гласањето, 2008

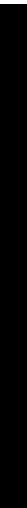

Koalicioni “Tё gjithё pёr gjykim tё drejtё”

**Raport final pёr pёrgjigjen institucionale kundёr
Parregullsive zgjedhore 2008 - 2009**

Shkup, qershor 2009

Autorë:

*prof. d-r. Tanja Karakamisheva
Aleksandar Çiçakovski*

Botues:

*Koalicioni Të gjithë për gjykim të drejtë
rr. Makedonija nr. 11/2-10
1000 Shkup, R. e Maqedonisë
tel/faks: +389 2 3215-263
e-mail: contact@all4fairtrials.org.mk
www.all4fairtrials.org.mk*

Për botuesin:

Anica Tomshiq Stojkovska, Drejtor ekzekutiv

Redaktor:

Bekim Hoxha, Koordinator i Projektit

Përkthimi:

Ajrije Rexhepi

Dizajni, kopertina dhe shtypi:

*Shtypshkronja – Vinsent Grafika
men: 02 3215 460, e-mail: vinsent@t-home.mk*

Mbështetur nga:

 Organization for Security and
Co-operation in Europe
Spillover Monitor Mission to Skopje

Përmbajtja e këtij publikimi nuk përfaqëson
Medoemos këndvështrimin apo qëndrimin e
Misionit Vëzhgues të OSBE-së në Shkup

Përmbajtja

Lista e shkurtesave të përdorura.....	115
Hyrje.....	116
1. Regjistrimi i zgjedhësve dhe azhurnimi i listës zgjedhore – dobësi dhe probleme të konstatuara (zgjedhjet e parakohshme parlamentare të vitit 2008).....	125
1.1 Regjistrimi i zgjedhësve dhe azhurnimi i Listës zgjedhore - dobësi dhe probleme të konstatuara (zgjedhjet presidenciale dhe lokale të vitit 2009).....	127
2. Procedurë e kandidimit (zgjedhjet parlamentare dhe lokale të vitit 2008).....	128
2.1 Procedura e kandidimit (zgjedhjet presidenciale dhe lokale të vitit 2009).....	129
3. Fushatë zgjedhore dhe paraqitje mediale (zgjedhjet e parakohshme parlamentare 2008).....	134
3.1 Fushatë zgjedhore dhe paraqitje mediale (zgjedhje presidenciale dhe lokale viti 2009).....	138
4. Administrata zgjedhore edhe ditën e votimit (zgjedhjet e parakohshme parlamentare të vitit 2008).....	142
4.1 Administrata zgjedhore edhe në ditën e votimit (zgjedhjet presidenciale dhe lokale të vitit 2009).....	145
5. Votim dhe mbrojtje të të drejtës zgjedhore si dhe problemet në procedurën e numërimit të votave dhe konfirmimit të rezultateve zgjedhore (zgjedhjet e parakohshme parlamentare të vitit 2008).....	149
5.1 Votim dhe mbrojtje të të drejtës zgjedhore si dhe probleme në procedurën e numërimit të votave dhe konfirmim të rezultateve zgjedhore (Zgjedhjet presidenciale dhe lokale të vitit 2009).....	152

6.	Financimi i fushatës zgjedhore dhe raportet financiare (zgjedhjet parlamentare dhe lokale të vitit 2008).....	162
6.1	Financimi i fushatës zgjedhore dhe raporteve financiare (zgjedhjet presidenciale dhe lokale viti 2009).....	164
	PËRFUNDIME DHE REKOMANDIME PËR PJESËN E PARË TË ANALIZËS.....	165
	MBROJTJA JURIDIKE PENALE E PROCESIT ZGJEDHOR.....	171
2.	KARAKTERISIKA FENOMENALE TË VEPRAVE PENALE KUNDËR ZGJEDHJEVE DHE VOTIMIT TË KRYERA GJATË ZGJEDHJEVE TË PARAKOHSHME PARLAMENTARE 2009.....	173
2.1	Vendi i kryerjes së veprave penale.....	175
2.2	Koha e kryerjes së veprave penale.....	176
2.3	Mobilizimi i kryerësve të veprave penale kundër zgjedhjeve dhe votimit.....	177
2.4	Mënyra e kryerjes së veprave penale.....	178
3.	PROFIL I KRYERËSVE TË VEPRAVE PENALE KUNDËR ZGJEDHJEVE DHE VOTIMIT.....	180
3.1	Struktura gjinore e të akuzuarve.....	180
3.2	Përkatësia etnike e të akuzuarve.....	181
3.3	Mosha e të akuzuarve.....	181
3.4	Arsimimi i të akuzuarve.....	182
3.5	Recidivizmi.....	182
3.6	Organizimi gjatë kryerjes së veprave penale kundër zgjedhjeve dhe votimit.....	183
4.	VEPRIMI I POLICISË.....	184
5.	VEPRIMI PROKURORISË PUBLIKE RRETH KALLËZIMEVE PENALE.....	186
5.1	Vëllimi i kallëzimeve të parashtruara penale.....	186
5.2	Parashtruesit e kallëzimeve penale.....	187
5.3	Veprimi rreth kallëzimeve penale.....	187
5.4	Vendime të Prokurorisë Publike rreth kallëzimeve penale.....	188
5.5	Akuza.....	189

5.6 Përdorimi i masës së paraburgimit.....	189
5.7 Mënyra juridike.....	190
6. VEPRIMI I GJYKATAVE RRETH LËNDËVE PENALE KUNDËR ZGJEDHJEVE DHE VOTIMIT DHE RESPEKTIMI I STANDARDEVE NDËRKOMBËTARE PËR GJYKIM TË DREJTË.....	190
6.1 E Drejtë e gjykimit para gjykatës së bazuar kompetente, të pavarur, të paanshme dhe me ligj.....	190
6.2 E drejta e barazisë së armëve (equality of arms).....	191
6.3 E drejta për të qenë i pranishëm në gjykimin.....	192
6.4 E drejta e gjykimit publik.....	193
6.5 E drejta e gjykimit me afat të arsyeshëm.....	194
6.6 Respektimi i të drejtës së heshtjes, përdorimi i gjuhës zyrtare të ndryshme nga gjuha maqedonase, duke përdorur përkthyes edhe të drejtë të mbrojtësit.....	198
7. VENDIME GJYQËSORE.....	200
8. MATJA E DËNIMIT TË PERSONAVE TË DËNUAR PËR VEPRA TË KRYERA PENALE LIDHUR ME ZGJEDHJET DHE VOTIMIN NË ZGJEDHJET E PARAKOHSHME PARLAMENTARE 2008.....	200
9. E DREJTA E ANKESËS.....	203
10. PËRFUNDIME DHE REKOMANDIME.....	204

Lista e shkurtesave të përdorura

BDI – Bashkimi Demokratik për Integrim
DPMNE – Partia Demokratike për Unitet Nacional Maqedonas
KE – Komisioni Evropian
KKZ – Komisioni Komunal Zgjedhor
KSHPK – Komisioni Shtetëror për Pengimin e Korrupsionit
KSHZ – Komisioni Shtetëror Zgjedhor
KZ – Këshilli Zgjedhor
LPP – Ligji për Procedurë Penale
LRM – Lidhja e Romëve të Maqedonisë
LSDM – Lidhja Socialdemokrate e Maqedonisë
Llamba UV – Llamba Ultra-Vjollcë
MPB – Ministria e Punëve të Brendshme
NJZ – Njësia Zgjedhore
ODIHR - Zyra për Institute Demokratike dhe të Drejtat e Njeriut
OFRM – Organizata e Fshehtë Revolucionare Maqedonase
OKB – Organizata e Kombeve të Bashkuara
OSBE – Organizata për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë
PAD – Partia për Ardhmëri Demokratike
PDSH – Partia Demokratike Shqiptare
PLPM – Partia për Lëvizje Popullore e Maqedonisë
PLT – Partia për Lëvizjen e Turqve
PPD – Partia për Prosperitet Demokratik
RM – Republika e Maqedonisë
UE – Unioni Evropian
USD – Unioni Social Demokrat
UNDP – Programi për Zhvillim i Kombeve të Bashkuara
VMRO – Organizata e Brendshme Revolucionare Maqedonase

Hyrje

Raporti përfundimtar për përgjigje institucionale kundër parregullsive zgjedhore në periudhën e vitit 2008-2009 është prodhim i projektit *“Monitorimi i përgjigjes institucionale kundër parregullsive zgjedhore”* i cili u implementua nga ana e Koalicionit *“Të gjithë për gjykim të drejtë”* nga korriku i vitit 2008 deri në qershor të vitit 2009. Projekti u financua nga Misioni i OSBE në Shkup (gjatë vitit 2008) dhe nga Fondacioni Instituti Shoqëri e Hapur-Maqedoni (gjatë vitit 2009). Qëllimi i përgjithshëm i projektit është që të kontribuohet ndaj procesit zgjedhor demokratik dhe sundimit të së drejtës në Republikën e Maqedonisë.

Zgjedhjet e parakohshme parlamentare në Republikën e Maqedonisë të cilat u mbajtën më 1 qershor të vitit 2008 ishin shumë me parregullsi zgjedhore, të cilët u manifestuan edhe gjatë fushatës parazgjedhore edhe në ditën e votimit. Këto parregullsi të numërta u vlerësuan në të gjitha raportet relevante për zgjedhjet, ato ndërkombëtare (OSBE/ODIHR) dhe lokale (MOST). Vlerësim i përgjithshëm i vëzhguesve vendor dhe të huaj të akredituar është se përpjekjet kyçe të OSBE dhe Këshillit të Evropës në zgjedhjet e parakohshme parlamentare të vitit 2008 nuk janë përmbushur dhe se numri i madh i parregullsive tregojnë në faktin se segmente të caktuara nga procesi zgjedhor seriozisht ishin përkeqësuar për dallim nga ciklet paraprake zgjedhore. Vëzhguesit vendor dhe të huaj të procesit zgjedhor, gjatë fushatës zgjedhore, veçanërisht në pjesët me popullatë dominante shqiptare, në mënyrë të kontinuar kanë regjistruar raste të dhunës dhe friksësimit si ndaj votuesve dhe konkurrentëve politik, ashtu edhe ndaj administratës zgjedhore¹⁰³. Në ditën e zgjedhjeve, më 1 qershor, edhe në rivotimet që pasuan në vazhdimësi, nga ana e vëzhguesve ishin vërejtur aktivitete të organizuara në mënyrë të dhunshme që të prishet procesi i votimit që rezultoi me pamundësi për zgjedhësit në shumë vende lirisht

---

¹⁰³ Asociacioni qytetar MOST, raport përfundimtar zgjedhjet e parakohshme parlamentare të vitit 2008.

ta shprehin vullnetin e vet¹⁰⁴. Në shumë vendvotime votimi edhe nuk filloi për shkak të vjedhjes së materialit zgjedhor¹⁰⁵, ndërsa në një numër të madh të vendvotimeve ishte bazuar mbushja e kutive të votimit si dhe falsifikimi i çertifikatave nga listat zgjedhore dhe procesverbaleve për votimin¹⁰⁶.

Zgjedhjet e këtilla e vështirësuan integrimin evropian të vendit. Parregullsitë zgjedhore mbetën njëra nga sintagmat më të përsëritura në mediat vendore dhe ndërkombëtare. Si anëtare e Këshillit të Evropës dhe OSBE, Republika e Maqedonisë ka ndër marrë obligime për zbatimin e zgjedhjeve korrekte dhe demokratike, ndërsa, gjithashtu, ajo është njëra nga standardet të cilat janë vendosur para vendit me realizimin e së cilës është kushtëzuar fillimi i negociatave për anëtarësim në Bashkimin Evropian. Procesi zgjedhor ishte lëndë e observimit të hollësishtëm edhe në Raportin përfundimtar të Komisionit Evropian për përparimin e Republikës së Maqedonisë. Me këtë raport nuk ishte dhënë rekomandim për fillimin e negociatave për anëtarësimin e Republikës së Maqedonisë me Bashkimin Evropian. Pikërisht, për shkak të kontestit të këtillë të procesit zgjedhor, projekti “Monitorimi i përgjigjes institucionale kundër parraegullsive zgjedhore” tenton të japë imazh objektiv dhe gjithëpërfshirës për përgjigjet institucionale të parregullsive zgjedhore, ndërsa me qëllim që të kontribuohet ndaj vendosjes së sërishme të besimit të opinionit në procesin zgjedhor dhe kapaciteteve demokratike të vendit. Ky projekt në vete i bashkon sekretorin joqeveritar, opinionin profesional dhe bashkësinë

---

¹⁰⁴ Përfundime preliminare, OSBE/ODIHR, 2 qershor viti 2008., Në Haraçinë një person ka marrë lëndime fatale, derisa me lëndime të rënda nga armë zjarri ka marrë një person në incidentin i cili ka ndodhur në Çair. Në Gostivar dy vendvotime ishin mbyllur kur ishte vjedhur materiali zgjedhor nga ana personave të armatosur dhe të gjithë anëtarët e NJZ janë larguar nga vendvotimet. Votimi, gjithashtu ishte mbyllur gjatë mëngjesit edhe në komunën Çuçar Sandevë ku për afërsisht 30 persona të panjohur kanë hyrë në vendvotimin, i kanë frikësuar anëtarët e NJZ dhe e kanë vjedhur materialin zgjedhor. Në procedurën e votimit nga ana e vëzhguesve vendor dhe të huaj janë vërejtur shumë parregullsi.

¹⁰⁵ OSBE/ODIHR, raport përfundimtar për zgjedhjet e parakohshme parlamentare viti 2008, f. 18, në fshatin Banjicë e Epërme dhe në komunën e Sarajit në dy vendvotime.

¹⁰⁶ OSBE/ODIHR, Raport përfundimtar për zgjedhjet e parakohshme parlamentare viti 2008., f.18

ndërkombëtare dhe si i tillë duhet të paraqesë udhërrëfyes të veçantë për institucionet shtetërore për ballafaqim të ardhshëm më të mirë, gjegjësisht pamundësimin e parregullsive zgjedhore.

Ky raport përfundimtar e paraqet situatën në relacion të veprimit të institucioneve shtetërore konform të dhënave të cilat Koalicioni “Të gjithë për gjykim të drejtë” pati sukses t’i mbledhë në vitin e kaluar të implementimit të aktiviteteve të projektit. Ndërkaq, pjesa më e madhe e procedurave gjyqësore kundër parregullsive zgjedhore ende është në vijim. Gjithashtu, duhet të merret parasysh se gjatë mbledhjes së të dhënave, edhe krahas përpjekjeve të Koalicionit, institucioneve të ndryshme informuan për procedurat të cilat udhëhiqen te ata sipas kritereve dhe metodologjisë së ndryshme. Procedurat gjyqësore kundër gjoja kryerësve të parregullsive zgjedhore gjatë procesit zgjedhor në qershor të vitit të kaluar si dhe procedurat kundërvajtëse në raport të zgjedhjeve të marsit të këtij viti janë ndjekur nga ana e vëzhguesve të projektit përfundimisht me 19 qershor të vitit 2009. Janë ndjekur gjithsej 88 seanca gjyqësore rreth lëndëve penale para gjykatave themelore në Shkup, Tetovë, Gostivar dhe Strugë, si dhe 34 seanca rreth lëndëve kundërvajtëse para Gjykatës Themelore Shkup 1 – për kundërvajtje, ndërsa kanë të bëjnë edhe në dy ciklet zgjedhore. Gjithashtu, duhet të përmendet se në periudhën nga përfundimi i zgjedhjeve presidenciale dhe lokale në vitin 2009, deri te përmbyllja e këtij raporti, konform informacioneve deri te cilat erdhi Koalicioni, nuk ishin ngritur akuza penale lidhur me parregullsitë eventuale zgjedhore.

Tabela1 – Gjendja me lëndët të cilat janë vëzhguar përfundimisht më 19 qershor të vitit 2009

Vendi	Aktvendime të shkallës së parë				Të përfunduara
	Akuza penale				
	Lëndë	Persona	Lëndë	Persona	
Shkup	6	18	4	14	67%
Tetovë	9	38	3	15	33%
Gostivar	8	48	1	6	13%
Strugë	2	3	1	1	50%
Gjithsej	25	107	10	38	40%

Gjatë implementimit të projektit, në mars të vitit 2009 në vend u mbajtën edhe zgjedhjet e rregullta presidenciale dhe lokale me ç’rast ekipi i projektit e shfrytëzoi mundësinë t’i vëzhgojë edhe këto zgjedhje nga aspekti i përgjigjes institucionale të institucioneve relevante lidhur me parregullsitë zgjedhore. Vërehet edhe progresi i cili është bërë lidhur me organizimin e zgjedhjeve dhe aktivitetin e institucioneve shtetërore, por duhet të merret parasysh karakteri i ndryshëm i dy cikleve zgjedhore, dhe për atë midis këtyre dy zgjedhjeve janë bërë krahasime vetëm në segmentet ku ajo objektivisht ishte e mundur.

Koalicioni “Të gjithë për gjykim të drejtë” këtë proces zgjedhor e zbatoi sipas metodologjisë standarde të tij. Përmes drejtimeve dhe kontakteve zyrtare me institucionet shtetërore, si dhe përmes rrjetit të 15 vëzhguesve të procedurave gjyqësore, Koalicioni mblodhi material empirik i cili është lëndë e analizës profesionale nga ana e dy konsultuesve: prof. dr. Tanja Karakamisheva¹⁰⁷ (autore e pjesës së parë) dhe Aleksandar Çiçakovski¹⁰⁸ (autor i pjesës së

¹⁰⁷ Pofesor ordinar i sferës shkencore E drejta kushtetuese dhe sistemi politik në Fakultetin Juridik „Justijani i Parë “ dhe zëvendës-anëtar i Komisionit të Venecias pranë Këshillit të Evropës nga Republika e Maqedonisë.

¹⁰⁸ Analist juridik në Asociacionin qytetar MOST dhe magjistër në sferën e të drejtës penale dhe kriminologji pranë Fakultetit Juridik „Justijani i Parë “.

dytë). Raporti është përbërë prej dy pjesëve: pjesa e parë ka të bëjë në problemet e vetë procesit zgjedhor dhe çështje të cilat drejtpërdrejt janë të lidhura me të, derisa pjesa e dytë ka të bëjë në mbrojtjen juridike-penale të procesit zgjedhor. Në të dy pjesët e raportit janë inkorporuar rekomandime dhe përfundime me qëllim të tejkalimi të parregullsive zgjedhore dhe përmirësimin e zgjidhjeve dhe praktikave normative. Për dallim nga projektet e deritanishme të tij për vëzhgim, këtë herë Koalicioni e zgjeroi fokusin e vet edhe në institucione tjera shtetërore, e jo vetëm në gjyqësi. Për këtë shkak, Raporti paraqet kontribut të vetëm në këtë sferë në Republikën e Maqedonisë dhe do të duhet të kenë dobi shumë institucione: gjyqësia, organet e pushtetit ekzekutiv si dhe të institucioneve të pavarura shtetërore dhe trupave të involvuar në proceset zgjedhore.

Përfundimisht, në këtë pjesë hyrëse është e nevojshme të jepet edhe shqyrtim i standardeve ndërkombëtare dhe evropiane për zbatim të zgjedhjeve korrekte dhe demokratike, si dhe pikë referuese, gjegjësisht prizëm nëpër të cilën vështrohet dhe analizohet procesi zgjedhor në Republikën e Maqedonisë.

Njëherit, në të drejtën zgjedhore bëhet dallim midis standardeve evropiane dhe ndërkombëtare. Standardet evropiane janë përmbajtur në një masë më të madhe në aktet e Këshillit të Evropës, derisa ata ndërkombëtare, më shpesh, në marrëveshjet dhe dokumentet e OKB.

Standardet janë përmbajtur në dy lloje të instrumenteve juridike: instrumente të cilat nuk kanë dhe të cilat kanë obligueshmëri juridike. Grupi i parë i instrumenteve juridike në të cilat janë përmbajtur standardet evropiane të cilat nuk kanë efekt juridiko-obligues për shtetet i përkasin të ashtëquajturës e drejtë “e butë”(soft law)¹⁰⁹.

¹⁰⁹ Mendime interesante për të drejtën „e butë “ si prodhim i ndryshimeve të globalizimit të cilat e ndryshuan rolin e shtetit dhe e kahëzuan drejtimin e lëvizjes të sistemit ndaj promovimit dhe mbrojtjes të standardeve rregullatore të cilat ndërtohen sipas interesave universale, e jo sipas interesave kombëtare. Shiko në punën e: **D. Shelton, Commitment and Compliance: What Role for International Soft Law?**, <http://www.ceip.org/programs/global/sem-shelton.htm>.

Edhe pse këto standarde juridike janë të padetyrueshme juridike, ndërkaq metodologjia përmes së cilës përpunohen dhe autoriteti i organizatave të cilat i konfirmojnë u japin peshë morale dhe eksperte për të cilat Evropa veçanërisht insiston, me çfarë ata mbesin politikisht obligues (si, për shembull, standarde të OSBE)¹¹⁰.

Instrumentet juridike evropiane të cilat hyjnë në grupin „hard core“ përmbajnë standarde zgjedhore të obligueshme¹¹¹.

Standardet zgjedhore ndërkombëtare të cilat kanë efekt juridiko-obligues janë përmbajtur në:

- neni 21 nga Deklarata universale për të drejtat e njeriut,
- neni 25 (b) nga Konventa ndërkombëtare për të drejta qytetare dhe politike,
- neni 1 nga Konventa për të drejtat politike të gruas,
- neni 5 nga Konventa ndërkombëtare për eliminimin e të gjitha formave të diskriminimit racor dhe
- neni 7 nga Konventa për eliminimin e të gjitha formave të diskriminimit të grave dhe të njejta.

Rritja e numrit të standardeve ndërkombëtare dhe evropiane është padyshim tregues për avancimin e bashkëpunimit, demokratizimit dhe sundimit të së drejtës në bashkësinë ndërkombëtare. Bëhet fjalë për instrumente të cilat në procesin

¹¹⁰ Si **standarde zgjedhore me karakter paobligueshëm** numërohen ata të prebjatura në:

a) Rekomandimet zgjedhore nga viti 2002 të Komisionit të Venecias të miratuara në formë të **Kodeksit të praktikës së mirë në çështjet zgjedhore** nga ana e Asamblesë Parlamentare të Këshillit të Evropës më 28 janar të vitit 2003, ndërsa të pranuar edhe nga Komiteti I minitrave pranë Këshillit të Evropës;

b) **Rekomandimet për zgjedhje demokratike të OSBE dhe vendeve-pjesëmarrëse nga vendet-pjesëmarrëse nga viti 2003 dhe**

c) **Deklarata për kriterin zgjedhje të lira dhe demokratike** të miratuar nga Këshilli interparlamentar të sesionit ti tij të 154 në Paris të vitit 1994.

¹¹¹ Ky është: **Protokolli i parë (neni 3) nga Konventa Evropiane për të Drejtat e Njeriut**, neni 6 nga Konventa për pjesëmarrjen e të huajve në jetën publike në nivel lokal, jurisprudence e Gjykatës ndërkombëtare për të drejtat e njeriut lidhur me zbatimin e nenit 3 nga Protokolli i parë të KESNJ, , **ligji themelorosnovniot – neni 8 b (1) nga Marrëveshja e BE, direktivat e Këshillit 93/109 dhe 94/80 onga BE dhe të njejta.**

e harmonizimit, unifikimit dhe zbatimit të vlerave më të mira, parimeve, praktikave dhe teknikave të zgjedhjeve demokratike i ligjitimojnë pushtetet politike në shtet.

Standardet ndërkombëtare dhe evropiane duhet të respektohen në kushte kur mungojnë dokumentet juridiko-obliguese ndërkombëtare dhe evropiane, kushtuar çështjeve të zgjedhjeve, të cilat më detajisht do ta përpunonin këtë problematikë. Në gjurmim për sistem në të cilin do të paraqiten standarde supranacionale në sferën e zgjedhjeve, organizatat ndërkombëtare, Këshilli i Evropës dhe Komisioni Evropian koncentrohen në promovimin e të ashtëquajturës makro-kushte si vlera dhe parime të cilat do të lajmërohen si mbrojtës të përmbajtjes demokratike të zgjedhjeve të lira dhe korrekte. Ndërkaq, organizimi i zgjedhjeve dhe sistemeve zgjedhore janë çështje të lëna në kompetencën tradicionale të shteteve kombëtare.

Analizë e zgjedhjeve të parakohshme parlamentare nga viti 2008 dhe të zgjedhjeve të rregullta presidenciale dhe lokale të vitit 2009 – dobësi dhe probleme të locuara në pajtim me fazat nëpër të cilat kalon procesi zgjedhor në Republikën e Maqedonisë

Theksime të përgjithshme për strukturën e kornizës juridike kushtuar zgjedhjeve në Republikën e Maqedonisë

Secili shtet në mënyrë të pavarur i përcakton rregullat të cilat e përbëjnë përmbajtjen e kornizës juridike për materien zgjedhore, me ç'rast shteti ka të drejtë në mënyrë të pavarur të vendosë për atë çfarë sistemi zgjedhor do të vendos dhe me çfarë rregulla zgjedhore do ta zbatojë procesin zgjedhor. Gjatë zgjedhjes së rregullave është normale se shteti duhet të bëjë llogari edhe për obligimet që i ka ndërmarrë si nënshkrues i dokumenteve ndërkombëtare, gjegjësisht ato evropiane, të cilat drejtpërdrejt apo në mënyrë indirekte i rregullojnë çështjet zgjedhore.

Shtetet-anëtare të Këshillit të Evropës, në të cilat hyn edhe Republika e Maqedonisë, gjatë anëtarësimit në organizatë, nënshkruajnë se obligohen t'i zbatojnë zgjedhjet (presidenciale, parlamentare dhe lokale) përmes respektimit të tërësishëm dhe përmbushjen e standardeve evropiane.

Ky obligim është pjesë edhe nga Konventa Evropiane për të Drejtat e Njeriut, si dhe nga Karta për vetëqeverisje lokale të Këshillit të Evropës.

Në këtë kuptim, zbatimi i standardeve të përmbajtura në Kodeksin për praktika të mira për çështjet evropiane të Komisionit të Venecias në Republikën e Maqedonisë konsiderohet për hap të domosdoshëm në drejtim të zbatimit dhe të respektimit të obligimeve të marrura. Në rast se ndonjë shtet vendos t'i mos i respektojë rekomandimet nga Komisioni i Venecias, ajo do të reflektohej në raportet për vëzhgim të përgatitura nga ana e Asamblesë Parlamentare të Këshillit të Evropës dhe, në rast të

zgjedhjeve lokale, nga ana e Kongresit të pushtetit lokal dhe rajonal. Në rast se ndonjë qytetar parashtron aplikim deri te Gjykata Evropiane për të Drejtat e Njeriut për shkak të shkeljes së nenit 3 nga Protokollu 1 nga Konventa evropiane për të drejtat e njeriut e cila parashikon mbrojtje të të drejtave zgjedhore për zgjedhje të trupave ligdhënës, shteti do të duhet ta elaborojë arsyen pse nuk e ka respektuar Koventën.

Përpjekjet e OSBE-së në këtë sferë gjithashtu janë të rëndësishme, posaçërisht Kriteret e Kopenhagës nga viti 1993, të cilat përmbajnë standarde evropiane në bazë të të cilave ODIHR i përgatit raportet e veta për vëzhgimin e zgjedhjeve.

Përndryshe, korniza juridike në pajtim të së cilës zbatohen zgjedhjet në Republikën e Maqedonisë është Kushtetuta e Republikës së Maqedonisë, Kodi zgjedhor i Republikës së Maqedonisë (“Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë”, nr. 40/2006), Vendimi Gjykatës Kushtetuese e Republikës së Maqedonisë K.nr. 87/2006-0-0 nga 15.11.2006 me të cilën shfuqizohet neni 15 paragrafi 4 nga Kodi zgjedhor dhe Ligji për ndryshimin dhe plotësimin e Kodit zgjedhor (Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë”, nr. 136/2008).¹¹²

Sistemi juridik i Republikës së Maqedonisë parashikon disa kanale për mbrojtjen e të drejtave zgjedhore dhe sigurim të procesit zgjedhor korrekt dhe demokratik. Kanali i parë është procedura për mbrojtjen e të drejtave zgjedhore e cila zhvillohet para organeve zgjedhore të cilat janë kompetente për sigurimin e ligjshmërisë në zbatimin e procesit zgjedhor. Lidhur me vendimet e organeve zgjedhore është paraparë mbrojtje gjyqësore të të drejtave zgjedhore që sigurohet përmes Gjykatës Supreme, (ndërsa me ndryshimet dhe plotësimet e Kodit zgjedhor nga tetori i vitit 2008 para Gjykatës Administrative). Kanali i dytë i procesit për

---

¹¹² Në këtë kuptim shikoni edhe korigjimet e Ligjit për ndryshimin dhe plotësimin e Kodit zgjedhor („Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë”, nr. 148/2008, nr. 155/2008, dhe nr. 163/2008).

përgjigje institucionale të parregullsive zgjedhore është procedura kundërvajtëse e cila zhvillohet para organeve kundërvajtëse. Në këtë kontekst, posaçërisht është e rëndësishme edhe përgjigjja penale dhe juridike e parregullsive zgjedhore, e cila gjithashtu është formë e mbrojtjes gjyqësore të të drejtave zgjedhore (përgjigjja penale-juridike është lëndë e shqyrtimit në pjesën e dytë).

Vëllimi dhe efikasiteti i përgjigjes institucionale të parregullsive është përcaktuar nga instrumentariumi juridik, por edhe më shumë nga kapacitetet institucionale dhe nga vullneti për zbatimin e tyre konsekuent nga ana e organeve kompetente. Çështja ndërlikohet me faktin se struktura politike e cila ka marrë legjitimitet përmes zgjedhjeve duhet t'i zbulojë dhe t'i ndjekë kryerësit e parregullsive zgjedhore¹¹³. Megjithatë, në shoqëritë demokratike, ku respektohet mbisundimi i të drejtës alternative tjerët edhe nuk ka për shkak se qytetarët presin që rregullat e lojës të pranuar paraprakisht të respektohen dhe kryerësit e parregullsive të dënohen, për shkak se në të kundërtën vjen deri te humbja e besimit të qytetarëve në procesin zgjedhor apo deri te dyshimi në rregullsinë e rezultateve zgjedhore, që në linjë përfundimtare e sjell në pikëpyetje legjitimitetin e vet përfaqësuesve të zgjedhur.

1. Regjistrimi i zgjedhësve dhe azhurnimi i listës zgjedhore – dobësi dhe probleme të konstatuara (zgjedhjet e parakohshme parlamentare të vitit 2008)

1. Në raportin përfundimtar të Asociacionit qytetar MOST janë konstatuar probleme me listën zgjedhore¹¹⁴. Konstatim i njejtë është përmbajtur edhe në versionin përfundimtar të raportit të OSBE/ODIHR ku është theksuar se në 8% të vendeve zgjedhore të vizituara nga vëzhguesit e OSBE/ODIHR ka pasur persona të cilëve

---

¹¹³ Kambovski, e drejta ndëshkuese – pjesë e posaçme, botimi i tretë, Shkup, 1997, f. 139

¹¹⁴ Shiko: Zgjedhjet e parakohshme parlamentare 2008, **Raporti përfundimtar i Asociacionit qytetar MOST**, Shkup, viti 2008, (f. 17).

nuk u është lejuar të votojnë për shkak se nuk kanë qenë në listën zgjedhore¹¹⁵.

Përgjigje institucionale të problemit të konstatuar

1. Në pajtim me nenin 41 nga Kodi zgjedhor i Republikës së Maqedonisë, para se të miratohen ndryshimet dhe plotësimet, Listën zgjedhore e udhëheq Ministria e Drejtësisë sipas Regjistrimit të shtetasve në lloj të regjistrimit të zgjedhësve me përpunim automatik të të dhënave të medias së magnetit.

Të gjitha vërejtjet të cilat ishin të adresuara deri te Ministria e Drejtësisë, ndërsa ishin të përmbajtura në raportet e lartëpërmendura për zgjedhjet e parakohshme parlamentare të vitit 2008, Ministria nuk u përgjigj në kuptim të hapjes së procedurës serioze për konfirmimin e saktësisë së të dhënave të përmbajtura në Listën zgjedhore, por vazhdimisht i përsërit obligimet e saj ligjore në kuptim se ky organ kryen regjistrim, plotësim dhe fshirje në Listën zgjedhore sipas detyrës zyrtare në bazë të të dhënave nga libri amë, evidencë të adresës së banimit dhe për shtetas të regjistruar në Republikën e Maqedonisë.

2. Çështja për shtetasit e Maqedonisë të cilët jetojnë dhe punojnë jashtë, ndërsa për të cilët u hap edhe debat më i madh, sa janë dhe nëse ata me të vërtetë e shfrytëzojnë të drejtën zgjedhore, apo atë e bën dikush tjetër në emër të tyre, ende është çështje aktuale për të cilën askush nga institucionet në shtet nuk dëshirojnë të flasin.

3. Me ndryshimet dhe plotësimet e Kodit zgjedhor, Komisioni Shtetëror Zgjedhor e ndërmerri obligimin për udhëheqjen e Listës zgjedhore të Republikës së Maqedonisë. Për këtë qëllim është formuar trup i posaçëm koordinativ për zbatimin e aktiviteteve për ndërmarrjen e Listës zgjedhore nga Ministria e Drejtësisë në KSHZ, të përbërë nga anëtarë të Ministrisë së Drejtësisë, anëtarë të KSHZ dhe anëtarë të Entit shtetëror të statistikës në propozim të Qeverisë

---

¹¹⁵ Shiko: Zgjedhje të parakohshme parlamentare 1 qershor viti 2008, Misioni për vëzhgim të zgjedhjeve të OSBE/ODIHR, Raporti përfundimtar, Varshavë, 20 gusht, viti 2008, (f. 10).

së RM. Ky trup ka për detyrë të përgatisë program dhe Plan aksional për bartje të kompetencave për udhëheqjen e Listës zgjedhore nga Ministria e Drejtësisë në KSHZ.

1.1. Regjistrimi i zgjedhësve dhe azhurnimi i Listës zgjedhore - dobësi dhe probleme të konstatuara (zgjedhjet presidenciale dhe lokale të vitit 2009)

1. Vërejtje në Listën zgjedhore edhe më tej vërehen në raportet e OSBE/ODIHR veçanërisht në pjesën e saktësisë së tyre si në relacion të zgjedhësve të cilët jetojnë në Republikën e Maqedonisë, ndërsa veçanërisht në relacion të zgjedhësve të cilët jetojnë jashtë Republikës së Maqedonisë¹¹⁶.

Përgjigje institucionale të problemeve të konstatuara

1. Pritet nga Komisioni Shtetëror Zgjedhor, nga marrja e kompetencës për udhëheqjen e Listës zgjedhore, seriozisht të qaset ndaj tejkalimit të problemeve të ndërlidhura me të në drejtim të rritjes së saktësisë të të dhënave të tij. Kjo nevojë në mënyrë plotësuese rritet dhe për shkak të mundësisë së paraparë ligjore që të organizohen edhe në njësitë zgjedhore jashtë territorit të RM.

2. KSHZ, për ciklin e ardhshëm zgjedhor, do të duhet të jetë e përgatitur ta koordinojë edhe procesin zgjedhor jashtë shtetit.

3. Gjithashtu, KSHZ do të duhet të konfirmojë metodologji konkrete për regjistrimin e personave në Listën zgjedhore, gjegjësisht të marrë qëndrim nëse do të udhëheqë vetëm një Listë zgjedhore për të gjithë shtetasit e RM-së pa dallim nëse jetojnë në

¹¹⁶ Shiko: Deklaratë për rezultatet e para dhe përfundimet e misionit të OSBE për zgjedhjet presidenciale dhe lokale, rrethi i dytë, 5 prill viti 2009 (f. 2), ku është theksuar **nevoja nga revizioni i Listës zgjedhore**, si dhe në raportin e Këshillit të Evropës: Observation of the Presidential Election in "The Former Yugoslav Republic of Macedonia" (22 March and 5 April 2009), (f. 3). Në raportin e Këshillit të Evropës është cekur dallimi shumë i vogël e cila ekziston midis numrit të popullatës, 2,022,547 banorë (në pajtim me të dhënat zyrtare nga Regjistrimi i popullatës që e kryen Enti për statistikë në vitin 2007) dhe numri i zgjedhësve të regjistruar me të drejtë vote në Listën zgjedhore e cila arrin 1,792.082 zgjedhës (në pajtim të të dhënave nga ndryshimi i fundit i Listës zgjedhore viti 2009).

apo jashtë RM, apo do të udhëheqin edhe lista zgjedhore shtesë për personat të cilët nuk jetojnë në territorin e RM, ndërsa kanë të drejtë zgjedhore në pajtim të shtetësisë së Maqedonisë të cilën e posedojnë.

4. Ndërkohë, si përkrahje operative dhe profesionale të kësaj detyre të KSHZ paraqitet edhe projekti i UNDP i ndërlidhur me Listën zgjedhore e cila duhet t'i konfirmojë drejtimit, por edhe standardet evropiane të cilat kanë të bëjnë në udhëheqjen dhe azhurnimin e Listës zgjedhore.

2. Procedurë e kandidimit (zgjedhjet parlamentare dhe lokale të vitit 2008)

Dobësi dhe probleme në procedurën e kandidimit

1. Në zgjedhjet e parakohshme parlamentare në vitin 2008, në procedurën e kandidimit dhe procedurën e konfirmimit të listave të kandidatëve u evidentuan disa probleme:

a) gjashtë lista të Forcave të Bashkuara Maqedonase – Partia Punëtore Mbarëmaqedonase nuk kishin deklarata për pranimin e kandidaturave të vërtetuara në noter,

b) lista e konfirmuar e kandidatëve për zgjedhjen e deputetëve në Njësinë Zgjedhore nr. 6 e parashtruar nga VMRO-Partia Popullore nuk kishte xhirrollogari të hapur me shenjë “për fushatë zgjedhore, në afat prej 48 orësh pas konfirmimit të listës,

c) ngjashmëritë me emrat dhe mbiemrat e kandidatëve në listat e kandidatëve të Partisë së Lidhjes socialdemokrate të Maqedonisë me emrat dhe mbiemrat e bartësve të listave të kandidatëve nga Koalicioni “Dielli” dhe

ç) në listën e kandidatëve për Njësinë Zgjedhore nr. 2 të koalicionit të kryesuar nga VMRO-DPMNE u gjet kandidat të cilit me aktdënim të prerë gjyqësor i ishte shqiptuar dënim me burg nga të paktën gjashtë muaj.

Përgjigje institucionale të problemeve të konstatuara

1. Lidhur me situatën e parë, Komisioni Shtetëror Zgjedhor me vendim i hodhi poshtë të gjitha gjashtë listat të Partisë të Forcave të Bashkuara Maqedonase – Partia Punëtore Mbarëmaqedonase për shkak të dokumentacionit të pakompletuar.

2. Lidhur me situatën e dytë, Komisioni Shtetëror Zgjedhor me vendim e zhvleftësoi listën tashmë listën e konfirmuar, për shkak se partia e VMRO-Popullore nuk e ka respektuar afatin ligjor prej 48 orësh pas konfirmimit të listës së kandidatëve të hapë xhirollogari me shenjë “për fushatë zgjedhore” në pajtim me nenin 71 paragrafi 1 dhe 2 nga Kodi zgjedhor.

3. Lidhur me situatën e tretë, Komisioni Shtetëror Zgjedhor përfundoi se listat e kandidatëve të Partisë Socialdemokrate të Maqedonisë i plotësojnë të gjitha kushtet ligjore për shkak se nuk ekzistojnë baza ligjore për zhvleftësimin e listave.

4. Lidhur me situatën e katërt, KSHZ mori vendim për konfirmimin e listës së kandidatëve me arsyetim se Gjykata Kushtetuese e RM ka marrë qëndrim se ky nuk mund të jetë kusht për funksion zgjedhor.

2.1 Procedura e kandidimit (zgjedhjet presidenciale dhe lokale të vitit 2009)

Dobësi dhe probleme në procedurën e kandidimit

1. Për zgjedhjet presidenciale shtatë kandidatura për president u parashtuan dhe u pranuan nga ana e KSHZ. Disa kandidatë potencial kishin vërejtje për sistemin e mbledhjes së nënshkrimeve duke i cilësuar si restriktiv dhe të vështirë.¹¹⁷

---

¹¹⁷ Shiko: Raport për rezultatet përfundimtare dhe përfundimet e OSBE dhe ODIHR për zgjedhjet presidenciale dhe lokale, rrethi i dytë, 22 mars, viti 2009 (f .6), si dhe kërkesa në formë të propozimit të kandidatit potencial në zgjedhjet presidenciale, znj. Sllagjana Taseva, dërguar deri te KSHZ me nr. 09-22012 nga 09.02.2009 lidhur me propozimin për vazhdimin e

2. Për zgjedhjet lokale, komisionet komunale zgjedhore dhe Komisioni Zgjedhor i Qytetit të Shkupit pranuan **gjithsej 374 kandidatura për kryetarë të komunave prej të cilëve 364 u pranuan**. Gjithashtu, deri te komisionet komunale zgjedhore dhe Komisioni Zgjedhor i Qytetit të Shkupit u parashtruan edhe **703 lista të kandidatëve për këshilltarë komunal prej të cilëve 702 u pranuan**.

3. Zbatimi praktik nga ana e organeve zgjedhore në dispozitën e Kodit zgjedhor e cila parashikon personi i cili kandidohet të mos jetë i dënuar me vendim të prerë gjyqësor në dënim me burgim pa kushte mbi gjashtë muaj sërish të paraqitet si problem veçanërisht për komisionet zgjedhore komunale, përshkak të paqartësisë sa gjatë personi i dënuar i tillë nuk do të kishte të drejtë të kandidohet. Shembull ishte kandidimi i Rufi Osmanit për kryetar komune në komunën e Gostivarit.

Përgjigje institucionale të problemeve të konstatuara

1. Duke vepruar sipas padisë të parashtruesve të listave të kandidatëve për kryetarë të komunave kundër vendimeve të KKZ dhe, Gjykatës Administrative të Republikës së Maqedonisë:

a) e shfuqizoi vendimin nr. 06-98/4 nga 11.02.2009 të sjellur nga ana e KKZ nga Gostivari me të cilën Komisioni e hodhi poshtë listën për kryetar të komunës së Gostivarit, një grup i zgjedhësve A.A. dhe e konfirmoi listën e kandidatit për kryetar të komunës së Gostivarit të parashtruar nga parashtruesi i listës të grupit të zgjedhësve A.A. Gjykata Administrative duke e vlerësuar ligjshmërinë e vendimit të kundërshtueshëm, hetoi se është i paligjshëm dhe se është shkelur ligji në dëm të paditësit në kuptim që KKZ e Gostivarit gabimisht ka konfirmuar se nuk janë plotësuar kushtet nga neni 7 paragrafi 2 alineja 4 nga Kodi zgjedhor lidhur me kandidatin për kryetar të komunës Rufi Osmanin. KKZ nuk i ka marrë parasysht dispozitat e Ligjit për amnesti si dhe nenin 544 paragrafi 1

---

afatit për mbledhjen e nënshkrimeve të evidentuar me nr. 09-220/1 nga 02.02.2009.

nga Ligji për procedurë penale¹¹⁸;

b) e shfuqizoi vendimin nr. 1103-21/7 nga 17.02.2009 të sjellur nga ana e KKZ së Krivogoshtanit dhe e konfirmoi listën e kandidatit për kryetar të komunës së Krivogoshtanit të parashtruar nga parashtruesi i listës së partisë së Demokratëve të Bashkuar të Maqedonisë. Gjykata Administrative gjeti se KKZ e Krivogoshtanit gabimisht ka konfirmuar se nuk janë plotësuar kushtet nga neni 7 paragrafi 2 alineja 4 nga Kodi zgjedhor lidhur me kandidimin e Venko Stomnaroskit kundër të cilit në momentin e vendimit sipas kandidaturës nuk është sjellur vendim i prerë gjyqësor të dënimit me burg pa kusht në kohëzgjatje mbi 6 muaj që ka qënë bazë për refuzimin e listës së kandidatit nga ana e KKZ së Krivogashtanit¹¹⁹;

c) e hodhi poshtë si të palejuar padinë e parashtruesit të listës Begzat Yseini nga Zajazi për pranimin e kandidaturës të Xhavid Rushanit për kryetar të komunës së Zajazit. Pas shqyrtimit të padisë nga aktet e lëndës deri te KKZ e Zajazit, kandidati Xhavid Rushani ka parashtruar parashtresë me shkrim – plotësim të dokumentit për kandidaturën për kryetar të komunës, megjithatë, KKZ nuk ka marrë vendim pas parashtresës me shkrim kundër të cilës paditësi – parashtruesi i listës do të mund të parashtrojë padi deri te Gjykata Administrative në afat prej 24 orësh pas pranimit të vendimit¹²⁰;

ç) e hodhi poshtë padinë e parashtruesit të listës Xhavid Rushani nga fshati Zajaz kundër vendimit të KKZ së Zajazit nr. 01-31/2 nga 06.02.2009 për shkak të së cilës padia ishte parashtruar nga ana e personit të paautorizuar.¹²¹;

d) e hodhi poshtë padinë e parashtruesit të listës të kandidatit për kryetar të komunës së Çashkës kundër vendimit të KKZ-së së Çashkës 20.02.2009, për shkak se vendimi i KKZ ka

¹¹⁸ Shiko:KRM nr.. 125/2009, <http://www.upraven.sud.mk/?q=node/70>.

¹¹⁹ Shiko: KRM nr. 141/2009, <http://www.upraven.sud.mk/?q=node/71>.

¹²⁰ Shiko: KRM nr. 128/2009, <http://www.upraven.sud.mk/?q=node/73>.

¹²¹ Shiko: KRM nr. 122/2009, <http://www.upraven.sud.mk/?q=node/64>.

genë i drejtë duke marrë parasysh atë se parashtruesi në afatin e konfirmuar ligjor nuk i ka shmangur mungesat në pajtim me paraqitjen e KKZ¹²²;

dh) e mori parasysh padinë e parashtruesit të listës për kryetar të Qytetit të Shkupit dhe e shfuqizoi vendimin e Komisionit Zgjedhor të Qytetit të Shkupit nr. 54 nga 15.02.2009. Njëherit, Komisioni Zgjedhor i Qytetit të Shkupit duke vepruar si pas dokumentacionit të parashtruar nga parashtruesi i listës për kandidat për kryetar të Qytetit të Shkupit, Lëvizja Popullore për Maqedoninë me kandidat Janko Baçev, ndërsa në pajtim të njoftimit nga MPB, ka marrë vendim me të cilin është konfirmuar se kandidati i propozuar nuk i plotëson kushtet për zgjedhje të konfirmuara në nenin 7, paragrafi 2, alineja 4 nga Kodi zgjedhor. Gjykata Administrative ka vlerësuar se vendimi i kundërshtuar është i paligjshëm dhe se është shkelur ligji në dëm të paditësit. Në pajtim me nenin 107, paragrafi 1, pika 6 nga Kodi Zgjedhor është paraparë se ndjekja penale për të cilën sipas ligjit mund të shqiptohet dënim me burg deri në një vit apo dënim në të holla.¹²³

2. Duke vepruar sipas padive të parashtruesve të listave të kandidatëve për anëtarë të këshillave komunal kundër vendimeve të KKZ dhe Gjykatës Administrative të Republikës së Maqedonisë:

a) ta ndërpresë procedurën rreth padisë së Partisë për Ardhmëri Europiane -PEI kundër vendimit të KKZ së Ohrit nr. 01-13/2 nga 14.02.2009 me të cilën refuzohet lista e kandidatëve për anëtarë të këshillit për shkak të tërheqjes të padive nga ana e paditësit të evidentuara me KRM nr.126/2009 dhe KRM nr. 127/2009¹²⁴;

b) e refuzoi padinë e pabazë të parashtruesit të listës së kandidatëve për anëtar të Këshillit të komunës së Tetovës – Partia

¹²² Shiko: KRM nr. 147/2009, <http://www.upraven.sud.mk/?q=node/68>.

¹²³ Shiko: KRM nr. 140/2009, <http://www.upraven.sud.mk/?q=node/67>.

¹²⁴ Shiko: KRM nr. 126/2009, KRM nr. 127/2009, <http://www.upraven.sud.mk/?q=node/69>.

për Bashkim të Romëve të Maqedonisë kundër vendimit të KKZ të Tetovës nr. 66/4 nga 17.02.2009, KKZ e Tetovës me vendimin e kundërshtuar e refuzoi listën e kandidatëve për anëtar të këshillit të komunës së Tetovës të partisë Lidhjes së Romëve të Maqedonisë me arsyetim se parashtruesi nuk ka parashtruar vërtetim se partia është evidentuar në regjistrin gjyqësor të partive politike pranë Gjykatës kompetente. Gjykata Administrative hetoi se vendimi i kundërshtuar i KKZ është i ligjshëm.¹²⁵;

c) e mori parasysh padinë e parashtruesit të listës së kandidatëve për anëtarë të këshillit të komunës së Dollnenit, një grup deputetësh I.A. dhe e shfuqizoi vendimin e KKZ të Dollnenit. Gjykata Administrative hetoi se KKZ e Dollnenit gabimisht ka konfirmuar se nuk janë plotësuar kushtet nga neni 7, paragrafi 2, alineja 4 nga Kodi zgjedhor, për shkak se Komisioni nuk i ka marrë parasysh dispozitat e Ligjit për amnesti dhe neni 544, paragrafi 1 nga Ligji për procedurë penale. Veprimi i shlyerjes së dënimit fillon me rrjedhjen e afatit ligjor, pa marrë parasysh nëse dhe kur e njejta është konfirmuar me vendim dhe shlyerje nga evidenca e dënimit të kryer. Në rastin konkret afati ligjor për shlyerjen e evidencës së dënimit ka kaluar për shkak të rrjedhjes së afatit prej 10 vitesh nga dita e dënimit të falur, gjegjësisht me hyrjen në fuqi të Ligjit për amnesti¹²⁶;

ç) e hodhi poshtë padinë e parashtruesit të listës së kandidatëve për anëtarë të Këshillit të komunës së Sveti Nikollës kundër vendimit të KK të Sveti Nikollës nr. 02-29 од 17.02.2009 si të palejuar dhe si të parashtruar nga ana e personit të paatorizuar.¹²⁷

---

¹²⁵ Shiko: KRM nr. 145/2009, <http://www.upraven.sud.mk/?q=node/74>.

¹²⁶ Shiko: KRM nr. 146/2009, <http://www.upraven.sud.mk/?q=node/72>.

¹²⁷ Shiko: KRM nr. 139/2009, <http://www.upraven.sud.mk/?q=node/65>.

3. Fushatë zgjedhore dhe paraqitje mediale (zgjedhjet e parakohshme parlamentare 2008)

Dobësi dhe probleme në organizimin dhe udhëheqjen e fushatës zgjedhore si dhe në procedurën e paraqitjes mediale të kandidatëve zgjedhor

1. U vërejt shkëlqje e nenit 186 nga Kodi zgjedhor, prishja e afisheve zgjedhore (flamujve të partive politike) gjatë mbajtjes së mitingjeve parazgjedhore të partive politike si dhe disa shkëlqje të rendit publik dhe paqes.

2. Problemi më i madh serioz i cili u paraqit rreth fushatës zgjedhore të fundit, por e njehta paraqitet edhe nëpër të gjitha zgjedhjet parlamentare dhe të tjera, është fillimi i parakohshëm i fushatës zgjedhore përmes paraqitjeve të parakohshme mediale të kandidatëve të listave të partive para qytarëve. Me këtë shkelet neni 74 nga Kodi zgjedhor ku thuhet se fushata zgjedhore fillon 20 ditë para ditës të caktuar për mbajtjen e zgjedhjeve dhe nuk guxon të zgjasë 24 orë para ditës së zgjedhjeve dhe ditën e zgjedhjeve.

3. Mosrespektimi i obligimit ligjor për qasje të barabartë në paraqitjen e programeve zgjedhore të kandidatëve si dhe shkëlqje të parimit të proporcionalitetit sipas numrit të listave të konfirmuara të kandidatëve. Njëkohësisht, duhet të përmendet se Kuvendi i Republikës së Maqedonisë para se të vetëshpërndahet nuk mori vendim për rregulla për qasje të barabartë në paraqitjen mediale rreth propozimit të Këshillit për radiodifuzion me çka u shkel neni 75, paragrafi 3 nga Kodi zgjedhor. Këshilli për radiodifuzion aprovoi udhëzim për paraqitje mediale.

4. Shkëlqje të heshtjes zgjedhore veçanërisht më 31 maj dhe 1 qershor, por edhe gjatë rivotimit në disa vendvotime më 14 dhe 15 qershor nga ana e më shumë mediave¹²⁸.

¹²⁸ Më hollësisht në informacionin e Këshillit për radiodifuzion të Republikës së Maqedonisë të dhënë në konferencën për shtyp me 26 qershor, viti 2008. Më 31 maj heshtjen zgjedhore e kanë shkelur TVM1, TVM2 – Programi në gjuhën shqipe, Radioja e Maqedonisë

5. Komunat dhe Qyteti i Shkupit nuk e kanë respektuar obligimin ligjor për shënimin e vendeve ku është e lejuar të vendosen afishe pa kompensim për çdo parashtrues të listave veç e veç.

6. Në disa raste ishte evidentuar shkelje të nenit 84 nga Kodi zgjedhor i cili ka të bëjë me mjetet e shpenzuara gjatë fushatës zgjedhore jashtë limitit të lejuar të konfirmuar për çdo organizator të fushatës. U vërejt jotërësi të raporteve financiare partiake, mossaktësi dhe paqartësi në fragmentet e përmbajtura në raportet dhe jorealitet në vlerën e cila është treguar si e shpenzuar në krahasim të shpenzimeve reale të realizuara në fushatë.

Nga ana tjetër, lëshimet e lejuara për paraqitje mediale, në raste të caktuara edhe deri në 90%, prë të cilët dhënësit dhe shfrytëzuesit e tyre nuk kanë obligim ligjor t'paraqesin e relativizon obligimi ligjor dhe e bën shumë të vështirë analizën për atë sa saktë para janë shpenzuar për këtë dedikim gjatë fushatës zgjedhore.

Përgjigje institucionale të problemeve të konstatuara

1. Nga ana e MPB është parashtruar vetën një kërkesë ndëshkuese në Gjykatën Themelore Tetovë, për shkelje të nenit 186 nga Kodi zgjedhor, për shkak të prishjes së afisheve zgjedhore (flamuj të partive politike), në vendin e caktuar për vendosjen para mitingut të caktuar të rregullt. Janë parashtruar edhe tetë kërkesa ndëshkuese në gjykatat themelore: Tetovë, Gostivar, Kumanovë, Strugë dhe Shtip, për shkelje të rendit publik dhe paqes, nga ligji për shkelësit kundër rendit publik dhe paqes, nga Ligji për armët

---

– Programi i parë, TV Sitel, TV Shutel nga Shkupi, TV Zravin nga Veles, TV Kiss nga Tetova, TV Gurra nga Kërçova, Tv Nova nga Gjevgjelia. Më 1 qershor, në ditën e zgjedhjeve heshtjen e kanë shkelur TV Sitel, TV A1, TV Alsat, Radio kanal 77, TV Skajnet, TV BTR dhe TV MTM nga Shkupi, TV Nova nga Kumanova dhe TV Kiss nga Tetova, derisa më 14 qershor heshtjen zgjedhore e kanë shkelur TVM1, TV Alsat-M, Radioja e Maqedonisë- programi i parë dhe TV Kiss nga Tetova, ndërsa më 15 qershor, në ditën e rivotimit në disa vendvotime. Heshtjen nuk e kanë respektuar TVM1, TV Kanal 5. Për këto shkelje Këshilli e ka njoftuar Agjencinë për komunikime elektronike e cila në pajtim me Kodin zgjedhor ngriti disa procedura ndëshkuese drejt këtyre subjekteve.

Shiko: Raportin për punën e Këshillit për Radiodifuzion të RM për periudhën nga 01.01.2008 deri 31.12.2008, Shkup, mars, 2009 <http://www.srd.org.mk>.

dhe Ligji për sigurinë në komunikacionin e rrugëve. Janë akuzuar 18 persona të cilët ishin kryerës apo bashkëpjesmarës në kryerin e këtyre shkeljeve. Këto shkelje janë bërë gjatë fushatës zgjedhore dhe në ditën e votimit, kryesisht në territorin e Tetovës dhe të Gostivarit (gjashtë raste) ndërsa vetëm nga një rast ka pasur në Shtip, Strugë dhe Kumanovë.

2.Rreth fillimit të parakohshëm të fushatës zgjedhore përmes paraqitjes së parakohshme mediale të kandidatëve të listave partiake para qytetarëve nuk ka të dhëna për përgjigje institucionale, gjegjësisht reagim institucional në drejtim të dënimit të personave (mediave) të cilët e kanë filluar fushatën para kohe. Komisioni Shtetëror Zgjedhor doli me qëndrim se nuk bëhet fjalë për fillim të parakohshëm të fushatës, por për aktivitet politik të kandidatëve.

3. Këshilli për radidifuzion i RM, në pajtim me obligimet e konfirmuara në nenin 74 nga Kodi zgjedhor, zbatoi monitorim të mbulimit medial në fushatën zgjedhore gjatë mbajtjes së zgjedhjeve të parakohshme parlamentare në vitin 2008.¹²⁹

4.Për shkeljen e Ligjit për veprimtari radiodifuzive¹³⁰ dhe të akteve nën ligjore të miratuara në bazë të këtij ligji, ndërsa në pajtim të monitorimit të zbatuar gjatë zgjedhjeve të parakohshme parlamentare në RM në vitin 2008, Këshilli për radiodifuzion i Republikës së Maqedonisë shqiptoi 188 masa,prej të cilave shqiptoi

¹²⁹ Një muaj para se të fillojë fushata, Këshilli solli Udhëzim për paraqitje mediale për zgjedhjet e parakohshme për deputetë në kuvendin e RM-së në vitin 2008. („Gazeta zyrtare e RM“, nr. 53/08) me të cilin i konfirmoi kushtet për qasje deri te format e paraqitjes mediale, gjatësinë e kohëzgjatjes të paraqitjes zgjedhore dhe parimet për mbulimin e drejtë, të balancuar dhe të paanshme të zgjedhjeve dhe Udhëzim për heshtjen zgjedhore për zgjedhjet e parakohshme për deputet në RM në vitin 2008. („Gazeta zyrtare e RM –së“, nr. 53/08), me të cilin, megjithatë, saktësohet mënyra e njoftimit gjatë heshtjes zgjedhore dhe format e shkeljes së heshtjes zgjedhore në programet e radiodifuzionit. Shiko: Raportin për punën e Këshillit për radiodifuzion të Republikës së Maqedonisë për periudhën prej 01.01.2008 deri 31.12.2008, Shkup, mars 2009, <http://www.srd.org.mk>.

¹³⁰ Shiko: Ligji për veprimtari radiodifuzive, („Gazeta zyrtare e RM“, nr. 100/05, nr. 19/07, 103/08 dhe 152/08).

45 masa në pajtim me Ligjin për veprimtari radiodifuzive dhe 132 vërtetje konform udhimit për paraqitje mediale. Si shkelje më të shpeshta janë konfirmuar në vijim: a) tejkalimi i mjeteve të lejuara për reklamim politik, b) keqpërdorim të programeve që nuk janë të ndërlidhura me zgjedhjet në funksion të fushatës zgjedhore, c) ndarje më shumë kohë nga e lejuara për reklamim politik, ç) pobjektivitet i përbërës të të dhënave nga hulumtimi i mendimit publik dhe të njejt.

5. Agjencia për komunikime elektronike ka parashtruar 28 denoncime për shkak të shkeljes së heshtjes zgjedhore konform dispozitave nga Kodi zgjedhor, prej të cilëve 12 janë përfunduar me vendim gjyqësor në shkallën e parë.

Në tetë vendime gjyqësore janë shqiptuar gjykatat për person juridik në vlerë prej 200.000 denarë, në dy gjykatat për person juridik në vlerë prej 210.000 denarë, në një gjykatë për person juridik në vlerë prej 100.000 denarë, dhe në një gjykatë për person juridik në vlerë prej 300.000 denarë si dhe 8 vendime gjyqësore për gjykatë për person përgjegjës në media në vlerë prej 10.000-30.000 denarë¹³¹.

Ka parashtruar 4 ankesa kundër vendimeve të shkallës së parë deri te Gjykata e Apelit në Shkup, prej të cilave një është refuzuar me vendim për shkak të mosdorëzimit me kohë.

6. Në bazë të të dhënave të cilat janë cekuar në Raportin vjetor për vitin 2008 të Komisionit shtetëror për pengimin e korrupsionit, ndërsa konform të dhënave të parashtruara nga ana e Këshillit për Radiodifuzion, konstatohet se të dy koalicionet-organizator të fushatës zgjedhore të cilët përveçse kishin lista të kandidatëve në të gjitha gjashtë njesitë zgjedhore disa herë e kanë tejkaluar kufizimin e lejuar ligjor të mjeteve të cilat mund të shpenzohen për fushatë zgjedhore me pajtim me nenin 84 nga Kodi zgjedhor¹³².

¹³¹ Informacionet janë marrë nga pyetësorët për vëzhgim të cilat janë plotësuar nga ana e vëzhguesve të Koalicioni "Të gjithë për gjykim të drejtë", të përgatitura për nevojat e këtij projekti..

¹³² Shiko: Raport vjetor për punën Komisionit shtetëror për pengimin e korrupsionit në vitin 2008, veçanërisht në pjesën për punën rreth lëndëve lidhur me zgjedhjet e parakohshme

7. Enti shtetëror për revizion ende nuk e ka përgatitur raportin për revizion për financimin zgjedhor të partive politike të zgjedhjeve të parakohshme parlamentare në vitin 2008, thuajse një vit pas mbajtjes së tyre.

3.1 Fushatë zgjedhore dhe paraqitje mediale (zgjedhje presidenciale dhe lokale viti 2009)

Dobësi dhe probleme në organizimin dhe udhëheqjen e fushatës zgjedhore si dhe në procedurën e paraqitjes mediale të kandidatëve zgjedhor

1. Edhe në zgjedhjet presidenciale dhe lokale 2009 janë vërejtur shembuj të fushatës të parakohshme përmes paraqitjes së parakohshme mediale të kandidatëve para qytetarëve. Fushata zgjedhore zgjati prej datës 2 deri më 20 mars të vitit 2009, që sipas përfaqësuesve të opozitës, paraqiste shkelje të nenit 74 nga Kodi zgjedhor ku thuhet se fushata zgjedhore zgjati 20 ditë.

2. Sipas raportit për rezultatet përfundimtare dhe përfundimet e OSBE-së, në rrethin e parë kanë ekzistuar tensione në disa sfera të shtetit, siç, janë përshembull, në Gostivar, Dibër, Pllasnicë, Strumicë dhe në komunën e Shuto Orizarës në Shkup ku kandidatët gjatë fushatës zgjedhore kanë theksuar akuza të fuqishme kundër njëri-tjetrit.

Gjithashtu, në bazë të njohurive të përmbajtura në raportin e OSBE, kanë ekzistuar pohime të numërta shqetësuese të **pavërtetuara** për kryerje presion apo frikësim të qytetarëve nga ana e pushtetit, lidhur me zgjedhjet¹³³. Në këtë kuptim janë edhe informacionet për keqpërdorim të mjeteve buxhetore gjatë fushatës zgjedhore, për financimin e aktiviteteve zgjedhore me mjete buxhetore, për punsim parazgjedhor të kuadrove partiake në

---

parlamentare në vitin 2008, (f. 23-26).

¹³³ Shiko: Raport për rezultatet përfundimtare dhe përfundimet e OSBE dhe ODIHR për zgjedhjet presidenciale dhe lokale, rrethi i parë, 22 mars, viti 2009, (f. 7 dhe 8).

shtet dhe në administratën publike dhe të njehta¹³⁴.

Përgjigje institucionale të problemeve të konstatuara

1. Nga dita e shpalljes të zgjedhjeve presidenciale dhe lokale të vitit 2009 Këshilli për radiodifuzion **vendosi të ngritë procedura penale kundër gjashtë radiodifuzerëve dhe të japë katër vërtetje për drejtimet për paraqitjen mediale zgjedhore** jashtë periudhës të fushatës zgjedhore në periudhën para që KSHZ t'konfirmojë listat e kandidatëve për president, gjegjësisht para komisioneve komunale zgjedhore dhe Komisionit shtetëror të qytetit të Shkupit t'i konfirmojnë listat e anëtarëve të këshillave dhe listave për kryetarë të komunave¹³⁵.

Në këtë kuptim, procedurat janë ngritur për shkak të shkeljeve të konstatuara të nenit 74, paragrafi 1 dhe neni 181, paragrafi 2 nga Kodi zgjedhor i RM gjegjësisht për shkak të shkeljes së afatit për fillimin dhe përfundimin e fushatës zgjedhore, si dhe për shkak të shkeljes të nenit 80, paragrafit 4 të Ligjit për veprimtari radiodifuzive, gjegjësisht për shkak të së cilës shoqatat radiodifuzive tregtare që kanë vendosur t'i mbulojnë zgjedhjet nuk kanë marrë të drejta personale në bazë të parimeve për pavorsi, autonomi dhe pavarësi redaktuese si dhe për shkak të mospublikimit të rregullave për mbulim medial të zgjedhjeve në programet e veta..¹³⁶

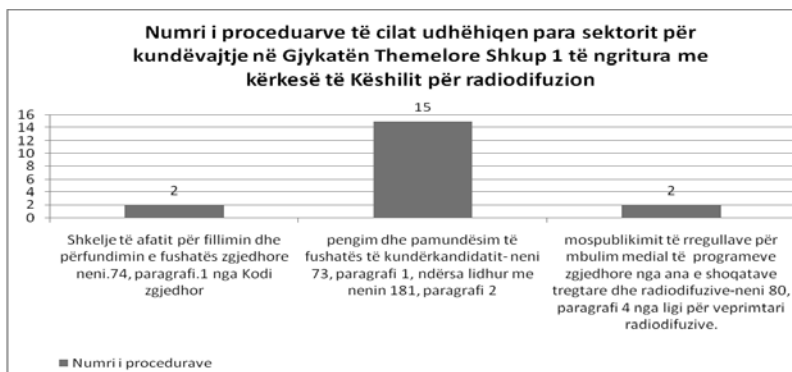
¹³⁴ Shiko: OSCE Statement of Preliminary Findings and Conclusions, Presidential and Municipal Elections, 22 March 2009, (f. 6).

¹³⁵ Konform informacioneve nga Këshilli për radiodifuzion paraqitja mediale zgjedhore jashtë periudhës për fillimin e fushatës zgjedhore është regjistruar në programet e Kanal 5 („Shou i Milenko Nedelkovskit “), Alsat M (për emisionin „Kontrast “), Sitell („Ne “ dhe „Cërn bell bumbar “), Sitell3 („Ne “), A1 („Faci “) dhe TV Art nga Tetova („Në Fokus “). Për këto radiodifuzerë Këshilli për radiodifuzion vendosi të ngrejë procedure kundërvajtëse para gjykatës kompetente.. Krahas procedurave kundërvajtëse, Këshilli dërgoi edhe vërtetje deri te Siteli 3, (për emisionin „Studioja e sportit “), Servisi i dytë programor i TVM, programi në gjuhën shqipe (për emisionin „Kordinatë “) dhe Alsat M (për emisionin „Rruga drejt...“). Shiko më hollësisht në: <http://www.srd.org.mk/print.asp?ItemID=5C0775F121864640AA0FFED73F98978F>

¹³⁶ Edhe atë: LKP. nr. 1403/08,lkp. nr. 1265/09, lkp. nr. 3965/09, lkp. nr. 3966/09, lkp. nr. 3967/09, lkp. nr. 3868/09, lkp. nr. 3969/09, lkp. nr. 3970/09, lkp. nr. 4849/09, lkp. nr. 4351/09, lkp. nr. 5317/09, lkp. nr. 5434/09, lkp. nr. 5532/09-O, 5533/09-O, 5668/09-O, 6714/09-O, 6949/09-O, 6950/09-O, 7140/09-O.

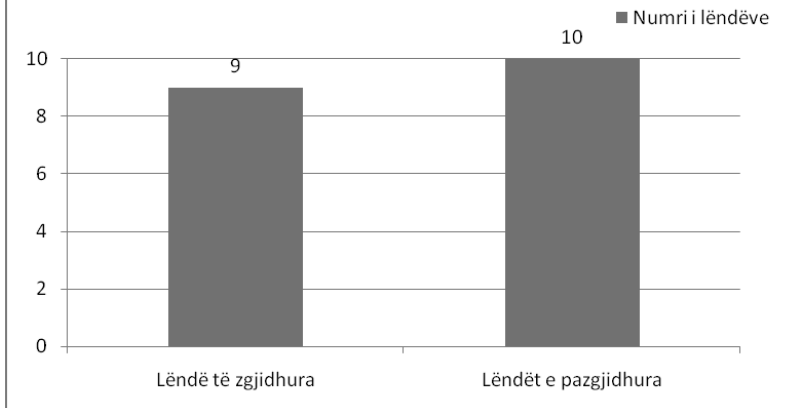
Në pjesën më të madhe të lëndëve, të paditurit lirohen nga përgjegjësia për shkak se veprimet e kryera Gjykata nuk i konsideron për shkelje në pajtim me nenin 119, pika 1 dhe 2 nga Ligji për shkelje. LKP nr.4849/09-O personi juridik i paditur është dënuar me gjobë prej 3.000 euro në kundërvlerë prej 180.000 denarëve, derisa lidhur me lëndën 5533/09-Ë personi juridik është dënuar me gjobë prej 2.000 euro në kundërvlerë prej 123.600 denarëve, derisa personi fizik i paditur është dënuar me gjobë prej 400 euro në kundërvlerë prej 24.720 denarë si dhe të paguajnë shpenzime paushale për udhëheqjen e procedurës kundërvajtëse prej 2000 denarëve për person fizik i akuzuari i parë, dhe 1000 denarë për person fizik i akuzuari i dytë.

Për dhjetë lëndë shqyrtimet ende janë në vijim¹³⁷.

¹³⁷ Informacionet janë marrë nga kryetari i Sektorit për kundërvajtje pranë Gjykatës Themelore Shkup 1, Shkup, gjykatës Stanka Vezenkovska për nevojat e projektit. Në këtë rast është konstatuar një pasaktësi në informacionin e marrë, gjegjësisht theksohet se disa procedura janë ngritur për shkak të shkeljes së kryer nga Ligji për veprimtari radiodifuzive në pajtim me nenin 79, paragrafi 4, ndërsa në këtë paragraf të ligjit aspak nuk ekziston. Me siguri gjykatësja Vezenkovska ka menduar në nenin 80, paragrafi 4 nga Ligji për veprimtari radiodifuzive.

Korrelacion të lëndëve të zgjidhura dhe të pazgjidhura në Gjykatën Themelore Shkup 1- sektori për kundërvajtje

3. Edhe pse në raportin e OSBE për rezultatet dhe përfundimet, rrethi i parë, si dhe në raportin për vëzhgimin e zgjedhjeve presidenciale të Këshillit të Evropës, Këshilli për radidifuzion ishte lavdëruar për profesionalitetin dhe efikasitetin në punën e tyre, me vërejtje se rregulloren të cilën Këshilli e solli është në kundërshtim të idesë për rredaksisë së lirë, megjithatë, mbetet vërejtja se Këshilli përmes interpretimit të lirë të drejtiveve të veta doli nga suazat e Kodit zgjedhor dhe u vendos në rrolin e ligjdhënësit.

4. Gjatë fushatës zgjedhore, Këshilli për radiodifuzion dha numër të caktuar të paralajmërimeve, filloi procedurë kundër katër radiodifuzerëve, si dhe procedurë gjyqësore kundër tre radiodifuzerëve për shkelje të hetshjes parazgjedhore¹³⁸.

5. Komisioni shtetëror për pengimin e korrupsionit në fillim të procesit zgjedhor solli Rregulla dhe qëndrime në pajtim me Ligjin, si dhe plan operativ për punën në të cilën përmbahet regjimi i sjelljes lidhur me financimin e zgjedhjeve dhe dispozicionin me të

¹³⁸ Njëjtë, (f. 10).

mirat dhe mjete publike si dhe rregullat themelore të veprimit të vet.

Në pajtim me Ligjin për pengimin e korrupsionit, në pjesën e pengimit të korrupsionit në politikë nga dita e shpalljes së zgjedhjeve gjegjësisht nga 10.01.2009 Komisioni shtetëror punon rreth gjithsej 369 lëndë edhe atë veprimi vijon deri te konstituimi i organeve të posazgjedhura. Në 194 raste 194¹³⁹, Komisioni është drejtuar me vërejte dhe kërkesë të zbatohet regjim që vlen për periudhën zgjedhore.

4. Administrata zgjedhore edhe ditën e votimit (zgjedhjet e parakohshme parlamentare të vitit 2008)

Dobësi dhe probleme në administratën zgjedhore (KSHZ, KKZ, KZ) dhe dobësi dhe probleme në ditën e votimit

1. Konform raportit përfundimtar të Asociacionit qytetar MOST, vëzguesit e tij të angazhuar kanë njoftuar se në 45 raste këshillat zgjedhor nuk i kanë poseduar të gjitha materialet zgjedhore të nevojshme si dhe 303 raste të vonesës të hapjeve të vendvotimeve që, në realitet, lëshim në punën e këshillave zgjedhor.

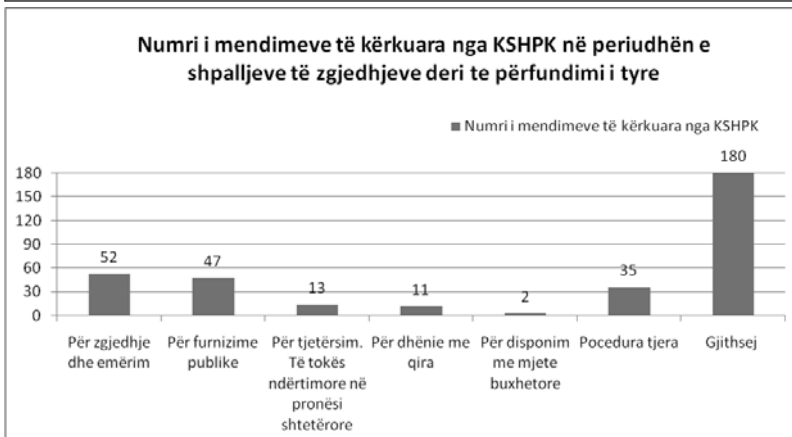
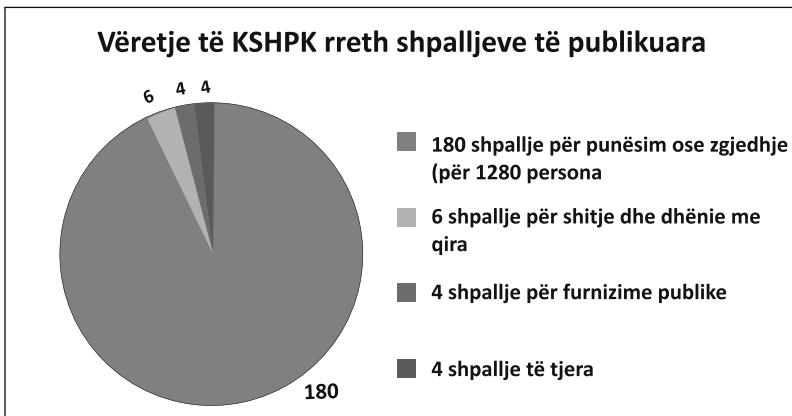
2. Si lëshime në punën e këshillave zgjedhor theksohen dhe vërehen mbushje të kutive të votimit, djegien dhe marrjen e materialit zgjedhor, votim në emër të tjetrit, votim familjar dhe grupor, mosrespektim të procedurës për identifikim të votuesve dhe të njejtja.

---

¹³⁹ Lëndët për të cilat kanë të bëjnë vërejtjet, janë të paraqitura në mënyrë grafike. Nga informacionet e mara kthyesë, komisioni ka përfunduar se në 120 raste vërejtjet janë zbatuar (procedura është ndërprerë apo është lënë pezull). Në periudhën zgjedhore, sipas informacioneve nga komisioni, gjithsej 138 organe dhe institucione kanë kërkuar mendim nga komisioni shtetëror për pengimin e korrupsionit lidhur me regjimin të veprimit në periudhën nga marrja e Vendimit për shpalljen e zgjedhjeve deri te përfundimi i zgjedhjeve. Kërkesat gjithashtu janë paraqitur në mënyrë grafike. Në 39 lëndë, Komisioni shtetëror hetoi indikacione për shkelje të regjimit, prej të cilave në 30 Komisioni ka vepruar rreth parashtrësive dhe njoftimeve nga persona fizik dhe juridik, ndërsa në 9 me vetiniciativë. Në 4 raste Komisioni ka pasur indikacione për ryshfet të zgjedhësve për çfarë e ka njoftuar Prokurorinë Publike të RM.

3. Te votimi i zbatuar për zgjedhësit të cilët janë në shërbim ushtarak afat, dënim me burg apo parapurgim dhe për personat e brendshëm të zhvendosur, vëzhguesit e misionit ndërkombëtar për vëzhgimin e zgjedhjeve kanë vërejtur 5 raste ku këshillat zgjedhor nuk kanë siguruar kushte.

përkatëse për votim të fshehtë, gjegjësisht në 24% nga vëzhgimet nuk janë respektuar rregullat për procesin e votimit.¹⁴⁰

¹⁴⁰ Shiko: Zgjedhjet e parakohshme parlamentare 1 qershor viti 2008, Misioni për vëzhgimin e zgjedhjeve të OSBE/ODIHR, Raport përfundimtar, Varshavë, 20 gusht, viti 2008, (f. 23).

4. Komisioni Shtetëror Zgjedhor nuk ngriti procedurë kundërvajtëse në rastet të cilat paraprakisht ishin theksuar (fillim i parakohshëm me fushatën zgjedhore, mospublikimi i vendeve nga ana e komunave për vendosje falas të afisheve dhe lloj tjetër të materialit zgjedhor dhe të njejta).

5. KSHZ nuk pati sukses të sigurojë mbrojtje maksimale të pjesëmarrësve në procesin zgjedhor kur të drejtat e tyre u kërcënuan gjatë fushatës zgjedhore.

Përgjigje institucionale të problemeve të konstatuara

1. KSHZ shkarkoi gjashtë kryetarë të komisioneve shtetërore komunale në Saraj, Likovë, Tetovë, Bërvenicë, Bogovinje dhe Gostivar për shkak të paregullsive serioze zgjedhore.

2. Tek këshilla zgjedhor ku ishte konstatuar shkelje e procesit zgjedhor në lloj të mbushjes së kutive të votimit, KSHZ nuk bëri ndryshim të anëtarëve të saj as nuk ngriti procedurë për dënimin e personave të cilët ishin të involvuar në parregullsitë zgjedhore.

3. MPB informonte se janë parashtruar 11 denoncime penale kundër 12 pjestarëve të MPB-së, me ç'rast në bazë të masave të ndërmarra dhe të parregullsive të konfirmuara, e në propozim të Sektorit për kontroll të brendshëm dhe standarde profesionale nga ana e MPB:

- a) për një person është sjellur vendim për ndërprerje të marrëdhënies së punës me largim nga puna pa ngritje të procedurës para Komisionit për largim nga puna,
- b) një personi praktikant i është ndërprerë marëveshja për punësim,
- c) një personi rezervist policor është liruar dhe shkarkuar nga angazhimi i mëtejshëm,
- ç) kundër 26 të punësuarve në MPB është propozuar të ngritet procedurë për konfirmimin e përgjegjësisë para Komisionit për largim nga puna dhe

d) për 23 persona të punësuar në MPB është propozuar me vendim me shkrim të largohen nga vendi i punës dhe Ministria deri në përfundimin e procedurës.

Konform të dhënave të përmbajtura në njoftimin e MPB, ndërsa në bazë të të dhënave me të cilat disponon Sektori për kontroll të brendshëm dhe standarde profesionale, procedurat disiplinore kanë përfunduar, me ç'rast tre personave u është sjellur vendim për ndërprerje të marrëdhënies së punës gjegjësisht, derisa të tjerëve u është shqiptuar masë disiplinore – ulje të një pjese të pagës.¹⁴¹

4. Agjencia për nepunës shtetëror të Republikës së Maqedonisë informoi se nuk është ngritur asnjë procedurë disiplinore në të cilën shkelja e detyrës zyrtare është nga sfera e parregullive zgjedhore. Agjencia bën evidencën vetëm për propozimet e parashtruara për ngritjen e procedurës disiplinore, të parashtruara nga organet nga neni 3 f.2 nga Ligji për nepunës shtetëror, e jo edhe për denoncimet penale dhe kundërvajtëse të parashtruara kundër nepunësve shtetëror.¹⁴²

4.1 Administrata zgjedhore edhe në ditën e votimit (zgjedhjet presidenciale dhe lokale të vitit 2009

Dobësi dhe probleme në administratën zgjedhore (KSHZ, KKZ, KZ) dhe dobësi dhe probleme në ditën e votimit

1. Më 22 mar të vitit 2009, 118 vendvotime nuk u hapën për shkak të motit të keq dhe mos qasjes deri te vendvotimet për KKZ dhe si edhe për dorëzimin e materialit zgjedhor.

2. Komisioni Shtetëror Zgjedhor u ballafaqua me shumë probleme procedurale dhe parregullsi të cilat gjatë rrethit të parë

¹⁴¹ Shiko: Njoftim i Ministrisë së Punëve të Brendshme nr. 12-806/31 nga viti 1.6.2009.

¹⁴² Shiko: Njoftim i Agjencisë për nepunës shtetëror të Republikës së Maqedonisë nr. 07-10521/2, nga viti 5.12.2008. Informacioni me përmbajtje të njëjtë ishte marrë edhe lidhur me zgjedhjet në vitin 2009.

u vëretjtën në nivel të komisioneve komunale zgjedhore dhe të këshillave zgjedhor.¹⁴³ Konform rezultateve të përmbajtura në raportin e Këshillit të Evropës, mënyra me të cilin u zbatua votimi në dy rrethet zgjedhore ishte vlerësuar si i keq apo shumë i keq në 8 % nga vendvotimet në zonat ku jeton kryesisht popullata shqiptare, gjegjësisht në 3% nga vendvotimet ku kryesisht jeton popullata maqedonase¹⁴⁴.

3. Edhe pse në ditën e zgjedhjeve rrethi i parë zgjedhor kaloi në përgjithësi qetë, pa dhunë dhe incidente më të mëdha, vëzhguesit e OSBE-së vërejtën parregullsi të numërta procedurale siç janë: votimi familjar, numër i kufizuar i rasteve të dhunës serioze, mbushjen e kutive të votimit dhe të njehta¹⁴⁵.

4. Në ditën e zgjedhjeve në rrethin e dytë zgjedhor, vëzhguesit e OSBE kanë vërejtur shumë pak raste të problemeve më të mëdha, ashtu që edhe vlerësimet e tyre për votimin në rrethin e dytë ishin pozitive sesa për rrethin e parë. Nuk u njoftua për raste të dhunës apo incidente më të mëdha, edhe pse ishin të evidentuara tensione në vende ku zhvillohej garë e ngushtë zgjedhore mes dy kandidatëve për kryetar komune. Megjithatë, si dhe në rrethin e parë, ashtu edhe në rrethin e dytë, ku vërejtën raste të votimit familjar dhe atë në 13 % të vendvotimeve të cilat ndodhen në zonat ku jeton kryesisht popullata shqiptare. U vërejtën edhe dy raste të mbushjes së kutive të votimit në Gostivar dhe në Sopishtë. Në 3% të vendvotimeve të cilat janë vizituar nga vëzhguesit e OSBE kutitë e votimit nuk kanë qenë të vulosura në mënyrë përkatëse, derisa në 6% të vendvotimeve fshehtësia e votimit nuk ka qenë e siguruar në mënyrë përkatëse¹⁴⁶.

¹⁴³ Shiko: Listën përfundimtare të vendvotimeve të pahapura 22.03.2009, <http://www.sec.mk>.

¹⁴⁴ Shiko: Report Ad Hoc Committee of the Bureau of the Parliamentary Assembly, Observation of the Presidential Election in the "FYROM" (22 March and 5 April 2009), (f. 6), <http://assembly.coe.int>.

¹⁴⁵ Shiko: Raport i OSBE për rezultatet përfundimtare dhe përfundime për zgjedhjet presidenciale dhe lokale, rrethi i parë 22 mars, viti 2009, (f. 3).

¹⁴⁶ Shiko: Raport OSBE për rezultatet preliminare dhe përfundime për zgjedhjet presiden-

Përgjigje institucionale për problemet e konstatuara

1. Duke i marrë parasysh rezultatet nga puna e shumicës së anëtarëve të komisioneve komunale zgjedhore të zgjedhjeve të parakohshme parlamentare të vitit 2008, Komisioni Shtetëror Zgjedhor, në seancën e mbajtur më 22 dhe 23 janar të vitit 2009, mori Vendim për ndryshimin e vendimit për emërimin e kryetarëve, anëtarëve dhe zëvendësve të tyre të komisioneve komunale zgjedhore me të cilën u krye ndryshim në përbërjen e tërësishme në dhjetë KKZ dhe, ndërsa në 19 KKZ dhe bëri ndryshim të pjesshëm në përbërjen,¹⁴⁷ në bazë të vendimeve të marra paraprake për shkarkim të kryetarëve, anëtarëve dhe zëvendësve paraprak të KKZ ose të anëtarëve ndaras¹⁴⁸

2. Më 5 prill, dita e mbajtjes të rrethit të dytë, ishte zbatuar rrethi i parë i zgjedhjeve për kryetar të komunave dhe për këshilltar të këshillave komunal të 124 vendvotimeve edhe atë në 118, për shkak se nuk u hapën për shkak të motit të keq, ndërsa në 6 vendvotime, për shkak se votimi në të ishte prishur gjatë vendimit rreth ankesave. Sipas KSHZ, numri i votuesve të regjistruar në këto vendvotime nuk ka qenë mjaft i madh që të mundej të ndikojë në rezultatet e zgjedhjeve presidenciale, por ka mundur të ndikojë ndaj rezultateve e kryetarëve të komunave dhe zgjedhjeve të këshilltarëve në 23 komuna¹⁴⁹.

3. Komisioni Shtetëror Zgjedhor mori hapa të caktuar në tejkalimin e problemeve procedurale dhe parregullsive në periudhën midis dy rretheve zgjedhore në kuptim që solli udhëzime praktike për punën e KKZ dhe KZ në ditën e zgjedhjeve si dhe drejtime të qarta për pengimin e votimit familjar dhe për votim në emër të

---

ciale dhe lokale . rrethi i dytë, 5 prill viti 2009, (f. 9).

¹⁴⁷ Shiko: Komisioni Shtetëror Zgjedhor, Vendim , për ndryshimin e vendimit për emërimin e kryetarëve, anëtarëve dhe zëvendësve të tyre KKZ, („Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë “,nr. 10/2009).

¹⁴⁸ Shiko:Vendime për shkarkimin e kryetarit, anëtarëve dhe zëvendësve të tyre në 10 KKZ („Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë “, nr. 9/2009).

¹⁴⁹ Shiko: **Vendime të Komisionit Shtetëror Zgjedhor**, <http://www.sec.mk>

tjetrit. KSHZ zbatoi edhe trajnim plotësues për disa KKZ, ndërsa megjithatë KKZ zbatuan trajnime për KZ.

4. Rreth masave dhe aktiviteteve të ndërmarra të sektorit për kontroll të brendshëm dhe standarde profesionale pranë MPB ndërsa për shkak të konstatimit jo profesional të veprimit të nepunësve policor lidhur me zbatimin e procesit zgjedhor, nga ana e Sektorit janë propozuar masa të detyrueshme për dhjetë nepunës policor edhe atë:

a) kundër pesë nepunësve policor është shqiptuar masë e detyrueshme të ngritjes të procedurës për konfirmim të përgjegjësisë,

b) për dy nepunësve policor është shqiptuar edhe largim nga vendet e punës deri te përfundimi i procedurës disiplinore përshkak ardhje të pathirrur në vendvotim, komente me qytetarë dhe pengim të kryerjes së detyrave zyrtare nepunësve tjerë policor për sigurim të vendvotimeve në rrethin e parë të zgjedhjeve,

c) kundër dy nepunësve policor janë ngritur procedura të tjera disiplinore përshkak se e kanë braktisur vendvotimin, ndërkaq një nepunës policor, gjatë zbatimit të detyrave zyrtare- sigurim të vendvotimit ka qenë nën ndikim të alkoolit,

ç) kundër dy personave të cilët nuk i kanë kryer detyrat, e cilësi të nevojshme dhe në mënyrë të paraparë është shqiptuar masë e detyruar ulje të një pjese të pagës, derisa kundër tre personave është shqiptuar masa paralajmërim me shkrim,

d) dy nepunës policor janë paralajmëruar me shkrim për shkak të së cilës nuk është kërkuar vërtetim për intervenim nga kryetari i këshillit zgjedhor, ndërsa një nepunës policor është paralajmëruar me shkrim për shkak të jo profesionalitetit të tij dhe sjelljes jo korrekte ndaj qytetarëve.¹⁵⁰

---

¹⁵⁰ Shiko: Njoftimi i Ministrisë së Punëve të Brendshme nr. 12-806/31 prej 1.6.2009, (f. 2).

5. Votim dhe mbrojtje të të drejtës zgjedhore si dhe problemet në procedurën e numërimit të votave dhe konfirmimit të rezultateve zgjedhore (zgjedhjet e parakohshme parlamentare të vitit 2008) Dobësi dhe probleme në procedurën e votimit dhe mbrojtja e të drejtës zgjedhore si dhe dobësi dhe probleme në procedurën e numërimit të votave

1. Për zgjedhjet të cilat u mbajtën më 1 qershor të vitit 2008 deri te KSHZ u parashtruan ankesa nga: PDSH (gjithsej 15), BDI (gjithsej 13), Koalicioni-Dielli për Evropë (gjithsej 1), TMRO (gjithsej 1), dhe Koalicioni VMR-DPMN (gjithsej 28).

Ankesat ishin parashtruar për shkak të shkeljeve të Kodit zgjedhor në procedurën e votimit në 376 vendvotime dhe atë në pjesën më të madhe për shkak të konstatimit të shkeljeve të fshehtësisë së votimit, mbushjen e kutive të votimit, votimit në emër të tjetrit, votim familjar, por edhe për shkak të gjetjes të më shumë fletëvotimeve në kutitë e votimit nga numri i zgjedhësve të cilët kanë votuar.

2. Për zgjedhjet e përsëritura të 15 qershorit të vitit 2008 deri te KSHZ janë parashtruar ankesa nga: PDSH (gjithsej 16) dhe nga BDI (gjithsej 8)¹⁵¹ Edhe në këto ankesa, si parregullsi të konstatuara kryesore konsiderohen shkeljet e të drejtës zgjedhore në kuptim të shkeljes së fshehtësisë të të drejtës zgjedhore, votim në emër të tjetrit, votim grupor, mbushje të kutive të votimit dhe të njehta.

3. Për zgjedhjet e përsëritura të 29 qershorit të vitit 2008 deri te KSHZ u parashtruan ankesa nga Partia për Prosperitet Demokratik (gjithsej 4) për shkak të konstatimit të parregullsive zgjedhore të cilat veçse janë përmendur.

---

¹⁵¹ Shiko: <http://www.sec.mk:90/index.php/prigovoriresentija/-01062008>,
<http://www.sec.mk:90/index.php/prigovoriresentija/-15062008>,
<http://www.sec.mk:90/index.php/prigovoriresentija/dik2906>.

4. Në 111 vendvotime numërimi i votave ishte vlerësuar si i keq nga ana e vëzhguesve të OSBE gjegjësisht si shumë i keq në 15% nga vendvotimet e vizituara.

5. Edhe në KKZ ku ndodhen këto 111 vendvotime ishte vërejtur keq, ndërkaq shumë keq, mbledhjen e rezultateve zgjedhore.

Përgjigje institucionale e problemeve të konstatuara

1. KSHZ veprimi për të gjitha ankesat e parashtruara dhe mori vendim gjatë së cilës duhet të potencohet se afatet ligjore për marrjen e vendimeve ishin depërtuar.

2. KSHZ i prishi rezultatet në 197 vendvotime, prej të cilave 38 ishin prishur si pas detyrës zyrtare, deri sa rezultatet në vendvotime tjera u prishën nga arsyet në vijim: për shkak të procesverbaleve të pasakta apo të panënshkruara nga anëtarët e KZ, për shkak të votimit në emër të tjetrit, për shkak të jopërkatësisë të numrit të zgjedhëzve të dalur dhe numrit të fletëvotimeve në kutitë zgjedhore dhe të njejtë. Gjithashtu, në pjesën më të madhe të vendvotimeve ku KSHZ konstatoi parregullsi në numërimin e votave si dhe në mbledhjen dhe konfirmimin e rezultateve zgjedhore, ky organ e prishi votimin me vendim.

Indikative është e dhëna që në procedurën rreth ankesave lidhur me votimin në rrethin e parë zgjedhor, KSHZ gjatë kryerjes së inspektimit të materialit zgjedhor nga 100 vendvotime, në 94 ka konfirmuar parregullsi më shpesh të kryera me votim të një personi më shumë herë.¹⁵² Dëshmi për parregullsitë e këtilla më shpesh kanë qenë vërtetimet nga listat zgjedhore në të cilat me një nënshkrim të njëjtë janë nënshkruar më shumë votues të cilët gjoja e kanë shfrytëzuar të drejtën e tyre të votimit, ndërsa te një numër i caktuar i rasteve numri i fletëvotimeve të shfrytëzuara aspak nuk

¹⁵² Shiko: Zgjedhjet e parakohshme parlamentare 1 qershor viti 2008, Misioni për vëzhgimin e zgjedhjeve OSBE/ODIR, Raport përfundimtar, Varshavë, 20 gusht viti 2008, (f. 21).

është përputhur në numrin e votuesve të cilët e kanë shfrytëzuar të drejtën e tyre të votimit. Në të gjitha këto raste, edhe krahas ekzistimit të bazave për dyshim për vepra të kryera penale, organet zgjedhore nuk i denoncojnë veprat.

3. Pas vendimeve të KSHZ, për votimin nga data 1.6. 2008, tri parti politike parashtruan ankesa deri te Gjykata Supreme e Republikës së Maqedonisë, edhe atë: PDSH parashtrroi 76 ankesa kundër vendimeve të KSHZ për shkak të parregullsive të konstatuara në pjesën e votimit (si më shpesh parregullsi të nënvizuara në ankesat janë votimi grupor dhe familjar, votimi në emër të tjetrit, votimi publik, mbushja e kutive dhe të njejta). BDI parashtrroi ankesa me të cilat kërkohej prishja e votimit në katër vendvotime, ndërsa TMRO parashtrroi ankesë rreth vendimit për ankesën e tyre e cila kishte të bëjë me njësitë zgjedhore 5 dhe 6 në tërësi.¹⁵³

Gjykata Supreme e RM punoi në katër këshilla rreth ankesave të partive politike, me ç'rast, tre nga katër këshilla të Gjykatës i konfirmuan pothuajse të gjitha vendimet që i mori KSHZ, duke e refuzuar vetëm një. Për dallim prej tyre, këshilli i katërt modifikoi 11 vendime të KSHZ për prishjen e rezultateve zgjedhore¹⁵⁴.

4. Lidhur me votimin e përsëritur nga data 15.06.2008, PDSH parashtrroi 13 ankesa për 110 vendvotime me të cilat kërkohej modifikim i vendimeve të KSHZ-së për prishje. BDI parashtrroi 4 ankesa. Lidhur me këto ankesa, Gjykata Supreme e RM i konfirmoi të gjitha vendimet e KSHZ dhe prishi tre vendvotime shtesë në bazë të ankesave të PDSH-së, të cilat bashkë me dy vendvotime paraprake të prishura nga NJZ 1, ishin të mjaftueshme për të ndikuar në një mandat për shkak që duheshte sërish të rivotohet.

5. Për zgjedhjet e përsëritura nga data 29 qershor të vitit 2008 në 15 vendvotime në NJZ 1 dhe NJZ 6, partia PPD parashtrroi

---

¹⁵³ Shiko: :Zgjedhjet e parakohshme parlamentare 1 qershor viti 2008, Misioni për vëzhgimin e zgjedhjeve OSBE/ODIR, Raport përfundimtar, Varshavë, 20 gusht viti 2008, (f. 26).

¹⁵⁴ Shiko, Njëjtë, (f. 26).

4 ankesa kundër vendimeve të KSHZ deri te Gjykata Supreme e RM për shkak të mosmpërputhjes të numrit të zgjedhësve që kanë votuar me numrin e fletëvotimeve në kutitë e votimeve në disa vendvotime në njesinë zgjedhore 6, si dhe për shkak të evidentimit të votimit grupor, votim pa dokumentacion përkatës, përdorim të kërcënimit gjatë votimit nga ana e aktivistëve partiak, falsifikim të procesverbaleve nga këshillat zgjedhor dhe të njejt¹⁵⁵. Të gjitha 4 ankesat u refuzuan nga Gjykata Supreme e RM-së si të pa baza gjegjësisht gjykata i konfirmoi paraprakisht vendimet e marra të KSHZ.

5.1 Votim dhe mbrojtje të të drejtës zgjedhore si dhe probleme në procedurën e numërimit të votave dhe konfirmim të rezultateve zgjedhore (Zgjedhjet presidenciale dhe lokale të vitit 2009)

Dobësi dhe probleme në procedurën e votimit dhe mbrojtje të të drejtës zgjedhore si dhe probleme në procedurën e numërimit të votave dhe konfirmim të rezultateve zgjedhore

1. Si negativitet cili paraqitej edhe në zgjedhjet e vitit 2009, OSBE sërish e evidentoi votimin familjar, posaçërisht në komunat kryesisht me popullatë shqiptare, pastaj votim me person të autorizuar (33%), person të njejtë t’ju “ndihmojë” shumicës së votuesve (41 raste), tentime për ndikim ndaj zgjedhësve (46 raste), kanosje të nepunësve zgjedhor dhe të zgjedhësve (8 raste), shumica në shikim të parë nënshkrime identike në listat zgjedhore (19 raste), dhe votim të disahershëm (7 raste).¹⁵⁶

2. Edhe vëzhguesit e MOST kanë vërejtur raste të numërta të votimit në emër të tjetrit, parregullsi në zbatimin e procedurës së votimit, raste të votimit familjar, votim grupor, lëshime në listat zgjedhore, votim pa kontrollimin e gishtit të madh me llambë UV dhe vënie të sprejit pa ngjyrë, shkelja e fshehtësisë së votimit si

¹⁵⁵ Shiko ankesë nr. 1930/3, 1931/3, 1932/3 и 1933/3 prej 29.06.2008 në veb-faqen zyrtare të KSHZ

¹⁵⁶ Raport për rezultatet përfundimtar dhe përfundime të OSBE dhe ODIHR, Rrethi i parë - 22 mars, viti 2009, (f.13).

dhe vërejtje të përqindjes më të madhe të votuesve analfabet në mjediset urbane për dallim nga proceset e kaluara zgjedhore¹⁵⁷. Gjithashtu, në këto zgjedhje konform deklaratës përfundimtare të MOST në më shumë vendvotime qytetarëve nuk u është lejuar të prononcohen për cillin lloj të zgjedhjeve dëshirojnë të votojnë, ndërkaq ishin të detyruar të nënshkruhen në dy listat zgjedhore dhe të votojnë edhe për zgjedhjet presidenciale dhe për ato lokale.

3. Numërimi i votave ishte vlerësuar negativisht në 14% të vendvotimeve të vizituara të vëzhguesve të OSBE në rrethin e parë zgjedhor. Nga pesë vëzhgues nga terreni, njëri njoftonte për gabime të rëndësishme procedurale¹⁵⁸. Në rrethin e dytë zgjedhor, njejtë si edhe në të parin, vëzhguesit e OSBE njoftuan se nuk janë ndjekur procedurat themelore për rregullim të rezultateve zgjedhore, veçanërisht para hapjes së kutive të votimit, si dhe nuk është respektuar transparenca lidhur me mundësinë që vëzhguesit të mund ta vëzhgojnë vendosjen e të dhënave nga rezultatet zgjedhore¹⁵⁹.

4. Deri te KSHZ-ja lidhur **me votimin të mbajtur në rrethin e parë zgjedhor më 22 mars të vitit 2009 u parashtruan 86 kërkesa prej të cilave 74 kishin trajtim të ankesës, ndërsa 12 kishin trajtim të njoftimit apo plotësimit të ankesave**. Ankesat ishin të parashtruara nga ana e 16 parashtruesve të autorizuar të listave të kandidatëve prej të cilëve tre ishin nga një grup i zgjedhësve, ndërsa 13 ishin parti politike apo koalicione. Me ankesat kërkohej prishja e votimit në 233 vendvotime, ndërsa në 10 ankesa kërkohej prishja e votimit në të gjitha vendvotimet në 10 komuna. Ankesat e parashtruara nga ana e parashtruesve të autorizuar të listave, në pjesën më të

---

¹⁵⁷ Shiko: Deklaratë përfundimtare e MOST për rrethin e dytë zgjedhor nga zgjedhjet presidenciale dhe lokale, rrethi i dytë, 6 prill viti 2009
http://camost.org/index.php?option=com_content&task=view&id=117&Itemid=2.

¹⁵⁸ E cekur në raportin për rezultate përfundimtare dhe përfundimet, rrethi i parë zgjedhor, 22 mars viti 2009, (f.13).

¹⁵⁹ Është cekur në raportin për rezultatet përfundimtare dhe përfundimtare, rreth i dytë, 5 prill viti 2009, (faq.9).

madhe, ishin për shkak të shkeljeve në procedurën e votimit, si dhe për shkak të mbledhjes dhe konfirmimit të rezultateve të votimit.

Në rrethin e parë zgjedhor parashtuesi i autorizuar i listave të partisë të LSDM parashtroi 22 ankesa prej të cilave pjesa më e madhe, gjithsej 20, prej tyre kanë të bëjnë në hetimin e parregullsisve në procedurën e votimit, si dhe në procedurën e mbledhjes dhe konfirmimit të rezultateve nga listat e kryetarëve të komunave.¹⁶⁰

VMRO-DPMN parashtroi 11 ankesa për hetim të parregullsisve në procedurën e votimit si dhe në procedurën e mbledhjes dhe konfirmimit të rezultateve nga listat e kryetarëve të komunave¹⁶¹.

Partia Demokracia e Re parashtroi 9 ankesa nga të cilat numri më i madh ishin të parashtuara për shkak të shkeljeve të nënvizuara në procedurën e votimit, ndërkaq për shkak të evidentimit të votimit familjar, mospërdorimit të llambës UV, pamundësimin e përfaqësuesve të autorizuar të mund ta ndjekin punën e këshillave zgjedhor¹⁶², derisa një pjesë e vogël e tyre kishin të bënin për shkelje në procedurën e mbledhjes së rezultateve.

Partia e VMRO-PP dhe TMRO-VEB kanë parashtuar 4 ankesa në rrethin e parë zgjedhor, prej të cilave tre kanë të bëjnë në

¹⁶⁰ Shiko: Ankesa në rrethin e parë të parashtuara deri te Komisioni Shtetëror Zgjedhor, http://www.sec.mk:90/2009/index.php?option=com_content&view=article&id=76&lt.

Pas rrethit të parë zgjedhor, në një ankesë të parashtuar, parashtuesi i listës për kryetar të komunës së Dollnenit nga LSDM si bazë për parashtrimin e ankesës e theksoi vërejtjen e votimit familjar dhe grupor (ankesë nr. 2161-1 LSDM), një ankesë është parashtuar për shkak të vonesës të hapjes së vendvotimit për një orë, në ç'rast votimi në vendvotimin nuk është vazhduar për një orë, por është mbyllur në orën 19.00 (ankesë nr. 2171-1 LSDM), një ankesë është parashtuar për shkak të përdorimit të telefonit celular gjatë votimit si dhe për shkak të parregullsisve të vërejtura gjatë votimit (ankesë nr. 2176-1 LSDM). Ankesat tjera kanë të bëjnë në procedurën e mbledhjes dhe konfirmimit të rezultateve nga votimi edhe atë për listat e kryetarëve të komunave në Aerodrom, Koçanë, Vinicë, Demir Kapi, Berovë, Gjorçe Petrov dhe Dollnen, si dhe për listat e këshilltarëve në komunat e Tetovës dhe të Jegunovcit. Shiko: http://www.sec.mk:90/2009/index.php?option=com_content&view=article&id=76&lt.

¹⁶¹ Ankesat kanë të bëjnë me listën për kryetarë të komunave të VMRO-DPMNE-së në komunën Zelenikovë, Makedonski Brod, Veles dhe Strumicë, si dhe për listat e këshilltarëve në komunat Dojran dhe Qendër.

¹⁶² Ankesat me numër 2092-1, 2093-1, 2094-1, 2101-1 dhe 2102-1 kanë të bëjnë në rastet e konstatuara të votimit familjar në vendvotimet, mospërdorim i llambës UV, është evidentuar largimi i përfaqësuesve të autorizuar nga vendvotimet nga ana e këshillave zgjedhor, derisa ankesa 2138-1 si bazë juridike i merr parregullsitë e konstatuara në procedurën e mbledhjes dhe konfirmimit të rezultateve.

parregullsitë e pakonstatuara në procedurën e numërimit të votave për anëtarët e këshillave në komunën e Kisella Vodës, Butel dhe Qedër, deri sa një ankesë ka të bëjë në parregullsitë e konstatuara në procedurën e kandidimit, gjegjësisht se është konstatuar person i njejtë në dy lista të këshilltarëve.¹⁶³

Partia për Emancipim të Tërësishëm të Romëve- PETR kanë parashtruar vetëm një ankesë.¹⁶⁴

Bashkimi Demokratik për Integrim-BDI ka parashtruar 3 ankesa, prej të cilave dy kanë të bëjnë në parregullsitë në procedurën e numërimit të rezultateve, derisa një ka të bëjë në parregullsitë në votimin e vendotimeve 2467 dhe 2468.¹⁶⁵

Partia Demokratike Shqiptare-PDSH ka parashtruar 7 ankesa nga të cilat 5 kanë të bëjnë në konstatimin e votimit familjar dhe pranisë kundërligjore të policisë, derisa një ankesë ka të bëjë në fillimin e votimit jo në kohë të caktuar. Një ankesë ka të bëjë në parregullsitë e konstatuara në procedurën e mbledhjes dhe konfirmimit të rezultateve.¹⁶⁶

Partia Liberale e Maqedonisë ka parashtruar 3 ankesa nga të cilat dy kanë të bëjnë në parregullsitë e pakonstatuara në procedurën për votim, mbledhje dhe konfirmim të rezultateve derisa një ankesë ka të bëjë në mbrojtjen e të drejtës zgjedhore të zgjedhësit¹⁶⁷.

Nga një grup i pavarur janë parashtruar 8 ankesa nga të cilat 5 kanë të bëjnë në parregullsitë të konstatuara në procedurën e mbledhjes dhe konfirmimit të rezultateve, një ankesë ka të bëjë me konstatimin e votimit familjar dhe votimit grupor, një ankesë

---

¹⁶³ Sipas thënieve në ankesën bëhet fjalë për numër rendor 15 në listën e këshilltarëve në komunën e Aerodromit nga partia VMRO-PP dhe numri rendor. 41 në listën e këshilltarëve të qytetit të Shkupit nga partia e njëjtë. Shiko ankesën nr. 2073-1, <http://www.sec.mk:90/2009>.

¹⁶⁴ Ankesa nr. 2074-1 ku parashtruesi i listës për këshilltar në komunat Tetovë, Manastir, Kërçovë dhe Kumanovë kundërshton se në listat u është ndërruar emblema e partisë së tyre me emblemën e Partisë për Emancipimin e Romëve

¹⁶⁵ Shiko ankesat nr. 2075-1, 2115-1 dhe 2141-1.

¹⁶⁶ Shiko ankesat nr. 2091-1, 2120-1, 2121-1, 2122-1, 2123-1, 2124-1, dhe 2125-1.

¹⁶⁷ Shiko ankesat nr. 2129-1, 2129-2, dhe 2130-1.

është parashtruar nga ana e kryetarit NJZ dhe një ankesë në lloj të kërkesës për inspektim të materialit zgjedhor të të gjithave vendvotimeve në komunë.¹⁶⁸

Nga partia për Lëvizjen e Turqve në Maqedoni – PLT janë parashtruar 4 ankesa nga të cilat 3 kanë të bëjnë në parregullsitë e konstatuara në procedurën e mbledhjes dhe konfirmimit të rezultateve, derisa një ankesë ka të bëjë me kërkesë që të zbatohet votimi në vendvotmin 2353 ku për shkak të motit të keq votimi aspak nuk u mbajt.¹⁶⁹

Nga Partia Demokratike e Turqve në Maqedoni janë parashtruar 4 ankesa nga të cilat 3 ankesa kanë të bëjnë në parregullsitë e konstatuara në procedurën e mbledhjes dhe konfirmimit të rezultateve, ndërsa një ankesë ka të bëjë në përsëritjen e votimit në vendvotimin 2353.¹⁷⁰

Nga Partia për Ardhmëri Europiane - PAE është parashtruar vetëm një ankesë përshkak të parregullsive të konstatuara në procedurën e mbledhjes dhe konfirmimit të rezultateve.¹⁷¹

Gjithashtu, edhe nga Partia e Demokratëve të Bashkuar të Maqedonisë - PODEM është parashtruar një ankesë për shkak të parregullsive të konstatuara në procedurën e mbledhjes dhe konfirmimit të rezultateve.¹⁷²

Nga Lidhja e Romëve të Maqedonisë - LRM janë parashtruar dy ankesa edhe atë një përshkak të votimit në emër të tjetrit, derisa ankesa e dytë për shkak të parregullsive të konstatuara në procedurën e konfirmimit të rezultateve.¹⁷³

Nga Partia për Prosperitet Demokratik - PPD janë parashtruar 4 ankesa, edhe atë të gjitha për shkak të parregullsive të konstatuara në procedurën për mbledhjen dhe konfirmimin e rezultateve.¹⁷⁴

---

¹⁶⁸ Shiko ankesat nr.. 2076-1, 2107-1, 2126-1, 2127-1, 2148-1, 2185-1, 2197-1 dhe 2210-1.

¹⁶⁹ Shiko ankesat nr.. 2097-1, 2145-1, 2146-1, 2147-1.

¹⁷⁰ Shiko ankesat nr. . 2105-1, 2142-1, 2143-1, 2144-1.

¹⁷¹ Shiko ankesat nr.. 2106-1.

¹⁷² Shiko ankesat nr.. 2139-1.

¹⁷³ Shiko ankesat nr.. 2159-1 dhe 2160-1.

¹⁷⁴ Shiko ankesat nr.. 2186-1, 2187-1, 2188-1 dhe 2189-1.

Partia Lëvizja Popullore për Maqedoni – LPM ka parashtruar një ankesë për shkak të parregullsive të konstatuara në procedurën për mbledhjen dhe konfirmimin e rezultateve.¹⁷⁵

5. Pas votimit të mbajtur në rrethin e dytë zgjedhor më 5 prill të vitit 2009, në pajtim me nenin 148, paragrafi 1 në lidhje me paragrafin 2 nga Kodi zgjedhor, deri te KSHZ janë parashtruar 97 ankesa nga 9 parashtrues të autorizuar të listave të kandidatëve, gjegjësisht dy parashtrues-grup zgjedhës të autorizuar dhe shtatë parashtrues-parti politike dhe koalicione të autorizuara. Me ankesat kërkohej prishja e votimit në 234 vendvotime, ndërsa me dy ankesa kërkohej prishja e votimit në të gjitha vendvotimet në dy komunitat. Deri te KSHZ ishin parashtruar ankesa nga partitë në vijim dhe lista të pavarura: VMRO-DPMNE rашtroi 45 ankesa, LSDM 5 ankesa, Partia për Ardhmëri Evropiane - PAE rашtroi 27 ankesa, Unioni socialdemokrat – USD 2 ankesa, Bashkimi Demokratik për Integrim 13 ankesa, Partia Demokratike Shqiptare - PDSH 1 ankesë, VMRO - PP 1 ankesë dhe 3 ankesa parashtruan një grup zgjedhës¹⁷⁶.

Pjesa më e madhe e ankesave të parashtruara nga VMRO-DPMNE kanë të bëjnë në parregullsitë e konstatuara në procedurën e votimit, si dhe për shkak të parregullsive të konstatuara në procedurën e mbledhjes dhe konfirmimit të rezultateve për zgjedhje të kryetarit të komunës së Ohrit, të komunës së Karposhit, të komunës së Bërvenicës, të komunës Karbincë (edhe për listën e këshilltarëve), të komunës Makedonski Brod dhe të komunës Novosellë¹⁷⁷.

Ankesat e parashtruara nga ana e LSDM kanë të bëjnë në parregullsitë e konstatuara në procedurën e votimit për zgjedhje të

---

¹⁷⁵ Shiko ankesën nr. 2194-1.

¹⁷⁶ Shiko: http://www.sec.mk:90/2009/index.php?option=com_content&view=article&id=92&it.

¹⁷⁷ Shiko ankesën nga nr. 2587-1 deri 2630-1, dhe 2664-1. Pjesa më e madhe e parregullsive të konstatuara në ankesat kanë të bëjnë në procedurën e mbledhjes dhe konfirmimit të rezultateve nga ana e NJZ dhe KKZ, megjithatë, gjithashtu, edhe për prishje të shumta gjatë votimit, siç janë, mospërdorimi i llambës UV gjatë votimit, shkeljen e fshehtësisë, agjitacionin e vendvotimeve, shpërndarjen e e materialit propagandues politik, votim të disahershëm nga ana e personit të njëjtë dhe të ngjashme.

kryetarit të komunës Staro Nagoriçan, Berovë, Karbinci, Çeshinovë dhe Obleshevë dhe Resnjë¹⁷⁸.

Ankesat e parashtruara nga ana e PAE kanë të bëjnë në parregullsitë e parashtruara në procedurën e votimit si dhe në procedurën e mbledhjes dhe konfirmimit të rezultateve për zgjedhje të kryetarit në komunën e Strugës¹⁷⁹.

Ankesat e parashtruara nga ana e Bashkimit Demokratik për Integrim-BDI kanë të bëjnë në parregullsitë e konstatuara në procedurën e votimit, gjegjësisht për shkak të parregullsive të konstatuara të votimit familjar, votim të disahershëm nga ana e personit të njejtë, mospërdorim të llambës UV, si dhe për shkak të parregullsive të konstatuara në procedurën e mbledhjes dhe konfirmimit të rezultateve për zgjedhje të kryetarit në komunën e Tetovës¹⁸⁰.

Partia Demokratike Shqiptare-PDSH parashtoi një ankesë nr. 2563-1 në të cilën vëren në parregullsitë e konstatuara në procedurën e votimit, siç janë shkelja e fshehtësisë së votimit, raste të votimit familjar, raste të votimit grupor, prezencë të paautorizuar të policisë së armatosur në vendvotime dhe të njejtë.

Partia e VMRO-PP parashtoi 1 ankesë me nr 2505-1 për shkak të parregullsive të konstatuara në procedurën e votimit, mbledhjen dhe konfirmimin e rezultateve, ndërsa nga arsyet e njejtë edhe një grup zgjedhës parashtruan 3 ankesa¹⁸¹.

6. Rreth votimit më 19 prill të vitit 2009, në pajtim me nenin 148 paragrafi 1 lidhur me paragrafin 2 nga Kodi zgjedhor, deri te KSH ishin parashtruar 13 ankesa, një nga një grup zgjedhës dhe 12 nga një koalicion. Me ankesat kërkohej prishja e votimit në 12 vendvotime, një në komunën e Zelenikovës dhe 11 në komunën e Dollnenit, ndërsa me një ankesë kërkohej numërimi i sërishëm i

¹⁷⁸ Shiko ankesën nga 2657-1 deri 2661-1, e njëjtë.

¹⁷⁹ Ankesat udhëzojnë në shkeljen e nenit. 40, paragrafi 2, pika. 2 dhe 3, neni. 103, paragrafi 1 dhe 7, neni 105 dhe neni. 109, paragrafi. 1 dhe 2. Shiko: http://www.sec.mk:90/2009/index.php?option=com_content&view=article&id=92&it.

¹⁸⁰ Shiko ankesën nr.. 2534-1, si dhe ankesa nga nr. 2570-1 deri 2583-1, e njëjtë.

¹⁸¹ Shiko ankesën me nr.. 2533-1, 2541-1 dhe 2542-1.

votave dhe në bazë të numërimit KSH t'i mbledhë dhe konfirmojë rezultatet e votimit në komunën e Dollnenit.

Përgjigje institucionale e problemeve të konstatuara

1. Duke vepruar sipas sipas ankesave të votimit nga rrethi i parë zgjedhor, KSHZ i shqyrtoi dhe vendosi rreth të gjitha ankesave të parashtruara në mënyrën në vijim¹⁸²:

- e prishi votimin në 6 vendvotime (3 në Dollnen, 1 në Mavrovë dhe Rostushë, 1 në Makedonski Brod dhe 1 në Studeniçan);

- zbatoi numërim të fletëvotimeve të vlefshme për zgjedhje të anëtarëve të këshillit të komunës së Tetovës dhe përkatësisht të rezultateve nga inspektimi bëri korrigjim në Procesverbalin përfundimtar nr. 21-G KK Tetovë;

- zbatoi numërim të fletëvotimeve të vlefshme pëe zgjedhje të kryetarit në komunën Makedonski Brod nr.-B të KKZ Makedonski Brod.

2. Të pakënaqur nga vendimet e KSHZ, parashtruesit e autorizuar të listave të kandidatëve në afatin ligjor deri te Gjykata Administrative parashtruan 45 ankesa, edhe atë: parashtruesi i autorizuar i listës të Demokracisë së Re parashtrroi 9 ankesa, parashtruesi i autorizuar i listës së BDI 1 ankesë, parashtruesi i autorizuar i listës së PDSH 5 ankesa, parashtruesi i autorizuar i listës të LSDM 19 ankesa, parashtruesi i autorizuar i listës të VMRO-PP dhe TMRO-VEP 3 ankesa, parashtruesi i autorizuar i listës të Partisë Demokratike të Turqve në Maqedoni 3 ankesa, parashtruesi i autorizuar i listës të VMRO-DPMNE 2 ankesa, parashtruesi i autorizuar i listës të PODEM 1 ankesë dhe parashtruesi i autorizuar

---

¹⁸² Shiko Raportin e Komisionit Shtetëror Zgjedhor për zgjedhjet e zbatuara të këshillave të komunave dhe Këshillit të Qytetit të Shkupit dhe për kryetarë të komunave dhe për kryetar të Qytetit të Shkupit në vitin 2009, Shkup, maj, viti 2009, (f. 20 dhe 21) si dhe Raportin e KSHZ për zgjedhjet e zbatuara për president të Republikës së Maqedonisë, Shkup, prill viti 2009. Shiko: http://www.sec.mk:90/2009/fajle/rezultate/përfundimtare/raport_der_i_Kuvendi_i_RM_për_presidenciale_zgjedhje_2009.pdf.

i listës të një grupi i zgjedhësve 2 ankesa¹⁸³.

Gjykata Administrative i konfirmoi të gjitha vendimet e KSHZ, gjegjësisht i refuzoi ankesat e parashtruara.

3. Lidhur me ankesat e votimit në rrethin e dytë zgjedhor KSHZ aprovoi dy ankesa dhe e prishi votimin në një vendvotim në komunën e Haraçinës (vendvotimi nr. 2337) dhe një vendvotim në komunën e Strugës (vendvotimi nr. 1872). Të gjitha ankesat tjera u refuzuan. Të pakënaqur nga vendimet e KSHZ, parashtruesit e autorizuar të listave të kandidatëve në afatin ligjor deri te Gjykata Administrative parashtruan 39 ankesa, edhe atë: parashtruesi i autorizuar i listës të Demokracisë së Re parashtrroi 1 ankesë, parashtruesi i autorizuar i listës të BDI parashtrroi 10 ankesa, parashtruesi i autorizuar i listës të PDSH parashtrroi 1 ankesë, parashtruesi i autorizuar i listës të PAE parashtrroi 20 ankesa, parashtruesi i autorizuar i listës të VMRO-DPMNE parashtrroi 4 ankesa, parashtruesi i autorizuar i listës të një grupi të zgjedhësve parashtrroi 2 ankesa, dhe parashtruesi i autorizuar i listës të Koalicionit të Bashkuar për Shuto Orizarën parashtrroi 1 ankesë.

4. Gjykata Administrative i vërtetoi vendimet e KSHZ, gjegjësisht i refuzoi të gjitha ankesat përveç në rastin e ankesës për vendvotimin 2337 me ç'rast e modifikoi vendimin e KSHZ dhe rezultatet e votimit të mbajtura më 5 prill të vitit 2009 i konfirmoi. Kryesisht, në bazë të inspektimit të kryer të materialit të tërësishëm zgjedhor dhe vendimin e kundërshtueshëm, Gjykata Administrative hetoi se vendimi i KSHZ nuk bazohet në situatën faktike në mënyrë të drejtë dhe të tërësishme të konfirmuar, për shkak se e njejta nuk përputhet me faktet dhe dëshmitë e materialit zgjedhor. Gjykata nuk hetoi bazë për prishjen e votimit në vendvotimin nr. 2337 në komunën e Haraçinës.

5. Lidhur me ankesat për votimin e mbajtur më 19 prill të vitit 2009, KSHZ i shqyrtoi të gjitha ankesat dhe i refuzoi si të pabaza.

---

¹⁸³ Shiko: http://www.sec.mk:90/2009/index.php?option=com_content&view=article&id=78&lt.

Të pakënaqur nga vendimet e KSHZ, parashtruesit e aurotizuar të listës së kandidatëve në afatin ligjor deri te Gjykata Administrative parashtruan 12 ankesa, edhe atë: parashtruesit e aurotizuar të listës të VMRO-DPMNE parashtrroi 11 ankesa, derisa parashtruesit e aurotizuar të listës së kandidatëve të një grupi të zgjedhësve-Zelenikovë parashtrroi 1 ankesë.

6. Gjykata Administrative i vërtetoi vendimet e KSHZ, gjegjësisht i refuzoi të gjitha ankesat përveç në rastin e ankesës për vendvotimin 1475, në komunën e Dollnenit, me ç'rast e modifikoi vendimin e KSHZ dhe votimin e mbajtur më 19 prill të vitit 2009 e prishi.

7. Duhet të përmendet se KSHZ nuk i mori të gjitha vendimet në suaza të afatit të caktuar ligjor, ndërsa gjithashtu, jo çdoherë ishte tërësisht e qartë nga cili moment fillon të llogariten 48 orë për parashtrimin e ankesave deri te KSHZ. Kjo posaçërisht ishte rast me parashtrimin e ankesave të cilat kishin të bënin në mbledhjen dhe konfirmimin e rezultateve zgjedhore.

Edhe pse në pajtim me nenin 151, paragrafi 2 nga Kodi zgjedhor, KSHZ gjatë vendosjes rreth ankesave në bazë të fakteve në të cilat udhëzohej në to janë përmbajtur në procesverbalin, është e obliguar të kryejë inspektim në materialin e tërërishtëm zgjedhor, posaçërisht në raste kur rastet e konstatuara të votimit familjar, votimit në emër të tjetrit, votim grupor, shkelje të fshehtësisë së votimit, e të tjera, Komisioni nuk kreu inspektim në materialin zgjedhor, madje edhe kur këto parregullsi u përmbajtën në procesverbalet e këshillave zgjedhor.

Gjithashtu, vërehet edhe jokonzistet të caktuar gjatë kryerjes së inspektimit në tërë materialin zgjedhor, për shkak se inspektimi vendosej nga rasti në rast pa respektim të rreptë të dispozitës ligjore. Ashtu që, për ankesat e parashtruara në rrethin e parë zgjedhor, KSHZ vendosi të kryejë inspektim në tërë materialin zgjedhor vetëm në 3 raste, derisa për ankesat e parashtruara në

rrethin e dytë zgjedhor në 4 raste. Vërehet edhe mungesë e cilësisë dhe vendime të argumentuara të tërësishme të KSHZ. Vendimet në pjesën më të madhe janë argumentuar përmes citimit të dispozitave nga Kodi zgjedhor.

8. Vërejtje e njejtë rreth cilësisë së vendimeve mund të jepet edhe për Gjykatën Administrative. Në 99% të rasteve, Gjykata Administrative e ndiqte argumentimin e vendimeve nga KSHZ pa hyrë në vlerësimin e akuzave serioze të përmbajtura në ankesat e parashtruesve të listave, siç janë, rasteve të konstatuara të votimit familjar, votimit në emër të tjetrit, votimit grupor, shkelje së fshehtësisë së votimit, më shumë fletëvotime në kutitë e votimit nga persona të cilët kanë dalë në votim, proces verbalet të pa nënshkruara nga anëtarët e këshillave zgjedhor e të tjerë. Ai, gjithashtu si dhe KSHZ, gjatë vendimit të vet është përkufizuar në shumë mjete dëshmuese restrektive, të cilat ndoshta ishin të pamjaftueshme për bartjen e vendimeve të mira të argumentuara.

6. Financimi i fushatës zgjedhore dhe raportet financiare (zgjedhjet parlamentare dhe lokale të vitit 2008)

Dobësi dhe problem në veprimin rreth raporteve financiare të partive politike për financimin e fushatës zgjedhore

1. Në të gjitha raportet financiare të parashtruara të shpenzimeve të mjeteve për fushatën zgjedhore vërehet jo saktësi dhe paqartësi në shkallët e përmbajtura në raportet dhe jorealitet të vlerës që është paraqitur si vlerë e shpenzuar të shpenzimeve të vërteta të realizuara në fushatë.

2. Partitë politike dhe koalicionet e tyre kanë marrë ulje të rëndësishme të çmimeve, ndërsa lartësia e uljes caktohej ndaras (mes 10-90% nga çmimi i publikuar). Kjo në praktikë krijoi kushte jo të barabarta, edhe krahas detyrës për trajtim të njejtë të partive politike për paraqitje mediale të programeve të tyre politike. Për fat të keq, nuk ekziston dispozitë në Kodin zgjedhor të RM në të cilën parashikohet se të gjithë kandidatët, parti dhe koalicione duhet të

marrin çmim të njejtë për kohëzgjatje të barabartë kur blen kohë për reklamim.¹⁸⁴

3. Konform të dhënave të përmbajtura në Raportin KSHPK, nga raportet financiare dhe zyrtare të partive politike të publikuara dhe të parashtruara deri te KSHZ dhe Enti shtetëror për revizion del se pjesëmarrësit në zgjedhje paraqesin të dalura në fushatën zgjedhore të cilat janë më të mëdha nga të hyrat e tyre. Ky dallim, konstatohet më tej në përfundimin 3 nga Raporti i Komisionit, si dhe llojet e burimeve të saktësuara të pamjaftueshme të të hyrave me të cilat financohen fushatat hedh dyshin se ka edhe burime tjera financiare përveq atyre të përcaktuara me ligj.¹⁸⁵

Përgjigje institucionale të problemeve të konstatuara

1. Lidhur me financimin e fushatave, OSBE/ODIHR në raportin e vet ka vërejtur se nuk ekzistojne mekanizma efikas për kontroll¹⁸⁶ dhe se mbetet përshtypja se organizator të caktuar të fushatës i kanë tejkaluar limitet ligjore. Rezultatet e këtilla janë konfirmuar edhe me Përfundimet nga seanca e Komisionit shtetëror për pengimin e korrupsionit të mbajtur 5-6.08.2008.

2. Edhe krahas kësaj, KSHZ deri tani nuk ka ngritur procedurë kundërvajtëse për shkelje të dispozitave për financim të fushatës zgjedhore në pajtim me nenin 180 nga Kodi zgjedhor, as megjithatë është inicuar procedurë për përgjegjësi penale për shkelje të nenit 165-a në pajtim me Kodin zgjedhor.

3. Në Raportin vjetor për punën e Komisionit shtetëror për pengimin e korrupsionit në vitin 2008 është konstatuar se, konform të dhënave të parashtruara nga Këshilli për radiodifuzion për shpenzimet për reklamim të paguar politik gjatë fushatës zgjedhore

¹⁸⁴ Konstatimi përputhet me Raportin përfundimtar të OSBE për zgjedhjet e parakohshme parlamentare të mbajtura më 1 qershor të vitit 2008, (f. 15).

¹⁸⁵ Shiko: Raport vjetor për punën e Komisionit shtetëror për pengimin e korrupsionit në vitin 2008 mars, viti 2009, (f. 25).

¹⁸⁶ OSBE/ODIHR Raporti përfundimtar për zgjedhjet e parakohshme parlamentare 2008, f. 11

në mediat elektronike (për kohëzgjete reale për program të paguar politik) dhe nga ndjekja e rregullt të mediave të shtypura, Komisioni ka konstatuar se të dy koalicionet- organizatorë të fushatës zgjedhore të cilët kryesishtë kishin lista të kandidatëve në të gjitha gjashtë njesi zgjedhore disa herë e kanë tejkaluar limitin e lejuar ligjor rreth mjeteve të cilat mund të shpenzohen për fushatën zgjedhore të caktuar me nenin 84 nga Kodi zgjedhor.¹⁸⁷

4. Enti shtetëror për revizion ende nuk ka bërë revizion të raporteve financiare të partive politike edhe atë si për punën vijuese të partive politike, ashtu edhe për raporte financiare për fuashtën zgjedhore për zgjedhjet e parakohshme parlamentare të vitit 2008.

6.1 Financimi i fushtës zgjedhore dhe raporteve financiare (zgjedhjet presidenciale dhe lokale viti 2009)

1. Në pajtim me ndryshimet dhe plotësimet e Kodit zgjedhor, në nenin 83-b, paragrafi 2 është parashikuar obligim që ministri i Financave të sjellë rregullore për regjistrin e donacioneve në të cilin konfirmohen forma, përmbajtja dhe mënyra e udhëheqjes së regjistrit të donacioneve. Konform këtij detyrimi ligjor, për fushatën zgjedhore në vitin 2009 u parashtruan 40 regjistra nga pjesëmarrësit në këtë cikël zgjedhor, duke përfshirë edhe nga partitë më të mëdha gjegjësisht koalicioneve.

2. Në pajtim të Kodit, organizatorët e fushatës zgjedhore duhet të parashtrorjnë edhe raporte financiare për fushatën zgjedhore.

Dobësi dhe probleme në veprimin rreth raporteve financiare të partive politike për financimin e fushtaës zgjedhore

1. Edhe për këto zgjedhje mungon raporti për revizion të bërë të raporteve financiare të partive politike nga Enti shtetëror për revizion edhe krahas faktit që në Programin vjetor për punën

¹⁸⁷ Shiko: Raportin vjetor për punën e Komisionit shtetëror për pengimin e korrupsionit në vitin 2008, mars viti 2009, (f. 25).

e Entit shtetëror për revizion për vitin 2009, duke u referuar në nenin 6, paragrafi 1 nga Ligji për revizion shtetëror, ndërsa konform klasifikimit intern të subjekteve për revizion, është paraparë se për katër parti politike të financuara me mjete nga buxheti i Republikës së Maqedonisë do të zbatohet revizion financiar.¹⁸⁸

2. Gjithashtu, duhet të përmendet se në suaza të programit vjetor për vitin 2009, Enti shtetëror për revizion ka paraparë 65 revizione të raporteve financiare për vitin 2008, ndërsa ende nuk ka përgatitur asnjë raport të revizorit për financimin e partive politike në Republikën e Maqedonisë.

PËRFUNDIME DHE REKOMANDIME PËR PJESËN E PARË TË ANALIZËS:

1. Komisioni Shtetëror Zgjedhor, si dhe të gjitha organet e tjera zgjedhore duhet ta përforcojnë dhe avancojnë kapacitetin personal, profesional, teknik dhe edukativ në të gjitha fazat e procesit zgjedhor.

Para mbajtjes së zgjedhjeve presidenciale dhe lokale të vitit 2009 pjesërisht u përforcua kapaciteti i KSHZ-së përmes punësimit të njerëzve të rinj në shërbimet në funksionet e Komisionit, megjithatë, ende mbetet të punohet në **përforcimin e aspekteve tjera të kapacitetit të KSHZ**. Ky rekomandim është i ndërlidhur edhe në kontekst më 1 shtator të vitit 2009 prej kur edhe zyrtarisht udhëheqja dhe azhurnimi i Listës zgjedhore duhet të kalojë në kompetencë të tërësishme të KSHZ. Vërejtje serioze rreth saktësisë të të dhënave të përmbajtura në Listën zgjedhore tash më disa procese zgjedhore me radhë e imponojnë nevojën e

---

¹⁸⁸ Shiko Raportin vjetor për punën e Entit shtetëror për revizion për vitin 2009, Shkup, dhjetor viti 2008, (shtesë1).
<http://www.dzr.gov.mk/Uploads/Finale%pdf%20-Godisna%20programa%20za%202009.pdf>.

përforcimit të kapacitetit të KSHZ i cili duhet të bëhet me tejkalimin e paargumentimeve dhe korrjgimit të tërësishëm të tyre.

2. Komisioni Shtetëror Zgjedhor duhet më intensivisht të punojë në organizimin e trajnimeve të anëtarëve të organeve më të ulëta zgjedhore në një periudhë më të gjatë kohore dhe me përfshirjen e më shumë personave në këtë proces. Në këtë kuptim duhet të punohen edhe programe shtesë për trajnim të cilat duhet të zbatohen jo në periudhën drejtpërdrejtë para mbajtjes së zgjedhjeve, por në një periudhë më të relaksuar mes dy cikleve zgjedhore. Gjithashtu do të mund të **mendohet edhe për rishikim të doracakut për trajnim**, me qëllim që të bëhet më i kuptueshëm dhe më fisnik për zbatim të drejtë.

3. Komisioni Shtetëror Zgjedhor duhet më shumë ta shfrytëzojë kompetencën ligjore për sjelljen e udhëzimeve për çështje të cilat në mënyrë të pamjaftueshme janë të rregulluara saktësisht në Kodin zgjedhor. Për shembull, disa dispozita, siç është rasti me nenin 7 nga Kodi zgjedhor, i cili ka të bëjë për ndalesën për kandidim të personave të dënuar me dënim me burg më gjatë se 6 muaj dënim me burg, për të cilët u paraqitën gjatë zbatimit të tyre, do të mund të sqarohen për mes udhëzimeve nga ana e KSHZ me qëllim që zbatimi konsistent i Kodit zgjedhor dhe siguria e përmirësuar juridik në pjesën që domethënë mbrojtje e të drejtës pasive zgjedhore. Gjithashtu, në interes të lehtësimit të procesit të numërimit të rezultateve dhe rritjes së besimit në rezultatin zgjedhor, ndërsa duke e marrë parasysh numrin e madh të ankesave të zgjedhjeve të vitit 2009 se rezultatet zgjedhore nuk janë numëruar në mënyrë të drejtë, KSHZ do të mund të mendojë të sjellë udhëzime dhe ndryshime të shembujve përkatës me të cilën do të parashikohej NJZ t'i numërojnë dhe të futet numri i përgjithshëm i fletëvotimeve sipas votimit (numri i fletëvotimeve të vlefshme, të pavlefshme, dhe të pashfrytëzuara) dhe të krahasohen me numrin e listave të marra për atë vendvotim (reconciliation of ballots).

4. Komisioni Shtetëror Zgjedhor duhet të demonstrojë gatishmëri shpejtë dhe në mënyrë vendosëse të ballafaqohet me të gjitha problemet të cilat paraqiten si rezultat i punës të organeve më të ulëta zgjedhore. Gjithashtu gatishmëria e KSHZ duhet të tregojë edhe kur ballafaqohet me parregullsi të cilat i shkaktajnë pjesëmarrësit në procesin zgjedhor. Komisioni Shtetëror Zgjedhor nuk guxon të mbetet pasive dhe të mos ngrejë procedura kundërvajtëse në raste të shkeljes evidente të dispozitave ligjore nga ana e pjesëmarrësve në zgjedhje posaçërisht në pjesën e fushatës zgjedhore. Edhe njëherë përsëritet nevoja në mënyrë të saktë të parashikohet kompetenca ligjore **KSHZ të udhëheq procedurë kundërvajtëse dhe të shqiptojë sanksione kundërvajtëse. Është e domosdoshme që KSHZ edhe në mënyrë ligjore të përcaktohet si organ kundërvajtës.**

5. Komisioni Shtetëror Zgjedhor duhet të ketë bazë të të dhënave për të gjitha procedurat kundërvajtëse të ngritura dhe të përfunduara disiplinore, masa të shqiptuara dhe shkarkime nga organet zgjedhore.

6. Komisioni Shtetëror Zgjedhor, në bashkëpunim me partitë politike, do të duhet të punojë në ngritjen e nivelit të paanshmërisë së vet profesionale dhe partiake.

Si në zgjedhjet e parakohshme parlamentare ashtu edhe në zgjedhjet presidenciale dhe lokale të vitit 2009 janë vërejtur parregullsi të shumta zgjedhore të cilat ishin madje edhe në mënyrë mediale të evidentuara si dhe ishin lëndë e kundërshtimeve , megjithatë, ndërkaq, **KSHZ në pjesën më të madhe prej tyre nuk hyri në inspektimin e materialit të tërësishëm zgjedhor, por zgjodhi qasje selektive, më shpesh të motivuar në mënyrë partiake gjatë shqyrtimit të fakteve të ofruara. Në raste të caktuara ishte evidente votimi i anëtarëve të KSHZ sipas përkatësisë së tyre partiake** që posaçërisht ishte e dukshme ku shqyrtoheshin ankesat nga ana e parashtruesve të autorizuar të listave të cilët nuk ishin përfaqësues të tyre në KSHZ. Ankesat e tyre ishin refuzuar si të pabaza edhe krahas thënieve serioze të përmbajtura në ankesat

për parregullsi të konstatuara zgjedhore. Kjo vërejtje është hap pas lidhur me cilësinë e punës rreth ankesave për zgjedhjet e parakohshme parlamentare të vitit 2008 ku KSHZ tregoi gatishmëri më të madhe ta hapë materialin zgjedhor, të marrë parasysh edhe informacione plotësuese nga anëtarët e organeve zgjedhore si dhe rezultatet nga vendvotimet të cilët kishin jehonë të madhe të dyshimtë të votimit.

7. Është e nevojshme të mendohet për vazhdimin e afateve të shkurta të cilat janë paraparë në Kodin zgjedhor për veprimin rreth ankesave nga ana e KSHZ, gjegjësisht për veprimin rreth padive nga ana e Gjykatës Administrative. Duhet të përmendet se Republika e Maqedonisë ka procedure më të shpejtë të vendosjes rreth ankesave, gjegjësisht rreth padive krahasuar me të gjitha shtetet-anëtare të Këshillit të Evropës. Me qëllim që të garantohet efikasiteti i procedurave rreth ankesave dhe rreth padive, KSHZ gjegjësisht Gjykatës Administrative duhet t'i japë të drejtë edhe vetë të mbledhin të dhëna për parregullsi të konstatuara zgjedhore nga terreni.

8. Lidhur me punën e Gjykatës Administrative vërehet jotransparencë e seancave të saj kur vendoste rreth padive kundër vendimeve të KSHZ. Edhe krahas detyrimit ligjor për veprim publik rreth padive Gjykata Administrative vendosi të mbetet e mbyllur për opinionin gjatë vendosjes, përveç gjatë publikimit të përmbajtjes të padive të parashtruara dhe akt dhe vendimeve të marra kur Gjykata Administrative ishte transparente dhe e hapur për opinionin.

9. Gjykata Administrative duhet t'i përdorë të gjitha mjetet dëshmuese, gjegjësisht materialin e tërësishëm zgjedhor kur vepron rreth padive

Vazhdimi i praktikës për përdorim të numrit restriktiv të mjeteve dëshmuese dhe qasjeve selektive ndaj tyre mundet në mënyrë të pavolitshme të reflektohet në mbrojtjen e të drejtave zgjedhore. Gjithashtu, Gjykata do të duhej ta saktësojë procedurën lidhur me parregullsitë zgjedhore në ndonjë dokument të shkruar i cili do të ishte i afrueshëm për palët e interesuara.

10. Problemet të cilët u paraqitën lidhur me mënyrën e veprimit të Këshillit për radiodifuzion lidhur me sjelljen e drejtimeve për paraqitjen e kandidatëve zgjedhor potencial, gjegjësisht kandidatëve të cilët ende nuk kanë kandidaturë të konfirmimit zyrtar të KSHZ apo nga KKZ , e imponoi nevojën nga risaktësimi i nenit 74, paragrafi 2 dhe 3 nga Kodi zgjedhor në funksion të definimit të periudhës para fillimit të fushatës zgjedhore. Konform Kodit zgjedhor nuk ekziston dispozitë e cila i përket paraqitjes mediale të kandidatëve potencial para fillimit të fushatës zgjedhore. **Është e dukshme nevoja nga plotësimi i kësaj zbrazëtire ligjore.**

11. Vërehet rritje e numrit të denoncimeve nga qytetarët deri te vëzhguesit e OSBE-së dhe të MOST-it për shkak të kanosjeve dhe frikësimeve të pranishme, si dhe largime nga vendet e punës në rast se nuk votohet për parti konkrete politike. Gjithashtu, edhe në zgjedhjet presidenciale dhe lokale të vitit 2009 ishin të pranishme format tradicionale të parregullsive zgjedhore, siç janë, votimi familjar, votimi grupor, shkelje e parimit të fshehtësisë së votimit, mbushja e kutive të votimit, votim në emër të tjetrit dhe të njëjta. Në funksion të uljes të këtyre parregullsive zgjedhore do të duhet, krahas organeve shtetërore, **në mënyrë aktive të kyçen edhe partitë politike në drejtim të ngritjes së kulturës politike,** si tek anëtarët partiak, aktivistë simpatizantë dhe të njëjta, ashtu edhe te votuesit e Republikës së Maqedonisë.

Këto parregullsi zgjedhore nuk guxohet të tolerohen nga ana e organeve shtetërore. Ata duhet të jenë pakompromis të dënuar konform dispozitave ligjore të Kodit zgjedhor të RM.

12. Për shkak të shkeljeve të konstatuara të dispozitave ligjore në pjesën e financimit të fushatës zgjedhore nga ana e pjesëmarrësve në procesin zgjedhor edhe njëherë imponohet nevoja nga zbatimi i rregullores ligjore në pjesën e kohës kur raportet e revizionit duhet të dorëzohen deri te KSHZ dhe konfirmimin e pasojave të drejtpërdrejta rreth pjesëmarrësit në zgjedhjet në rast se Enti shtetëror për revizion ka evidentuar shpenzim të paligjshëm

të mjeteve gjatë fushatës. Në Kodin zgjedhor duhet të përkufizohen edhe llojet e burimeve të financimit të fushatës zgjedhore si dhe të rregullohet çështja nëse partia mundet të sponsorohet apo vetëm të shfrytëzojë donacione dhe në cilën formë. Gjithashtu, në Kodin zgjedhor duhet **të konfirmohet shembulli i vetëm** për raportet financiare të partive politike, dhe atë për punën vijuese financiare të partive, ashtu edhe për financimin gjatë fushatës zgjedhore.

13. Duke marrë parasysh faktin se Enti shtetëror për revizion shumë ngadalë, ndërsa në raste të caktuara edhe aspak nuk vepron rreth raporteve financiare të partive politike, është e nevojshme të parashikohet detyrim ligjor për përpunim të revizorit të raporteve financiare të partive nga ana e Entit shtetëror për revizion apo nga ana e organit revizor të pavarur, vendor apo i jashtëm konform rekomandimeve të Komisionit të Venecias pranë Këshillit të Evropës.

MBROJTJA JURIDIKE PENALE E PROCESIT ZGJEDHOR

Sistemi juridik i Republikës së Maqedonisë parashikon disa kanale të procesit për përgjigje institucionale për parregullsitë zgjedhore. Pjesë përbërëse e këtij sistemi është edhe përgjigjja juridike – penale e parregullsive zgjedhore, e cila është trajtë e mbrojtjes gjyqësore të të drejtave zgjedhore. Me represion juridik penal mbrohet sistemi zgjedhor dhe të drejtat zgjedhore nga shkeljet më të rënda shoqërore të cilat inkriminohen si vepra penale. Vëllimi dhe efikasiteti i përgjigjes juridike penale është përcaktuar si instrumentarium juridik-ndëshkues, aq shumë nga kapacitetet dhe vullneti për zbatimin e tyre konsekuent nga ana e organeve kompetente. Ndërhyrja megjithatë i inkriminimeve dhe ashpërsisë së dënimeve drejtpërdrejt është përcaktuar nga vullneti i qytetarëve dhe senzitiviteti i tyre ndaj parregullsive të caktuara zgjedhore.

1. Rregullorja zgjedhore për veprat penale kundër zgjedhjeve dhe votimit

Kodi zgjedhor i Republikës së Maqedonisë parashikon nëntë vepra penale kundër zgjedhjeve dhe votimit: Pengim të zgjedhjeve dhe votimit (neni 158), Shkelje të të drejtës zgjedhore (neni 159), Shkelje të lirisë së përcaktimit të zgjedhësve (neni 160), Keqpërdorim të të drejtës zgjedhore (neni 161), Ryshfet gjatë zgjedhjeve dhe votimit (neni 162), Shkelje të fshehtësisë së votimit (neni 163, Shkatërrim të dokumenteve zgjedhore (neni 164), Mashtrim zgjedhor (neni 165) Keqpërdorim të mjeteve për financim të fushatës zgjedhore (neni 165-a¹⁸⁹). Ata janë sistemuar në kapitull të veçantë (kapitulli i gjashtëmbëdhjetë) i cili mban titullin “Vepra penale kundër zgjedhjeve dhe votimit”. Objekt i përbashkët grupor të mbrojtjes së veprave penale kundër zgjedhjeve dhe votimit është sistemi zgjedhor i cili paraqet përmbledhje të parimeve dhe procedurave i cili duhet të sigurojë zgjedhje të lira, të drejtpërdrejta, të fshehta dhe demokratike që është vlerë themelore i rendit kushtetues të Republikës së

¹⁸⁹ Ky inkriminim i ri i vendosur me ndryshimet nga viti;

Maqedonisë. Objekt tjetër grupor i mbrojtjes është e drejta zgjedhore pasive dhe aktive, gjegjësisht e drejtë e barabartë, e drejtë zgjedhore e përgjithshme dhe e drejtpërdrejtë, si dhe e drejtë e çdo qytetari të marrë pjesë në kryerjen e funksionit publik.

Dispozitat ligjore e të gjitha veprave penale me ndryshimet dhe plotësimet e Kodit Zgjedhor, përsuan ndryshime në pjesën e dënimeve të përcaktuara, në drejtim të ashpërsimit të tyre drastik, ndërsa disa prej veprave penale përsuan ndryshime edhe në vetë përshkrimet e **dispozitave** ligjore, derisa, ndërkaq me nenin 165-a u soll inkriminim i ri: Keqpërdorim të mjeteve për financimin e fushatës zgjedhore. Nga **dispozitat** ligjore të veprave penale, vërehet se të njëjtat mundësojnë mbrojtje juridike-ndëshkuese solide në të gjitha fazat e procesit zgjedhor si:

- Regjistrim të të drejtës zgjedhore;
- Procedura e kandidimit;
- Fushata zgjedhore;
- Përgatitja e sistemit për votim;
- Votimin para ditës së zgjedhjeve si dhe votimin në ditën e zgjedhjeve;
- Numërimi dhe mbledhja e votave;
- Procedura për vendosjen rreth ankesave dhe padive si dhe
- Financimin e fushatave zgjedhore.

Ndërkaq, praktika tregon se tek disa veprime të caktuara të inkriminuara ekzistojnë paqartësi të caktuara dhe se pjesë të caktuara të procesit zgjedhor nuk është siguruar tërësisht mbrojtja juridike-ndëshkuese. Gjithashtu, praktika tregon se nevojitet shkallëzim tek disa vepra penale përmes parashikimit të formave të kualifikuara, por edhe privilegj të disa veprimeve të kryerjes në kahëzim të relaksimit të politikës ndëshkuese ligjore në relacion të tyre.

Ashtu që, është e domosdoshme të ruhet rreptësia në dënimet për veprat të cilat realizohen me “votim më shumë se njëherë” (multiple voting), “mbushjen e kutive të votimit” “ (ballot stuffing), të cilat si metodë të kryerjes së parregullive zgjedhore

dhe ndikim ndaj rezultateve zgjedhore marrin hov në ciklet e fundit zgjedhore, ndërsa të ulet rreptësia në dënimin për “votim në vend të tjetrit” për shkak se vërehet se nuk paraqiten raste të lëndëve penale për vepra të këtilla. Dukuria e këtillë është rezultat i faktit që dënimet e larta të mbuluara ndoshta prokurorët publik i kthejnë që t’i procedojnë këto vepra, por edhe nga shkak që opinioni është më pak senzitiv për parregullsitë e këtilla zgjedhore, dhe madje në rajone të caktuara votimi familjar dhe votimi në vend të tjetrit konsiderohet e drejtë normative dhe morale.

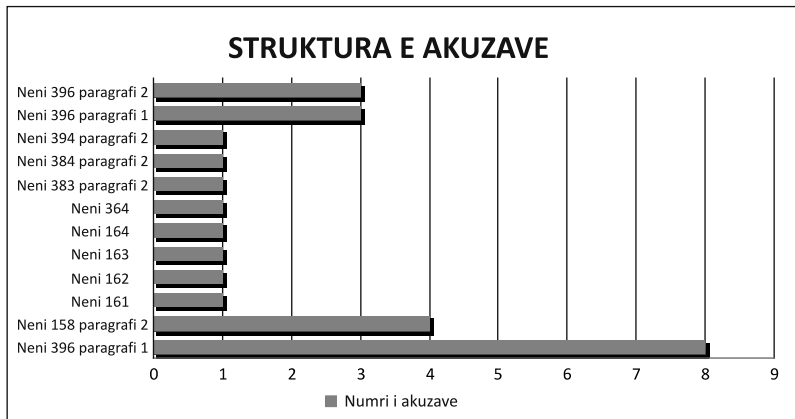
Gjithashtu, praktika tregon se më shpesh votimi për tjetër dhe mbushja e kutive të votimit mbulohet me falsifikimin e të dhënave për votuesit të cilët e kanë shfrytëzuar të drejtën e tyre të votimit, e cila vetvetiu paraqet një lloj të mashtrimit zgjedhor i cili kryhet me kanosje ndaj personave zyrtar. Lidhur me veprimet e këtilla nuk ekziston mbrojtje përkatëse juridike-penale për shkak se si kryerës i veprës Mashtrim zgjedhor mund të paraqitet vetëm personi zyrtar.

Duhet të theksohet edhe se në sferën e veprave penale kundër zgjedhjeve dhe votimit dënimi me burg vetvetiu nuk i dha rezultatet e pritura. Përkundrazi, nga të dhënat të cilat më poshtë në analizë janë paraqitur, mund madje të konkludohet se ekziston tendencë negative që persona të caktuar të dënuar të përfshihen në jetën politike, por madje edhe grupe të izoluar kriminale të organizohen dhe përdoren nga ana e strukturave politike në garën zgjedhore. Në këtë rast nga këto grupe edhe drejtpërdrejt paraqiten si kryerës të veprave penale kundër zgjedhjeve dhe votimit. Për këtë shkak nevojitet të parashikohen vendime specifike juridike-ndëshkuese, siç është përkufizimi i të drejtës zgjedhore, me çfarë do të ndërpritet kjo lidhje dhe do t’u pamundësojë kryerësve sërish kyçje në jetën politike.

2. KARAKTERISIKA FENOMENALE TË VEPRAVE PENALE KUNDËR ZGJEDHJEVE DHE VOTIMIT TË KRYERA GJATË ZGJEDHJEVE TË PARAKOHSHME PARLAMENTARE 2009

Nga të dhënat të cilat Komisioni i mori përmes korrespondencave të prokurorëve publik vërehet se numri më i madh

i lëndëve akuzuese janë formuar lidhur me veprën penale “Pengim të zgjedhjeve dhe votimit”, derisa në mënyrë të konsiderueshme numër më i vogël kanë të bëjnë me veprat penale “Keqpërdorim të të drejtës zgjedhore”, “Shkelje të të drejtës zgjedhore”, Shkelje e fshehtësisë së votimit” dhe lidhur me veprën penale “Shkatërrim të dokumenteve të votimit. Në këtë rast, një pjesë e konsiderueshme e lëndëve të formuara që kanë të bëjnë në veprën Pengim të zgjedhjeve dhe votimit kanë të bëjnë në nenin 158, paragrafi 2, që tregon se të dyshuarit ngarkohen për vepra të kryera me përdorim të armëve apo mjeteve shpërthyesë, me zbatim të dhunës ndaj më shumë personave, si dhe për vepra të kryera nga ana grupeve të organizuara apo në më shumë vendvotime. Struktura e këtillë tregon se gjatë zbatimit të zgjedhjeve në vitin 2008, në mënyrë të konsiderueshme është rritur zbatimi i elementeve të dhunës, gjatë kryerjes së veprave të këtilla penale.

Nëse analizohet struktura e akuzave me strukturën e parregullsisë të vërejtura nga ana e vëzhguesve të zgjedhjeve vërehet diferencë e caktuar. Ashtu që, nga strukturat e parregullsisë të cilat janë konfirmuar nga ana e vëzhguesve¹⁹⁰ vërehet se

¹⁹⁰ Në procedurën e votimit nga ana e vëzhguesve të ODIHR janë vërejtur parregullsi të shumta. Votimi familjar ishte vërejtur në 18% nga vendet e vëzhguara, në këtë rast parregullsitë e këtilla zgjedhore janë vërejtur madje te 32% e vendvotimeve të vëzhguara me popullatë dominuese shqiptare dhe 12% në rajonet tjera. Gjithashtu, janë vërejtur edhe parregullsi

dominojnë votimi familjar, votimi në vend të tjetrit dhe mbushja e kutive të votimit që përkundrejt të dhënave të marra, sugjeronte se në strukturën e akuzave do të dominojnë veprimet të cilat mblidhen nga veprat penale Keqpërdorim të të drejtës zgjedhore, Shkelja e fshehtësisë së votimit. E dhëna e këtillë mund të sqarohet me faktin që policia më lehtë i zbulon, gjegjësisht qytetarët dhe administratë më shpesh i paraqesin veprat me të cilat drejtpërdrejt pengon dhe pamundëson kryerjen e procesit zgjedhor.

Nga ana tjetër, veprat më suptile si mashtrimet zgjedhore, ryshfeti gjatë zgjedhjeve dhe votimit dhe posaçërisht keqpërdorimet e të drejtave zgjedhore vështirë zbulohen nga ana policisë. Detyra e këtillë e policisë është vështirësuar plotësisht për shkak të ekzistimit të kulturës tek një pjesë e qytetarëve dhe administratës zgjedhore se votimi familjar dhe votimi për tjetrin nuk është ndëshkues. Gjithashtu një pjesë e administratës zgjedhore për shkak të shkallës së ulët të gjykimit publik lidhur me veprat me të cilat keqpërdoren të drejtat zgjedhore (votim të disahershëm dhe votim në emër të tjetrit) nuk i paraqet këto vepra, por në të kundërtën e tolerojnë kryerjen e tyre.

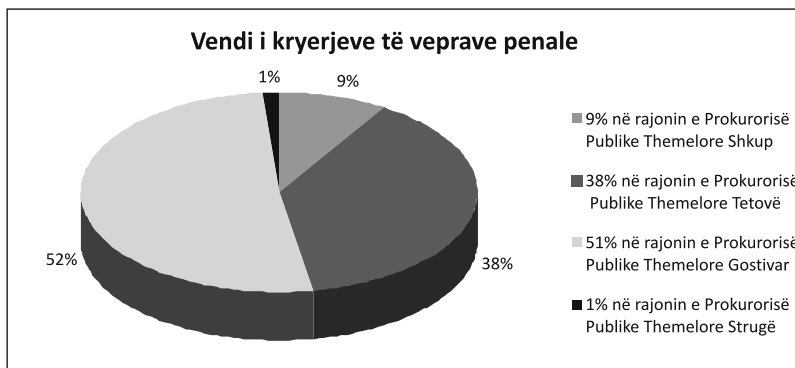
2.1 Vendi i kryerjes së veprave penale

Në pikëpamje të kryerjes së veprave penale analiza e të dhënave të marra nga prokuroria publike tregon se numri më i madh i veprave janë kryer në rajonin e Pollogut, ndërsa në mënyrë të konsiderueshme më pak janë kryer në rajonin e Shkupit dhe të Strugës. Në këtë rast 81% e veprave janë kryer në mjedise rurale, ndërsa 19% e veprave janë kryer në mjediset e qyteteve. Është karakteristike që në pjesën më të madhe të rasteve bëhet fjalë për mjedise me popullatë dominuese shqiptare.

---

më serioze si dhe mbushja e kutive të votimit (30 raste), votim të disahershëm (11 raste) dhe votim për persona tjerë (41 raste). Ishte vërejtur frikësim në 18 raste, duke përfshirë edhe sulme fizike të anëtarëve të KZ. Interesante është e dhëna se në disa vendvotime në komunën e Tetovës, Bogovinës dhe Oslomejit, përqindja e daljes tejkalon 95%, ndërsa në dy vendvotime në Poroj dalja arrin 99 gjegjësisht 100%.

Analiza e të dhënave për atë nëse veprat janë kryer në vendvotim apo jashtë vendvotimit tregon se 81% e veprave janë kryer në ambientet ku ndodhet vendvotimi, derisa 19% e veprave janë kryer jashtë vendvotimeve. Nëse, ndërkaq, lloji i veprave të cilat janë kryer jashtë vendvotimeve do të vërehet se para së gjithash bëhet fjalë për vepra penale të cilat i përkasin grupit të veprave kundër zgjedhjeve dhe votimit, megjithatë kryerja e tyre ka pasur për qëllim mundësimin apo krijimin e kushteve për kryerjen e këtij lloji të veprave penale.

2.2 Koha e kryerjes së veprave penale

Në pikëpamje të çështjes për kohën e kryerjes së veprave penale kundër zgjedhjeve dhe votimit numër më i madh i veprave janë kryer në ditën e zgjedhjeve të mbajtur më 1 qershor të vitit 2008, derisa shumë numër i vogël janë kryer në rivotimin e mbajtur më 15 qershor të vitit 2008. Në këtë rast, veprat janë kryer gjatë procedurës së votimit, ndërsa edhe pse ishin vërejtur parregullsi serioze gjatë periudhës parazgjedhore si dhe në procedurën e numërimit të votave dhe mbledhjen e rezultateve¹⁹¹, ndërkaq në statistikë ende nuk paraqiten vepra të kryera në këto periudha,

¹⁹¹ OSBE/ODIHR raport përfundimtar për zgjedhjet e parakohshme parlamentare 2008, f..20, Numër i madh procesverbaleve të parashtruara deri te KKZ Gostivar, Tetovë, Bogovinës, Saraj kanë qenë të parregullta, apo ka pasur indikacione për falsifikim. Vëzhguesit gjithashtu njoftojnë për falsifikim të qëllimshëm të rezultateve në procesin e mbledhjes në KKZ në Tetovë pas votimit më 1 qershor 2008.

që megjithatë tregon në kapacitetin e dobët të institucioneve për përcaktimin dhe ndjekjen e kriminalit të këtillë.

2.3 Mobilizimi i kryerësve të veprave penale kundër zgjedhjeve dhe votimit

Analiza tregon se më shpesh kryerësit të këtij lloji të veprave penale mobilizohen në bazë partiake¹⁹². E dyta, duke marrë parasysh se në Republikën e Maqedonisë partitë janë të orientuara në mënyrë etnike dhe targetojnë elektorat nga bashkësi individuale etnike, mund të konkludohet se mobilizimi i kryerësve i këtij lloji të veprave penale ka edhe dimension etnik. E dhëna e këtillë konfirmohet edhe me shkallën e ndryshme të mobilizimit sipas bashkësive të caktuara etnike. Nga të dhënat me të cilat disponon Koalicioni për gjykim të drejtë, konfirmohet se përafërsisht në 100% të rasteve si kryerës të veprave penale paraqiten qytetarë të Republikës së Maqedonisë me prejardhje etnike shqiptare. E treta, mobilizimi i kryerësve të veprave penale mund të lëvizë edhe në bazë klanore (p.sh. P. nr. 45/08 të sjellë para Gjykatës Themelore Shkup 1 kundër të ashtuquajturit Grupi i Kondovës). Në numrin më të madh të rasteve kryerësit e veprave vijnë nga familje klanore të liderëve partiak apo candidate. E katërt, motiv më i shpeshtë për kryerjen e veprave është epërsia politike me qëllim të qasjes deri te resurset shtetërore përmes kontrollit të organeve të ndara shtetërore. Ndërkaq, duhet të theksohet se ky motiv te kryerësit nuk është çdoherë edhe drejtpërdrejt i shprehur, por indirekt përmes nxitësve të tyre. Si nxitës ndërkaq paraqiten funksionarë të lartë partiak apo kandidatë. Veprimet e këtilla kryhen si drejtpërdrejt, ashtu edhe që përmes dhënies së deklaratave në opinion të cilat krijojnë tensione midis anëtarëve partiak dhe simpatizantëve.

---

¹⁹² Sipas të dhënave të përmbajtura në pyetësorët të plotësuar nga vëzhguesit, pjesa më e madhe e kryerësve janë anëtarë apo simpatizantë të partisë politike të PDSHC. Në numër më të vogël si kryerës paraqiten anëtarë të BDI dhe BDSH, ndërsa në numër të paktë si kryerës paraqiten persona të cilët nuk janë anëtarë apo simpatizantë të partisë politike.

2.4 Mënyra e kryerjes së veprave penale

Në pajtim me përkrahjet e paraqitjeve juridike-penale në pyetësorët e vëzhguesve, mund të jepet një rrëfim i përgjithshëm për mënyrat përmes së cilave janë kryer veprat penale lidhur me zgjedhjet.

Vepra penale Pengimi i zgjedhjeve dhe votimi nga neni 158 paragrafi 1 gjatë zgjedhjeve të parakohshme parlamentare të vitit 2008 më shpesh është kryer në mënyrë që me dhunë, me përdorim të forcës fizike apo kanosjeve serioze për përdorim të armëve drejtuar ndaj anëtarëve të administratës zgjedhore apo votuesve të cilët kanë ndodhur në vendvotimin, merret numër i madh i fletëvotimeve, rrethohet kandidati i preferuar, vihet vulë në fletëvotim, nënshkruhen më shumë persona të panjohur në certifikatën e listës zgjedhore dhe hidhen fletëvotimet në kutinë e votimit. Gjithashtu, vepra është kryer edhe në mënyrë që me dhunë janë marrë fletëvotimet me qëllim që të çohen në shtëpi që t'u mundësohet votim i anëtarëve tjerë të familjes së kryerësit apo ndërkaq në mënyrë që midis simpatizantëve të partive konkurrenente apo anëtarë të këshillave zgjedhor shkaktohet tension, incidente apo dhunë e armatosur. Në këto mënyra ndërpritet votimi në vendvotim, dhe pamundësohet apo i kthejnë zgjedhësit e tjerë potencial ta realizojnë të drejtën e tyre të votimit.

Vepra penale Pengim të zgjedhjeve dhe votim nga neni 158 paragrafi 2 është kryer përmes aktiviteteve të organizuara me të cilat në mënyrë të dhunshme është prishur procesi i votimit në më shumë vendvotime. Në këtë rast, struktura të organizuara partiake të armatosura janë formuar me qëllim të mundësohet votim i simpatizantëve nga partia konkurrenente, apo me qëllim të kryhet mbushja e kutive të votimit, apo megjithatë të pengohet prishja e procesit zgjedhor nga simpatizantë apo grupe të organizuara të aktiviteteve të partisë konkurrenente¹⁹³. Shkalla e organizimit të

¹⁹³ Përfundimet preliminare, OSBE/ODIHR, 2 qershor 2008, Në njërën nga incidentet i cili ka ndodhur në Haraçinë një person ka marrë lëndime fatale në incident i cili ka ndodhur në Haraçinë, derisa me lëndime nga armë zjarri ka marrë në një person në incidentin i cili ka ndodhur në Çair. Në Gostivar dy vendvotime ishin mbyllur kur është vjedhur materiali zgjedhor nga ana personave të armatosur dhe të gjithë anëtarët e NJZ janë larguar nga vend-

grupeve e tregon rasti kur një grup është zbuluar dhe privuar nga liria në fazën e përgatitjes së veprës, gjegjësisht në fazën kur më shumë kryerës janë organizuar, kanë furnizuar sasi të madhe të armëve dhe kanë krijuar kushte për kryerjen e veprës. Veprimet e këtilla të njëpasnjëshme kanë pasur për qëllim kryerjen e veprave penale kundër zgjedhjeve dhe votimit, dhe gjykata duke i marrë parasysh peshën e veprës të cilën ka pasur për qëllim ta kryejnë, si dhe potencialin e rrezikshëm njerëzor i cili është formuar, drejt; ka vlerësuar se është kryer vepër penale Shoqërim kriminal. Është karakteristike që në një numër më të madh të rasteve kryerësit e veprave Pengim të zgjedhjeve dhe votim nga neni 158 paragrafi 2 njëkohësisht janë akuzuar edhe për veprën Përpunim, mbajtje dhe tregtim me armë pa leje apo materiale shpërthyesë që e konfirmon metodën e dhunshme, si modus operandi të numrit më të madh të veprave.

Vepra penale Keqpërdorim të të drejtës zgjedhore nga neni 161 paragrafi 1 është kryer në mënyrë që gjatë votimit, të akuzuarit hyjnë në vendvotimin dhe me dhunë apo me pajtim të heshtur nga ana e administratës zgjedhore, marrin një numër të madh fletëvotimesh, e rrethojnë listën përkatëse të kandidatëve u vënë vulë fletëvotimeve, vënë numër të madh nënshkrimesh në certifikatën e listës zgjedhore dhe i hedhin fletëvotimet në kutinë e votimit. Apo megjithatë në mënyrë që në vetë vendvotimin paraqiten me dokumente për legjitimitet të anëtarit të familjes më të ngushtë dhe në këtë rast nga këshilli zgjedhor shantazhohet votim në emër të tij.

Vetëm një person është akuzuar për vepër të kryer penale Ryshfet gjatë zgjedhjeve dhe votimit nga neni 162 paragrafi 1. Te ky rast bëhet fjalë për ryshfet aktiv, gjegjësisht vepra është kryer në mënyrë që kryerësi ka ofruar dhe ka dhënë ryshfet në lloj të mjeteve materiale për persona me të drejtë vote të votojnë për partinë e caktuar politike.

---

votimi. Votimi gjithashtu ishte mbyllur gjatë mëngjesit edhe në komunën Çuçer Sandevë ku përafërsisht 30 persona të panjohur kanë hyrë në vendvotimin, i kanë frikësuar anëtarët e NJZ dhe e kanë vjedhur materialin zgjedhor.....

Vepra penale Shkelje e fshehtësisë së votimit nga neni 163 paragrafi 2 paraqitet njëherë bashkë me kryerjen e veprës Pengim të zgjedhjeve dhe votimit nga neni 158 paragrafi 2. Vepra është kryer në mënyrë që një anëtar i këshillit zgjedhor ka përfituar vendim për shkelje të fshehtësisë së votimit nga ana e zgjedhësve që kanë arritur në vendvotimin apo në të kundërtën zgjedhësit janë penguar ta realizojnë të drejtën e tyre të votimit.

3. PROFIL I KRYERËSVE TË VEPRAVE PENALE KUNDËR ZGJEDHJEVE DHE VOTIMIT

Veprat penale kundër zgjedhjeve dhe votimit mund të kryhen nga ana e:

- zgjedhës;
- kandidat;
- administratë zgjedhore; apo
- pjesëtar i organit shtetëror i cili është kyçur në zbatimin e procesit zgjedhor.

Për veprat penale kundër zgjedhjeve dhe votimit të kryera në zgjedhjet e parakohshme parlamentare të vitit 2008 pjesa më e madhe e persona të akuzuar vijnë nga një grup i zgjedhësve, të cilët më shpesh janë aktivistë partiak apo sigurim të lidhshmeve partiake. Sipas të dhënave të Koalicionit midis të akuzuarve ka edhe 8 persona të cilët vijnë nga një grup i administratës zgjedhore apo vëzhgues të autorizuar partiak, 1 i akuzuar ka qenë kandidat edhe disa të akuzuar të tjerë si nëpunës policor janë kyçur në zbatimin e zgjedhjeve.

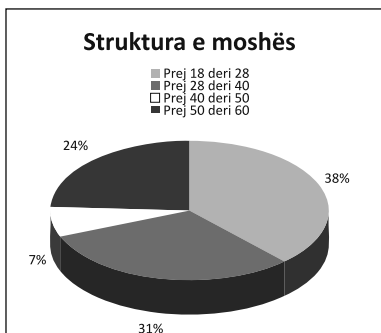
3.1 Struktura gjinore e të akuzuarve

Në pikëpamje të strukturës gjinore të personave të akuzuar për vepra penale kundër zgjedhjeve dhe votimit lidhur me zgjedhjet e parakohshme parlamentare të vitit 2008, vetëm 3 persona janë të gjinisë femërore, ndërsa të gjithë të tjerët janë të gjinisë mashkullore.

3.2 Përkatësia etnike e të akuzuarve

Lidhur me përkatësinë etnike të personave të akuzuar për vepra të kryera penale kundër zgjedhjeve dhe votimit nga zgjedhjet e parakohshme parlamentare 2008, analiza tregon pjesëmarrje dominante të pjesëtarëve të bashkësisë etnike. Që ka të bëjë përsëri deri te homogjeniteti etnik të anëtarëve të grupit të cilët kanë minimum tre persona, analiza tregon homogjenitet të tërësishëm të grupeve dhe në këtë rast çdoherë anëtarët e grupeve vijnë nga bashkësia etnike shqiptare.

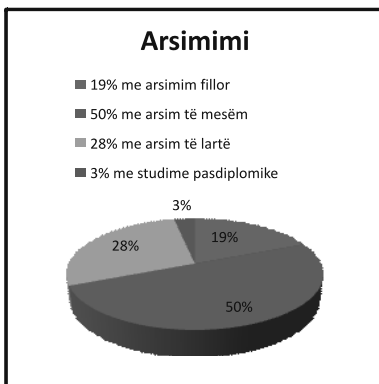
3.3 Moshë e të akuzuarve

Analiza e moshës së të akuzuarve tregon se si kryerës të këtij lloji të veprave penale paraqiten persona nga grupe të ndryshme të moshës. Në këtë rast dominojnë grupet e moshës prej 18 deri në 28 vjet, si dhe nga 28 deri në 40 vjet që deri diku është edhe logjike nëse merret parasysh se si

motiv kyç për mobilizimin e kryerësve është qasje deri te organet shtetërore, ndërsa pikërisht nga këto grupe të moshës partitë politike rekrutojnë persona për punësim në administratën shtetërore. Në të kundërtën megjithatë në pritje, e madhe është përqindja edhe e kryerësve nga grupi i moshës midis 50 dhe 60 vjet.

3.4 Arsimimi i të akuzuarve

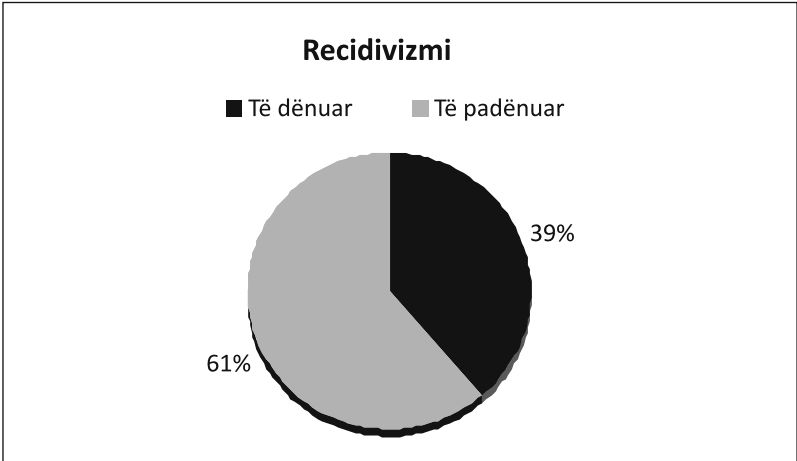

Që të ndërtohet profil i plotë i kryerësve të këtij lloji të veprave penale realizuam analizë edhe të strukturës arsimore. Të dhënat tregojnë se dominojnë personat me arsim të mesëm. Të dhënat e këtilla ishin edhe të pritura, duke e marrë parasysh se para së gjithash me efikasitet zbulohen dhe ndiqen kryerësit e drejtpërdrejt të veprave të

cilët para së gjithash vijnë nga kjo strukturë arsimore e popullatës, derisa personat të cilët paraqiten si nxitës apo ndihmës dhe të cilët para së gjithash janë me arsimim të lartë larg më pak ndiqen. Ndërkaq, duhet të theksohet se në një numër të konsiderueshëm si kryerës të drejtpërdrejtë paraqiten edhe persona me arsimim të lartë.

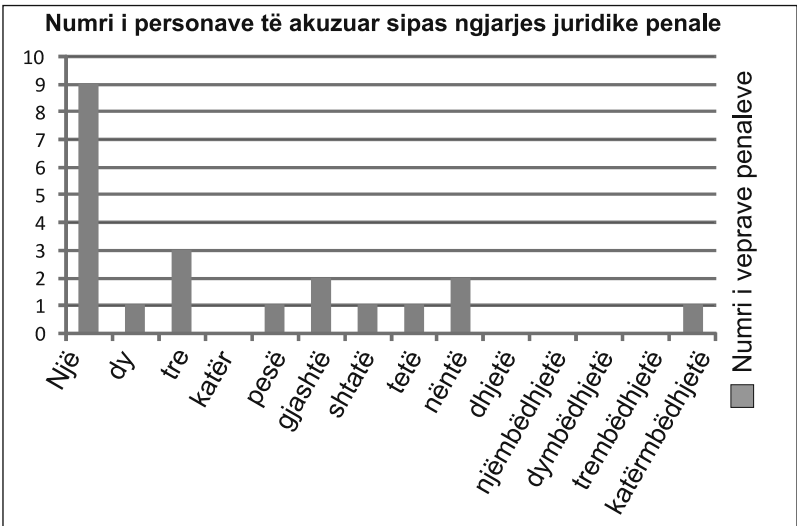
3.5 Recidivizmi

Nga të dhënat e marra për dënim paraprak, 39,1% nga personat e akuzuar nga gjithsej lëndë të vëzhguara kanë qenë paraprakisht të dënuar. Te numri më i madh i recidivistëve bëhet fjalë për kryerës heterogjen, gjegjësisht për kryerës të veprave të llojit jo të njëjtë, që tregojnë se për kryerjen e këtyre veprave penale rekrutohen persona me histori të ndryshme kriminogjene.

3.6 Organizimi gjatë kryerjes së veprave penale kundër zgjedhjeve dhe votimit

Nga analiza e pyetësorëve vërehet se në 52,4% e lëndëve të vëzhguara në suaza të një ngjarje juridike penale paraqiten tre

apo më shumë të akuzuar. Të dhënat e këtilla konfirmohen edhe me të dhënën se 44,02% e personave të akuzuar ndiqen për veprën Pengim të zgjedhjeve dhe votimit nga neni 158 paragrafi 2 nga shkaku që veprën e kanë kryer në grup të organizuar apo në më shumë vendvotime.

Si më karakteristike është lënda P. nr. 45/08 që është udhëhequr para Gjykatës Themelore Shkup 1, ku gjykata e shkallës së parë hetoi për fajtor shtatë persona për veprën “Shoqërim kriminal” nga neni 394 nga KP dhe në këtë rast konfirmoi se qëllimi i formimit të grupit është kryerja e veprave penale kundër zgjedhjeve dhe votimit. Të dhënat e këtilla vetëm çojnë në konkluzion se te pjesa më e madhe e kryerësve të veprave penale kundër zgjedhjeve dhe votimit gjatë zgjedhjeve të parakohshme parlamentare 2008 ka ekzistuar shkallë e caktuar e organizimit dhe koordinimit.

4. VEPRIMI I POLICISË

Policia është njëra nga tre komponentët e sistemit për përgjigje juridike penale të parregullsive zgjedhore. Veprimi efikas i policisë është kusht që të mund qytetarët qetë dhe pa presione ta realizojnë të drejtën e vet të votimit, ndërsa administrata zgjedhore pa pengesë t’i realizojë kompetencat e veta ligjore gjatë zgjedhjeve.

Në pajtim të raporteve të vëzhguesve vendor dh ndërkombëtar për zgjedhjet e parakohshme parlamentare të vitit 2008, nga ana e policisë nuk janë ndërmarrë masa të mjaftueshme parandaluese të cilat do të kontribuojnë ndaj zvogëlimit të potencialit për kryerjen e veprave penale kundër zgjedhjeve dhe votimit. Ndryshe nga kjo, vëzhguesit njoftojnë se struktura të caktuara policore nuk i kanë zbatuar urdhrat që u janë dhënë në pajtim me planin e përgatitur më parë për sigurimin e zgjedhjeve. Gjithashtu, policia gjatë fushatës zgjedhore nuk ka reaguar në mënyrë përkatëse në incidentet të cilët janë paraqitur (*frikësim të qytetarëve, sulme të shtabeve, zyrave të partive politike, si dhe sulme të armatosura*

ndaj personave të caktuar policor), as megjithatë ka tentuar të pengojë incidente të ardhshme me çfarë që përpara është krijuar atmosferë e ndëshkimit¹⁹⁴. Gjatë ndërkaq në ditën e zgjedhjeve më 1 qershor të vitit 2008 njoftohet se policia nuk ka vepruar në pajtim me kompetencat e veta ligjore, ndërsa struktura të caktuara edhe drejtpërdrejt kanë marrë pjesë në krijimin e parregullsive zgjedhore. Në ditën e zgjedhjeve një vertikale e rëndësishme e MPB ka qenë e kontrolluar dhe drejtpërdrejt e keqpërdorur për qëllime partiake¹⁹⁵. Ndryshe me këtë, gjatë rivotimit më 15 qershor të vitit 2008, është vërejtur jashtëzakonisht prezencë më e madhe e policisë në vendet kritike¹⁹⁶, por edhe larg sjelljes më profesionale, që ka kontribuar administrata zgjedhore larg më mirë ta kryejë punën e saj¹⁹⁷.

Gjatë analizës së të dhënave të mbledhura gjatë procedurave gjyqësore, nuk janë vërejtur raste që policia gjatë ndërmarrjeve të veprimeve në procedurën para hetimit t'i shkelë të drejtat e personave të dyshimtë të parapara në nenet 3, 4, 10 dhe 204 nga Ligji për procedurë penale. Konfirmim për këtë fakt është e dhëna se edhe pse një pjesë të akuzuarve kanë pasur mundësi në pajtim me nenin 144 paragrafi 9 nga KPP, si persona ndaj të cilëve kanë marrë veprime të bastisjes të personave dhe mjeteve transportuese, në një afat prej 30 ditësh nga veprimet e ndërmarra të kërkojnë nga gjykatësi hetues ta hetojë ligjshmërinë e veprimeve të ndërmarra dhe shkeljen eventuale të të drejtave, por atë ata nuk e kanë bërë.

Si rezultat i masave të ndërmarra për eliminimin e veprave penale kundër zgjedhjeve dhe votimit të zbuluara dhe të

¹⁹⁴ Raporti përfundimtar i Misionit për vëzhgimin e zgjedhjeve të OSBE/ODIHR për Zgjedhjet e parakohshme parlamentare, 1 qershor 2008;

¹⁹⁵ Raport i Komitetit të Helsinkit për të drejtat e njeriut në Republikën e Maqedonisë për zgjedhjet e jashtëzakonshme parlamentare të vitit 2008;

¹⁹⁶ Indikative është e dhëna që në 22% nga vendvotimet e vëzhguara gjatë votimit dhe 39% te numërimi i votave, nga ana e OSBE/ODIHR nuk kanë vërejtur prezencë të policisë rreth vendvotimit të votimit të zbatuar më 1 qershor, për dallim nga rivotimi i mbajtur më 15 dhe 29 qershor kur është vërejtur prezencë e konsiderueshme e policisë që rezultojnë dhe proces jashtëzakonisht të përmirësuar të votimit.

¹⁹⁷ Raport përfundimtar për Zgjedhjet e parakohshme parlamentare 2008, Asociacioni qytetar MOST, f. 17

dokumentuara janë 45 vepra penale, të kryera nga 217 persona. Ndërkaq, për të potencuar është se veprimi jo adekuat dhe selektiv i strukturave të caktuara politike kontribuoi që policia në ditën e zgjedhjeve të mos veprojë me efikasitet në sigurimin e të dhënave dhe dëshmime për udhëheqje të suksesshme të procedurës penale.¹⁹⁸

Për shkak të pjesëmarrjes në incidentet zgjedhore nga ana e Ministrisë së Punëve të Brendshme janë parashtruar 11 denoncime penale kundër 12 pjesëtarëve të Ministrisë së Punëve të Brendshme. Gjithashtu, në bazë të masave të ndërmarra dhe parregullsisve të konfirmuara nga ana e Ministrisë së Punëve të Brendshme për katër persona është sjellë vendim për ndërprerje të marrëdhënies së punës, një personi praktikant i është ndërprerë marrëveshja për punësim, një personi rezervist policor është pushuar dhe shkarkuar nga angazhimi i mëtejshëm, derisa 23 personave u është shqiptuar masë disiplinore ulje të një pjese të pagës¹⁹⁹.

5. VEPRIMI PROKURORISË PUBLIKE RRETH KALLËZIMEVE PENALE

5.1 Vëllimi i kallëzimeve të parashtruara penale

Deri te prokurorët publik ishin parashtruar vepra penale kundër 217 personave për të cilët kanë ekzistuar baza për dyshim se kanë kryer vepra penale kundër zgjedhjeve të mbajtura në vitin 2008. Lidhur me zgjedhjet parlamentare të vitit 2006 numri i personave të denoncuar është rritur për 4 herë që tregon se rreptësia e politikës dënuese e cila u realizua në vitin 2006, vetvetiu, nuk dha kurrfarë rezultati në planin e përgjithshëm parandalues.

	Zgjedhjet parlamentare 2006	Zgjedhjet parlamentare 2008
Persona të denoncuar	52 persona	217 persona

¹⁹⁸ Raport e KE për Republikën e Maqedonisë 2008 f. 8

¹⁹⁹ Burim: Korrespondencë nga Ministria e Punëve të Brendshme deri te Koalicioni „Të gjithë për gjykim të drejtë “ nga 01.06.2009

5.2 Parashtruesit e kallëzimeve penale

Nga ana e Ministrisë së Punëve të Brendshme ishin denoncuar të gjithë 217 personat, por është karakteristike që deri te prokurorët publik nga ana e partive politike ishin parashtruar kallëzime penale kundër 142 personave, por të njëjtat kanë të bëjnë me personat të cilët veçse kanë qenë të paraqitur nga ana e Ministrisë së Punëve të Brendshme. Në këtë rast, për të potencuar është se lidhur me këtë lloj të veprave penale për periudhën për të cilën njoftohet (zgjedhjet parlamentare 2008), nuk ishin vërejtur raste të inicimit të procedurave penale nga ana e Prokurorisë Publike apo nga ana e Komisionit Shtetëror Zgjedhor i cili drejtpërdrejt është përgjegjës për ligjshmërinë e zbatimit të zgjedhjeve. Të dhënat e këtilla konfirmojnë se Prokuroria Publike mbetet pasive në hetimet policore dhe se Komisioni Shtetëror Zgjedhor nuk e zbaton me efikasitet kompetencën ligjore për denoncimin e kryerësve të veprave penale kundër zgjedhjeve dhe votimit.

5.3 Veprimi rreth kallëzimeve penale

Prokuroritë themelore publike në punë kanë pasur gjithsej kallëzime penale kundër 217 personave të denoncuar, ndërsa nga ky numër janë zgjidhur denoncimet kundër 162 personave apo 74,6%. Kallëzimet e pazgjidhura penale në Prokurorinë Publike janë kallëzime penale të cilët parashtruar deri te organet tjera, për shkak se nga thëniet në të njëjtat Prokurori Publik nuk ka pasur bazë të mjaftueshme për dyshim që të ngritë procedurë para gjykatës kompetente. Më shpesh janë dërguar për provë deri te Ministria e Punëve të Brendshme apo pritet në ndërmarrjen e veprimeve përkatëse hetimore. Ashtu, janë parashtruar kërkesa për mbledhjen e njoftimeve të nevojshme kundër 52 personave dhe propozimeve për ndërmarrjen e veprimeve të caktuara hetimore kundër 3 personave të panjohur. Të dhënat e këtilla tregojnë se prokurorët publik nuk angazhohen mjaft për provë të drejtpërdrejt të të dhënave të caktuara dhe mbledhjen e njoftimeve të nevojshme me çfarë në mënyrë të konsiderueshme do të shkurtohej kohëzgjatja

e mbledhjes së të dhënave. Gjithashtu edhe gjykatat nuk veprojnë me azhurnitet rreth veprimeve të kërkuara hetimore.

Si karakteristikë e veçantë ndahet përdorimi jo përkatës i materialit zgjedhor në procedurat penale që tregojnë në koordinim jo përkatës të organeve zgjedhore me organet për përndjekje në procesin e sigurimit të provave relevante juridike. Ashtu, edhe pse një numër i madh i provave për veprat e kryera penale janë konfirmuar nga ana e komisioneve komunale zgjedhore dhe Komisioni Shtetëror Zgjedhor, të njëjtat nuk dorëzohen deri te Prokuroria Publike. Vetëm në 21,4 % nga lëndët e vëzhguara materiali zgjedhor është përdorur si material dëshmuar dhe në këtë rast para se gjithash përdoren formularët për thirrjen e policisë si dhe procesverbali dhe ditari i këshillit zgjedhor për zbatimin e zgjedhjeve, ndërsa aspak nuk janë marrë parasysh vendimet e Komisionit Shtetëror Zgjedhor, Gjykatës Supreme (Gjykatës Administrative) apo organeve tjera të involvuara në procesin zgjedhor²⁰⁰.

5.4 Vendime të Prokurorisë Publike rreth kallëzimeve penale

Struktura e vendimeve të cilat janë sjellë nga prokurorët publik duke vepruar rreth kallëzimeve penale për vepra të kryera penale kundër zgjedhjeve dhe votimit gjatë zbatimit të zgjedhjeve të parakohshme parlamentare 2008 tregon se:

1) Janë refuzuar kallëzime kundër 12 personave apo 5,52% nga personat e denoncuar që në mënyrë të konsiderueshme më pak lidhur në mesataren vjetore për vitin 2008 prej 24,8% për të gjitha llojet e veprave penale. Numër më i madh i denoncimeve janë refuzuar për shkak të mos ekzistimit të bazave të dyshimit se personi i denoncuar është kryerës i veprës penale.

2) Kundër 150 personave, apo 69,1% nga personat e denoncuar, deri te gjykatësit hetues janë parashtruar kërkesa për zbatim të hetimeve. Deri në fund të vitit 2008 të pazgjdhura kanë mbetur hetimet kundër 29 personave. Nga denoncimet e

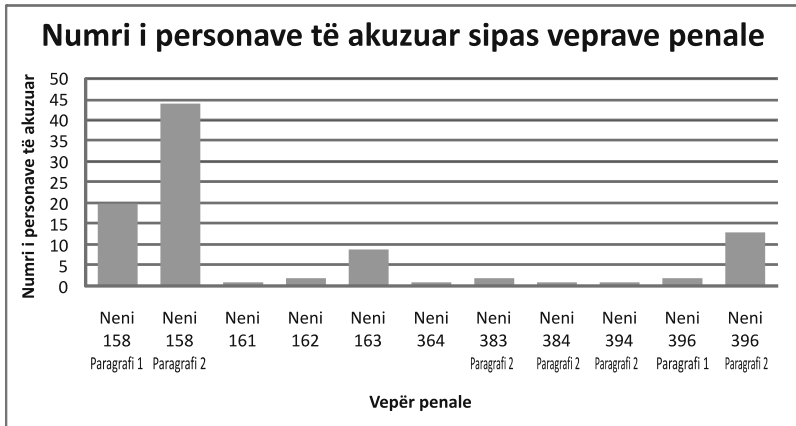
---

²⁰⁰ Komisioni Shtetëror Zgjedhor gjatë shqyrtimit të materialit zgjedhor, nga 100 vend-votime, në 94 ka konfirmuar parregullsi më shpesh të kryera me votim të një personi më shumë herë: Raport final i OSBE/ODIHR për zgjedhjet e parakohshme parlamentare, f. 21;

zgjidhura, prokurorët publik kanë dhënë deklarata për tërheqjen nga përndjekja kundër 45 personave.

5.5 Akuza

Lidhur me parregullsitë zgjedhore gjatë zbatimit të zgjedhjeve të parakohshme parlamentare 2008, nga të dhënat me të cilat disponojmë vërehet se prokurorët publik kanë parashtruar akuza kundër 76 personave, që është për 11 persona më pak lidhur me akuzat e parashtruara lidhur me parregullsitë zgjedhore gjatë zbatimit të zgjedhjeve parlamentare nga viti 2006²⁰¹. Kjo e dhënë tregon zvogëlim të madh të numrit të akuzave nga numri i personave të dyshimtë për vepra të kryera penale kundër zgjedhjeve dhe votimit.

5.6 Përdorimi i masës së paraburgimit

Në pjesën më të madhe të rasteve të vëzhguara, me kërkesë për zbatimin e hetimit ishte propozuar edhe masa paraburgim, nga ana e gjykatësve hetues kompetent, propozimet e tilla u pranuan kundër 16 personave të akuzuar. Në gjysmën e rasteve masa paraburgim është shqiptuar për shkak të ekzistimi të rrethanave të

²⁰¹ Raport vjetor i Prokurorisë Publike të Republikës së Maqedonisë, www.jorm.org.mk;

cilat kanë treguar rrezik nga arratisja, ndërsa gjysma për shkak të ekzistimit të frikës se i dyshuari do të ndikojë ndaj dëshmitarëve. Kohëzgjatja e masës së përcaktuar paraburgim është treguar në shqyrtimin tabelar në vijim:

deri 48 orë	deri 30 ditë	deri 60 ditë	deri 90 ditë	mbi 6 muaj	gjithsej
2	2	3	0	9	16

Të dhënat e këtylla tregojnë se paraburgimi është përdorë në mënyrë racionale dhe në suaza të kushteve të parapara ligjore. Numri i madh i paraburgimeve afatgjate megjithatë kanë qenë të domosdoshme nga shkakun që kanë ekzistuar rrethana serioze të cila tregojnë rrezik nga arratisja.

5.7 Mënyra juridike

Në periudhën që ishte lëndë e vëzhgimit, nga gjithsej 19 ankesa të parashtruara kundër aktdënimeve kundër 22 personave, prokurorët publik kanë paraqitur 3 ankesa kundër aktdënimeve të sjellë kundër 9 personave. Prokurorët e lartë publik duke vepruar rreth ankesave kanë parashtruar 16 propozime deri te gjykatat, ankesat të refuzohen dhe 3 propozime që ankesat të merren parasysh. Gjykata e Apelit duke vepruar rreth ankesave të parashtruara nga prokuroria publike kanë marrë parasysh vetëm 1 ankesë dhe kanë refuzuar 2 ankesa si të pabaza. Gjykatat e Apelit duke vepruar rreth të gjitha ankesave të parashtruara, në 17 raste e kanë marrë parasysh propozimin e prokurorëve publik, ndërsa në 2 raste kanë vepruar më ndryshe.

6. VEPRIMI I GJYKATAVE RRETH LËNDËVE PENALE KUNDËR ZGJEDHJEVE DHE VOTIMIT DHE RESPEKTIMI I STANDARDEVE NDËRKOMBËTARE PËR GJYKIM TË DREJTË

6.1 E drejtë e gjykimit para gjykatës së bazuar kompetente, të pavarur, të paanshme dhe me ligj

E drejta e gjykimit para gjykatës së bazuar, të pavarur, të paanshme dhe me ligj është garanci e përmbajtur në nenin 6(1)

nga Konventa evropiane për të drejtat e njeriut edhe në nenin 10 nga Deklarata universale e KB. Analiza e pyetësorëve tregon se gjykatat janë hartuar në përbërë me ligjin, gjegjësisht në pajtim me dënimin e paraparë për vepër penale që i është lënë në ngarkesë të akuzuarit(ve). Lidhur me aktvendimet e sjella të deritanishme vëzhguesit kanë marrë përshtypje për veprim të paanshëm të gjykatës, gjegjësisht se gjykata ka pasur marrëdhënie të njëjta ndaj klientëve dhe se aktvendimet janë sjellë në bazë të provave të paraqitura drejt dhe fakteve të konfirmuara objektivisht. Megjithatë, ka disa raste kur vëzhguesit nënvizojnë se gjykata duhej plotësisht të paraqesë edhe disa dëshmi për konfirmimin e disa fakteve vendosëse. Nga ana tjetër nuk është përfaqësuar shpesh kërkesa për lënie anash të gjykatësve dhe gjykatësve porotë që tregon se klientët nuk kanë pasur ndonjë dyshim të posaçëm në paanshmërinë e gjykatës.

6.2 E drejta e barazisë së armëve (equality of arms)

Parimi i barazisë procedurale apo kontradiktës së procedurës është element kyç i konceptit për gjykim korrekt. Në pajtim me të dhënat me të cilat disponojmë i akuzuari dhe mbrojtësi i tij kanë pasur mjaft kohë dhe mundësi ta përgatisin dhe ta paraqesin mbrojtjen e vet si dhe mjaft kohë dhe mundësi që t'i kundërshtojnë thëniet dhe faktet e prokurorisë. Gjatë analizës së pyetësorëve nuk është vërejtur rast që mbrojtësit t'i shkurtohet e drejta e kontrollimit të akteve të lëndës, as ndërkaq t'u përkufizohet e drejta t'i kundërshtojnë provat e akuzës si dhe të propozojnë dëshmi në dobi të vet. Megjithatë nga kontrollimi i disa lëndëve si problem mund të ndahet pamundësia nga kundërshtimi i konstatimeve dhe mendimeve të ekspertëve zyrtar posaçërisht lidhur me posedimin e armëve për kryerjen e veprave kundër zgjedhjeve dhe votimit. Nëse analizohen megjithatë të dhënat nga pyetësorët për kohën e kaluar nga marrja e ftesës deri te seanca nga procesi gjyqësor vërehet se në një numër më të madh i akuzuari ka pasur në dispozicion 15 apo më shumë ditë që edhe më shumë se mjaft për përgatitjen e mbrojtjes.

Në pajtim me nenin 6 paragrafi 3 (g) të Konventës evropiane për të drejtat e njeriut, çdo person i akuzuar për vepër penale ka të drejtë “t’i kontrollojë apo të kryejë kontrollim të dëshmitarëve kundër tij dhe t’i sigurohet prezencë dhe marrjen në pyetje të dëshmitarëve në dobi të tij”. Nga të dhënat me të cilat disponojmë del se deklarata e të akuzuarve dhe e dëshmitarëve, nga ana e gjykatës përdoren si burim më i shpeshtë i njohurive për fakte të rëndësishme për procedurën penale. Nga të dhënat e mbledhura del se në 22,7% nga lëndët e vëzhguara i akuzuari dhe mbrojtësi i tij e kanë shfrytëzuar të drejtën të propozojnë dëshmitarë në dobi të vet dhe ajo e drejtë u është pranuar. Në pikëpamje të paraqitjes së dëshmimeve nga ana e gjykatësit është përdorur qasje e dyfishtë: dëshmitarët gojarisht i paraqesin deklaratat e veta, ndërsa për disa lexohen deklaratat e tyre të dhëna në procedurën hetimore duke i shfrytëzuar në mënyrë eksplicite mundësitë e dhëna ligjore. Edhe në procesin kryesor gjyqësor edhe në hetimin është respektuar e drejta e të akuzuarve që t’ju sigurohet prezencë gjatë hetimit.

Si karakteristikë e veçantë duhet të theksohet se në procedurën dëshmuuese për shkak të prezencës së elementit të dhunës dhe detyrimit nga ana e aktivistëve partiak janë vërejtur raste që disa nga dëshmitarët e procesit kryesor gjyqësor t’i ndryshojnë deklaratat e dhëna në hetimin dhe në procesin kryesor, si dhe raste të shmangies së obligimit të lajmërohen në ftesën dhe të japin deklaratë. Është indikative që edhe krahas paraqitjes së konfirmuar të presionit dhe kërcënimeve nga aktivistë partiak ndaj dëshmitarëve, nga ana e vëzhguesve nuk është vërejtur rast që person e thirrur të kërkojë nga prokurori publik të zbatohen dispozitat për mënyrë të posaçme të pjesëmarrjes në procedurë. Duhet të potencohet se edhe nga ana e vëzhguesve janë vërejtur në propozim të mbrojtjes të kryhet ballafaqim në procesin kryesor gjyqësor.

6.3 E drejta për të qenë i pranishëm në gjykimin

Gjykimi në mungesë është i mundur në rast se i akuzuari është në arratisje, apo ndryshe nuk është i kapshëm për organet

shtetërore, ndërsa ekzistojnë mënyra të rëndësishme që të gjykohet edhe në mungesë. Në këtë rast, në pajtim me LPP si dhe në pajtim me praktikën e krijuar nga Gjykata evropiane për të drejta e njeriut, është e nevojshme që të sigurohet mbrojtës dhe t'i garantohet mundësia të akuzuarit për përsëritjen e procedurës. Nga lëndët e vëzhguara, vetëm një lëndë para Gjykatës Themelore të Tetovës dy të akuzuar janë dënuar në mungesë nga shkaku që të njëjtit janë të pakapshëm (ndodhen jashtë). Në këtë rastet bëhet fjalë për lëndë me 8 të persona të akuzuar dhe të akuzuarit të cilët dënohen në mungesë gjykata u ka vendosur mbrojtës sipas detyrës zyrtare. Praktika tregon se është më e racionale në rastet kur ka më shumë bashkëkryerës të sillet vendim për ndarjen e procedurës, në vend të sjelljes së vendimit për gjykim në mungesë. Bashkimi i bashkëkryerësve në një lëndë është faktor që negativisht ndikon ndaj shpejtësisë së veprimit dhe sjell deri në anulime të shpeshta të procesit kryesor për shkak të mungesës së të akuzuarve apo mbrojtësve të tyre.

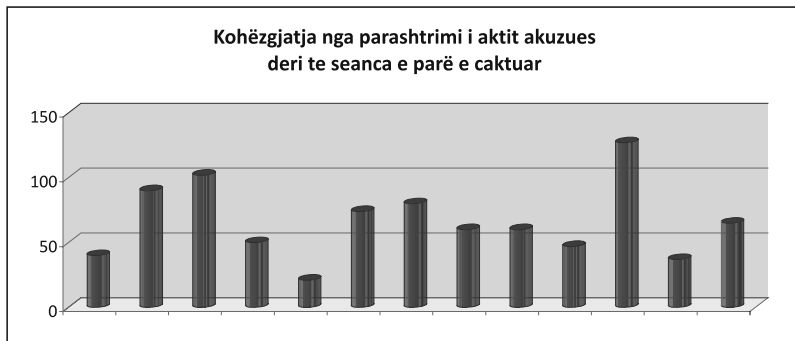
6.4 E drejta e gjykimit publik

Parimi i gjykimit publik realizohet përmes sigurimit të prezencës së opinionit në procesin kryesor, me dhënien e njoftimit gjatë procedurës të personave të interesuar të cilët atë e kërkojnë, si dhe përmes publikimit të aktvendimit. Në procedurat e vëzhguara në mënyrë konsekuente është respektuar parimi publik. Proceset kryesore në të gjitha lëndët e vëzhguara kanë qenë të hapura për opinion, në këtë rast për shkak të interesimit të madh të opinionit për përfundimin e lëndëve të caktuara karakteristike (p.sh. Lënda për grupin e ashtuquajtur të Kondovës) te ata bastisjet i kanë ndjekur edhe gazetarë dhe media elektronike. Vetëm te një numër i vogël të seancave ka pasur përkufizim të pjesshëm të opinionit për shkak të jopërkatësisë të ambientit ku është mbajtur seanca. Në pikëpamje të kërkesave për marrjen e njoftimit për lëndë të caktuara vëzhguesit kanë hasur në marrëdhënie korrekte dhe miqësore nga ana e gjykatësve dhe në një numër më të madh të rasteve i kanë marrë të dhënat përkatëse.

Në 6 lëndë të vëzhguara aktvendimi është shpallur menjëherë, në 1 lëndë aktvendimi është shpallur në një afat prej një dite dhe vetëm në 3 lëndë aktvendimi është shpallur në një fat prej 3 ditëve pas përfundimit të procesit kryesor. Nga këto të dhëna mund të përfundohet se gjykatat në mënyrë konsekuente e kanë respektuar afatin instruktiv për shpalljen e aktvendimeve.

6.5 E drejta e gjykimit me afat të arsyeshëm

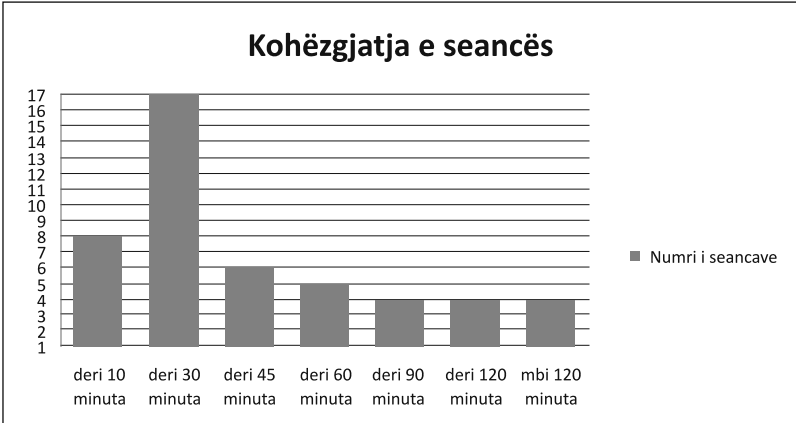
Me ratifikimin e Konventës evropiane për të drejtat e njeriut, Republika e Maqedonisë ka ndërmarrë obligim serioz që sistemi juridik të organizohet ashtu që do të sigurohet gjykim në “afat të arsyeshëm”. Arsyeja në gjatësinë nuk duhet të gjeneralizohet, por të merren parasysh dhe rrethanat e veçanta të çdo rasti.

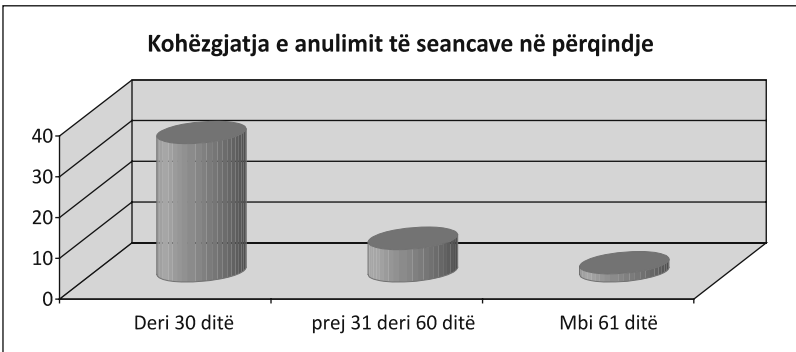
Duke i analizuar të dhënat për periudhën nga parashtrimi i aktit akuzues (gjegjësisht zgjidhjes sipas ankesës), dhe deri te caktimi i seancës së parë vërehet se vetëm në një lëndë afati instruktiv prej 30 ditëve është respektuar. Të dhënat e këtilla tregojnë se te lëndë të caktuara ekziston përgatitje jo përkatëse të procesit kryesor, gjegjësisht përshtatje jo përkatëse e gjykatës në situatë të ndryshme proceduese që sjell që lëndët të mos përcaktohen në mënyrë ekspeditive, por edhe sjell deri në një situatë që veprimi sipas lëndëve të mos koncentrohen në një numër të vogël të seancave.

Element tjetër në bazë të së cilës vlerësohej respektimi i parimit për gjykim me afat të arsyeshëm ishte kohëzgjatja e seancave

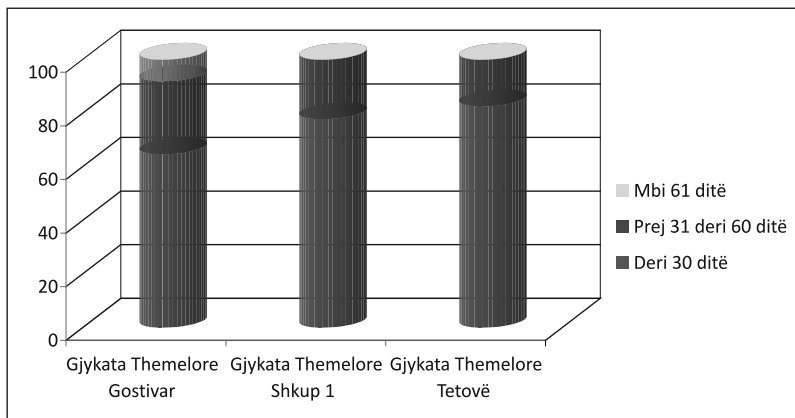
gjqësore. Në bazë të të dhënave nga pyetësorit e përpunuar del se një numër më i madh i seancave kanë zgjatur deri në 30 minuta. Gjithashtu një numër i konsiderueshëm i seancave kanë zgjatur deri në 10 minuta si pasojë e anulimeve të shpeshta të seancave.

Si parametër në bazë të së cilës vlerësohej arsyeja e kohëzgjatjes së procedurës merret parasysh edhe kohëzgjatja e anulimit të seancave. Analiza e kohëzgjatjes së anulimit të seancave tregon se në një numër më të madh të lëndëve janë anuluar për një periudhë deri në 30 ditë, që tregon se gjykatat kanë shfrytëzuar kohë racionale për anulimin e seancave dhe pa nevojë nuk e kanë zgjatur procedurën.

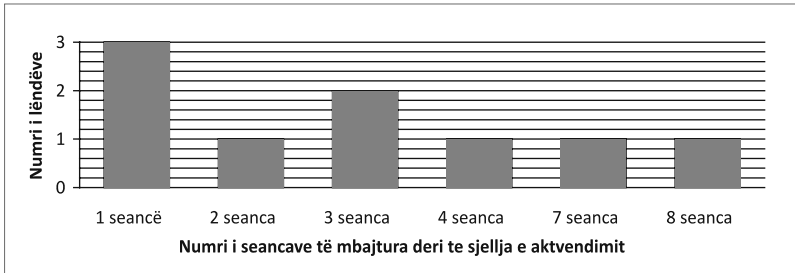

Në analizën për gjatësinë e anulimit të seancave janë marrë parasysh tre gjykatat para të cilave ndodhen një numër i madh i lëndëve. Në këtë rast, janë vërejtur se Gjykata Themelore në Gostivar dallohet në kuptim negativ sipas gjatësisë së prolongimit. Është karakteristike që te gjykata e njëjtë është vërejtur edhe rast që anulimi ka zgjatur më gjatë se 60 ditë që procedura është dashur të fillojë nga fillimi. Nga analiza e tre gjykatave themelore para të cilave ndodhen 95% e lëndëve janë vërejtur se në Gjykatën Themelore në Gostivar 64% e anulimeve janë deri në 30 ditë të gjitha me kohëzgjatje prej 31 deri në 60 ditë dhe 8,1% mbi 60 ditë. Në Gjykatën Themelore Shkup 1 77,8% nga anulimet kanë zgjatur deri në 30 ditë dhe vetëm 22,8% e anulimeve kanë zgjatur deri në 60 ditë, në këtë rast për këtë gjykatë janë karakteristike anulimet e shkurtra deri në 10 ditë. Në Gjykatën Themelore të Tetovës 82.6% e anulimeve ka zgjatur deri në 30 ditë, 17,4% e anulimeve kanë zgjatur deri në 60 ditë dhe nuk janë vërejtur raste të anulimit më gjatë se 60 ditë. Gjatë vëzhgimit janë vërejtur edhe dy raste kur procesi kryesor është anuluar në një kohë të pacaktuar. Shkak i anulimit të këtyllë është që mbrojtësi i një të akuzuari nuk e ka pranuar aktin akuzues, derisa në rastin e dytë gjykatësi kryetar i Këshillit ka qenë i suspenduar.

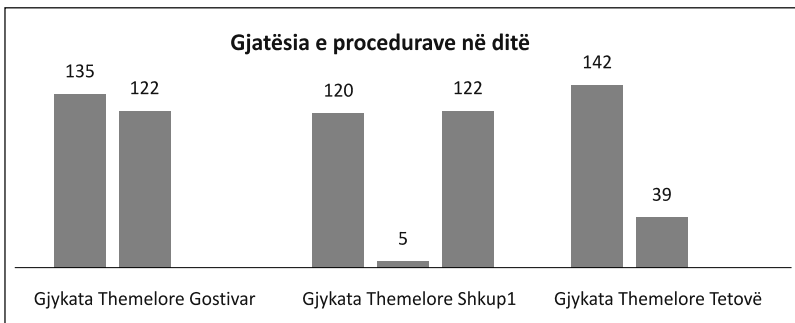

Si problem më i madh i cili e zgjat procedurën është mospajtimi i zbatimit koncentruar të procesit kryesor vetëm në disa

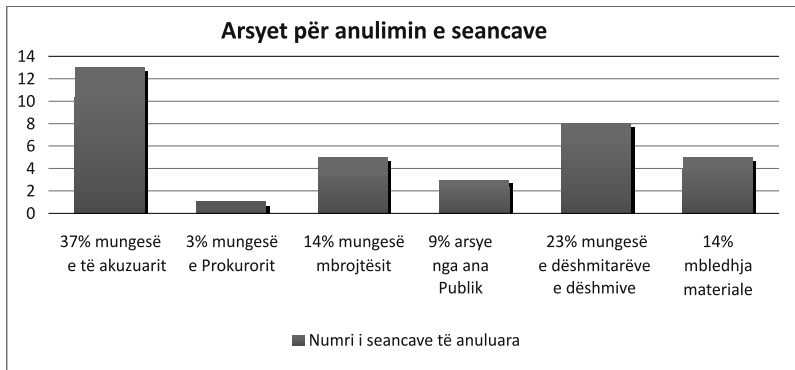
seanca. Analiza tregon se në 3 nga deri tani 9 lëndë të përfunduara në shkallën e parë, gjykatësit i janë nevojitur më shumë se 4 seanca deri te sjellja e aktvendimit. Që ka të bëjë deri te caktimi i seancave, gjatë analizës të pyetësorëve vërehen edhe një numër më i vogël i situatave të cilat tregojnë në jodisiplinën e gjykatësve, si dhe mosfillimin në kohë të saktë të caktuar apo caktim në të njëjtën kohë të më shumë gjykimeve.

Që të merret parafytyrim i vërtetë për (mos)respektimin e parimeve të gjykimit në afat të arsyeshëm megjithatë parametër kyç është gjatësia e kohëzgjatjes së procedurës nga fillimi i lëndës deri te sjellja e aktvendimit të shkallës së parë. Analiza e këtillë tregon se ekziston diferencë e madhe lidhur me azhurnimin e veprimit të gjykatave lidhur me lëndët e ndryshme penale. Ky tregues pjesërisht e konfirmon pohimin se ekziston trajtim i ndryshëm në veprimin varësisht nga profilet politik të të akuzuarve, si dhe varësisht nga interesi i opinionit për raste të ndara.

Në më shumë se gjysmën e lëndëve të vëzhguara mungesë të një nga aktorëve relevant është **shkak për anulimin** e procedurës. Në një numër të konsiderueshëm si shkaqe për anulimin e sigurimit të dëshmitarëve të rinj dhe sigurimin e materialeve dëshmuese, derisa në një numër më të vogël anulimet janë kryer për shkak të shkaqeve nga ana e gjykatës. Çështja për anulimin e procesit kryesor për shkak të mossigurimit të prezencës të të akuzuarit dhe mbrojtësit të tij drejtpërdrejt është përcaktuar nga përdorimi racional i instrumenteve të dhëna ligjore për sigurimin e prezencës së tyre.

Anulime të shpeshtuara të seanceve për shkak të mosprezencës të një apo më shumë të akuzuarve gjykata duhet t'i konsiderojë si shkak të mjaftueshëm që të ndahet dhe përfundojë procedura në lëndë të posaçme. Nga ana tjetër vërehet përshpejtim në veprimin te lëndët në të cilat është shqiptuar masa paraburgim ndaj personave të akuzuar që në linjë përfundimtare është edhe logjike duke e marrë parasysh urgjencën në veprimin për lëndët e paraburgimit.

6.6 Respektimi i të drejtës së heshtjes, përdorimi i gjuhës zyrtare të ndryshme nga gjuha maqedonase, duke përdorur përkthyes edhe të drejtë të mbrojtësit

E drejta e heshtjes është pjesë thelbësore e konceptit për gjykim korrekt e cila i siguron të akuzuarit garanci qenësore

se i akuzuari nuk do t'u nënshtrohet metodave të detyrueshme joligjore për nxjerrjen e gjykimit. Nga analiza e pyetësorëve mund të përfundohet se Këshilli gjyqësor në mënyrë konsekuente në të gjitha lëndët e vëzhguara e ka zbatuar parimin ta njohë të akuzuarin me të drejtën e tij të mbrohet me heshtje. Në këtë rast, asnjë i akuzuar nuk e ka shfrytëzuar të drejtën e heshtjes dhe të gjithë e kanë nxjerrë mbrojtjen e vet.

Në pajtim me Konventën evropiane për të drejtat e njeriut dhe Ligjit për procedurë penale, secili person që është thirrur, arrestuar apo privuar nga liria duhet menjëherë ta njoftohet në gjuhën që e kupton për arsyet për thirrje, arrestim apo privim nga liria dhe për çfarëdo akuzë penale kundër tij, si dhe për të drejtat e tij (neni 3 paragrafi 1). Secili i akuzuar ka të drejtë të informohet menjëherë në gjuhën që e kupton për veprat për të cilat ngarkohet dhe për provat kundër tij (neni 4 paragrafi 2 pika 1). Ligji për procedurë penale (neni 7 paragrafi 1) e garanton të akuzuarin edhe të tjerët pjesëmarrës në procedurë të cilët flasin gjuhën zyrtare të ndryshme nga gjuha maqedonase përdorimin e gjuhës dhe shkrimit të vet në të gjitha fazat e procedurës penale, si dhe të drejtën e klientëve në procedurë të kenë ndihmë pa pagesë të përkthyesit nëse nuk e kuptojnë gjuhën në të cilën zhvillohet procedura.

Sipas të dhënave të pyetësorëve gjykata pa përjashtim i ka mësuar të gjithë të akuzuarit si dhe pjesëmarrësit tjerë në procedure për të drejtat e përkthyesit, si dhe të drejtat për përdorim të gjuhës zyrtare të ndryshme nga maqedonishtja. Interesant është e dhëna që edhe krahas faktit që të akuzuarit i takojnë bashkësisë shqiptare, ndërkaq një numër i madh i tyre në procedurën penale e kanë përdorur gjuhën maqedonase.

Të drejtën e mbrojtësit e garantojnë të gjitha marrëveshjet ndërkombëtare duke proklamuar se i akuzuari ka të drejtë të mbrohet vet apo me ndihmë të mbrojtësit sipas zgjedhjes së tij (neni 14 Traktati ndërkombëtar për të drejta qytetare dhe politike, si dhe neni 6 paragrafi 3 nga Konventa evropiane për të drejta e njeriut). E drejta e mbrojtësit është garantuar edhe me nenin 12 nga Kushtetuta e Republikës së Maqedonisë, si dhe me shumë dispozita nga Ligji për procedurë penale. Me ligjin është paraparë

se mbrojtës mund të jetë vetëm avokat. Gjithashtu janë paraparë edhe rastet kur i akuzuari duhet të ketë mbrojtës edhe si vepron gjykata në rast se vetë i akuzuari nuk e zgjedh, si dhe kur gjykata t'i emërojë mbrojtës të akuzuarit sipas kërkesës së tij. Sipas të dhënave të marra 2 të akuzuarve gjykata u ka emëruar mbrojtës sipas detyrës zyrtare, 12 të akuzuar nuk kanë pasur mbrojtës, derisa të tjerët kanë pasur mbrojtës të cilin vet e kanë zgjedhur.

7. VENDIME GJYQËSORE

D ë n u e s	
• Gjykata Themelore Shkup 1 për 13 persona	
• Gjykata Themelore Tetovë për 3 persona	
• Gjykata Themelore Gostivar 6 persona	
• Gjykata Themelore Strugë 1 person	

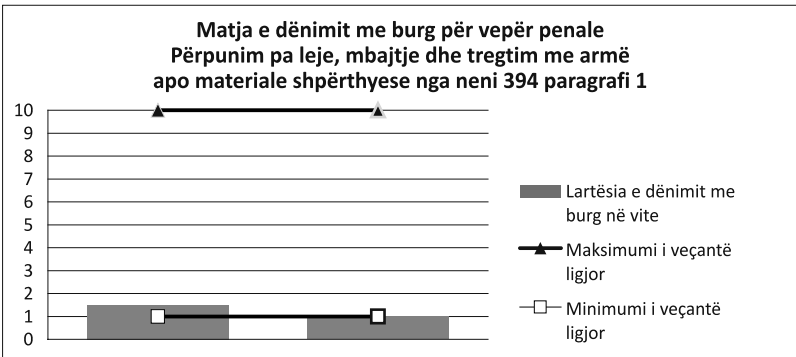
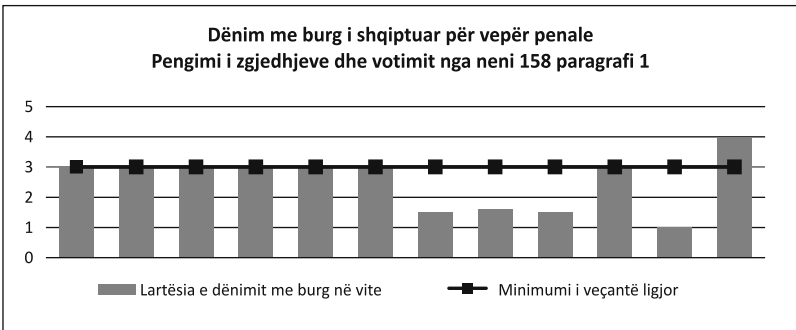
L i r u e s	
• Gjykata Themelore Shkup 1	0 person
• Gjykata Themelore Tetovë për 1 person	
• Gjykata Themelore Gostivar 1 person	
• Gjykata Themelore Strugë	0 person

Nga të dhënat e marra deri më 02.05.2009 për lëndë lidhur me vepra të kryera penale të zgjedhjeve të parakohshme parlamentare të vitit 2008, del se pas përfundimit të proceseve kryesore gjykatat themelore kompetente kanë sjellë për 23 persona aktvendime dënuese dhe aktvendime liruese për 2 persona. Aktvendimet me të cilat të akuzuarit janë liruar janë shqiptuar nga shkaku që gjatë procedurës nuk është dëshmuar se të akuzuarit e kanë kryer veprën për të cilën akuzohen. Sipas vlerësimit të vëzhguesve vendimet janë sjellë në mënyrë të paanshme dhe në bazë të vlerësimit të të gjitha provave.

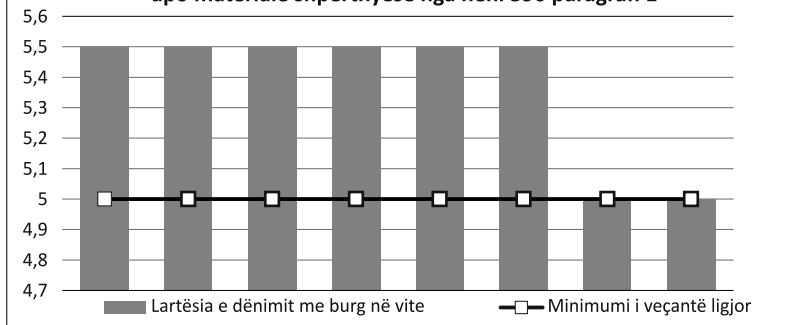
8. MATJA E DËNIMIT TË PERSONAVE TË DËNUAR PËR VEPPRA TË KRYERA PENALE LIDHUR ME ZGJEDHJET DHE VOTIMIN NË ZGJEDHJET E PARAKOHSHME PARLAMENTARE 2008

Të dhënat nga gjykimet e ardhshme tregojnë se dënimet e shqiptuara kryesisht lëvizin në kornizat ligjore, por me tendencë të qartë të shfaqur të lëvizin afër deri te minimumi i veçantë ligjor. Në këtë rast ndaj katër nga numri i përgjithshëm i personave të dënuar

është shfrytëzuar edhe instituti për zbutjen e dënimit, gjegjësisht është shqiptuar dënim me burg nën minimumin e veçantë ligjor. Kjo tregon se gjykatat edhe pse kanë pasur mundësi ligjore për shqiptim të dënimeve më të ashpra drastike, me aktvendimet e shkallës së parë me shqiptim dënim me burg në kufirin e minimumit të veçantë ligjor për vepër përkatëse. Të dhënat e këtilla vetëm e konfirmojnë tezën se gjykatat nuk e shfrytëzojnë as një të tretën e kornizës dënuese e cila me ligj qëndron në disponim.

**Matja e dënimit me burg për veprë penale
Përpunim pa leje, mbajtje dhe tregtim me armë
apo materiale shpërthyes nga neni 396 paragrafi 1**

Ndarje përmes kornizës së paraparë ligjore për dënim për vepra të ndara penale dhe politika e dënimit të gjykatave është permanente. Kjo do të thotë se në praktikë kemi një politikë ndëshkuese të pabarabartë të gjykatave, e cila nuk bashkëvepron në rizikun shoqëror nga këto vepra penale. Politika e këtillë ndëshkuese e gjykatave aspak nuk bashkëvepron me politikën e ashpërsimit të dënimeve për këtë lloj të veprave të cilën e udhëheq ligdhënësi. Plotësisht duhet të theksohet dhe se as nga ana e Prokurorisë Publike nuk është bërë përpjekje me mjete juridike të korrigjohet politika e këtillë ndëshkuese e gjykatave në ashpërsimin e tyre.

Ndërkaq, në rast se të dhënat për lartësinë e dënimeve nga viti 2008 krahasohen me lartësinë e dënimeve të shqiptuara për vepra të kryera penale gjatë zgjedhjeve të vitit 2006 mund të vërehet ashpërsim i butë të politikës së gjykatave gjatë matjes së dënimeve. Të dhënat e këtilla vetëm e konfirmojnë se në rast se dëshirohet të ashpërsohet politika ndëshkuese vetëm duhet të ashpërsohen dënimet minimale të mbuluara bashkë me përkufizimin përkatës tek dispozitat të cilat parashikojnë mundësi për zbutjen e dënimeve.

Analiza përsëri e rrethanave nga të cilat është udhëhequr gjykata në procedurën e individualizimit të dënimeve tregon se gjykatat gjatë argumentimit të dënimeve të shqiptuara theksojnë numër më të vogël të rrethanave lehtësuese dhe rënduese nga ata

të cilat ligji në mënyrë të qartë i përmend. Në këtë rast, rrethanat në mënyrë stereotipe numërohen pa veçanërisht të analizohen. Si rrethana më të shpeshta të cilat potencohen gjatë argumentimit të dënimeve është (mos)dënimi rasteve personale të kryerësit, si dhe intensiteti i kërcënimit apo shkeljes së të mirës mbrojtëse. Në këtë rast, intensiteti i kërcënimit apo shkelja e të mirës mbrojtëse është rrethanë më pak e analizuar.

Argumentimi i rrethanave gjatë majes së dënimit	Shkalla e përgjegjësisë penale		Lehtësuese	
			Rënduese	20%
	Motivet nga të cilat është kryer vepra		Lehtësuese	
			Rënduese	13,4%
	Intensiteti i kërcënimit apo shkeljes së të mirës mbrojtëse		Lehtësuese	
			Rënduese	40%
	Rrethanat nën të cilat është kryer vepra		Lehtësuese	
			Rënduese	6,6%
	Jeta e mëparshme e kryerësit dhe rasteve të tij personale		Lehtësuese	62,5%
			Rënduese	20%
Sjella e kryerësit pas kryerjes së veprës	Pendimi apo pranimi	Lehtësuese	25%	
		Rënduese		
	Marrëdhënia ndaj të dëmtuarit	Lehtësuese		
Të tjera		Rënduese		
		Lehtësuese	12,5%	

Gjykatat në katër raste për vepër penale Pengim të zgjedhjeve dhe votimit nga neni 158 paragrafi 1 e kanë shfrytëzuar instituti për zbutjen e dënimit nga shkaku që kanë konfirmuar se ekzistojnë posaçërisht rrethana lehtësuese të cilat kanë treguar se edhe me dënimin e zbutur do të arrihet qëllimi i dënimit.

9. E DREJTA E ANKESËS

Secili që është dënuar për ndonjë vepër penale ka të drejtë ligjore të kërkojë rishqyrtim të gjykimit dhe dënimit para gjykatës më të lartë (neni 14 paragrafi 7 nga Traktati ndërkombëtar për të drejta qytetare dhe politike dhe Protokollin 7 nga Konventa evropiane për të drejtat e njerut). Sipas Ligjit për procedurë penale, pas shpalljes së aktvendimit kryetari i Këshillit duhet t'i mësojë

klientët për të drejtën e ankesës, si dhe të drejtën e përgjigjes së ankesës. I akuzuari në numrin më të madh të lëndëve të vëzhguara është mësuar me të drejtën e ankesës, që do të thotë gjykatat nuk e shkelin këtë të drejtë të palëve në procedurë.

Sipas të dhënave të marra nga lëndët e vëzhguara, më 8 lëndë janë parashtruar 19 ankesa. Duke vepruar sipas ankesave gjykatat e apelit kanë zgjidhur 5 lëndë rreth të cilave janë parashtruar 12 ankesa, prej të cilave në katër lëndë ankesat janë refuzuar si të pabaza dhe aktvendimet janë vërtetuar, derisa në një lëndë ankesa është marrë parasysh dhe aktvendimi me të cilën një i akuzuar është liruar nga akuza është ndërprerë dhe lënda përsëri është kthyer në gjykim. 7 ankesa lidhur me 3 aktvendime janë në procedurë të zgjidhjes. Sipas analizës së vëzhguesve nuk janë vërejtur raste të shkeljes së të drejtës të ankesës.

10. PËRFUNDIME DHE REKOMANDIME

1. Rekomandohet shkallëzim tek veprimet e kryerjes së veprës penale “Keqpërdorim të të drejtës zgjedhore” përmes parashikimit të formës së kualifikuar dhe të privilegjuar tek veprimet e veçanta të kryerjes. Asht, format e kryerjes së veprës të cilat janë dhënë në paragrafin 1 duhet të ndahen, me ç’rast “votimi më shumë se njëherë” do të parashihet si formë e kualifikuar dhe do të risaktësohet veprimi i tij në kryerjen në drejtim të përfshirjes të të gjitha metodave të dhunshme dhe të padhunshme të votimit më shumë se njëherë si dhe mbushja e kutive të votimit të cilat kanë për qëllim ndikim ndaj rezultateve zgjedhore. Nga ana tjetër “votimi në vend të tjetrit (në emër të tjetrit)” do të duhej të parashikohet si formë e privilegjuar dhe të zvogëlohet rreptësia e dënimit të asaj forme të keqpërdorimit të të drejtës zgjedhore.

2. Propozohet të shqyrtohet mundësia që të parashikohet dënim i personit zyrtar që do t’i mundësojë tjetrit në mënyrë kundërligjore të votojë në emër të tjetrit apo të votojë më shumë herë. Në të kundërtën, në drejtim të sanksionimit të sjelljes joligjore të anëtarëve të këshillave zgjedhor, është e nevojshme të vendoset praktikë e thirrjes të përgjegjësive penale të anëtarëve të këshillave

zgjedor, të cilët kanë dhënë kontribut të vetin në kryerjen e veprës (si nxitës apo ndihmës)²⁰² apo thirrje në përgjegjësi penale për mosdenoncimit të veprës penale. Ndryshimet e këtilla janë të nevojshme për shkak të faktit që anëtarët e këshillave zgjedhor, si dëshmitarë të drejtpërdrejt të veprimeve ndëshkuese nuk i paraqesin këto vepra edhe krahas obligimit të tyre ligjor.

3. Është e nevojshme të shqyrtohet mundësia që të intervenohet në veprën penale Mashtrim zgjedhor dhe me të të përfshihen veprimet e rezultateve të falsifikuara nga cilido person.

4. Gjatë kryerjes së veprës penale Shkatërrim të dokumenteve zgjedhore nga neni 164 nga paragrafi 1 praktika tregon se e njëjta shpesh kryhet nga ana e një grupi të armatosur me përdorim të dhunës. Nga këto shkaqe të përcaktohet forma kualifikuese e veprës nga paragrafi 1, në rast se e njëjta është kryer nga një grup, me përdorim të armëve apo dhunës dhe të parashikohet dënim më i ashpër, me dënim me burg të paktën 5 vjet²⁰³.

5. Të mendohet edhe në legjislacionin tonë ndëshkues, si dënim krahasues të përcaktohet, humbja e të drejtës aktive dhe pasive. Kohëzgjatja e saj, nuk duhet të jetë më pak se 5 vjet, për shkak se sipas rregullës zgjedhje mbahen në çdo katër vjet.

6. Të rriten aftësitë hetimore të nëpunësve policor për ballafaqim efikas me llojet suptile të veprave penale kundër zgjedhjeve dhe votimit. Për këtë qëllim është e domosdoshme para zgjedhjeve të kryhet trajnim i përbërjes së tërësishme të uniformuar që merr pjesë në sigurimin e zgjedhjeve, si dhe personave të aftë nga krim-teknika të cilët duhet t'i sigurojnë provat e domosdoshme në rast të parregullsive zgjedhore.

7. Që të avancohet koordinimi midis policisë dhe organeve zgjedhore, të zhvillohen kapacitetet e policisë për përgjigje efikase dhe të shpejtë të situatave të incidenteve, si dhe prezenca e përforcuar e policisë në vendet ku më shumë cikle zgjedhore ndodhin incidente zgjedhore.

8. Rekomandohet rol më aktiv i Prokurorisë Publike në

---

²⁰² Kanevçe, Mbrojtja juridike penale e sistemit zgjedhor, tezë doktorature e pashpallur mbrojtja në Fakultetin Juridik në Shkup

²⁰³ Vitlarov, Analiza e mbrojtjes juridike penale e zgjedhjeve dhe votimit, 2008

procedurën parahetimore, që do të sjellë deri në përndjekje më efikase të kryerësve të veprave penale, por edhe sigurim larg më e efikas dhe përdorimin e provave relevante juridike. Gjithashtu është e domosdoshme rritja e angazhimit të prokurorëve publik për kontrollim të drejtpërdrejt të të dhënave të caktuara dhe mbledhjen e njoftimeve të nevojshme me çfarë në mënyrë të konsiderueshme do të shkurtohej kohëzgjatja e mbledhjes së të dhënave dhe vendosjes rreth kallëzimeve penale. Për shkak të sigurimit të provave relevante juridike për këto vepra penale, ndërsa në drejtim të efikasitetit më të madh, kur bëhet fjalë për dëshmitarë të pranishëm, theks të veçantë duhet të vihet në sigurimin e këtyre provave. Duhet të shfrytëzohen autorizimet ligjore nga neni 148 nga Ligji për procedurë penale, për vënin e propozimit nga ana e prokurorit publik para gjykatësit hetues për ndërmarrjen e veprimit hetimor – marrje në pyetje të dëshmitarëve para udhëheqjes së hetimit, kur bëhet fjalë për kryerës të panjohur të veprave penale²⁰⁴.

9. Është e nevojshme prokurorët publik me mjete juridike (propozime dhe ankesa) të bëjnë përpjekje që të korrigjohet politika dënuese e butë dhe joadekuate e gjykatave ndaj personave të gjykuar për vepra penale të kryera lidhur me zgjedhjet dhe votimin.

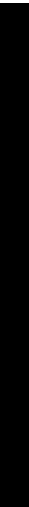
10. Gjatë ndjekjes së përgjigjes institucionale të veprave penale kundër zgjedhjeve dhe votimit u përfundua se ekziston shkallë e ndryshme e efikasitetit dhe dinamikës në veprimin e organeve kompetente varësisht nga profili i ndryshëm politik dhe profesional i kryerësve të veprave. Dukuria e këtille tregoi se organet kompetente ende fuqishëm u janë të nënshtruara ndikimeve politike. Për këtë shkak është e nevojshme përmes një qasjeje të kompletuar të vazhdohet me përforcimin e policisë profesionale dhe të pavarur, prokurorisë publike dhe gjyqësisë.

11. Është e nevojshme rritja e efikasitetit në procedimin e veprave kundër zgjedhjeve dhe votimit. Në këtë drejtim nevojitet të përmirësohen rregullat e procesit të cilat i rregullojnë masat për

²⁰⁴ Vitlarov, Analiza e mbrojtjes juridike penale e zgjedhjeve dhe votimit, 2008

veprim më efikas, si dhe kreativiteti më i madh dhe përshtatja e gjykatës në situata të ndryshme të proceseve gjatë përcaktimit dhe sigurimit prezencë të pjesëmarrësve në procedurën. Efikasiteti në veprimin gjyqësor plotësisht mund të rritet në rast se gjykatësit lirohen nga punët administrative, teknike dhe përgatitjes së procedurës dhe jashtëzakonisht i kushtohen procedurës. Gjithashtu, për përmirësimin e veprimit gjyqësor mbrojtësit duhet plotësisht të stimulohen që t'i mos i zvarrisin procedurat.

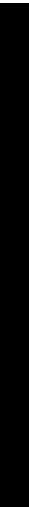

Coalition “All for Fair Trials”

**Final Report on the Institutional Response
Against Election Irregularities 2008 - 2009**

Skopje, June 2009

Final Report on the Institutional Response Against Election Irregularities 2008 - 2009

Authors

*prof. Tanja Karakamiseva, Ph.D.
Aleksandar Cicakovski*

Published by:

*Coalition All for Fair Trials
Makedonija St. No. 11/2-10
1000 Skopje, Republic of Macedonia
Tel/fax No.:+389 2 3215-263
E-mail: contact@all4fairtrials.org.mk
www.all4fairtrials.org.mk*

For the Publisher:

Anica Tomsic Stojkovska, Executive Director

Editor:

Bekim Hoxha, Project Coordinator

Translation:

Sonja Kitanovska Kimova

Design, Cover Page and Printing:

*Printing House – Vinsent Grafika
men: 02 3215 460, e-mail: vinsent@t-home.mk*

Supported by:

 Organization for Security and
Co-operation in Europe
Spillover Monitor Mission to Skopje

The content of this publication does not
necessarily represent the view or the position
of the OSCE Spillover Monitor Mission to Skopje

Contents

Introduction.....	216
1. Voter Registration and Voters' List Update – Shortcomings and Problems Observed (2008 Early Parliamentary Elections)	
1.1 Voter Registration and Voters' List	224
Update – Shortcomings and Problems Observed (2009 Presidential and Municipal Elections).....	225
2. Nomination Procedure (2008 Early Parliamentary Elections).....	227
2.1 Nomination Procedure (2009 Presidential and Municipal Elections).....	228
3. Election Campaign and Media Presentation (2008 Early Parliamentary Elections).....	233
3.1 Election Campaign and Media Presentation (2009 Presidential and Municipal Elections).....	237
4. Electoral Administration and Election Day (2008 Early Parliamentary Elections).....	241
4.1 Electoral Administration and Election Day (2009 Presidential and Municipal Elections).....	244
5. Voting and Electoral Right Protection as well as Problems in the Procedure for Calculating Votes and Establishing Election Results (2008 Early Parliamentary Elections).....	277
5.1 Voting and Electoral Right Protection as well as Problems in the Procedure for Calculating Votes and Establishing Election Results (2009 Presidential and Municipal Elections).....	250
6. Election Campaign Financing and Financial Reports (2008 Early Parliamentary Elections).....	260
6.1 Election Campaign Financing and Financial Reports (2009 Presidential and Municipal Elections).....	262

CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS FOR THE FIRST PART OF THE ANALYSIS.....	263
CRIMINAL LAW PROTECTION OF THE ELECTORAL PROCESS.....	269
1. LEGISLATION ON CRIMINAL ACTS AGAINST ELECTIONS AND VOTING.....	269
2. PHENOMENOLOGICAL CHARACTERISTICS OF CRIMINAL ACTS AGAINST ELECTIONS AND VOTING PERPETRATED DURING THE 2008 EARLY PARLIAMENTARY ELECTIONS.....	271
2.1 Place of Criminal Act Perpetration.....	273
2.2 Time of Criminal Act Perpetration.....	274
2.3 Mobilisation of Perpetrators of Criminal Acts against Elections and Voting.....	274
2.4 Manner of Criminal Act Perpetration.....	275
3. PROFILE OF PERPETRATORS OF CRIMINAL ACTS AGAINST ELECTIONS AND VOTING.....	277
3.1 Sex Structure of Defendants.....	278
3.2 Ethnic Background of Defendants.....	278
3.3 Age of Defendants.....	278
3.4 Education of Defendants.....	279
3.5 Recidivism.....	279
3.6 Organisation in the Perpetration of Acts against Elections and Voting.....	280
4. POLICE ACTING.....	281
5. PUBLIC PROSECUTORS' OFFICE ACTING UPON CRIMINAL CHARGES.....	233
5.1 Scope of Criminal Charges Pressed.....	283
5.2 Persons Pressing Criminal Charges.....	283
5.3 Acting upon Criminal Charges.....	244
5.4 Decisions of the Public Prosecutors' Office on Criminal Charges.....	285

5.5	Indictments.....	285
5.6	Use of the Measure of Detention.....	286
5.7	Legal Remedies.....	286
6.	COURT ACTING ON CRIMINAL CASES AGAINST ELECTIONS AND VOTING AND RESPECT FOR INTERNATIONAL STANDARDS OF A FAIR TRIAL.....	287
6.1	Right to a Trial before a Competent, Independent, Impartial Court Established by Law.....	287
6.2	Right to Equality of Arms.....	287
6.3	Right to be Present at the Trial.....	289
6.4	Right to a Public Trial.....	289
6.5	Right to a Trial within a Reasonable Time.....	290
6.6	Respect for the Right to Remain Silent, to Use an Official Language Other Than Macedonian, Use an Interpreter and the Right to a Defender.....	295
7.	COURT DECISIONS.....	296
8.	DETERMINING THE PENALTY OF PERSONS CONVICTED FOR CRIMINAL ACTS PERPETRATED IN RELATION TO ELECTIONS AND VOTING IN THE 2008 EARLY PARLIAMENTARY ELECTIONS.....	297
9.	RIGHT TO AN APPEAL.....	300
10.	CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS.....	301

List of Most Frequently Used Acronyms

DPA - Democratic Party of Albanians
DPMNE – Democratic Party for Macedonian National Unity
DUI - Democratic Union for Integration
EB – Election Board
EC – European Commission
ED - Electoral District
EU – European Union
LCP – Law on Criminal Procedure
MEC – Municipal Election Commission
Mol – Ministry of Interior
NDM – Party for People’s Movement of Macedonia
ODIHR – Office for Democratic Institutions and Human Rights
OSCE – Organisation for Security and Cooperation
PDP – Party for Democratic Prosperity
PDT – Party for Movement of the Turks
PEI – Party for Democratic Future
RM - Republic of Macedonia
SCPC – State Commission for Prevention of Corruption
SDSM – Social Democratic Union of Macedonia
SDU – Social Democratic Union
SEC – State Election Commission
SRM – Union of the Roma of Macedonia
TMRO – Secret Macedonian Revolutionary Organisation
UN – Organisation of the United Nations
UNDP – United Nations Development Programme
UV lamp – Ultraviolet lamp
VMRO – Internal Macedonian Revolutionary Organisation

Final Report under the Project - Monitoring the Institutional Response against Election Irregularities

Introduction

The Final Report on the Institutional Response to Election Irregularities in the period 2008-2009 is a result of the project “Monitoring the Institutional Response to Election Irregularities”, which the Coalition “All for Fair Trails” implemented between July 2008 and June 2009. The project was funded by the OSCE Mission in Skopje (during 2008) and by the Foundation Open Society Institute – Macedonia (during 2009). The overall project objective is to contribute to a democratic electoral process and to the rule of law in the Republic of Macedonia.

The early parliamentary elections in the Republic of Macedonia held on 1 June 2008 were abundant in election irregularities, which were manifested during the pre-election campaign and on election day. These numerous irregularities were noted in all relevant international (OSCE/ODIHR) and local (MOST) reports on the elections. The general assessment of domestic and international accredited observers is that the 2008 early parliamentary elections failed to meet the key OSCE and Council of Europe commitments and that the high number of irregularities points to the fact that certain segments of the electoral process have substantially deteriorated as compared with earlier electoral cycles. In the course of the election campaign, domestic and international observers of the electoral process recurrently registered cases of violence and intimidation of voters and political opponents, and of the election administration, especially in parts of the country with predominantly Albanian population²⁰⁵. On election day, 1 June, and during the subsequent re-runs, observers detected organised efforts to violently disrupt the voting process, which made it impossible for

---

²⁰⁵ Citizens’ Association MOST, Final Report on the 2008 Early Parliamentary Elections

voters in many places to freely express their will²⁰⁶. In several polling stations voting did not start at all because the election material²⁰⁷ had been stolen, and in a large number of polling stations there was ballot box stuffing and forging of Voters' Lists copies and voting protocols²⁰⁸.

Such elections made the European integration of the country more difficult. Election irregularities became one of the most frequently repeated phrases in domestic and international media. As a member of the Council of Europe and OSCE, the Republic of Macedonia has undertaken obligations to conduct fair and democratic elections, and this is also one of the benchmarks set for the country as a condition for the start of European Union membership negotiations. The electoral process was also analysed in detail in the latest European Commission Progress Report on the Republic of Macedonia. This report did not make a recommendation for the start of the negotiations for membership of the Republic of Macedonia in the European Union. In light of this electoral process context, the project "Monitoring the Institutional Response to Election Irregularities" attempts to present an objective and comprehensive picture of the institutional response to election irregularities in order to make a contribution to the rebuilding of public trust in the electoral process and in the democratic capacities of the country. This project unites the non-governmental sector, professional circles and the international community and as such it should serve as a kind of a roadmap guiding state institutions

---

²⁰⁶ Statement of Preliminary Findings and Conclusions, OSCE/ODIHR, 2 June 2008. In Arachinovo one person was fatally wounded, while another person was grievously injured by fire-arms in an incident that took place in Chair. In Gostivar, two polling stations were closed after the election material had been stolen by armed persons and all members of the Election Boards had been thrown out of the polling stations. Voting was also closed in the morning in the Municipality of Chucher Sandevo, where approximately 30 unknown persons went into the polling station, intimidated the Election Board members and stole the election material. Domestic and foreign observers noted many irregularities in the voting procedure.

²⁰⁷ OSCE/ODIHR, Final Report on the Early Parliamentary Elections 2008, pp.18, in the village of Gorna Banjica and in the Municipality of Saraj in two polling stations

²⁰⁸ OSCE/ODIHR, Final Report on the Early Parliamentary Elections 2008, pp.18

towards better future handling, that is, prevention of election irregularities.

This Final Report presents the situation of state institutions' acting, according to data that the Coalition "All for Fair Trails" managed to gather in the last year of project activity implementation. However, the majority of court procedures against election irregularities are still ongoing. It should also be taken into consideration that, when gathering data, besides the Coalition's efforts, various institutions have informed about procedures conducted by them according to various criteria and methodology. Court procedures against alleged perpetrators of election irregularities during the last year's June electoral process, as well as misdemeanour procedures in relation to this year's March elections were monitored by project observers until 19 June 2009 inclusive. A total of 88 court hearings of criminal cases were monitored in Basic Courts in Skopje, Tetovo, Gostivar and Struga, as well as 34 hearings of misdemeanour cases in Basic Court Skopje 1 – Section for Misdemeanours, referring to both electoral cycles. It should also be mentioned that in the period from the conclusion of the municipal and presidential elections of 2009 until the completion of this report, according to the information that the Coalition obtained, no criminal indictments were instituted regarding possible election irregularities.

Table 1 – Status of cases monitored until 19 June 2009 inclusive

Place	Criminal indictments		First instance verdicts		Completed
	Cases	Persons	Cases	Persons	
Skopje	6	18	4	14	67%
Tetovo	9	38	3	15	33%
Gostivar	8	48	1	6	13%
Struga	2	3	1	1	50%
Total	25	107	10	38	40%

During the implementation of the project, in March 2009 regular municipal and presidential elections were held in the country, and the project team used the opportunity to monitor

these elections too from the perspective of institutional response of relevant institutions to election irregularities. Progress is evident in the organisation of elections and state institutions' efficiency, but account should be taken of the different character of the two electoral cycles, therefore comparisons between these elections were made only in segments where this was objectively possible.

The Coalition "All for Fair Trials" implemented this monitoring process following its standard methodology. Through official addresses and contacts with state institutions, as well as through its network of 15 observers of court procedures, the Coalition gathered empirical material which is subject of expert analysis made by two consultants: professor Tanja Karakamiseva, PhD²⁰⁹ (author of the first part) and Aleksandar Cicakovski²¹⁰ (author of the second part). The report consists of two parts: the first part refers to problems in the electoral process itself and issues directly connected to it, while the second part refers to the criminal law protection of the electoral process. Both parts of the report incorporate recommendations and conclusions in order to overcome election irregularities and improve normative solutions and practices. As opposed to its previous monitoring projects, this time the coalition expanded its focus on other state institutions as well, not only the judiciary. Therefore, the report is a unique contribution in this sphere in the Republic of Macedonia and should be beneficial for several institutions: the judiciary, the executive authorities and independent state institutions and bodies involved in the electoral processes.

Finally, in this introductory part it is necessary to give a brief overview of the international and European standards on the conduct of fair and democratic elections, as a reference point, i.e.

---

²⁰⁹ Associate Professor in the area of constitutional law and political system at the Justinian I Law Faculty and deputy member of the Venice Commission of the Council of Europe from the Republic of Macedonia.

²¹⁰ Legal analyst in the Citizens' Association Most and master's degree student in the area of criminal law and criminology at the Justinian I Law Faculty.

as a prism through which the electoral process in the Republic of Macedonia is considered and analysed.

Notably, election law makes a distinction between European and international standards. The European standards are contained to a large extent in the acts of the Council of Europe, while the international ones are most frequently contained in UN treaties and documents.

The standards are defined in two types of legal instruments: instruments that are not and those that are legally binding. The first group of legal instruments containing European standards and not having a legally binding effect on states belong to the so called soft law²¹¹. Although these legal standards are not legally binding, the methodology they are developed with and the authority of the organisations laying them down produce their moral and expert value that Europe particularly insists on, which makes them become politically binding (such as, for example, the OSCE standards)²¹².

European legal instruments belonging to the “hard core” group contain binding election standards²¹³.

---

²¹¹ Interesting considerations about the “soft” law as a product of the globalisation changes which have changed the role of the state and moved order towards promoting and safeguarding regulatory standards built on universal rather than national interests. See paper **D. Shelton, Commitment and Compliance: What Role for International Soft Law?**, <http://www.ceip.org/programs/global/semshelton.htm>.

²¹² **Non-binding election standards** are those contained in:

- a) 2002 election recommendations of the Venice Commission adopted in the form of a **Code of Good Practice in Electoral Matters** by the Parliament Assembly of the Council of Europe on 28 January 2003, and endorsed by the Committee of Ministers of the Council of Europe;
- b) **2003 OSCE and Participating Countries recommendations on democratic elections** and
- c) **Declaration on Criteria for Free and Fair Elections** adopted by the Inter-Parliamentary Council at its 154th session in Paris 1994.

²¹³ These are: **First Protocol (Article 3) to the European Convention of Human Rights**, Article 6 of the **Convention on the Participation of Foreigners in Public Life at Local Level**, the jurisprudence of the **European Court of Human Rights** regarding the application of Article 3 of the First Protocol to the ECHR, **the basic law- Article 8 b (1) of the Treaty of the EU, Council Directives No. 93/109 and 94/80 and the like.**

International election standards having a legally binding effect are contained in:

The increase in the number of international and European standards is an evident indicator of the progress achieved in the cooperation, democratisation and the rule of law in the international community. In the process of harmonisation, unification and application of the best values, principles, practices and techniques of democratic elections these are instruments that legitimise the political authorities of countries.

International and European standards should be applied in situations when there is a lack of international or European legally binding documents, devoted to election issues, that tackle this topic in greater detail. In search of a system that would integrate supranational standards in the area of elections, international organisations, the Council of Europe and the European Commission concentrate on promoting the so called macro-conditions as values and principles that would safeguard the democratic contents of free and fair elections. The organisation of elections and election systems, however, are issues falling within the traditional competence of national states.

Analysis of Early Parliamentary Elections of 2008 and of the Regular Presidential and Municipal Elections of 2009 – Shortcomings and Problems Identified per Phases of the Electoral Process in the Republic of Macedonia

General Remarks about the Structure of the Legal Framework on Elections in the Republic of Macedonia

Every state independently determines the rules that make the essence of the legal framework on elections, whereas the state has the right to independently decide what kind of electoral system it will establish and what electoral rules will apply to the electoral process. When selecting rules it is normal that the state must take account of the obligations it has undertaken as a signatory to international, that is, European documents that directly or indirectly regulate electoral issues.

Member states of the Council of Europe, including the Republic of Macedonia, when joining the organisation, commit to conducting elections (presidential, parliamentary and municipal) by fully respecting and fulfilling European standards.

This obligation is part of the European Convention on Human Rights as well as the Charter of Local Self-Government of the Council of Europe.

In this sense applying the standards of the Code of Good Practice in Electoral Matters of the Venice Commission in the Republic of Macedonia is considered a necessary step towards the application and respect of the obligations undertaken. If a state decides not to respect the recommendations of the Venice Commission, that would be reflected in the monitoring reports prepared by the Parliamentary Assembly of the Council of Europe, and, in the case of municipal elections, by the Congress of Local and Regional Authorities. If a citizen lodges an appeal to the European

Court of Human Rights for violation of Article 3 of the Protocol 1 of the European Convention on Human Rights, which foresees protection of electoral rights during the election of legislative bodies, the state will have to provide a good explanation of the reason why it has not respected the Convention.

OSCE efforts in this area are also important, particularly the Copenhagen criteria of 1993, which contain international standards based on which ODIHR prepares its election observation reports.

Notably, the legal framework according to which elections are conducted in the Republic of Macedonia is the Constitution of the Republic of Macedonia, the Electoral Code of the Republic of Macedonia (“Official Gazette of the Republic of Macedonia”, No. 40/2006), the Decision of the Constitutional Court of the Republic of Macedonia No. 87/2006-0-0 of 15.11.2006 repealing Article 15, paragraph 4 of the Electoral Code and the Law amending and supplementing the Electoral Code (“Official Gazette of the Republic of Macedonia”, No. 136/2008).²¹⁴

The legal system of the Republic of Macedonia foresees a number of channels to protect electoral rights and ensure a fair and democratic electoral process. The first channel is the procedure for the protection of electoral rights conducted before electoral bodies competent to ensure the lawfulness in the implementation of the electoral process. Regarding the decisions of electoral bodies, court protection of electoral rights is foreseen which is provided by the Supreme Court (and with the amendments and supplements of the Electoral Code of October 2008 before the Administrative Court). The second process channel for institutional response to election irregularities is the misdemeanour procedure which is conducted before the misdemeanour authorities. In this context the criminal law response to election irregularities, which is also a form of court

---

²¹⁴ In this context see the corrigenda of the Law amending and supplementing the Electoral Code (“Official Gazette of the Republic of Macedonia”, No. 148/2008, No. 155/2008, and No. 163/2008).

protection to electoral rights, is particularly important (the criminal law response is a subject of consideration in the second part).

The scope and efficiency of the institutional response to election irregularities is determined by the legal instruments, and even more by the institutional capacities and the competent authorities' willingness to apply them consistently. The issue is becoming complicated considering the fact that the political structure that has won legitimacy through elections is supposed to uncover and prosecute the perpetrators of election irregularities²¹⁵. However, in democratic societies, where rule of law is respected, there is no other alternative since citizens expect that the rules of the game previously accepted are respected and the perpetrators of irregularities are punished, because otherwise citizens lose trust in the electoral process or doubt the regularity of election results, which eventually calls into question the legitimacy of the elected representatives themselves.

1. Voter Registration and Voters' List Update – Shortcomings and Problems Observed (2008 Early Parliamentary Elections)

1. The Final Report of the Citizens' Association MOST notes problems with the Voters' List²¹⁶. The same conclusion is drawn in the final version of the OSCE/ODIHR report, which stresses that in 8% of the polling stations visited by the OSCE/ODIHR observers there were persons who were not allowed to vote because they were not on the Voters' List.²¹⁷

Institutional Response to Problems Observed

1. According to Article 41 of the Electoral Code of the Republic of Macedonia, before amendments and supplements

²¹⁵ Kambovski, Penal Law – special part, third edition, Skopje, 1997, pp.139

²¹⁶ See: 2008 Early Parliamentary Elections, **Final Report of the Citizens' Association MOST**, Skopje, 2008, (pp. 17).).

²¹⁷ See: Early Parliamentary Elections 1 June 2008, OSCE/ODIHR Election Observation Mission, Final Report, Warsaw, 20 August, 2008, (pp. 10).

were passed, the Ministry of Justice maintains the Voters' List according to the Register of Citizens in the form of a voter register using automatic magnetic medium data processing.

The Ministry of Justice has not responded to all remarks addressed to it and noted in the abovementioned reports on 2008 early parliamentary elections by initiating a serious procedure for establishing the accuracy of data contained in the Voters' List, but it has continually repeated its legal obligations of recording, adding and deleting data in the Voters' List ex officio based on data from registries, records of residence and registered citizens in the Republic of Macedonia.

2. The issue of Macedonian citizens living and working abroad, for which a considerable debate has been opened as to how many they are and whether they really use their electoral rights, or someone else does that on their behalf, is still a topical issue no one from the state institutions wants to talk about.

3. With the amendments and supplements of the Electoral Code, the State Election Commission undertook the obligation to maintain the Voters' List of the Republic of Macedonia. To that end a special coordination body has been formed for the implementation of activities regarding the takeover of the Voters' List from the Ministry of Justice by SEC, composed of members of the Ministry of Justice, SEC members and members of the State Statistical Office, upon the proposal of the Government of RM. This body has the task of preparing an Action Plan for the transfer of power for maintaining the Voters' List from the Ministry of Justice to SEC.

1.1. Voter Registration and Voters' List Update – Shortcomings and Problems Observed (2009 Presidential and Municipal Elections)

1. OSCE/ODIHR reports continue to make remarks on the Voters' List, particularly regarding its accuracy with regard to

electors living in the Republic of Macedonia and especially with regard to electors living outside the Republic of Macedonia²¹⁸.

Institutional Response to Problems Observed

1. From the moment of taking power to maintain the Voters' List, the State Election Commission is expected to seriously begin overcoming the problems related to it in order to improve the accuracy of data. There is an additional need for this because of the possibility foreseen by law for elections to be organised in Electoral Districts outside the territory of RM too.

2. For the next electoral cycle SEC will have to be prepared to coordinate the electoral process outside the country too.

3. SEC will also have to determine a concrete methodology for registering persons in the Voters' List, that is, to take a stance on whether it will maintain only one Voters' List for all citizens of RM irrespective of whether they live in or outside RM, or it will maintain additional Voters' Lists for persons who do not live on the territory of RM but have an electoral right based on the Macedonian citizenship they hold.

4. In the meantime, operational and technical support to this SEC task is provided by the UNDP project on the Voters' List that is to determine the guidelines and the European standards that refer to maintaining and updating the Voters' List.

---

²¹⁸ See: Statement of Preliminary Findings and Conclusions by the OSCE Mission on the Presidential and Municipal Elections, second round, 5 April 2009 (pp.2), where **the need for Voters' List revision** is highlighted, as well as the report of the Council of Europe: Observation of the Presidential Election in "The Former Yugoslav Republic of Macedonia" (22 March and 5 April 2009), (pp. 3). The Council of Europe report highlights the very small difference between the number of the population, 2,022,547 inhabitants, (according to official data from the Population Census conducted by the Statistical Office in 2002) and the number of electors with the right to suffrage registered in the Voters' List, 1,792.082 electors (according to data from the latest changes in the 2009 Voters' List).

2. Nomination Procedure (2008 Early Parliamentary Elections)

Shortcomings and Problems in the Nomination Procedure

1. A number of problems were noted in 2008 early parliamentary elections nomination procedure and the procedure for confirming candidate lists:

a) six lists of the Macedonian United Forces - All Macedonian Workers' Party did not have notary verified statements accepting the nominations.

b) the confirmed list of candidates for the election of Members of Parliament in Electoral District No. 6 submitted by VMRO-People's Party did not open a giro-account annotated "for election campaign" within 48 hours after the confirmation of the list,

c) similarities between the names and surnames of the candidates on the candidate lists of the Social Democratic Party of Macedonia and the names and surnames of the leaders of the candidate lists of the Coalition "Sun" and

d) on the candidate list for the Electoral District No. 2 of the VMRO-DPMNE-led coalition there was a candidate who had been sentenced to at least six years' imprisonment by an effective court verdict.

Institutional Response to Problems Observed

1. Regarding the first situation, by a decision the State Election Commission rejected all six lists of the party Macedonian United Forces - All Macedonian Workers' Party due to incomplete documentation.

2. Regarding the second situation, by a decision the State Election Commission annulled the already confirmed list because

the VMRO-People's Party had not respected the legal deadline of 48 hours after the confirmation of the list of candidates for opening a giro-account annotated "for election campaign", according to Article 71, paragraph 1 and 2 of the Electoral Code.

3. Regarding the third situation, the State Election Commission concluded that the candidate lists of the Social Democratic Party of Macedonia had met all legal conditions due to which there were no legal grounds for list annulment.

4. Regarding the fourth situation, SEC made a decision to confirm the candidate list explaining that the Constitutional Court of RM had taken a stance that this could not be a condition for an elected function.

2.1 Nomination Procedure (2009 Presidential and Municipal Elections)

Shortcomings and Problems in the Nomination Procedure

1. For the presidential elections seven nominations for president were submitted and accepted by SEC. Several potential candidates had remarks about the system of collecting signatures, qualifying it as restrictive and difficult.²¹⁹

2. For the municipal elections, Municipal Election Commissions and the Election Commission of the City of Skopje received a total of 374 nominations for mayors, 364 out of which were accepted. Also, 703 lists of candidates for municipal councilors were submitted to the Municipal Election Commissions and the Election Commission of the City of Skopje, 702 out of which were accepted.

---

²¹⁹ See: Report on the Preliminary Findings and Conclusions of OSCE and ODIHR on the Presidential and Municipal Elections, first round, 22 March, 2009 (pp.6), as well as the request in the form of a proposal of the potential candidate for the presidential elections, Mrs Slagjana Taseva, addressed to SEC for the prolongation of the deadline for collecting signatures. See: SEC Notification No. 09-22012 of 09.02.2009 regarding the proposal for the prolongation of the deadline for collecting signatures registered under No. 09-220/1 of 02.02.2009.

3. The practical application by electoral bodies of the provision of the Electoral Code which foresees that a person standing for election shall not be convicted by an effective court decision to an unconditional imprisonment sentence of more than six months occurred as a problem again, particularly for Municipal Election Commissions due to the lack of clarity on how long such convicted person would not have the right to stand for election. The nomination of Rufi Osmani for mayor of the municipality of Gostivar was an example.

Institutional Response to Problems Observed

1. Acting upon the lawsuits of the submitters of the lists of candidates for mayors against the decisions of MECs, the Administrative Court of the Republic of Macedonia:

a) overruled the decision No. 06-98/4 of 11.02.2009 made by the MEC from Gostivar by which the Commission rejected the list for mayor of the municipality of Gostivar, a group of electors A.A. and confirmed the list of the candidate for mayor of the municipality of Gostivar submitted by the submitter of the list a group of electors A.A. Evaluating the legitimacy of the decision challenged, the Administrative Court found that it was unlawful and that the law had been violated to the prejudice of the plaintiff where MEC Gostivar had wrongly established that the conditions of Article 7, paragraph 2, indent 4 of the Electoral Code were not met by the candidate for mayor Rufi Osmani. MEC had not taken into account the provisions of the Law on Amnesty as well as Article 544, paragraph 1 of the Law on Criminal Procedure²²⁰;

b) overruled the decision No. 1103-21/7 of 17.02.2009 made by MEC Krivogashtani and confirmed the list of the candidate for mayor of the municipality of Krivogashtani submitted by the submitter of the list Party of United Democrats of Macedonia. The Administrative Court found that MEC Krivogashtani had wrongly

---

²²⁰ See: URP No. 125/2009, <http://www.upraven.sud.mk/?q=node/70>.

established that the conditions of Article 7, paragraph 2, indent 4 of the Electoral Code were not met by the candidate Venko Stomnarski, against whom at the moment of deciding upon his nomination there had not been an effective court decision for an unconditional imprisonment sentence lasting for more than 6 months, which had been grounds for rejection of the list of the candidate by MEC Krivogashtani²²¹;

c) rejected the lawsuit as illicit of the submitter of the list Begzat Useini of Zajas for the acceptance of the nomination of Djavaid Rushani for mayor of the municipality of Zajas. After reviewing the lawsuit and the files of the cases, the Administrative Court found that the lawsuit was illicit due to the fact that, as evident in the files of the case, candidate Djavaid Rushani had submitted to MEC Zajas a written submission – an addition to the documents for nomination for mayor, but MEC had not made a decision on the submission submitted, against which the plaintiff-the list submitter could press lawsuit to the Administrative Court within 24 hours of the receipt of the decision²²²;

d) rejected the lawsuit of the submitter of the list Djavaid Rushani of the village of Zajas against the decision of MEC Zajas No. 01-31/2 of 06.02.2009 since the lawsuit had been pressed by an unauthorised person²²³;

e) rejected the lawsuit of the submitter of the list of candidate for mayor of the municipality of Chashka against the decision of MEC Chashka of 20.02.2009, since the decision of MEC had been valid considering that within the deadline determined the submitter had not removed the shortcomings based on the MEC non-binding recommendations²²⁴;

---

²²¹ See: URP No. 141/2009, <http://www.upraven.sud.mk/?q=node/71>.

²²² See: URP No. 128/2009, <http://www.upraven.sud.mk/?q=node/73>.

²²³ See: URP No. 122/2009, <http://www.upraven.sud.mk/?q=node/64>.

²²⁴ See: URP No. 147/2009, <http://www.upraven.sud.mk/?q=node/68>.

f) accepted the charge of the submitter of the list for mayor of the City of Skopje and overruled the decision of the Election Commission of the City of Skopje No. 54 of 15.02.2009. Notably, acting upon the documentation submitted by the submitter of the list of candidate for mayor of the City of Skopje, People's Movement for Macedonia with candidate Janko Bachev, and in accordance with the notification of MoI, the Election Commission of the City of Skopje made a decision establishing that the proposed candidate had not met the conditions for election laid down in Article 7, paragraph 2, indent 4 of the Electoral Code. The Administrative Court assessed that the decision challenged was unlawful and that the law had been violated to the prejudice of the plaintiff. According to Article 107, paragraph 1, point 6 of the Criminal Code it is foreseen that criminal prosecution may not be initiated later than two years after the perpetration of the criminal act for which, according to the law, an imprisonment sentence of up to one year or a fine may be imposed.²²⁵

2. Acting upon the lawsuits of the submitters of the lists of candidates for members of municipal councils against the decisions of MECs, the Administrative Court of the Republic of Macedonia:

a) terminated the procedure upon the lawsuit of the Party for European Future – PEI against the decision of MEC Ohrid No. 01-13/2 of 14.02.2009 which had rejected the list of candidates for members of the council due to plaintiff's dropping the lawsuit registered under URP No. 126/2009 and URP No. 127/2009²²⁶;

b) dismissed the lawsuit as illicit of the submitter of the list of candidate for members of the council of the municipality of Tetovo – Party for Unity of the Roma of Macedonia against the decision of MEC Tetovo No. 66/4 of 17.02.2009; MEC Tetovo by the

---

²²⁵ See: URP No. 140/2009, <http://www.upraven.sud.mk/?q=node/67>.

²²⁶ See: URP No. 126/2009, URP No. 127/2009, <http://www.upraven.sud.mk/?q=node/69>.

decision challenged rejected the list of candidates for members of the council of the municipality of Tetovo of the Party for Unity of the Roma of Macedonia explaining that the submitter had not delivered a confirmation that the party was registered in the court register of political parties of the competent court. The Administrative Court found that the MEC decision challenged was lawful²²⁷;

c) accepted the charge of the submitter of the list of candidate for members of the council of the municipality of Dolneni, group of electors I.A. and overruled the decision of MEC Dolneni. The Administrative Court found that MEC Dolneni had wrongly established that the conditions of Article 7, paragraph 2, indent 4 of the Electoral Code had not been met because the Commission had not taken into account the provisions of the Law on Amnesty and Article 544, paragraph 1 of the Law on Criminal Procedure. The act of quashing the conviction takes place after the completion of the legal deadline irrespective of whether and when it is established by a decision and the deletion from the penal records is completed. In this particular case the legal deadline for deletion from penal records passed due to the completion of the deadline of 10 years of the day the sentence was pardoned, that is when the Law on Amnesty entered into force²²⁸;

d) dismissed the lawsuit of the submitter of the list of candidate for members of the council of the municipality of Sveti Nikole against the decision of MEC Sveti Nikole No. 02-29 of 17.02.2009 as illicit and pressed by an unauthorised person.²²⁹

---

²²⁷ See: URP No. 145/2009, <http://www.upraven.sud.mk/?q=node/74>.

²²⁸ See: URP No. 146/2009, <http://www.upraven.sud.mk/?q=node/72>.

²²⁹ See: URP No. 139/2009, <http://www.upraven.sud.mk/?q=node/65>.

3. Election Campaign and Media Presentation (2008 Early Parliamentary Elections)

Shortcomings and Problems in the Organisation and Conduct of the Election Campaign as well as in the Procedure for Media Presentation of Election Candidates

1. A violation was observed of Article 186 of the Electoral Code, destruction of election posters (flags of political parties) during pre-election rallies of political parties as well as several violations of public peace and order.

2. The first serious problem that occurred during the election campaign in the last elections, and it was a recurrent problem in all previous parliamentary and other elections, is the early start of the election campaign through early media presentation of the candidates of party lists before the citizens. This violates Article 74 of the Electoral Code, which states that the election campaign begins 20 days before the day determined to hold the elections and must not last during the last 24 hours before the election day and on the election day.

3. Disrespect for the legal obligation for equal access to presentation of candidates' election programmes as well as violation of the proportionality principle according to the number of candidate lists established. Here, it should be mentioned that before its self-dismissal, the Assembly of the Republic of Macedonia had not made a decision on the rules for equal access to media presentation upon the proposal of the Broadcasting Council, thus violating Article 75, paragraph 3 of the Electoral Code of RM. The Broadcasting Council adopted Guidelines on Media Presentation.

4. Violation of the campaign silence, particularly on 31 May and 1 June, but also during the re-run in some polling stations on 14 and 15 June by a number of media²³⁰.

---

²³⁰ More details in the information of the Broadcasting Council of the Republic of Macedonia given at a press conference on 26 June 2008. On 31 May the campaign silence was vio-

5. The municipalities and the City of Skopje did not respect the legal obligation for designating the places where placement of posters is allowed without any compensation for each list submitter individually.

6. In several cases a violation was recorded of Article 84 of the Electoral Code, which refers to funds spent during the election campaign outside the limit allowed and determined for each campaign organiser. Note is made of the incompleteness of party financial reports, imprecision and lack of clarity in items contained in the reports and unreality in amounts showed as spent compared to campaign costs really spent.

On the other hand, approved discounts in media presentation, in certain cases of up to 90%, which their providers and beneficiaries are not legally obliged to register, relativise the legal obligation and make it very difficult to analyse how much money exactly was spent for that purpose during the election campaign.

Institutional Response to Problems Observed

1. Mol submitted only one misdemeanour claim to Basic Court Tetovo for the violation of Article 186 of the Electoral Code due to destruction of election posters (flags of political parties) on a place determined for their placement before a properly scheduled rally. Eight more misdemeanour claims were submitted to basic courts: Tetovo, Gostivar, Kumanovo, Struga and Shtip, for the

---

lated by MTV1, MTV2-Albanian Programme, Macedonian Radio-First Programme, TV Sitel, TV Shutel of Skopje, TV Zdravkin of Veles, TV Kiss of Tetovo, TV Gurra of Kichevo and TV Nova of Gjevgjelija. On 1 June, the election day, the silence was violated by TV Sitel, TV A1, TV Alsat M, Radio Kanal 77, TV Sky Net, TV BTR and TV MTM of Skopje, TV Nova of Kumanovo and TV Kiss of Tetovo, while on 14 June the silence was violated by MTV1, TV Alsat-M, Macedonian Radio-First Programme, and TV Kiss of Tetovo, and on 15 June, on the day of re-run in certain polling stations, the silence was violated by MTV1 and TV Kanal 5. The Council has notified thereof the Agency for Electronic Communications, which according to the Electoral Code has instituted several misdemeanour procedures against these entities.

See: Report on the work of the Broadcasting Council of the Republic of Macedonia for the period from 01.01.2008 to 31.12.2008, Skopje, March 2009, <http://www.srd.org.mk>.

violation of public peace and order of the Law on Misdemeanours against Public Peace and Order, of the Law on Firearms and the Law on Road Traffic Safety. 18 persons who were perpetrators or accomplices in the perpetration of these misdemeanours were accused. These misdemeanours were committed during the election campaign and on the voting day mainly on the territory of Tetovo and Gostivar (six cases), and in Shtip, Struga and Kumanovo only one case in each.

2. Regarding the early start of the election campaign through early media presentation of the candidates of party lists before citizens, there is no data about an institutional response, that is, an institutional reaction in order to punish the persons (the media) that started the campaign early. The State Election Commission took the stance that this was not a case of early start of the campaign but candidates' political activity.

3. In accordance with the obligations laid down in Article 74 of the Electoral Code, the Broadcasting Council of RM monitored the media coverage of the election campaign during the early parliamentary elections in 2008²³¹.

4. Regarding the violations of the Law on Broadcasting Activity²³² and the bylaws adopted based on that law, and in accordance with the monitoring conducted during the early parliamentary elections in RM in 2008, the Broadcasting Council of the Republic of Macedonia imposed a total of 118 measures, 45 out

---

²³¹ One month before the start of the campaign, the Council adopted Guidelines on Media Presentation for the early elections of the members of the Assembly of RM in 2008 ("Official Gazette of RM", No. 53/08), which lay down the conditions for access to the forms of media presentation, the duration of election presentation and the principles of fair, balanced and unbiased coverage of the elections and Guidelines on Campaign Silence for the early elections of the members of the Assembly of RM in 2008 ("Official Gazette of RM", No. 53/08), which specify the manner of information during the campaign silence and the forms of violations of the campaign silence in the broadcasters' programmes. See: Report on the work of the Broadcasting Council of the Republic of Macedonia for the period from 01.01.2008 to 31.12.2008, Skopje, March 2009, <http://www.srd.org.mk>.

²³² See: Law on Broadcasting Activity ("Official Gazette of RM", No. 100/05, No. 19/07, 103/08 and 152/08).

of which were imposed according to the Law on Broadcasting Activity, and issued 132 non-binding recommendations according to the Guidelines on Media Presentation. The following misdemeanours were established as the most frequent ones: a) exceeding the funds allowed for political advertising, b) misusing programmes not linked to elections for the purposes of the election campaign, c) allocating more time than allowed for political advertising, d) improper publication of data of public opinion polls and the like.

5. The Agency for Electronic Communications pressed 28 charges for the violation of the campaign silence according to the provisions of the Electoral Code, 12 out of which ended with first instance court decisions.

In eight court decisions fines were imposed on the legal entity in the amount of 200.000 denars, in two a fine on the legal entity in the amount of 210.000 denars, in one a fine on the legal entity in the amount of 100.000 denars, in one a fine on the legal entity in the amount of 300.000 denars, as well as 8 court decisions for a fine on the responsible person in the medium in the amount of 10.000-30.000 denars²³³.

4 appeals were filed against first instance decisions to the Court of Appeal in Skopje, one out of which was dismissed with a decision on the grounds of it not being filed on time.

6. On the basis of the data stated in the 2008 Annual Report of the State Commission for Prevention of Corruption, and according to the data provided by the Broadcasting Council, it is noted that the two coalitions – organisers of the election campaign that were the only ones to have candidate lists in all six Electoral Districts exceeded several times the legally permitted limit on funds to be spent for the election campaign in accordance with Article 84 of the Electoral Code²³⁴.

---

²³³ Information is taken from questionnaires filled in by the observers of the Coalition “All for Fair Trials”, prepared for the purposes of this project.

²³⁴ See: Annual Report on the work of the State Commission for Prevention of Corruption for 2008, particularly regarding the work on cases related to 2008 early parliamentary elections

7. The State Auditing Office has still not prepared the audit report on election financing of political parties in the 2008 early parliamentary elections, almost one year after they were held.

3.1 Election Campaign and Media Presentation (2009 Presidential and Municipal Elections)

Shortcomings and Problems in the Organisation and Conduct of the Election Campaign as well as in the Procedure for Media Presentation of Election Candidates

1. In 2009 presidential and municipal elections instances were noted of early campaigning through early media presentation of candidates before citizens. The election campaign lasted from 2 to 20 March 2009, which according to the opposition representatives was a violation of Article 74 of the Electoral Code, which states that the election campaign shall last for 20 days.

2. According to the OSCE Report on the Preliminary Findings and Conclusions, first round, there were tensions in several areas of the country, such as, for instance, Gostivar, Debar, Plasnica, Strumica and the municipality of Shuto Orizari in Skopje, where during the election campaign candidates brought strong accusations against each other.

Also, based on the findings contained in the OSCE Report, there were disturbing alleged claims for government's exerting pressure or intimidating citizens in relation to the elections²³⁵. In this context there is also information about misuse of budget resources during the election campaign, about financing of election activities by budget resources, about pre-election employment of party staff in the state and public administration and the like²³⁶.

(pp.23-26).

²³⁵ See: Report on the Preliminary Findings and Conclusions of OSCE and ODIHR on the Presidential and Municipal Elections, first round, 22 March 2009 (pp. 7 and 8).

²³⁶ See: OSCE Statement of Preliminary Findings and Conclusions, Presidential and Municipal Elections, 22 March 2009, (pp.6).

Institutional Response to Problems Observed

1. From the day the 2009 presidential and municipal elections were called, the Broadcasting Council **decided to institute misdemeanour procedures against six broadcasters and to give four non-binding recommendations for the guidelines on election media presentation** outside the period of the election campaign, in the period before SEC confirms the lists of candidates for president, that is, before the Municipal Election Commissions and the Election Commission of the City of Skopje confirm the lists of members of councils and lists of mayors²³⁷.

Notably, procedures were instituted due to established violations of Article 74, paragraph 1 and Article 181, paragraph 2 of the Electoral Code of RM, that is, due to violation of the deadline for the start and completion of the election campaign, as well as due to violation of Article 80, paragraph 4 of the Law on Broadcasting Activity, that is, because broadcasting companies which had decided to cover elections had not adopted their own rules on the basis of the principles of self-reliance, autonomy and editorial independence as well as because they had not published the rules on media coverage of elections on their programmes.²³⁸

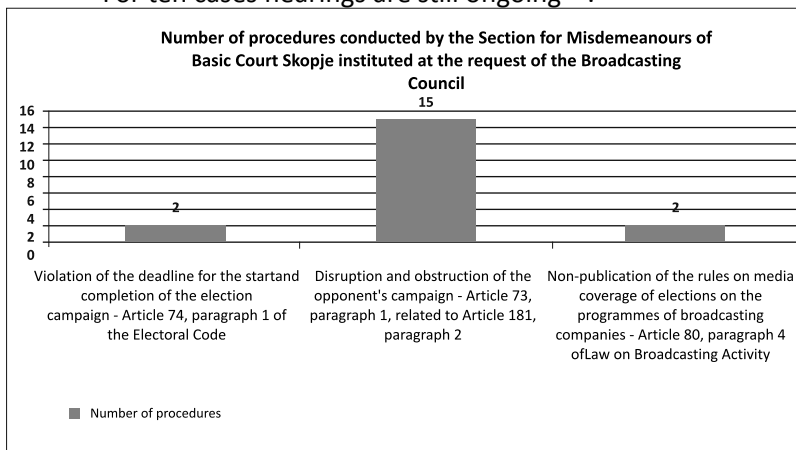
---

²³⁷ According to information from the Broadcasting Council, election media presentation outside the election campaign period is registered in the programmes of Kanal 5 ("Milenko Nedelkovski Show"), Alsat M (for the programme "Contrast"), Sitel ("We" and "Black White Bumble-Bee"), Sitel 3 ("We"), A1 ("Faces") and TV Art of Tetovo ("In Focus"). The Broadcasting Council decided to institute misdemeanour procedures against these broadcasters before a competent court. Apart from misdemeanour procedures, the Council produced non-binding recommendations to Sitel 3 (for the programme "Sport Studio"), the Second Programme Service of MTV, Albanian Programme (for the programme "Coordinates") and Alsat M (for the programme ("The Road towards..."). See more details at: <http://www.srd.org.mk/print.asp?ItemID=5C0775F121864640AA0FFED73F98978F>.

²³⁸ As follows: misdemeanour No. 1403/08, misdemeanour No. 1265/09, misdemeanour No. 3965/09, misdemeanour No. 3966/09, misdemeanour No. 3967/09, misdemeanour No. 3868/09, misdemeanour No. 3969/09, misdemeanour No. 3970/09, misdemeanour No. 4849/09, misdemeanour No. 4351/09, misdemeanour No. 5317/09, misdemeanour No. 5434/09, misdemeanour No. 5532/09-O, 5533/09-O, 5668/09-O, 6714/09-O, 6949/09-O, 6950/09-O, 7140/09-O.

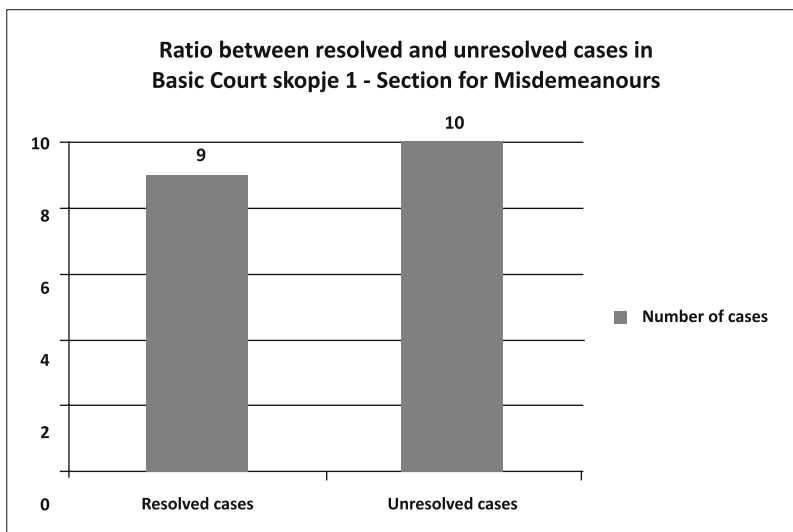
2. In most cases, the accused are absolved because the court does not consider the actions committed misdemeanours according to Article 119, point 1 and 2 of the Law on Misdemeanours. In misdemeanour No. 4849/09-O the legal entity accused was punished with a fine of 3.000 Euros in denar equivalent value of 180.000 denars, whereas regarding case 5533/09-O the legal entity was punished with a fine of 2.000 Euros in denar equivalent value of 123.600 denars, and the natural person accused was punished with a fine of 400 Euros in denar equivalent value of 24.720 denars, as well as had to pay lump-sum costs for the conduct of the misdemeanour procedure of 2000 denars for the first accused legal entity and 1000 denars for the second accused natural person.

For ten cases hearings are still ongoing²³⁹.

²³⁹ Information is received from the president of the Section for Misdemeanours of Basic Court Skopje 1 Skopje, judge Stanka Vezenkovska, for the purposes of the project. Notably, the information received contains one error, that is, it is stated that several procedures have been instituted due to a misdemeanour committed of the Law on Broadcasting Activity, according to Article 79, paragraph 4, and that paragraph does not exist in the Law. Probably judge Vezenkovska thought of Article 80, paragraph 4 of the Law on Broadcasting Activity.

3. Although the OSCE Report on the Preliminary Findings and Conclusions, first round, as well as the Report on the Observation of the Presidential Elections of the Council of Europe praised the Broadcasting Council for its professionalism and effectiveness with a remark that the regulation adopted by the Council is contrary to the idea for free editing, the remark still remains that with its free interpretation of its own guidelines, the Council stepped outside the framework of the Electoral Code and took the role of a legislator.

4. During the election campaign, the Broadcasting Council issued a number of warnings, initiated a procedure against four broadcasters, as well as a court procedure against three broadcasters for violation of the campaign silence²⁴⁰.

5. At the beginning of the electoral process the State Commission for Prevention of Corruption adopted Rules and Positions according to the Law, as well as an operational work plan which contains the regime of behaviour with regard to the financing

²⁴⁰ Ibid., (pp.10).

of elections and the disposal of public goods and resources, and basic rules for its acting.

According to the Law on Prevention of Corruption, in the part for the prevention of corruption in politics from the day elections are called, that is, from 10.01.2009, the State Commission has been working on a total of 369 cases and such acting lasts until the establishment of the newly elected authorities. In 194 cases²⁴¹, the Commission came up with a non-binding recommendation and a request to implement the regime that applies to the election period.

4. Electoral Administration and Election Day (2008 Early Parliamentary Elections)

Shortcomings and Problems in Electoral Administration (SEC, MEC, EB) and Shortcomings and Problems on Election Day

1. According to the final report of the Citizens' Association MOST, its engaged observers notified that in 45 cases the Election Boards did not possess all necessary election material and 303 cases of late opening of polling stations, which, in fact, is an omission in the work of the Election Boards.

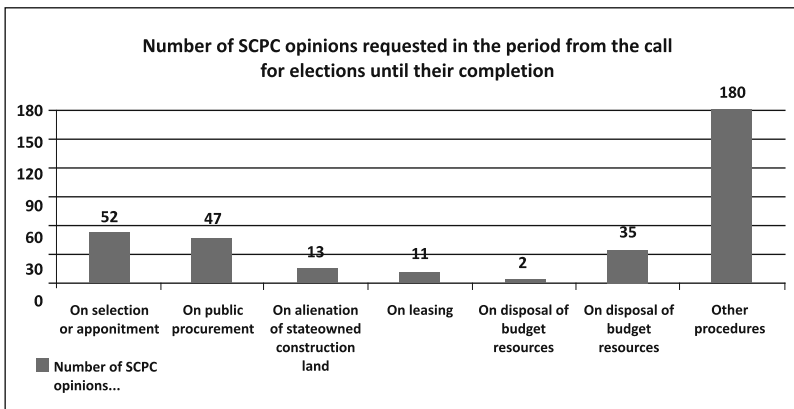
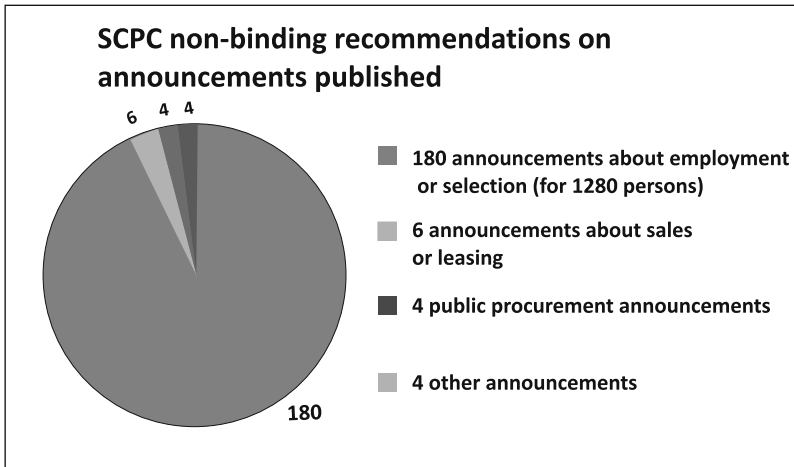
2. The following is noted as omissions in the work of the Election Boards: stuffing ballot boxes, burning and taking away

---

²⁴¹ Cases that non-binding recommendations refer to are presented graphically. Based on feedback received, the Commission concluded that in 120 cases non-binding recommendations were implemented (the procedure was terminated or brought to a halt). According to information from the Commission, during the election period a total of 138 authorities and institutions requested the opinion from the State Commission for Prevention of Corruption with regard to the regime of behaviour in the period from the adoption of the Decision for calling elections until the completion of the elections. The requests are also presented graphically. In 39 cases the State Commission found indicia for violations of the regime, where in 30 cases the Commission acted upon complaints and notifications from natural and legal persons, and in 9 cases upon its own initiative. In 4 cases the Commission had indicia for bribing electors and notified the Public Prosecutors' Office of RM thereof.

voting material, voting on behalf of someone else, family and group voting, disrespect for the procedure of voter identification, etc.

3. Regarding the voting of electors who are serving their military service, imprisonment sentence or detention and of internally displaced persons, the observers of the International

Election Observation Mission noted 5 cases where the Election Boards did not provide appropriate conditions for secrecy of the

vote, that is, in 24% of the observations the rules for the voting process were not respected.²⁴²

4. The State Election Commission did not institute misdemeanour procedures for the cases previously mentioned (early start of the election campaign, non-designation of places for free placement of posters and other type of election material by municipalities, etc.)

5. SEC did not manage to ensure maximum protection of electoral process participants when their rights were affected during the election campaign.

Institutional Response to Problems Observed

1. SEC dismissed six presidents of the Municipal Election Commissions in Saraj, Lipkovo, Tetovo, Brvenica, Bogovinje and Gostivar because of serious election irregularities.

2. In the Election Boards where disruption to the electoral process was noted in the form of ballot box stuffing, SEC did not replace their members nor did it institute a procedure to punish the persons involved in the election irregularities.

3. MoI informed that 11 criminal charges were pressed against 12 MoI officers, where based on the measures taken and the irregularities established, and upon the proposal of the Sector for Internal Control and Professional Standards, MoI:

a) adopted a decision for one person's termination of employment by dismissal without initiating a procedure before the Commission for Dismissal,

b) cancelled the employment contract of one person, a trainee,

c) released from debts and dismissed from further engagement one person, a police reservist,

²⁴² See: Early Parliamentary Elections 1 June 2008, OSCE/ODIHR Election Observation Mission, Final Report, Warsaw, 20 August, 2008, (pp. 23).

d) proposed that a procedure for establishing liability before the Commission for Dismissal is instituted against 26 MoI employees and

e) proposed that by a written decision 23 persons employed in MoI are distanced from their jobs and the Ministry until the completion of the procedure.

According to the data contained in the MoI notification, and based on data available to the Sector for Internal Control and Professional Standards, the disciplinary procedures have been completed, whereas for three persons a decision has been made on the termination of employment, and a disciplinary measure – salary reduction has been imposed on the rest.²⁴³

4. The Agency for Civil Servants of the Republic of Macedonia informed that not a single disciplinary procedure was instituted where the violation of the official duty falls within the area of election irregularities. The Agency keeps records only of proposals for disciplinary procedure initiation submitted by the authorities of Article 3, paragraph 2 of the Law on Civil Servants, and not of misdemeanour and criminal charges pressed against civil servants.²⁴⁴

4.1 Electoral Administration and Election Day (2009 Presidential and Municipal Elections)

Shortcomings and Problems in Electoral Administration (SEC, MEC, EB) and Shortcomings and Problems on Election Day

1. On 22 March 2009, 118 polling stations were not opened because of the heavy snowdrifts and inaccessibility of the polling stations for MECs to deliver the election material.

---

²⁴³ See: Notification of the Ministry of Interior No. 12-806/31 of 1.6.2009.

²⁴⁴ See: Notification of the Agency for Civil Servants of the Republic of Macedonia, No. 07-10521/2, of 5.12.2008. Information with similar contents was received in relation to the elections in 2009.

2. The State Election Commission faced a number of procedural problems and irregularities, which in the first round were noted at Municipal Election Commissions and Election Boards level²⁴⁵. According to the findings of the Council of Europe Report, the conduct of voting in the two electoral cycles was evaluated as bad or very bad in 8% of polling stations in areas where the Albanian population is predominant, that is, in 3% of polling stations in areas where the Macedonian population is predominant²⁴⁶.

3. Although the election day in the first election round went generally peacefully, without violence and major incidents, OSCE observers noted numerous procedural irregularities, such as: family voting, limited number of cases of serious violence, ballot box stuffing, and the like²⁴⁷.

4. On the election day in the second election round OSCE observers noted very few cases of serious problems, so their evaluation of the voting in the second round was more positive than in the first round. There were no reports on cases of violence or major incidents, although tensions were recorded in places where there was a tight electoral race between two mayor candidates. However, as in the first round, in the second election round too cases of family voting were noted in 13% of the polling stations in areas where the Albanian population is predominant. Two cases were recorded of ballot box stuffing in Gostivar and Sopsishte. In 3% of the polling stations visited by OSCE observers, the ballot boxes were not appropriately sealed, while in 6% of the polling stations the secrecy of the vote was not appropriately ensured²⁴⁸.

---

²⁴⁵ See: Final List of Unopened Polling Stations 22.03.2009, <http://www.sec.mk>.

²⁴⁶ See: Report Ad Hoc Committee of the Bureau of the Parliamentary Assembly, Observation of the Presidential Election in the "FYROM" (22 March and 5 April 2009), (стр.6), <http://assembly.coe.int>.

²⁴⁷ See: OSCE Report on the Preliminary Findings and Conclusions on the Presidential and Municipal Elections, first round, 22 March 2009, (pp. 3).

²⁴⁸ See: OSCE Report on the Preliminary Findings and Conclusions on the Presidential and Municipal Elections, second round, 5 April 2009, (pp.9).

Institutional Response to Problems Observed

1. Taking account of the results of the work of most members of the Municipal Election Commissions during the 2008 early parliamentary elections, on its session held on 22 and 23 January 2009, the State Election Commission adopted a Decision amending the decision on the appointment of presidents, members and their deputies of Municipal Election Commissions, which replaced the overall composition of ten MECs, and in 19 MECs made partial changes in the composition²⁴⁹, based on previously adopted decisions on the dismissal of previous presidents, members and deputies of MECs or of certain members.²⁵⁰

2. On 5 April, the day of the conduct of the second round, the first round of elections for mayors and councilors in municipal councils was held in 124 polling stations, in 118 because they were not opened due to the snow storm, and in 6 polling stations because voting there was annulled when deciding on complaints. According to SEC the number of voters registered in these polling stations was not large enough to influence the results of the presidential elections, but could influence the results of the mayoral and councilor elections in 23 municipalities²⁵¹.

3. The State Election Commission took certain steps to overcome procedural problems and irregularities in the period between the two election rounds by adopting practical guidelines on the work of MECs and EBs on the election day as well as clear guidelines on the prevention of family voting and proxy voting. SEC also provided additional training for several MECs, which in turn provided training for EBs.

4. After taking measures and activities due to unprofessional

²⁴⁹ See: State Election Commission, Decision amending the decision for appointment of presidents, members and their deputies of MECs ("Official Gazette of the Republic of Macedonia ", No. 10/2009).

²⁵⁰ See: Decisions on the dismissal of the president, members and their deputies of 10 MECs ("Official Gazette of the Republic of Macedonia ", No. 9/2009).

²⁵¹ See: **Decision of the State Election Commission**, <http://www.sec.mk>.

acting of police officers with regard to the implementation of the electoral process, the Sector for Internal Control and Professional Standards of MoI proposed compulsory measures for ten police officers, as follows:

a) a compulsory measure initiating a procedure for establishing liability is imposed on five persons,

b) distancing from employment until the completion of the disciplinary procedure is imposed on two police officers due to their arriving in the polling station without being called, exchanging comments with citizens and preventing other police officers tasked to secure the polling stations in the first round of elections from performing their official tasks,

c) other disciplinary procedures are instituted against two police officers because they left the polling station, that is, one police officer while performing his official task-securing the polling station was under the influence of alcohol,

d) a compulsory measure of salary reduction is imposed on two persons who did not perform their task of the quality and in the manner foreseen, whereas the measure of written warning is imposed on three persons,

e) two police officers are warned in writing for not requiring a confirmation for intervention from the president of the Election Board, and one police officer is warned in writing due to his unprofessional and improper behavior towards the citizens.²⁵²

5. Voting and Electoral Right Protection as well as Problems in the Procedure for Calculating Votes and Establishing Election Results (2008 Early Parliamentary Elections)

Shortcomings and Problems in the Voting Procedure and Electoral Right Protection as well as Shortcomings and Problems in the Procedure for Calculating Votes

1. In the elections held on 1 June 2008 complaints were lodged to SEC by: DPA (a total of 15), DUI (a total of 13), Sun-

---

²⁵² See: Notification of the Ministry of Interior No. 12-806/31 of 1.6.2009, (pp. 2).

Coalition for Europe (a total of 1), TMRO (a total of 1), and the Coalition VRMO-DPMNE (a total of 28).

Complaints were lodged due to violations of the Electoral Code in the voting procedure in 376 polling stations, mainly due to violations of the secrecy of the vote, ballot box stuffing, voting on behalf of someone else, family voting, but also because more ballots were found in ballot boxes than the number of electors who had voted.

2. In the re-run of the elections of 15 June 2008 complaints were lodged to SEC by: DPA (a total of 16) and DUI (a total of 8)²⁵³, in these complaints too main irregularities are violations of the electoral right in the form of violation of the secrecy of the vote, voting on behalf of someone else, group voting, ballot box stuffing, and the like.

3. In the re-run of the elections of 29 June 2008 complaints were lodged to SEC by the Party for Democratic Prosperity (a total of 4) due to the election irregularities already mentioned.

4. In 111 polling stations the count of votes was assessed by OSCE observers as bad, that is, very bad in 15% of the polling stations visited.

5. Also in the MEC where these 111 polling stations are found bad or very bad tabulation of election results was observed.

Institutional Response to Problems Observed

1. SEC acted upon all complaints lodged and adopted decisions, where it should be stressed that the legal deadlines for adopting decisions were exceeded.

---

²⁵³ See: <http://www.sec.mk:90/index.php/prigovoriresenija/-01062008>,
<http://www.sec.mk:90/index.php/prigovoriresenija/-15062008>,
<http://www.sec.mk:90/index.php/prigovoriresenija/dik2906>.

2. SEC annulled the results in 197 polling stations, 38 out of which were annulled ex officio, whereas the results in the remaining polling stations were annulled for the following reasons: because of incorrect or unsigned protocols by EB members, because of voting on behalf of someone else, because of inequality between the number of voters who had voted and the number of ballots in ballot boxes, and the like. In most polling stations where SEC established irregularities in the count of votes as well as in the tabulation and establishment of results, this authority annulled the votes by a decision.

It is indicative that in the complaints and appeals procedure regarding the voting in the first round of elections, when reviewing election materials out of 100 polling stations, SEC found irregularities in 94, most frequently committed by one person voting more times.²⁵⁴ The most frequent evidence for such irregularities were the copies of the Voters' Lists, where several voters who had allegedly exercised their suffrage were signed with the same signature, and in certain cases the number of ballots used did not correspond to the number of voters who had exercised their suffrage. In all these cases, although there were grounds for suspicion for perpetrated criminal acts, the electoral bodies did not report the acts.

3. After the SEC decisions on the vote of 1.6.2008, three political parties lodged appeals to the Supreme Court of the Republic of Macedonia, as follows: DPA lodged 76 appeals against SEC decisions due to irregularities in the vote (the most frequently noted irregularities in the appeals are group and family voting, voting on behalf of someone else, public voting, ballot box stuffing, and the like). DUI lodged appeals demanding the annulment of voting in four polling stations, and TMRO lodged an appeal against the decision on their complaint referring to Electoral Districts 5 and 6.²⁵⁵

---

²⁵⁴ See: Early Parliamentary Elections 1 June 2008, OSCE/ODIHR Election Observation Mission, Final Report, Warsaw, 20 August, 2008, (pp. 21).

²⁵⁵ See: Early Parliamentary Elections 1 June 2008, OSCE/ODIHR Election Observation Mission, Final Report, Warsaw, 20 August, 2008, (pp. 26).

The Supreme Court of RM worked in four councils upon the appeals of the political parties, and three of the four councils of the Court confirmed almost all decisions made by SEC, rejecting one only. As opposed to them, the fourth council altered 11 SEC decisions on the annulment of election results²⁵⁶.

4. With regard to the repeated vote of 15.06.2008, DPA lodged 13 appeals for 110 polling stations, requesting alteration of SEC decisions on the annulment. DUI lodged 4 appeals. With regard to these appeals, the Supreme Court of RM confirmed all SEC decisions and annulled additional three polling stations based on DPA appeals, which together with the two previously annulled polling stations of ED 1, were sufficient to have an influence on one mandate due to which there had to be a re-run.

5. Regarding the repeated elections of 29 June 2008 in 15 polling stations in ED 1 and ED 6, the party PDP lodged 4 appeals against SEC decisions to the Supreme Court of RM because of inequality on the number of electors who had voted and the number of ballots in ballot boxes in several polling stations in the Electoral District 6, as well as due to group voting, voting without appropriate documentation, use of threat during the vote by party activists, forging protocols of Election Boards, and the like²⁵⁷. All four appeals were dismissed by the Supreme Court of RM as groundless, that is, the Court confirmed the SEC decisions previously adopted.

5.1 Voting and Electoral Right Protection as well as Problems in the Procedure for Calculating Votes and Establishing Election Results (2009 Presidential and Municipal Elections)

Shortcomings and Problems in the Voting Procedure and Electoral Right Protection as well as Shortcomings and Problems in the Procedure for Calculating Votes and Establishing Election Results

1. In 2009 elections OSCE again reported as negative family voting, particularly in the municipalities where ethnic Albanians

---

²⁵⁶ See, *ibid*, (pp.26).

²⁵⁷ See appeals No. 1930/3, 1931/3, 1932/3 and 1933/3 of 29.06.2008 on the official SEC website.

are predominant, then proxy voting (33%), one person “assisting” more voters (41 cases), attempt to influence electors (46 cases), intimidation of electoral officers and electors (8 cases), several apparently identical signatures on Voters’ Lists (19 cases) and multiple voting (7 cases).²⁵⁸

2. MOST observers too noted numerous cases of voting on behalf of someone else, irregularities in the implementation of the voting procedure, cases of family voting, group voting, omissions in Voters’ Lists, voting without UV lamp thumb checking and colourless spray application, violation of the secrecy of the vote, as well as significantly higher percentage of illiterate voters in urban areas compared to previous electoral processes²⁵⁹. In these elections, according to the MOST preliminary statement, in a number of polling stations citizens were not allowed to declare which type of elections they wanted to vote in, that is, they were forced to sign in the two Voters’ Lists and to vote both for the presidential and the municipal elections.

3. The vote count was negatively assessed in 14% of the polling stations visited by OSCE observers in the first round of elections. In every five observers on the ground, one notified of significant procedural errors.²⁶⁰ As in the first round of elections, in the second one too, OSCE observers notified that the basic procedures for the reconciliation of election results were not followed, particularly before ballot boxes were opened, and transparency was not provided regarding the possibility for observers to observe how data about the election results were entered.²⁶¹

---

²⁵⁸ Report on the Preliminary Findings and Conclusions of OSCE and ODIHR, first round - 22 March, 2009 (pp.13).

²⁵⁹ See: MOST Preliminary Statement on the Second Round of Presidential and Municipal Elections, second round, 6 April 2009, http://camost.org/index.php?option=com_content&task=view&id=117&Itemid=2.

²⁶⁰ Stated in the Report on the Preliminary Findings and Conclusions, first round of elections - 22 March, 2009 (pp.13).

²⁶¹ Stated in the Report on the Preliminary Findings and Conclusions, second round of elections, 5 April 2009, (pp.9).

4. With regard to the first round of elections held on 22 March 2009, 86 requests were submitted to SEC, 74 out of which were treated as complaints, whereas 12 were treated as notification or complementation to complaints. Complaints were lodged by 16 authorised candidate list submitters, 3 out of which by a group of electors, and 13 by political parties or coalitions. Complaints requested the annulment of voting in 233 polling stations, whereas 10 complaints requested the annulment of voting in all polling stations in 10 municipalities. The complaints lodged by authorised list submitters were mainly about violations of the voting procedure, as well as about the tabulation and establishment of voting results.

In the first round of elections, the authorised submitter of the list of the party SDSM lodged 22 complaints, the major part of which, a total of 20, referred to irregularities observed in the voting procedure as well as in the procedure for tabulating and establishing the results of the mayors lists.²⁶²

VMRO-DPMNE lodged 11 complaints for irregularities observed in the voting procedure as well as in the procedure for tabulating and establishing the results of the mayors lists²⁶³.

The party Demokracija e Re – Party for New Democracy lodged 9 complaints, most out of which were lodged due to violations in the voting procedure, that is, due to noted family voting, lack of use of UV lamps, obstructing authorised representatives to monitor

---

²⁶² See: Complaints in the first round of elections lodged to the State Election Commission, http://www.sec.mk:90/2009/index.php?option=com_content&view=article&id=76&it.

After the first round of elections, in one complaint lodged, the submitter of the list for mayor of the municipality of Dolneni from SDSM stated as a basis for the complaint observed family and group voting (complaint No. 2161-1 SDSM), one complaint is lodged due to delayed opening of the polling stations by one hour, where the voting in that polling station is not prolonged by one hour but is closed in 19 hours (complaint No. 2171-1 SDSM), one complaint is lodged due to mobile phone use during voting as well as other observed irregularities during the voting (complaint No. 2176-1 SDSM). The remaining complaints refer to the procedure for tabulating and establishing the results of the voting for mayors lists in Aerodrom, Kochani, Vinica, Demir Kapija, Berovo, Gjorche Petrov and Dolneni, as well as for the councilor lists in the municipalities of Tetovo and Jegunovce.

See: http://www.sec.mk:90/2009/index.php?option=com_content&view=article&id=76&it.

²⁶³ Complaints refer to mayor lists of VMRO-DPMNE in the municipalities of Zelenikovo, Makedonski Brod, Veles and Strumica, as well as to councillor lists in the municipalities of Dojran and Centar.

the work of the Election Boards²⁶⁴, whereas a small part of them refer to violation of the results tabulation procedure.

The parties VMRO-DP and TMRO-VEP lodged 4 complaints in the first round of elections, three out of which refer to irregularities in the counting procedure for members of the councils of the municipalities of Kisela Voda, Butel and Centar, whereas one complaint refers to irregularities in the nomination procedure, that is, one person is found on two councilor lists.²⁶⁵

The Party for Full Emancipation of the Roma – PCER lodged only one complaint.²⁶⁶

The party Democratic Union for Integration-DUI lodged 3 complaints, two out of which refer to irregularities in the results tabulation procedure, whereas one refers to voting irregularities in the polling stations 2467 and 2468.²⁶⁷

The party Democratic Party of Albanians-DPA lodged 7 complaints, 5 of which refer to family voting and unlawful police presence, whereas one complaint refers to delayed start of the voting. One complaint refers to irregularities in the procedure for tabulating and establishing the results.²⁶⁸

The Liberal Party of Macedonia lodged 3 complaints, 2 of which refer to irregularities in the voting procedure, results tabulation and establishment, whereas one complaint refers to the protection of an elector's electoral right²⁶⁹.

---

²⁶⁴ Complaints No. 2092-1, 2093-1, 2094-1, 2101-1 and 2102-1 refer to cases of family voting in the polling stations, lack of use of UV lamps, removal of authorised representatives from the polling stations by the Election Boards, whereas complaint 2138-1 takes as legal grounds irregularities in the procedure for tabulating and establishing the results.

²⁶⁵ According to the allegations in the complaint this is about ordinal number 15 in the councilor lists of the municipality of Aerodrom of the party VMRO-NP and ordinal number 41 in the councilor lists of the City of Skopje by the same party. See complaint No. 2073-1, <http://www.sec.mk:90/2009>.

²⁶⁶ Complaint No. 2074-1, in which the submitter of the list of councillors in the municipalities of Tetovo, Bitola, Kichevo and Kumanovo complains that on the lists the emblem of their party is replaced with the emblem of the United Party for Emancipation of the Roma.

²⁶⁷ See complaints No. 2075-1, 2115-1 and 2141-1.

²⁶⁸ See complaints No. 2091-1, 2120-1, 2121-1, 2122-1, 2123-1, 2124-1, and 2125-1.

²⁶⁹ See complaints No. 2129-1, 2129-2, and 2130-1.

A group of independent submitters lodged 8 complaints, 5 of which refer to irregularities in the procedure for tabulating and establishing the results, one complaint refers to family voting and group voting, one complaint is lodged by a President of EB and one complaint in the form of a request to review the election material in all polling stations in the municipality.²⁷⁰

The Party for Movement of the Turks in Macedonia-PDT lodged 4 complaints, 3 of which refer to irregularities in the procedure for tabulating and establishing the results, whereas one complaint refers to a request to conduct voting in polling station 2353, where voting did not take place due to the storm.²⁷¹

The Democratic Party of the Turks in Macedonia lodged 4 complaints, 3 of which refer to irregularities in the procedure for tabulating and establishing the results, whereas one complaint refers to the repetition of the vote in the polling station 2353.²⁷²

The Party for European Future-PEI lodged only one complaint due to irregularities in the procedure for tabulating and establishing the results.²⁷³

The Party for United Democrats of Macedonia – PODEM lodged one complaint due to irregularities in the procedure for tabulating and establishing the results.²⁷⁴

The Union of the Roma in Macedonia-SRM lodged two complaints, one of which due to voting on behalf of someone else, whereas one because of irregularities in the procedure for establishing the results.²⁷⁵

The Party for Democratic Prosperity-PDP lodged 4 complaints, all of which due to irregularities in the procedure for tabulating and establishing the results.²⁷⁶

²⁷⁰ See complaints No. 2076-1, 2107-1, 2126-1, 2127-1, 2148-1, 2185-1, 2197-1 and 2210-1.

²⁷¹ See complaints No. 2097-1, 2145-1, 2146-1, 2147-1.

²⁷² See complaints No. 2105-1, 2142-1, 2143-1, 2144-1.

²⁷³ See complaint No. 2106-1.

²⁷⁴ See complaint No. 2139-1.

²⁷⁵ See complaints No. 2159-1 and 2160-1.

²⁷⁶ See complaints No. 2186-1, 2187-1, 2188-1 and 2189-1.

The party People's Movement for Macedonia-NDM lodged one complaint due to irregularities in the procedure for tabulating and establishing the results.²⁷⁷

5. After the second round of elections held on 5 April 2009, according to Article 148, paragraph 1 related to paragraph 2 of the Electoral Code, 97 complaints were lodged to SEC by 9 authorised candidate lists submitters, that is, two authorised submitters-a group of electors and seven authorised submitters-political parties and coalitions. Complaints requested the annulment of voting in 234 polling stations, whereas two complaints requested the annulment of voting in all polling stations in two municipalities. Complaints were lodged to SEC by the following parties and independent lists: VMRO-DPMNE lodged 45 complaints, SDSM 5 complaints, Party for European Future-PEI lodged 27 complaints, Social Democratic Union-SDU 2 complaints, Democratic Union for Integration 13 complaints, Democratic Party of Albanians-DPA 1 complaint, VMRO-NP 1 complaint and 3 complaints were lodged by a group of electors²⁷⁸.

Most of the complaints lodged by VMRO-DPMNE refer to irregularities in the voting procedure, as well as irregularities in the procedure for tabulating and establishing the results for the election of mayor in the municipality of Ohrid, the municipality of Karposh, the municipality of Brvenica, the municipality of Karbinci (for councilor list too), the municipality of Makedonski Brod and the municipality of Novo Selo²⁷⁹.

Complaints lodged by SDSM refer to irregularities in the voting procedure for the election of mayor in the municipalities of

---

²⁷⁷ See complaint No. 2194-1.

²⁷⁸ See: http://www.sec.mk:90/2009/index.php?option=com_content&view=article&id=92&it.

²⁷⁹ See complaints from No. 2587-1 to 2630-1, and 2664-1. Most of the irregularities reported in the complaints refer to the procedure for tabulating and establishing the results by EBS and MECs, as well as numerous disruptions during the vote, such as lack of use of UV lamp during the vote, violation of the secrecy of the vote, agitation in polling stations, spreading political propaganda material, multiple voting by one and the same person, and the like.

Staro Nagorichane, Berovo, Karbinci, Cheshinovo and Obleshevo and Resen²⁸⁰.

Complaints lodged by PEI refer to irregularities in the voting procedure as well as in the procedure for tabulating and establishing the results for the election of mayor in the municipality of Struga²⁸¹.

Complaints lodged by Democratic Union for Integration-DUI refer to irregularities in the voting procedure, that is, cases of family voting, multiple voting by one and the same person, lack of use of UV lamp, as well as to irregularities in the procedure for tabulating and establishing the results for the election of mayor in the municipality of Tetovo²⁸².

Democratic Party of Albanians-DUI lodged one complaint No. 2563-1, which points to irregularities in the voting procedure, such as violation of the secrecy of the vote, cases of family voting, cases of group voting, unauthorised presence of armed police in polling stations and the like.

The party VMRO-NP lodged 1 complaint No. 2505-1 due to irregularities in the voting procedure and the procedure for tabulating and establishing the results, whereas a group of electors lodged 3 complaints for the same reasons²⁸³.

6. After the vote held on 19 April 2009, according to Article 148, paragraph 1 related to paragraph 2 of the Electoral Code, 13 complaints were lodged to SEC, one by a group of electors and 12 by one coalition. The complaints requested the annulment of voting in 12 polling stations, one in the municipality of Zelenikovo and 11 in the municipality of Dolneni, whereas one complaint requested a re-count and that based on the re-count SEC tabulates and establishes the results of the voting in the municipality of Dolneni.

---

²⁸⁰ See complaints from No. 2657-1 to 2661-1, *ibid*.

²⁸¹ Complaints refer to violation of Article 40, paragraph 2, points 2 and 3, Article 103, paragraph 1 and 7, Article 105 and article 109, paragraph 1 and 2. See: http://www.sec.mk:90/2009/index.php?option=com_content&view=article&id=92&it.

²⁸² See complaint No. 2534-1, as well as see complaints from No. 2570-1 to 2583-1, *ibid*

²⁸³ See complaints No. 2533-1, 2541-1 and 2542-1.

Institutional Response to Problems Observed

1. Acting upon the complaints against the vote in the first round of elections, SEC considered all complaints lodged and decided as follows²⁸⁴:

- Annulled the vote in 6 polling stations (3 in Dolneni, 1 in Mavrovo and Rostuhse, 1 in Makedonski Brod and 1 in Studenichani);

- Did a recount of valid ballots for the election of members of the council of the municipality of Tetovo and in accordance with the results of the review corrected the final Protocol No. 21-G of MEC Tetovo;

- Did a recount of valid ballots for the election of mayor of the municipality of Makedonski Brod and in accordance with the results of the review corrected the final Protocol No. 21-B of MEC Makedonski Brod.

2. Unsatisfied with the decisions of SEC, authorised candidate lists submitters pressed 45 lawsuits to the Administrative Court within the legal deadline, as follows: the authorised submitter of the list of Demokracia e Re-Party for New Democracy pressed 9 lawsuits, the authorised submitter of the list of DUI pressed 1 lawsuit, the authorised submitter of the list of DPA pressed 5 lawsuits, the authorised submitter of the list of SDSM pressed 19 lawsuits, the authorised submitter of the list of VMRO-DP and TMRO-VEP pressed 3 lawsuits, the authorised submitter of the list of the Democrtatic Party of the Turks in Macedonia pressed 3 lawsuits, the authorised submitter of the list of VMRO-DPMNE pressed 2 lawsuits, the authorised submitter of the list of PODEM

---

²⁸⁴ See the Report of the State Election Commission on the elections for members of municipal councils and the council of the City of Skopje and for mayors of the municipalities and for mayor of the City of Skopje in 2009, Skopje, May 2009 (pp. 20 and 21) as well as the Report of the State Election Commission on the elections for a president of the Republic of Macedonia, Skopje, April 2009. See: http://www.sec.mk:90/2009/fajlovi/rezultati/konecni/izvestaj_do_Sobranieto_na_RM_za_pretsedatelskite_izbori_2009.pdf.

pressed 1 lawsuit and the authorised submitter of the list of a group of electors pressed 2 lawsuits²⁸⁵.

The Administrative Court confirmed all SEC decisions, that is, dismissed all charges pressed.

3. Regarding complaints to the vote in the second round of elections, SEC accepted two complaints and annulled the vote in one polling station in the municipality of Arachinovo (polling station No. 2337) and one polling station in the municipality of Struga (polling station No, 1872). All remaining complaints were rejected. Unsatisfied with the decisions of SEC, authorised candidate lists submitters pressed 39 lawsuits to the Administrative Court within the legal deadline, as follows: the authorised submitter of the list of Demokracia e Re-Party for New Democracy pressed 1 lawsuit, the authorised submitter of the list of DUI pressed 10 lawsuits, the authorised submitter of the list of DPA pressed 1 lawsuit, the authorised submitter of the list of PEI pressed 20 lawsuits, the authorised submitter of the list of VMRO-DPMNE pressed 4 lawsuits, the authorised submitter of the list of a group of electors pressed 2 lawsuits, and the authorised submitter of the list of the Coalition Together for Shuto Orizari pressed 1 lawsuits.

4. The Administrative Court confirmed all SEC decisions, that is, dismissed all the lawsuits pressed, except for the case of the lawsuits for the polling station 2337 where it amended the decision of SEC and confirmed the results of the vote held on 5 April 2009. Notably, based on the reviewing of the overall election material done and the decision challenged, the Administrative Court found that the SEC decision had not been based on a complete and properly established factual situation because it did not correspond to the facts and evidence of the election material. The Court did not find grounds for the annulment of voting of the polling station No. 2337 in the municipality of Arachinovo.

---

²⁸⁵ See: http://www.sec.mk:90/2009/index.php?option=com_content&view=article&id=78&Itemid=

5. Regarding complaints against the vote held on 19 April 2009, SEC considered all complaints and rejected them as groundless. Unsatisfied with the decisions of SEC, authorised candidate lists submitters pressed 12 lawsuits to the Administrative Court within the legal deadline, as follows: the authorised submitter of the list of VMRO-DPMNE pressed 11 lawsuits, whereas the authorised submitter of the list of a group of electors-Zelenikovo pressed 1 lawsuit.

6. The Administrative Court confirmed all SEC decisions, that is, dismissed all the lawsuits pressed, except for the case of the lawsuits for the polling station 1475, the municipality of Dolneni, where it amended the decision of SEC and annulled the vote held on 19 April 2009.

7. It should be noted that SEC did not adopt all the decisions within the legally determined deadline, and it was also not always clear which moment the calculation started of the 48 hours for submitting complaints to SEC. This was particularly the case with the complaints referring to the tabulation and establishment of election results.

Although according to Article 151, paragraph 2 of the Electoral Code, when deciding upon complaints based on facts referred to therein not contained in the protocol, SEC is obliged to review the overall election material, especially in cases where there is family voting, voting on behalf of someone else, violation of the secrecy of the vote, etc. the Commission did not review the election material even when these irregularities were contained in the protocols of the Election Boards.

There is also certain inconsistency in the reviewing of the overall election material, because it was decided whether to make a review or not on a case-to-case basis without strictly respecting the legal provision. Thus, for complaints lodged in the first round of

elections, SEC decided to carry out a review of the overall election material only in 3 cases, while for complaints lodged in the second round of elections in 4 cases. Lack of quality and fully explained SEC decisions is also noted. Decisions are mainly explained by quoting the provisions of the Electoral Code.

8. The same remark regarding the quality of decisions may be made for the Administrative Court as well. In 99% of the cases, the Administrative Court followed the explanation of the decisions given by SEC without going into evaluation of the serious accusations contained in the lawsuits of the lists submitters, such as, cases of family voting, voting on behalf of someone else, violation of the secrecy of the vote, more ballots in ballot boxes by persons who voted, unsigned protocols by the members of the Election Boards, etc. Like the SEC, when deciding, it too limited itself to very restrictive evidence, which may have been insufficient to make well explained decisions.

6. Election Campaign Financing and Financial Reports (2008 Early Parliamentary Elections)

Shortcomings and Problems in Acting upon Political Parties' Financial Reports on Election Campaign Financing

1. In all financial reports submitted on the expenditure of funds for the election campaign, note is made of the imprecision and lack of clarity in items contained in the reports and unreality in amounts showed as spent in relation to campaign costs really spent.

2. Political parties and their coalitions received significant discounts on prices and the amount of the discount was determined individually (varying between 10-90% of the price declared). In practice this created unequal conditions for access to paid advertising of political parties and their coalitions, besides the obligation for an equal access of political parties to media presentation of their

political programmes. Unfortunately, there is no provision in the Electoral Code of RM which foresees that all candidates, parties and coalitions should receive an equal price for equal time and audience when buying advertising time.²⁸⁶

3. According to the data contained in the Report of the SCPC, in the financial reports of the political parties published and submitted to SEC and the State Auditing Office it is evident that the election participants show expenditure in the election campaign higher than their income. Conclusion 3 of the Report of the Commission further notes that this difference as well as the insufficiently precise types of income sources that campaigns were financed from cast a doubt that there are other financial sources besides the legally determined ones.²⁸⁷

Institutional Response to Problems Observed

1. Regarding the campaign financing, in its report OSCE/ODIHR notes that there are no efficient control mechanisms²⁸⁸ and that there is an impression that certain campaign organisers exceeded the legal limits. These findings are confirmed by the Conclusions of the session of the State Commission for Prevention of Corruption held on 5-6.08.2008.

2. Even besides this, SEC has so far not instituted an misdemeanour procedure for the violation of the provisions for election campaign financing according to Article 180 of the Electoral Code, nor has it initiated a procedure for criminal liability for the violation of Article 165-a of the Criminal Code.

3. The 2008 Annual Report of the State Commission for Prevention of Corruption it is noted that according to the data

²⁸⁶ The conclusion corresponds to the OSCE Final Report on the Early Parliamentary Elections held on 1 June 2008 (pp. 15).

²⁸⁷ See: Annual Report on the Work of the State Commission for Prevention of Corruption for 2008, March 2009 (pp.25).

²⁸⁸ OSCE/ODIHR Final Report on the 2008 Early Parliamentary Elections, pp.11

provided by the Broadcasting Council regarding the costs for paid political advertising in the electronic media during the election campaign (for real time for paid political programme) and from regular monitoring of printed media, the Commission concluded that the two coalitions – organisers of the election campaign that were the only ones to have candidate lists in all six Electoral Districts had exceeded several times the legally permitted limit on funds to be spent for the election campaign in accordance with Article 84 of the Electoral Code.²⁸⁹

4. The State Auditing Office has still not performed an audit of the political parties' financial reports, both on the current operations of the political parties and the financial reports on the election campaign for the 2008 early parliamentary elections.

6.1 Election Campaign Financing and Financial Reports (2009 Presidential and Municipal Elections)

1. According to the amendments and supplements of the Electoral Code, Article 83-b, paragraph 2 lays down the obligation of the Minister of Finance to adopt a Rulebook on the register of donations, which lays down the form, content and manner of keeping the register of donations. In accordance with this legal obligation, for the 2009 election campaign 40 registers of participants in this electoral cycle were delivered, including larger parties, that is, coalitions.

2. According to the Code, election campaign organisers should submit financial reports on the election campaign.

Shortcomings and Problems in Acting upon Political Parties' Financial Reports on Election Campaign Financing

1. On these elections too there is a lack of a report on an audit performed of the political parties' financial reports by the State

²⁸⁹ See: Annual Report on the Work of the State Commission for Prevention of Corruption for 2008, March 2009 (pp.25).

Auditing Office, although the Annual work Programme of the State Auditing Office for 2009, referring to Article 6, paragraph 1 of the Law on State Audit, and in accordance with the internal classification of entities for audit, envisages that for four political parties financed by funds from the budget of the Republic of Macedonia financial audit will be performed.²⁹⁰

2. It should also be noted that within the 2009 Annual Programme, the State Auditing Office has envisaged 65 audits of financial reports for 2008, while it still has not prepared a single audit report on the financing of the political parties in the Republic of Macedonia.

CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS FOR THE FIRST PART OF THE ANALYSIS:

1. The State Election Commission, as well as all remaining election authorities, must strengthen and improve the personal, professional, expert, technical and educational capacity in all the phases of the electoral process.

Before the conduct of the 2009 presidential and municipal elections the capacity of SEC was partly strengthened through the employment of new people in the services of the Commission, however, work still needs to be done on **strengthening the remaining aspects of SEC capacity**. This recommendation is linked to 1 September 2009, when SEC should become fully competent to officially maintain and update the Voters' List. Serious remarks about the accuracy of data contained in the Voters' List in several electoral processes in a row create the need for strengthening the capacity of SEC, which is supposed to overcome inconsistencies and fully remove them.

---

²⁹⁰ See Annual Programme for the work of the State Auditing Office for 2009, Skopje, December 2008, (Annex 1).
<http://www.dzr.gov.mk/Uploads/Finale%pdf%20-Godisna%20programa%20za%202009.pdf>.

2. The State Election Commission should work more intensively on organising training for the members of the lower election authorities in the long run and by involving more persons in this process. In this sense additional training programmes should be developed, which should be implemented not immediately before the elections, but in a more relaxed period between two electoral cycles. Also, consideration may be given to the **revision of the training manual** so that it becomes more understandable and more accessible for proper application.

3. The State Election Commission should use more the legal competence for adopting guidelines on issues that are insufficiently specified in the Electoral Code. For instance, some provisions, such as Article 7 of the Electoral Code, which refers to the prohibition of persons convicted to an imprisonment sentence of more than 6 months to stand for election, which posed problems in implementation, could be explained through guidelines by SEC so that there is a consistent application of the Electoral Code and improved legal security with regard to the protection of the passive electoral right. Also, with a view to facilitating the process of counting votes and improving trust in the elections result, and taking account of the large number of complaints in the 2009 elections stating that the election results were not properly counted, SEC could consider adopting guidelines and amending forms that would foresee that MECs count and enter the total number of ballots after the vote (number of valid, number of invalid and number of unused ballots) and compare it to the number of ballots received for that polling station (reconciliation of ballots).

4. The State Election Commission should demonstrate readiness quickly and decisively to deal with all problems arising as a result of the work of the lower electoral authorities. SEC should demonstrate such readiness also in dealing with the irregularities caused by the participants in the electoral process. The State Election Commission must not remain passive and fail to institute misdemeanour procedures in cases of evident violation of the legal

provisions by election participants, particularly during the election campaign. And once again the need is reaffirmed for strict conferring of legal power for **SEC to conduct misdemeanour procedures and impose misdemeanour sanctions. It is also necessary for SEC to be legally determined as an misdemeanour authority.**

5. The State Election Commission should have a database of all misdemeanour and disciplinary procedures instituted and completed, measures imposed and dismissals of electoral bodies.

6. In cooperation with political parties, the State Election Commission will have to work on improving the level of professionalism and party impartiality.

Like in the early parliamentary elections, so in 2009 presidential and municipal elections there were numerous election irregularities which were also recorded by the media and were the subject of complaints, **SEC, however, in most cases did not go into reviewing the overall election material, but chose a selective, and most frequently party-motivated approach to reviewing evidence provided. In certain cases SEC members voted according to their party affiliation,** which was especially evident when they reviewed the complaints of the authorised list submitters who did not have their representatives in SEC. Their complaints were rejected as groundless besides serious allegations contained in the complaints for election irregularities observed. This remark is a step backwards in the quality of the work on complaints in 2008 early parliamentary elections when SEC showed greater readiness to open the election material, take into account additional information from electoral bodies' members as well as the results of the polling stations which had a suspiciously high voter turnout.

7. It is necessary to consider continuing the short deadlines envisaged by the Electoral Code for acting upon complaints by SEC, but also for acting upon lawsuits by the Administrative Court. It should be noted that the Republic of Macedonia has the fastest

procedure of deciding upon complaints, i.e. lawsuits, compared to all member states of the Council of Europe. In order to guarantee the effectiveness of the procedures upon complaints and lawsuits of SEC, i.e. the Administrative Court, they should be given the right to collect data about election irregularities on the field themselves.

8. Regarding the work of the Administrative Court note is made of its intransparency during sessions when it decided upon lawsuits against SEC decisions. Besides the legal obligation for public acting upon lawsuits, the Administrative Court decided to remain close to the public when deciding, except for publishing the contents of the lawsuits lodged and verdicts and decisions passed when the Administrative Court was transparent and open to the public.

9. The Administrative Court should use all evidence, that is, the overall election material when acting upon lawsuits.

The continuation of the practice of using a restrictive number of evidence and the selective approach towards them may have an unfavourable effect on the protection of electoral rights. The Court should also specify the procedure for election irregularities in a written document which would be available to all interested parties.

10. The problems that arose in relation to the manner of acting of the Broadcasting Council regarding giving guidance for presentation of potential election candidates, that is, candidates who still do not have an officially confirmed nomination by SEC or MECs, created the need for more precise definition of Article 74, paragraph 2 and 3 of the Electoral Code in order to define the period before the start of the election campaign. According to the Electoral Code there is no provision that refers to the media presentation of potential candidates before the beginning of the election campaign. **There is an obvious need to fill in this loophole in the law.**

11. Note is made of the increase in the number of notifications by citizens to OSCE and MOST observers due to threats and intimidation as well as dismissal from jobs unless they vote for a specific political party. In the 2009 presidential and municipal elections too there were traditional forms of election irregularities, such as family voting, group voting, violation of the principle of the secrecy of the vote, ballot box stuffing, voting on behalf of someone else, etc. In order to reduce these election irregularities, besides state authorities, political parties must also be actively involved in order to foster political culture both in party members, activists, simpatisers, and the like, and in the voters of the Republic of Macedonia.

These election irregularities must not be tolerated by the state authorities. They must be punished uncompromisingly according to the legal provisions of the Criminal Code of RM.

12. Due to violations of the legal provisions on election campaign financing by the participants in the electoral process, a need is created once again for amendments in the legislation regarding the time when audit reports should be delivered to SEC and the determination of direct consequences for the election participant if the State Auditing Office noted unlawfull expenditure of funds during the campaign. The Electoral Code should distinguish between sources of election campaign financing and regulate the issue of whether the party may be sponsored or may only use donations and, if so, in what form. The Electoral Code must also lay down a single form for the political parties' financial reports, both for the parties' current financial operations and for the financing during the election campaign.

13. Considering the fact that the State Auditing Office acts very slowly and in certain cases does not act at all upon political parties' financial reports, it is necessary to foresee a legal obligation for auditing of party financial reports by the State Auditing Office or by an independent, domestic or foreign auditing authority according to the recommendations of the Venice Commission of the Council of Europe.

CRIMINAL LAW PROTECTION OF THE ELECTORAL PROCESS

The legal system of the Republic of Macedonia foresees several process channels for institutional response to election irregularities. A constituent part of this system is the criminal law response to election irregularities, which is a form of court protection of electoral rights. The criminal law repression protects the electoral system and electoral rights from the socially most severe violations which are incriminated as criminal acts. The scope and efficiency of the criminal law response is determined by the penal law instruments, and even more by the competent authorities' capacities and willingness to apply them consistently. The scope of incriminations and the severity of penalties are directly determined by the citizens' willingness and their sensitivity to certain election irregularities.

1. LEGISLATION ON CRIMINAL ACTS AGAINST ELECTIONS AND VOTING

The Criminal Code of the Republic of Macedonia foresees nine criminal acts against elections and voting: Prevention of elections and voting (Article 158), Violation of electoral right (Article 159), Violation of electors' freedom of choice (violation Article 160), Misuse of electoral right (Article 161), Bribery at elections and voting (Article 162), Violation of the secrecy of the vote (Article 163), Destruction of electoral documents (Article 164), Electoral fraud (Article 165), Misuse of funds for election campaign financing (Article 165-a²⁹¹). They are systematised in a separate chapter (Chapter sixteen) titled "Criminal Acts against Elections and Voting". A common group object of the protection from criminal acts against elections and voting is the electoral system, which presents a collection of principles and procedures that should ensure free, direct, secret and democratic elections, which is also a fundamental value of the constitutional order of the Republic of Macedonia. Another group object of protection is the active and

---

²⁹¹ This is a new incrimination introduced with the 2006 amendments;

passive electoral right, that is, the right to equal, general and direct electoral right, as well as the right of every citizen to take part in performing a public function.

With the amendments and supplements of the Criminal Code, the legal provisions for all criminal acts were amended with regard to the penalties prescribed in order to make them drastically more severe, whereas some criminal acts were amended with regard to the descriptions of the legal provisions for the criminal acts, while Article 165-a introduced a new incrimination: Misuse of funds for election campaign financing. It may be noted that the legal provisions for the criminal acts provide a sound penal law protection in all phases of the electoral process, as follows:

- Registration of electoral right;
- Nomination procedure;
- Election campaign;
- Preparation of the voting system;
- Voting before election day and voting on election day;
- Counting and tabulating votes;
- Procedure for deciding upon complaints and appeals, as well as
- Election campaign financing.

Practice, however, shows that in certain incriminated activities there is a lack of precision and that for certain parts of the electoral process full penal law protection is not ensured. Practice also shows that gradation of some criminal acts is necessary through envisaging qualified forms, but also privileging some acts of perpetration in order to relax the legal and penal policy for them.

Therefore, it is necessary to preserve the severity of the penalties for the acts committed by “multiple voting” and “ballot box stuffing”, which have assumed great proportions in the past electoral cycles as a method of committing election irregularities and influencing election irregularities, and reduce the severity of the penalties for “voting instead of someone else” because it is observed that there are no criminal cases for such acts. This

phenomenon is the result of the fact that severe penalties may put public prosecutors off processing these acts, but also because the public is less sensitive to such election irregularities, and in certain regions family voting and voting instead of someone else is even considered normatively and morally correct.

Practice shows that most often voting for someone else and ballot box stuffing are covered up by forging the data of voters who have exercised their suffrage, which is in itself a type of electoral fraud committed with a threat against officials. Regarding such activities there is no appropriate criminal law protection because only an official can occur as a perpetrator of the act of electoral fraud.

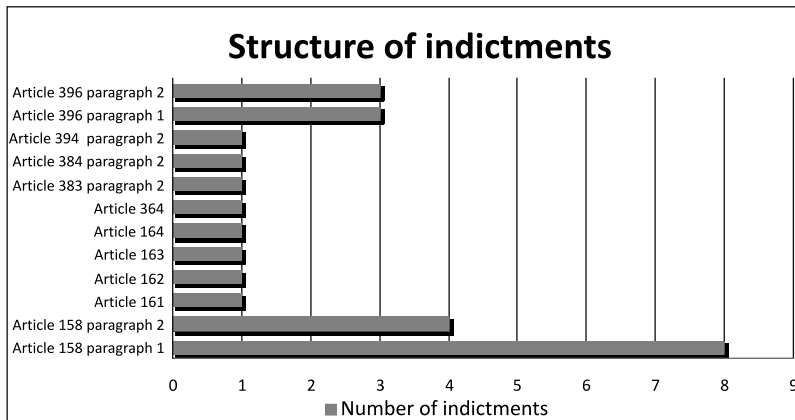
It should be stressed that in the field of criminal acts against elections and voting, the imprisonment sentence in itself has not given the results expected. On the contrary, based on data presented in the analysis below, one may conclude that there is a negative tendency for certain convicted persons to be involved in political life again, and even for isolated criminal groups to organise themselves and be used by political structures in the election race. At the same time some of these groups occur as direct perpetrators of criminal acts against elections and voting. Therefore, it is necessary to foresee specific penal law solutions, such as limiting the electoral right, which will break this link and prevent perpetrators from getting involved in political life again.

2. PHENOMENOLOGICAL CHARACTERISTICS OF CRIMINAL ACTS AGAINST ELECTIONS AND VOTING PERPETRATED DURING THE 2008 EARLY PARLIAMENTARY ELECTIONS

The data that the Coalition has gained through communications from the Public Prosecutors' Offices show that the highest number of indictment cases are formed in relation to the criminal act of "Prevention of elections and voting", whereas a significantly smaller number refer to the criminal acts of "Misuse of electoral right", "Violation of electoral right", "Violation of the secrecy of the vote" and the criminal act of "Destruction of electoral

documents". Notably, a significant part of cases formed referring to the act of prevention of elections and voting refer to Article 158, paragraph 2, which shows that the suspects are accused of acts perpetrated by use of firearms or explosive devices, by use of violence against several persons, as well as of acts perpetrated by an organised group or in several polling stations. This structure shows that during the conduct of the 2008 elections the application of elements of violence in the perpetration of these criminal acts significantly increased.

If one analyses the structure of indictments and the structure of irregularities observed by election observers, a certain discrepancy is noted. Thus, the structure of irregularities observed by observers²⁹² shows that family voting, voting instead of someone else, and ballot box stuffing are predominant, which, contrary to the data obtained, suggests that in the structure of indictments activities will dominate that will be subcategorised under criminal

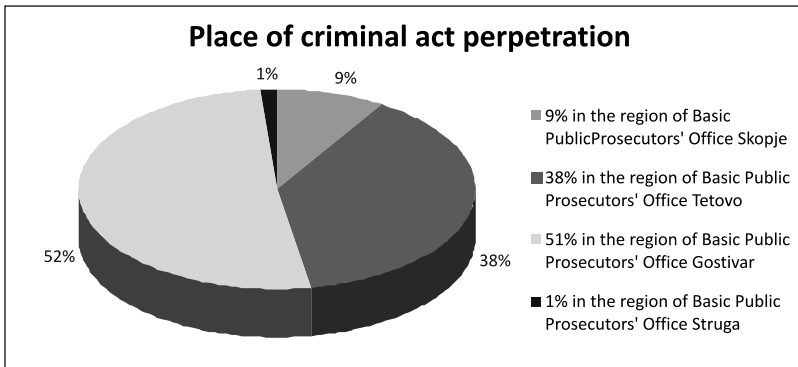
²⁹² ODIHR observers noted numerous irregularities in the voting procedure. Family voting was observed in 18% of the places observed, where such election irregularities were observed in 32% of observed polling stations with dominant Albanian population and 12% in other areas. More serious irregularities were also observed such as ballot box stuffing (30 cases), multiple voting (11 cases) and voting for other persons (41 cases). Intimidation was observed in 18 cases, including physical assault on EB members. It is interesting that in several polling stations in the municipalities of Tetovo, Bogovinje, Oslovej voter turnout was higher than 95%, and in two polling stations in Poroj it was 99, that is, 100%.

acts of misuse of electoral right, violation of the secrecy of the vote. This data may be explained by the fact that police most easily uncover, that is, citizens and the electoral administration most frequently report, the acts that directly prevent and obstruct the implementation of the electoral process.

On the other hand, more subtle acts like electoral fraud, bribery at elections and voting, and, particularly, misuse of electoral rights are difficult for police to uncover. This police task is made even more difficult as there is a belief among citizens and the electoral administration that family voting and voting for someone else are not culpable. Also, due to the low level of public condemnation of acts of misuse of electoral rights (multiple voting and voting on behalf of someone else), the electoral administration does not report these acts, on the contrary, it tolerates their perpetration.

2.1 Place of Criminal Act Perpetration

Regarding the place of perpetration of criminal acts, the analysis of data obtained from the Public Prosecutors' Office shows that the highest number of acts are perpetrated in the Polog region, and a significantly lower number are perpetrated in the Skopje and Struga regions. Notably, 81% of acts are perpetrated in rural areas, and 19% of acts are perpetrated in urban areas. It is peculiar that in most cases these areas are areas with dominant Albanian population.

The analysis of whether the acts were perpetrated in the polling station or outside the polling station shows that 81% of acts were perpetrated in the premises of the polling station, whereas 19% of acts were perpetrated outside the polling station. If one analyses the type of acts perpetrated outside the polling station, it will be noted that they are criminal acts that do not fall into the group of acts against elections and voting, their perpetration, however, aimed at enabling or creating conditions for the perpetration of this type of criminal acts.

2.2 Time of Criminal Act Perpetration

Regarding the time of perpetration of the criminal acts against elections and voting, the highest number of acts were perpetrated on the election day held on 1 June 2008, whereas a very small number were perpetrated in the re-run held on 15 June 2008. Notably, the acts were above all perpetrated during the voting procedure, and although serious irregularities were noted during the pre-election period and the procedure of counting votes and tabulating results²⁹³, acts perpetrated in these periods do not occur in statistics yet.

2.3 Mobilisation of Perpetrators of Criminal Acts against Elections and Voting

The analysis shows that most often the perpetrators of this type of criminal acts are mobilised on a party basis²⁹⁴. Second, bearing in mind that in the Republic of Macedonia parties are ethnically oriented and target an electorate of specific ethnic communities, it may be concluded that the mobilisation of perpetrators of this type

---

²⁹³ OSCE/ODIHR Final Report on the Early Parliamentary Elections 2008, pp.20, A great number of protocols submitted by MECs Gostivar, Tetovo, Bogovinje, Saraj were improper, or there were indicia for forgery. Observers also notify of purposeful forgery of results in the process of tabulating the results in MEC Tetovo after the vote of 1 June 2008.

²⁹⁴ According to the data most of the perpetrators are members or sympathisers of the political party DPA. In fewer cases perpetrators are members of DUI and DUA, and in an insignificant number of cases perpetrators are persons who do not belong to or sympathise any political party.

of criminal acts has an ethnic dimension too. This data is confirmed by the different level of mobilisation per ethnic community. The data that is at the disposal of the Coalition for Fair Trials shows that almost in 100% of the cases perpetrators of criminal acts are citizens of the Republic of Macedonia from Albanian ethnic background. Third, the mobilisation of perpetrators of criminal acts is clan-based (e.g. K.No.45/08 handled by Basic Court Skopje 1 against the so called Kondovo group). In most cases the perpetrators of acts come from family clans of party leaders or candidates. Fourth, the most frequent motive for perpetrating the acts is political supremacy in order to have an access to state resources by controlling certain state authorities. However, it should be pointed out that this motive of the perpetrators is not always directly expressed, but indirectly through their encouragers. High party officials or candidates occur as encouragers. These activities are performed both directly and by making statements in the public that create tensions among party members and sympathisers.

2.4 Manner of Criminal Act Perpetration

According to the descriptions of the criminal law events contained in the monitoring questionnaires, a general overview of the manners in which criminal acts against elections were perpetrated may be made.

During the 2008 early parliamentary elections the criminal act of prevention of elections and voting of Article 158, paragraph 1 was most frequently perpetrated when by the use of violence, by the use of physical force or serious threats for use of firearms directed at the members of the electoral administration or the voters who happened to be in the polling station a large number of ballots were taken away, the preferred candidate was circled, the ballots were stamped, several unknown persons signed in the copy of the Voters' List and the ballots were put into the ballot box. The act was also perpetrated when by the use of violence ballots were taken away and taken home to enable other members of the

perpetrator's family to vote or when tensions, incidents or armed violence were encouraged by sympathisers of competing parties or Election Boards members. In this way voting in the polling station was terminated and other potential voters were obstructed or put off exercising their suffrage.

The criminal act of prevention of elections and voting of Article 158, paragraph 2 is perpetrated through organised activities when the process of voting in several polling stations is disrupted violently. Notably, organised armed party structures are created in order to obstruct the sympathisers of the competing party to vote, or in order to stuff ballot boxes, or prevent the disruption of the electoral process by sympathisers or organised groups of activists of the competing party²⁹⁵. The level of organisation of the groups is evident in the case when a group is uncovered and deprived of liberty in a phase of preparing the act, that is, in a phase when more perpetrators have organised themselves, procured a large quantity of firearms and created conditions for the perpetration of the act. Such consecutive activities have aimed at perpetrating a criminal act against elections and voting, so taking account of the severity of the act they intended to perpetrate and the dangerous human potential that was formed, the court has rightfully assessed that the act of criminal association was perpetrated. It is peculiar that in most cases the perpetrators of the act of prevention of elections and voting of Article 158, paragraph 2 are at the same time accused of the act of illicit manufacturing, keeping and trade in firearms or explosive materials, which confirms the violent method as *modus operandi* of most of the acts.

The criminal act of misuse of electoral right of Article 161, paragraph 1 is perpetrated during the vote when the defendants

---

²⁹⁵ Preliminary Conclusions, OSCE/ODIHR, 2 June 2008, In one of the incidents that took place in Arachinovo one person was fatally injured, whereas one person suffered injuries from firearms in an incident that happened in Chair. In Gostivar two polling stations were closed when the election material was stolen by armed persons and all EB members were thrown out of the polling station. Voting was also closed during the morning in the municipality of Chucher Sandevo, where approximately 30 unknown persons entered the polling station, intimidated EB members and stole the election material.....

enter the polling station and either forcefully or with a silent consent of the electoral administration take away more ballots, circle the appropriate candidate list, stamp the ballots, put several signatures in the copy of the Voters' List and put the ballots in the ballot box. Or when they go to the polling station with a document for identification of a member of the family and then extort voting on their behalf from the Election Board.

Only one person is accused of having committed a criminal act of bribery at elections and voting of Article 162, paragraph 1. This is a case of active bribing, that is, the act is perpetrated when the perpetrator offered and gave bribe in the form of material funds and money to a person with an electoral right so that they vote for a particular political party.

The criminal act of violation of the secrecy of the vote of Article 163, paragraph 2 occurs once together with the act of prevention of elections and voting of Article 158, paragraph 2. The act was perpetrated when a member of an Electoral Board extorted the violation of the secrecy of the vote from electors who happened to be in the polling station or else electors were prevented from exercising their suffrage.

3. PROFILE OF PERPETRATORS OF CRIMINAL ACTS AGAINST ELECTIONS AND VOTING

The criminal acts against elections and voting may be perpetrated by:

- An elector;
- A candidate;
- The electoral administration; or
- A member of a state authority involved in the implementation of the electoral process.

For the criminal acts against elections and voting perpetrated in the 2008 early parliamentary elections most of the persons accused come from the group of voters who are most frequently

party activists or security of political leadership. According to the data of the Coalition among the defendants there were 8 persons coming from the electoral administration or authorised party observers, 1 defendant was a candidate and several defendants were police officers involved in the conduct of the elections.

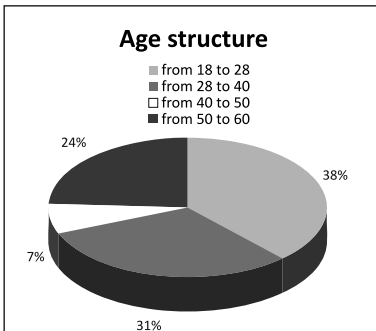
3.1. Sex Structure of Defendants

Regarding the sex structure of the persons accused of criminal acts against elections and voting in relation to the 2008 early parliamentary elections, only 3 persons were of the female sex, and all the rest were of male sex.

3.2 Ethnic Background of Defendants

Regarding the ethnic background of the persons accused of criminal acts perpetrated against elections and voting in the 2008 early parliamentary elections, the analysis shows a dominant share of the members of the Albanian community. Regarding the homogeneity of members of groups having at least three persons, the analysis shows full group homogeneity with group members always coming from the Albanian ethnic community.

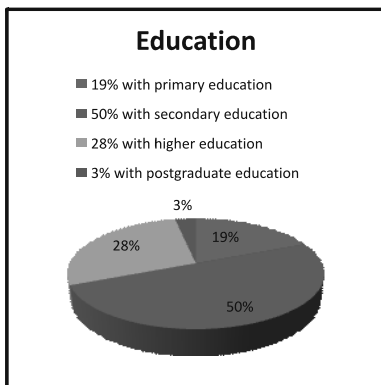
3.3 Age of Defendants

The analysis of the defendants' age shows that perpetrators of this type of criminal acts are persons of different age groups. Notably, the age groups from 18 to 28 years of age and from 28 to 40 years of age are dominant, which is more or less logical considering that the key motive for mobilisation of

perpetrators is the access to state authorities, and it is exactly these age groups that political parties recruit persons from for employment in the state administration. Contrary to expectations, a great percentage of perpetrators are also from the age group from 50 and 60 years of age.

3.4 Education of Defendants

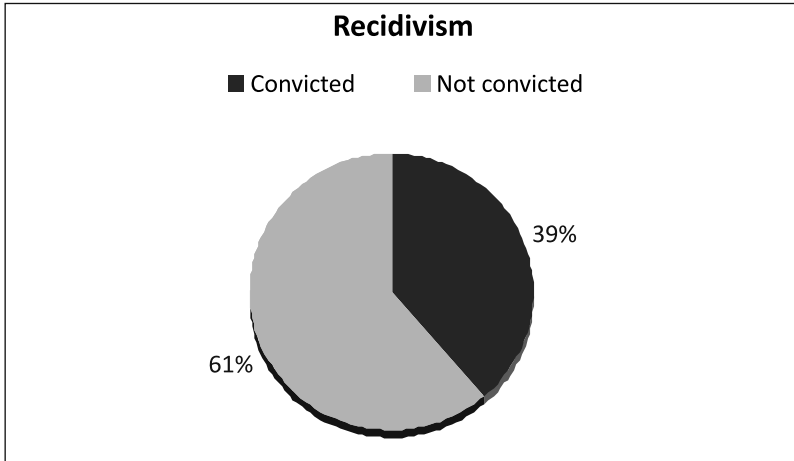
To construct a complete profile of the perpetrators of this type of criminal acts we have made an analysis of the education structure as well. Data show that persons with high school education dominate. These data were expected considering that direct perpetrators of acts, who belong to this education structure, are above all efficiently uncovered and

prosecuted, whereas the persons who are encouragers or assisters and who are above all highly educated are far less prosecuted. Still, it should be pointed out that a significant number of direct perpetrators are persons with higher education.

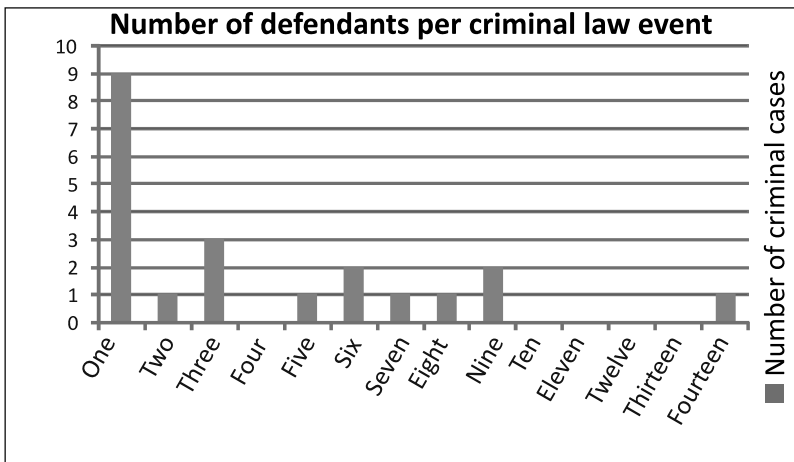
3.5 Recidivism

Based on data obtained about previous convictions, 39,1% of defendants of the total number of cases monitored had been previously convicted. Most recidivists are heterogeneous perpetrators, that is, perpetrators of different type of acts, which shows that for the perpetration of these criminal acts persons with different criminal history are recruited.

3.6 Organisation in the Perpetration of Acts against Elections and Voting

The analysis of the questionnaires shows that in 52,4% of the cases monitored there are three or more defendants in one criminal law event. These data are confirmed also by the data that 44,02% of the persons accused are prosecuted for the act of

prevention of elections and voting of Article 158, paragraph 2 since the act is perpetrated by an organised group or in several polling stations.

A more peculiar case is the case K.No. 45/08, which is handled in Basic Court Skopje 1, where the first instance court has found seven persons guilty of the act of “Criminal association” of Article 394 of CC and established that the purpose of the formation of the group had been to commit criminal acts against elections and voting. These data only point to the conclusion that in the majority of the perpetrators of criminal acts against elections and voting during the 2008 early parliamentary elections there was a certain degree of organisation and coordination.

4. POLICE ACTING

Police is one of the three components of the system for criminal law response to election irregularities. The efficient police acting is a condition for citizens to be able to peacefully and without pressure exercise their suffrage and for the electoral administration to exercise its legal powers without interruptions during the elections.

According to the reports of domestic and international observers of the 2008 early parliamentary elections, the police did not take sufficient preventive measures that would contribute to reducing the potential for perpetrating criminal acts against elections and voting. Contrary to this, observers notify that certain police structures did not implement the orders they had been given according to the previously prepared plan for securing the elections. During the election campaign the police also did not react appropriately to occurring incidents (*intimidation of citizens, assault on headquarters, political parties offices, as well as armed assault on distinguished political persons*), nor did it attempt to prevent future incidents, by which it created an atmosphere of non-

culpability beforehand²⁹⁶. During the election day on 1 June 2008 there are reports that the police did not act according to its legal competences, and certain structures directly took part in producing election irregularities. On election day a significant structure of MoI was controlled and directly abused for party purposes²⁹⁷. On the other hand, during the re-run conducted on 15 June 2008, observers noted significantly greater presence of police in critical places²⁹⁸, but also far more professional behaviour, which contributed for the electoral administration to complete its job much better²⁹⁹.

It should also be pointed out that when taking actions in a pre-investigative procedure there were no cases of the police violating the rights of the suspects foreseen by Articles 3, 4, 10 and 204 of the Law on Criminal Procedure. This fact is confirmed by the data that although according to Article 144, paragraph 9 of LCP some defendants, as persons against whom actions of search of persons and transportation vehicles had been taken, within 30 days of the actions taken had the possibility of demanding an investigative judge to examine the lawfulness of the action taken and a possible violation of rights, they did not do that.

As a result of the measures undertaken to repress criminal acts against elections and voting, 45 criminal acts, perpetrated by 217 persons have been uncovered and documented. In addition, it should be highlighted that inadequate and selective acting by certain police structures on the election day contributed to the police not acting efficiently on the election day in the provision of data and evidence necessary for successful administration of the criminal procedure.³⁰⁰

²⁹⁶ Final Report of the OSCE/ODIHR Election Observation Mission for the Early Parliamentary Elections, 1 June 2008;

²⁹⁷ Report of the Helsinki Committee for Human Rights of the Republic of Macedonia on the Extraordinary Parliamentary Elections 2008;

²⁹⁸ It is indicative that in 22% of the polling stations observed during the vote and in 39% in the count, OSCE/ODIHR observers did not note police presence around the polling station during the vote of 1 June, as opposed to the re-runs held on 15 and 29 June, when significantly greater police presence is noted, which resulted in a significantly improved voting process.

²⁹⁹ Final Report on the Early Parliamentary Elections 2008, Citizens' Association MOST, pp.17

³⁰⁰ EC Report on the Republic of Macedonia 2008 pp.8

Due to participation in election incidents the Ministry of Interior pressed 11 criminal charges against 12 officers in the Ministry of Interior. Also, on the basis of measures undertaken and irregularities established, the Ministry of Interior adopted a decision for termination of employment for four persons, one person – a trainee had his/her employment contract cancelled, one person – a police reservist was released from debts and dismissed from further engagement, whereas a disciplinary measure of salary reduction was imposed on 23 persons³⁰¹.

5. PUBLIC PROSECUTORS’ OFFICE ACTING UPON CRIMINAL CHARGES

5.1 Scope of Criminal Charges Pressed

Criminal charges were pressed to the basic Public Prosecutors’ Offices against 217 persons who were suspected of having committed criminal acts against the elections held in 2008. In comparison with the 2006 parliamentary elections the number of persons reported increased 4 times, which shows that the tightening of the penal policy of 2006 in itself has not given any result regarding general prevention.

	2006 Parliamentary Elections	2008 Parliamentary Elections
Persons reported	52 persons	217 persons

5.2 Persons Pressing Criminal Charges

The Ministry of Interior reported all 217 persons, but what is peculiar is that political parties pressed criminal charges to Public Prosecutors’ Offices against 142 persons, where the same persons had been already reported by the Ministry of Interior. It should be highlighted that with regard to this type of criminal acts for the reporting period (2008 parliamentary elections) there were no cases of criminal procedures initiated by the Public Prosecutors’ Office

³⁰¹ Source: Letter of the Ministry of Interior to the Coalition “All for Fair Trials” of 01.06.2009

or the State Election Commission, which is directly responsible for the lawful conduct of elections. These data confirm that the Public Prosecutors' Office remains passive in police investigation and that the State Election Commission does not exercise efficiently its legal power to report the perpetrators of criminal acts against elections and voting.

5.3 Acting upon Criminal Charges

The Public Prosecutors' Offices worked on a total of 217 criminal charges, and of this number the charges against 162 persons or 74,6% have been resolved. Unresolved criminal charges in the Public Prosecutors' Office are criminal charges delivered to other authorities since based on the allegations in them the prosecutor did not have grounds for suspicion to institute a procedure before a competent court. Most frequently they are referred to the Ministry of Interior for checking or appropriate investigative actions are awaited. Thus, requests for collection of necessary notifications are submitted against 52 persons and proposals for undertaking certain investigative actions against 3 unknown persons. These data show that public prosecutors do not sufficiently engage in direct checking of certain data and in collecting notifications which would significantly reduce the time of data collection. Courts, too, do not act efficiently upon investigative actions requested.

A special feature is the inappropriate use of the election material in the criminal procedure, which shows that there is insufficient coordination between the electoral bodies and the prosecution bodies in the process of providing legally relevant evidence. Thus, although Municipal Election Commissions and the State Election Commission established much evidence for criminal acts committed, these were not delivered to the Public Prosecutors' Office. Only in 21,4% of cases monitored was the election material used as evidence material and in such cases use is made above all of forms for calling the police and the Election Board's protocols and work sheets for the conduct of voting, whereas the decisions of the State Election Commission, the Supreme Court (Administrative

Court) or other authorities involved in the electoral process were not taken into consideration³⁰².

5.4 Decisions of the Public Prosecutors' Office on Criminal Charges

The structure of decisions adopted by the Public Prosecutors' Offices when acting upon criminal charges for acts committed against elections and voting during the conduct of the 2008 early parliamentary elections shows that:

1) Criminal charges against 12 persons, or 5,52% of the persons reported, were dismissed, which is significantly less than the annual average for 2008 of 24,8% for all types of criminal acts. The highest number of charges was dismissed due to lack of grounds for suspicion that the person reported was the perpetrator of the criminal act.

2) Requests for investigation were submitted to investigative judges for 150 persons or 69,1% of the persons reported. By the end of 2008 the investigations for 29 persons remained unresolved. Out of the charges resolved, public prosecutors gave statements for withdrawal from prosecution against 45 persons.

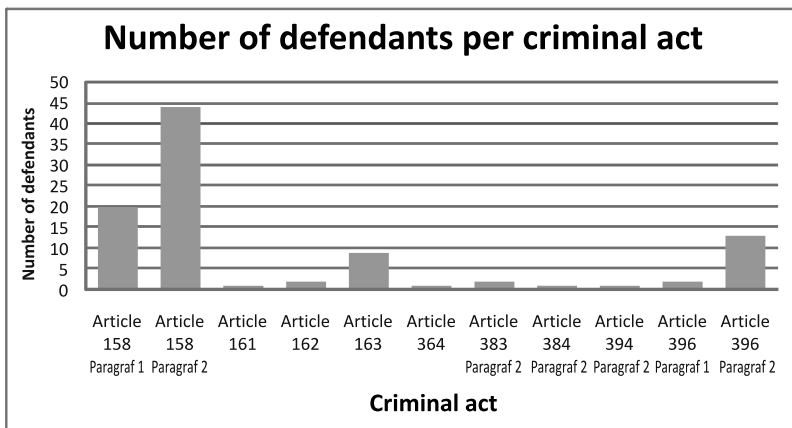
5.5 Indictments

Regarding election irregularities in the conduct of the 2008 early parliamentary elections, the data that we have available shows that Public Prosecutors' Offices filed indictments against 76 persons, which is by 11 persons fewer than the indictments filed with regard to election irregularities in the conduct of the 2006 parliamentary elections³⁰³. This data shows a great reduction in the number of defendants in relation to the number of persons suspected of having committed criminal acts against elections and voting.

---

³⁰² When reviewing election materials out of 100 polling stations, the State Election Commission found irregularities in 94, most frequently committed by one person voting more times: OSCE/ODIHR Final Report of the Early Parliamentary Elections, pp.21;

³⁰³ Annual Report of the Public Prosecutors' Office of the Republic of Macedonia, www.jorm.org.mk;

5.6 Use of the Measure of Detention

In most of the cases monitored, together with the request for investigation the measure of detention was also proposed, and the competent investigative judges accepted such proposals against 16 persons accused. In half of the cases the detention measure was imposed due to circumstances which indicated a danger of escape, and in half due to fear that the suspect would influence witnesses. The duration of the detention measure is showed in the following table:

Up to 48 hours	Up to 30 days	Up to 60 days	Up to 90 days	More than 6 months	Total
2	2	3	0	9	16

These data show that detention was used reasonably and within the legally determined conditions. The large number of detentions were still necessary since there were serious circumstances that indicated a danger of escape.

5.7 Legal Remedies

In the period that was subject to monitoring, out of a total of 19 appeals lodged against verdicts against 22 persons, public

prosecutors lodged 3 appeals against verdicts passed against 9 persons. Acting upon the appeals, high Public Prosecutors' Offices submitted 16 proposals to courts for appeals to be rejected and 3 proposals for appeals to be accepted. Acting upon appeals lodged by the Public Prosecutors' Office, Courts of Appeal accepted only 1 appeal and rejected 2 appeals as groundless. Acting upon all appeals lodged, in 17 cases Courts of Appeal accepted public prosecutors' proposals, and in 2 cases they acted differently.

6. COURT ACTING ON CRIMINAL CASES AGAINST ELECTIONS AND VOTING AND RESPECT FOR INTERNATIONAL STANDARDS OF A FAIR TRIAL

6.1 Right to a Trial before a Competent, Independent, Impartial Court Established by Law

The right to a trial before a competent, independent, impartial court established by law is a guarantee contained in Article 6(1) of the European Convention on Human Rights and in Article 10 of the UN Universal Declaration. The analysis of the questionnaires shows that the verdicts were passed in accordance with the law, that is, in accordance with the penalty foreseen for the criminal act the defendant is charged with. With regard to the verdicts passed so far, observers have gained the impression of court's impartial acting, that is, that the court has had an equal attitude towards the parties and that the verdicts have been passed on the basis of evidence properly presented and facts objectively established. Still, there are several cases when observers stress that the court should have presented additional evidence to confirm some determinative facts. On the other hand, the request to exempt judges and jurymen is not often represented, which shows that the parties did not have any special doubts about the court's impartiality.

6.2 Right to Equality of Arms

The principle of procedural equality or inconsistency of the procedure is a key element of the concept of a fair trial. According

to the data we have available, the defendant and his/her defender had sufficient time to prepare and present their defence as well as sufficient time and possibility to dispute the allegations and evidence of the prosecution. In the analysis of the questionnaires there was no case of the defence having been denied the right to review the files in the case, or the right to dispute the evidence of the indictment, as well as to propose evidence in their favour. Still, the review of a couple of cases identified the problem of the impossibility to efficiently dispute the findings and the opinions of the official experts, particularly with regard to the possession of firearms for committing acts against elections and voting. If one analyses the data from the questionnaires about the time between the receipt of the summons and the first hearing of the main hearing, it can be seen that in most cases the defendant had 15 or more days at his/her disposal, which is more than enough to prepare the defence.

According to Article 6, paragraph 3 (d) of the European Convention on Human Rights, every person charged with a criminal act has the right to “examine or have examined witnesses against him and to obtain the attendance and examination of witnesses on his behalf”. The data we have available show that the defendants’ and witnesses’ statements are used by the court as the most frequent source of knowledge about the facts relevant to the criminal procedure. The data gathered show that in 22,7% of the cases monitored the defendant and his/her defender have used the right to propose witnesses on their behalf and have had that right accepted. With regard to the presentation of evidence, the court had a double approach: witnesses make their statements orally, whereas for some of them their statements made during the investigative procedure are read, making an explicit use of the possibilities given by the law. Both in the main hearing and during investigation, the right of the defendants to be present at examination was respected.

What is peculiar and should be stressed is that in the evidence procedure due to the presence of the element of violence and force by party activists, there were cases when during the

main hearing witnesses altered their statements made during investigation, as well as cases of avoiding the obligation to respond to the summons and make a statement. It is significant that, besides the phenomenon of pressure and threats of party activists against witnesses, observers did not note a case of a person summoned asking the public prosecutor to apply the provisions for special manner of participation in the procedure. It should be emphasised that the observers noted cases of confrontation in the main hearing at the request of the defence.

6.3 Right to be Present at the Trial

Trial in absence is possible if the defendant escaped or is not available to the state authorities while there are important reasons for him/her to be tried although absent. In this case, according to the LCP and the practice established by the European Court of Human Rights, it is necessary to secure a defender for the defendant and guarantee him/her the possibility of a repetition of the procedure. Of the cases monitored, only in one case before Basic Court Tetovo two defendants are tried in absence since they are not available (they are abroad). This is a case of 8 persons accused and the court appointed defenders ex officio for the defendants tried in absence. Practice shows that in cases where there are more accomplices a decision on separation of the procedure is adopted proportionately, instead of a decision for trial in absence. Combining accomplices in one case is a factor that has a negative influence on the speed of acting and leads to frequent postponements of the main hearing due to absence of some of the defendants or their defenders.

6.4 Right to a Public Trial

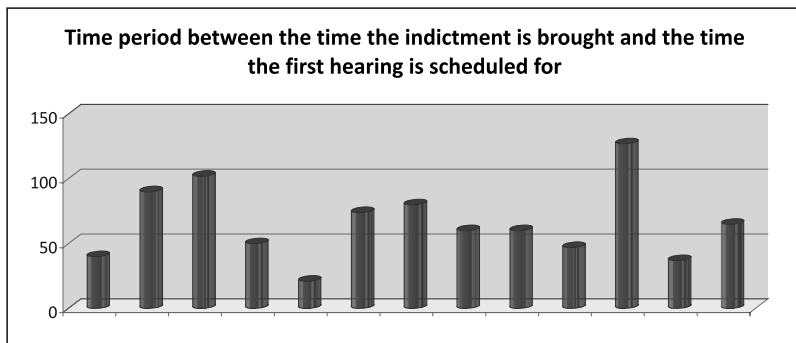
The principle of a public trial is applied by ensuring the presence of the public at the main hearing, by providing notification of the course of the procedure to interested parties requesting it, as well as by publishing the verdict. In the procedures monitored the principle of publicity was respected consistently. The main hearings in all cases monitored were open to the public and due

to great public interest in the outcome of certain specific cases (e.g. the case of the so called Kondovo group) hearings have been followed by journalists and electronic media. Only in a very small number of hearings was there a limitation for the public due to the inappropriateness of the premises where hearings took place. Regarding requests for obtaining notification of certain cases, observers faced a correct and friendly attitude by judges, and in most cases they obtained relevant data.

In 6 monitored cases the verdict was published right away, in 1 case the verdict was published within one day and only in 3 cases the verdict was published within 3 days of the conclusion of the main hearing. Based on these data, one can conclude that courts respected consistently the deadline prescribed for publishing verdicts.

6.5 Right to a Trial within a Reasonable Time

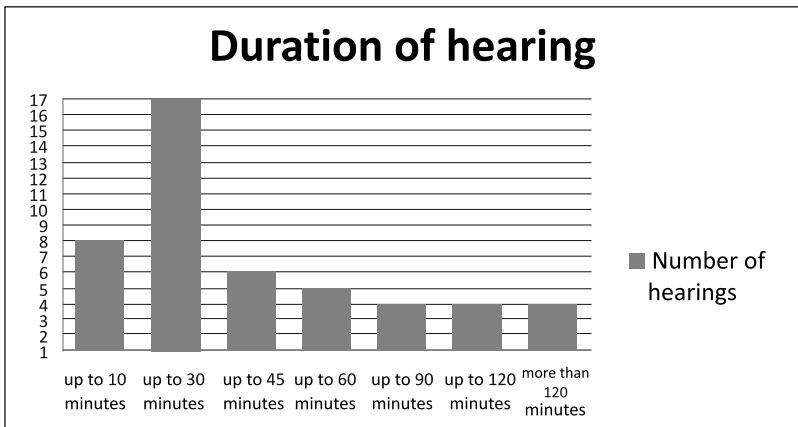
With the ratification of the European Convention on Human Rights, the Republic of Macedonia has undertaken a serious obligation to organise the legal system in such a way as to ensure a trial within “a reasonable time”. The reasonableness of the duration should not be generalised, but account should be taken of the special circumstances of each individual case.

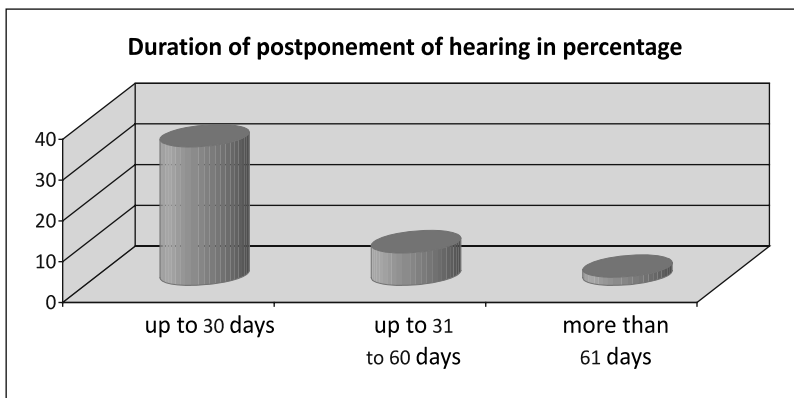
Analysing the data about the period between the time the indictment is brought (i.e. the complaint is resolved) and the

time the first hearing is scheduled for, one can notice that only in one case the deadline of 30 days was respected. These data show that in certain cases there is inappropriate preparation of the main hearing, i.e. inappropriate adaptation of the court to different process situation, which leads to the date of the first hearing not being set efficiently, but also to a situation where acting upon cases is concentrated in a small number of hearings.

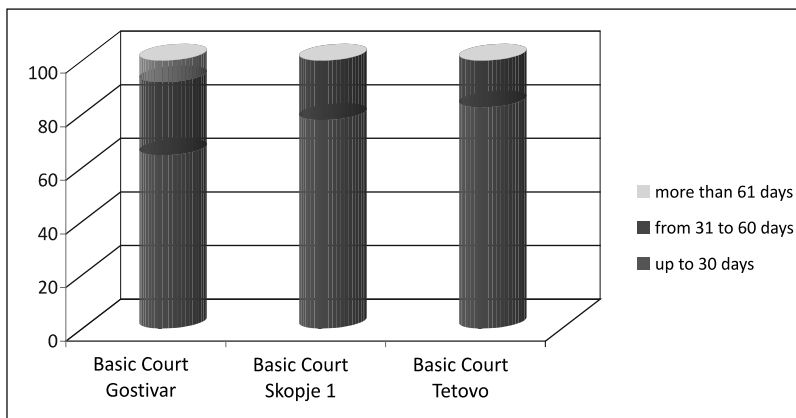
Another element on the basis of which the respect for the principle of a trial within a reasonable time was evaluated was the duration of the court hearings. Based on the data from questionnaires processed, it can be seen that most of the hearings lasted up to 30 minutes. Also, a significant number of hearings lasted up to 10 minutes as a result of the frequent postponements of hearings.

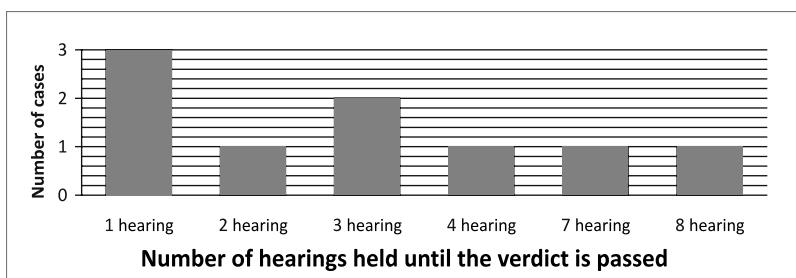
The duration of the postponements of hearings was taken as a parameter based on which the reasonableness of the duration of the procedure was evaluated. The analysis of the duration of the postponement of the hearings shows that most cases were postponed for a period of up to 30 days, which shows that courts used a reasonable time to postpone the hearings and did not prolong the procedure unnecessarily.

The analysis of the duration of the postponements of hearings takes into account the three courts where the majority of the cases are handled. Here, it can be noted that the Basic Court from Gostivar distinguishes itself in a negative sense with regard to the duration of the postponements. It is peculiar that in this court there was a case where the postponement lasted longer than 60 days, which made the procedure start all over again. The analysis of the three courts where 95% of the cases are found shows that in Basic Court Gostivar 64,7% of postponements are up to 30 days, 27,2% last between 31 and 60 days and 8,1% more than 60 days. In Basic Court Skopje 1 77,8% of postponements lasted up to 30 days and only 22,8% of postponements lasted up to 60 days, while it is typical of this court to have short postponements of up to 10 days. In Basic Court Tetovo 82,6% of postponements lasted up to 30 days, 17,4 of postponements lasted up to 60 days and no cases were registered with postponement longer than 60 days. During monitoring two cases were noted where the main hearing was postponed to an unspecified period. The reason for such postponement was the fact that the defender of one of the defendants had not received the indictment, whereas in the second case the judge, president of the council, had been suspended.

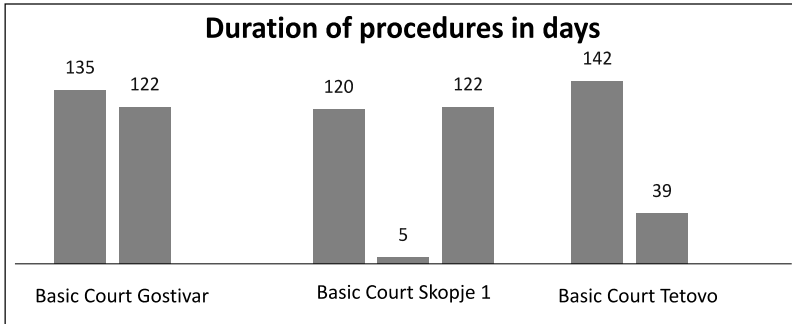

The biggest problem leading to the prolongation of the procedure is the lack of concentrated implementation of the main hearing into only a couple of hearings. The analysis shows that in 3 out of 9 cases completed in a first instance procedure the court needed more than 4 hearings before passing the verdict. With regard to scheduling the hearings, the analysis of the questionnaires shows that there are a few situations which indicate that judges are not disciplined, such as failure to start at the time determined, or scheduling more trials at the same time.

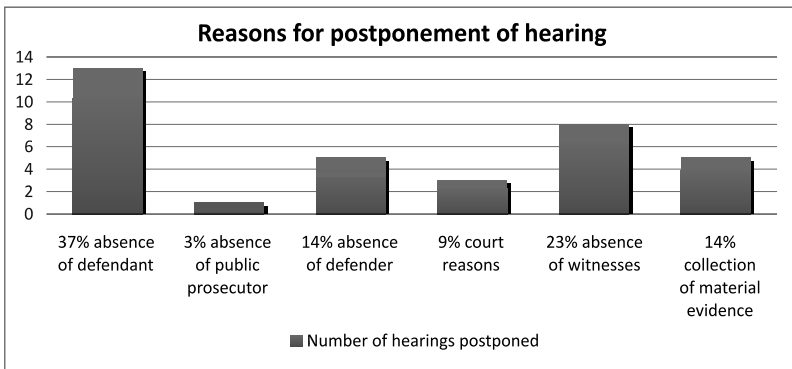

To gain a real picture about the (dis)respect for the principle of a trial within a reasonable time, a key parameter is the duration of the procedure from the setting of the date of the first hearing until the passing of first instance verdict. This analysis shows that

there is a great discrepancy between the efficiency of the courts in different criminal cases. This indicator partly confirms the claim that there is a different treatment in acting depending on the political background of the defendants, as well as depending on the different interest of the public in certain cases.

In more than half of the cases monitored the absence of one of the relevant actors is the reason for postponement of the

procedure. In a significant number of cases, a reason for postponement is the provision of new witnesses and material evidence, whereas in a very small number of cases there were postponements for reasons within the court. The issue of postponements of the main hearing due to failure to ensure the presence of the defendant and

his/her defender is directly determined by the rational use of the instruments legally provided for ensuring their presence.

Therefore, the court should consider frequent postponements of hearings due to absence of one or more of the defendants a sufficient reason for separation of the procedure in separate cases and their individual completion. On the other hand, speeding up is noted in acting upon cases where the measure of detention was imposed on the defendants, which is logical considering the urgency of acting upon detention cases.

6.6 Respect for the Right to Remain Silent, to Use an Official Language Other Than Macedonian, Use an Interpreter and the Right to a Defender

The right to remain silent is a fundamental part of the concept of a fair trial which provides the defendant with an essential guarantee that the defendant will not be subjected to forceful unlawful methods of extorting confession. From the analysis of the questionnaires one can conclude that the judicial council consistently and in all cases monitored applied the principle of making the defendant familiar with his/her right to defend him/herself by remaining silent. Notably, no defendant used the right to remain silent, but they presented their defence.

In accordance with the European Convention on Human Rights and the Law on Criminal Procedure every person that is summoned, apprehended or deprived of his/her liberty should be informed promptly in a language s/he understands of the reasons for his/her summoning, apprehension or deprivation of liberty and of any criminal charge against him/her, as well as of his/her rights (Article 3, paragraph 1). Every defendant has the right to be informed promptly in a language s/he understands of the acts s/he is charged with and of the evidence against him/her (Article 4, paragraph 2, point 1). The Law on Criminal Procedure (Article 7, paragraph 1) guarantees the defendant and the other participants in the procedure who speak an official language other than Macedonian the use of their own language and script in all phases

of the criminal procedure, as well as the right of the parties to have free of charge assistance from an interpreter during the procedure if they do not understand the language in which the procedure is conducted.

According to the data from the questionnaires without exception the court instructed all defendants and the other participants in the procedure of the right to an interpreter as well as the right to use an official language other than Macedonian. It is interesting that besides the fact that the defendants belong to the Albanian community, still most of them used the Macedonian language in the criminal procedure.

All international agreements guarantee the right to a defender, proclaiming that the defendant has the right to defend himself or with an assistance of a defender of his/her own choice (Article 14 International Pact on Civil and Political Rights and Article 6, paragraph 3 of the European Convention on Human Rights). The right to a defender is also guaranteed by Article 12 of the Constitution of the Republic of Macedonia, as well as by a number of provisions of the Law on Criminal Procedure. The Law foresees that an attorney only may be a defender. Cases are also foreseen when the defendant must have a defender and of how the court acts if the defendant himself does not choose him/her, how and when the court may appoint a defender for the defendant at his/her own request. According to the data obtained, the court appointed defenders ex officio for 2 defendants, 12 defendants did not have defenders, while the remaining defendants had defenders they chose themselves.

7. COURT DECISIONS

Convictions

- Basic Court Skopje 1 for 13 persons
- Basic Court Tetovo for 3 persons
- Basic Court Gostivar for 6 persons
- Basic Court Struga for 1 person

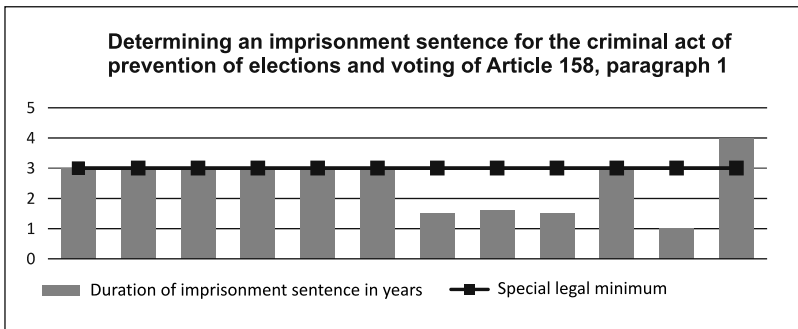
Acquittals

- Basic Court Skopje 1 for 0 persons
- Basic Court Tetovo for 1 person
- Basic Court Gostivar for 1 person
- Basic Court Struga for 0 persons

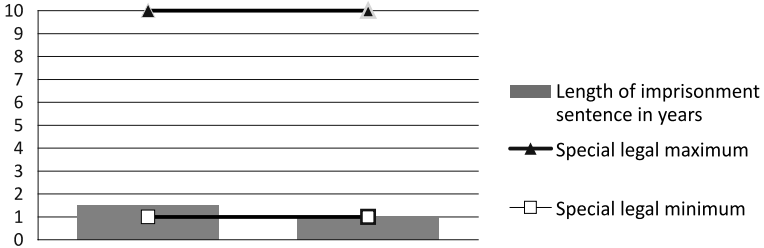
Based on data obtained until 02.05.2009 with regard to cases of criminal acts perpetrated during the 2008 early parliamentary elections, after the completion of the main hearings competent basic courts passed convictions for 23 persons and acquittals for 2 persons. Verdicts that acquit the defendant are imposed because during the procedure it was not proved that the defendants perpetrated the act they had been charged with. According to the observers' assessment, decisions are adopted impartially and on the basis of free evaluation of all evidence.

8. DETERMINING THE PENALTY OF PERSONS CONVICTED FOR CRIMINAL ACTS PERPETRATED IN RELATION TO ELECTIONS AND VOTING IN THE 2008 EARLY PARLIAMENTARY ELECTIONS

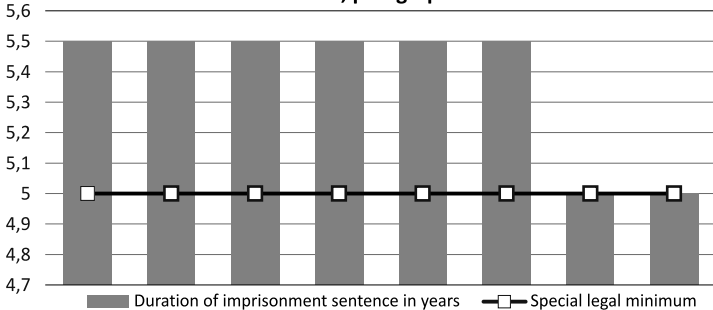
Data from trials monitored show that the penalties imposed are mainly within the legal frameworks, but with a clear tendency of being closer to the legal minimum. Notably, for four out of the total number of convicted persons the institute of penalty mitigation was used, that is, an imprisonment sentence under the special legal minimum was imposed. This shows that although having legal possibilities of imposing drastically more severe penalties, with first instance verdicts courts imposed above all imprisonment sentences on the verge of the special legal minimum for the respective act. These data only confirm the thesis that courts do not use a third of the penal framework they have available according to the law.

Determining an imprisonment sentence for the criminal act of illicit manufacturing, keeping and trade in firearms and explosive materials of Article 394, paragraph 1

Imprisonment sentence determined for the criminal act of illicit manufacturing, keeping and trade in firearms and explosive devices of Article 396, paragraph 1

There is a permanent discrepancy between the legal framework envisaged for penalties for certain criminal acts and the penal policy of courts. This means that in practice we have an inadequate penal policy of courts, which does not correspond to the social danger of these criminal acts. This penal policy of courts does not correspond at all to the legislator's policy of making penalties for this type of acts more severe. It should also be stressed that neither has the Public Prosecutors' Office put an effort to correct this penal policy of courts by legal means in order to make it more severe.

Still, if data about the severity of penalties of 2008 are compared to the severity of penalties imposed for criminal acts

perpetrated during the 2006 elections, one may note a mild tightening of the court policy when determining penalties. These data only confirm that if one wants to tighten penal policy, this can only be done by making minimum penalties more severe together with an appropriate limitation in provisions foreseeing a possibility for penalty mitigation.

The analysis of the circumstances that the court took into consideration in the procedure for individualisation of penalties shows that, when explaining penalties imposed, courts state a smaller number of alienating and aggravating circumstances than those mentioned explicitly by the law. Notably, circumstances are enumerated stereotypically without being separately analysed. When explaining the penalty, (non)conviction and perpetrator’s personal circumstances, as well as the degree of danger or violation of the good protected, are stated as the most frequent circumstances. Here, the degree of danger or violation of the good protected is the circumstance that is analysed the least.

Explanation of circumstances when determining a penalty	Degree of criminal liability		alleviating	
			aggravating	20%
	Motives for which the act was perpetrated		alleviating	
			aggravating	13,4%
	Degree of danger or violation of the good protected		alleviating	
			aggravating	40%
	Circumstances in which the act was perpetrated		alleviating	
			aggravating	6,6%
	Perpetrator’s former life and his/her personal circumstances		alleviating	62,5%
			aggravating	20%
	Perpetrator’s behaviour after the perpetration of the act	Repentance or confession	alleviating	25%
			aggravating	
Other	Attitude towards the injured	alleviating		
		aggravating	12,5%	

In four cases of the criminal act of prevention of elections and voting of Article 158, paragraph 1 courts used the institute of

penalty mitigation since they established that there were particularly alleviating circumstances which showed that with a mitigated penalty too the purpose of sentencing would be accomplished.

9. RIGH TO AN APPEAL

Everyone who is convicted for a criminal act has the legal right to request reviewing of the conviction and the penalty before a higher court (Article 14, paragraph 7 of the International Covenant on Civil and Political Rights and Protocol 7 of the European Convention on Human Rights). According to the Law on Criminal Procedure, after the publication of the verdict, the president of the council should instruct the parties of the right to an appeal as well as the right to respond to an appeal. In most of the cases monitored, the defendant is instructed about the right to an appeal, which means that courts do not violate this right of the parties in the procedure.

According to the data obtained from the cases monitored, in 8 cases 19 appeals were lodged. Acting upon appeals Courts of Appeal resolved 5 cases for which 12 appeals had been lodged, out of which in four cases appeals were rejected as groundless and verdicts were confirmed, whereas in one case the appeal was accepted and the verdict by which one defendant was acquitted was dismissed and the case was returned to a repeated trial. 7 appeals in relation to 3 verdicts are pending. According to the analysis of the cases monitored, there were no cases of violation of the right to an appeal.

10. CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS

1. Gradation is recommended for the act of perpetration of the criminal act of “Misuse of electoral right” by foreseeing a qualified and privileged form of special acts of perpetration. Thus, the forms of perpetration of the act given in paragraph 1 should be separated, where “multiple voting” will be foreseen as a qualified form and its act of perpetration will be made more specific in order to cover all forceful and unforceful methods of multiple voting as well as ballot box stuffing, which aim at influencing election results. On the other hand, “voting instead of someone else (on behalf of someone else)” should be envisaged as a privileged form and the severity of the penalty for that form of misuse of the electoral right should be reduced.

2. The possibility should be considered for foreseeing the punishment of an official who will enable another person to vote unlawfully on behalf of someone else or to vote several times. Otherwise, in order to sanction the unlawful behaviour of Election Boards members, it is necessary to establish a practice of holding Election Boards members who have made a contribution towards the perpetration of the act (as encouragers or assisters)³⁰⁴ criminally liable or holding them criminally liable for failure to report the criminal act. Such amendments are necessary due to the fact that Election Boards members as direct witnesses of the criminal acts do not report them besides their legal obligation to do so.

3. It is necessary to consider the possibility for intervening with the criminal act of electoral fraud so that it covers activities of forging results performed by any one person.

4. Regarding the perpetration of the criminal act of destruction of electoral documents of Article 164 of paragraph 1, practice shows that it is often perpetrated by a group that is armed by use of violence. For these reasons, a qualified form should be prescribed of the act of paragraph 1 if it is perpetrated by a group

---

³⁰⁴ Kanavchev, Criminal Law Protection of the Electoral System, unpublished doctoral dissertation defended at the Law Faculty in Skopje

by use of firearms or violence and a more severe penalty of at least 5 years' imprisonment should be envisaged³⁰⁵.

5. Consideration should be given to the possibility of prescribing in our penal legislation the loss of the active and passive electoral right as a secondary penalty. Its duration should not be less than 5 years since by rule elections are held every four years.

6. It is necessary to improve police officers' investigative abilities to efficiently handle more subtle types of criminal acts against elections and voting. For that purpose it is necessary that before elections training is provided to the overall uniformed force which takes part in securing the elections, as well as to forensics from the forensic department, who are supposed to secure the evidence necessary in case of election irregularities.

7. It is necessary to improve the coordination between the police and the electoral bodies, to develop more the capacities of the police for a quick and efficient response to incidents, as well as to increase police presence in places where in more electoral cycles election incidents take place.

8. It is recommended that the Public Prosecutors' Office should play a more active role in the pre-investigative procedure, which will lead to more efficient prosecution of the perpetrators of criminal acts, but also to far more efficient provision and use of legally relevant evidence. Greater engagement of public prosecutors is also necessary for direct checking of certain data and collecting notifications necessary that would significantly reduce the time of data collection and decision-making upon criminal charges. To secure legally relevant evidence for these criminal acts and in order to improve efficiency, when it comes to witnesses present, a special focus should be put on the provision of this evidence. Legal powers of Article 148 of the Law on Criminal Procedure should be used for public prosecutors to give proposals to investigative judges for undertaking investigative actions – hearing of witnesses before the initiation of investigation, in cases when perpetrators of criminal acts are unknown³⁰⁶.

³⁰⁵ Vitlarov, Analysis of Criminal Law Protection of Elections and Voting, 2008

³⁰⁶ Vitlarov, Analysis of Criminal Law Protection of Elections and Voting, 2008

9. It is necessary that, using legal means (proposals, appeals,) prosecutors make an effort to correct the inadequate and mild penal policy of courts towards persons convicted of criminal acts perpetrated in connection with elections and voting.

10. When monitoring the institutional response to criminal acts against elections and voting, it was concluded that there is a different level of efficiency and dynamics in competent authorities' acting depending on the different political and professional background of the perpetrators of acts. This phenomenon showed that competent authorities are still strongly subjected to political influences. Therefore, it is necessary to continue strengthening the professionalism and independence of the police, the Public Prosecutors' Office and, particularly, the judiciary through a complementary approach.

11. It is necessary to improve the efficiency in processing acts against elections and voting. To that end it is necessary to improve process rules that regulate the measures for efficient acting, as well as for the court to have better creativity and adaptation to various process situations with regard to the setting of the date of the first hearing and ensuring the presence of the participants in the procedure. Efficiency in court acting may be additionally increased if judges are freed from administrative and technical tasks and procedure preparation, and focus on the trial only. To improve efficient court acting, defenders should also be stimulated so that they do not prolong the procedures.

КОАЛИЦИОНИ **КОАЛИЦИЈА** **КОАЛИЦИЈА**
СИТЕ ЗА ПРАВИЧНО СУДЕЊЕ
ТЁ ГЈИТЁ ПЁР ГЈУКИМЕ ТЁ ДРЕЈТА
SARINE BAŠO NIJAMALO KRISIPE

Organization for Security and
Co-operation in Europe
Spillover Monitor Mission to Skopje

FOUNDATION ФОНДАЦИЈА
ОРЕНИНСТИТУТ
СОЦИЈЕТИВОРЕНО
ИНСТИТУТЕОПШТЕСТВО
МАСЕДОНИЈА МАКЕДОНИЈА

Содржината на ова издание не значи дека секогаш ги
одразува погледите или ставовите на
Набљудувачката Мисија на ОБСЕ во Скопје